

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PASTORÁLNÍ A SPIRITUÁLNÍ TEOLOGIE

Josef Slezák

Fenomén „východního“ poutníka

v české duchovní literatuře

Vybrané impulzy z duchovního života

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Obor: Katolická teologie

Zaměření: Spirituální teologie

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval sám, pouze s užitím uvedených zdrojů.

V Olomouci dne 10. března 2014

Josef Slezák

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D., za inspiraci, laskavé vedení, pomoc a především trpělivost při zpracovávání.

V Olomouci dne 10. března 2014

Josef Slezák

Obsah

Úvod.....	9
I. <i>Poutník</i> ve východní spiritualitě.....	11
1. Obsah pojmu <i>poutník</i>	11
1.1 Etymologie pojmu <i>poutník</i>	11
1.2 Roviny putování a další rozlišení.....	12
1.2.1 <i>Onografie</i> poutníka.....	12
1.2.2 Charakteristika geografie poutníka.....	13
1.2.3 Vztahovost poutníka.....	16
1.2.4 Psychika poutníka.....	17
1.2.5 Spiritualita poutníka.....	18
1.2.6 Rozlišení virtuality, či reality.....	18
1.3 Načrtnutí celkového obrazu poutníka.....	19
1.4 Karikatury poutníka.....	20
1.5 Důvody putování a obdarování poutníka.....	22
2. Dějiny fenoménu <i>poutník</i>	22
2.1 Biblický kontext Starého zákona.....	23
2.1.1 Abrahám.....	23
2.1.2 Mojžíš versus Izrael.....	24
2.1.3 Eliáš a Eliša.....	27
2.2 Biblický kontext Nového zákona.....	28
2.2.1 Maria a Josef.....	28
2.2.2 Ježíš z Nazareta.....	28
2.2.3 Pavel z Tarzu.....	29
2.3 Poutníci v prvním miléniu křesťanství.....	31
2.4 Poutníci druhého milénia na Západe.....	32
2.5 <i>Stranniki</i> druhého milénia v Rusku.....	33
2.5.1 Svatý Teodosius Počerský.....	34

2.5.2 Daniel, igumen ruské země	35
3. Systematická sbírka duchovního života: <i>Filokalia</i>	37
3.1 Pokání	38
3.2 Srdce	40
3.3 Modlitba	41
3.4 Ježíšova modlitba	41
3.5 Vášně	42
3.6 Klid	44
3.7 Theosis	47
4. Upřímná vyprávění ruského poutníka	49
4.1 Biografie a onografie ruského poutníka	50
4.2 Geografie poutníka	50
4.3 Ruský poutník hledá učitele modlitby	51
4.4 Vztahovost, psychická a spirituální rovina poutníka	52
5. Souvislosti se světeckými osobnostmi západní spirituality	53
5.1 Ignác z Loyoly	54
5.1.1 Biografie Ignáce	54
5.1.2 Geografie a onografie Ignáce z Loyoly	55
5.1.3 Ignácovo hledání Boží vůle	57
5.1.4 Vztahovost, psychika a spiritualita Ignáce	57
5.1.5 Fenomén <i>Duchovních cvičení</i> jako model výstupu k Otci	59
5.1.6 Rady poutníkům	60
5.1.7 Ignác z Loyoly versus ruský poutník	61
5.2 Benedikt Josef Labre	62
5.2.1 Biografie Benedikta	62
5.2.2 Benediktova onografie	65
5.2.3 Hledání Boží vůle aneb geografie klášterů	65
5.2.4 Geografie putování Benedikta Labra	67
5.2.5 Vztahovost, psychika a spiritualita Benedikta	68

5.2.6	Benedikt Labre versus ruský poutník.....	71
5.3	Bonaventura z Bagnoregia	72
5.3.1	„Materiální“ stupně vzestupu poutníkovy mysli	73
5.3.2	Psychické stupně putování	74
5.3.3	Spirituální stupně putování.....	74
5.3.4	<i>Itinerarium</i> versus ruský poutník	76
5.4	Jan od Kříže.....	77
5.4.1	Biografie poutníka Jana od Kříže	77
5.4.2	<i>Výstup na horu Karmel</i> z perspektivy poutníka	78
5.4.3	Význam geografického putování u Jana od Kříže.....	82
5.4.4	Jan od Kříže versus ruský poutník	83
II.	Recepce <i>východního poutníka</i> v českém prostředí	85
6.	Systematizace knižních titulů podle poutníků v geografii.....	85
6.1	František Lízna	85
6.1.1	Biografie poutníka otce Františka	85
6.1.2	Přehled titulů poutníka a jejich geografie.....	86
6.1.3	Onografie a poutníkovy zásady	87
6.1.4	Proč poutník vyšel a za jakým cílem?	88
6.1.5	Vztahovost poutníka Františka Lízny.....	89
6.1.6	Psychika a spiritualita poutníka Františka Lízny	90
6.1.7	Poutník František Lízna versus ruský poutník	91
6.2	Ivan Kolman	92
6.2.1	Biografie malíře Ivana Kolmana	92
6.2.2	Přehled knižních titulů z poutí Ivana Kolmana	92
6.2.3	Onografie poutníka Ivana Kolmana	94
6.2.4	Vztahovost a psychika poutníka.....	96
6.2.5	Spiritualita malíře – poutníka	96
6.2.6	Ivan Kolman versus ruský poutník.....	98
6.3	Jan Peňáz	99
6.3.1	Biografie poutníka Jana.....	99
6.3.2	Geografie a onografie poutí.....	99

6.3.3	Psychika, vztahovost a spiritualita Jana Peňáze.....	101
6.3.4	Jan Peňáz versus ruský poutník.....	103
6.4	Miloslav Nevrlý.....	103
6.4.1	Biografie poutníka.....	103
6.4.2	Karpatské hry	103
6.5	Doplňující nabídka titulů geografie.....	106
7.	Systematizace virtuálních putování: české i zahraniční proveniencce.....	107
7.1	<i>Božská komedie</i>	107
7.1.1	Několik slov o autorovi a jeho poutnictví	107
7.1.2	<i>Božská Komedie</i> z perspektivy poutníka	108
7.1.3	Básník versus ruský poutník	111
7.2	<i>Labyrint světa a ráj srdce</i>	111
7.2.1	J. A. Komenský a jeho životní pouť.....	111
7.2.2	<i>Labyrint světa a ráj srdce</i> z perspektivy poutníka	112
7.2.3	Poutník labyrintu světa versus ruský poutník.....	113
7.3	<i>Poutníková cesta</i>	113
7.3.1	Onografie, geografie a spiritualita poutníka.....	114
7.3.2	Poutník Kristián versus ruský poutník	115
7.4	<i>Hobit</i> aneb cesta tam a zase zpátky	116
7.4.1	John R. R. Tolkien a jeho životní pouť	116
7.4.2	Zrání vztahovosti, psychiky a spirituality na hobití pouti	117
7.4.3	<i>Hobit</i> versus ruský poutník	121
8.	Systematizace titulů spirituálního putování zahraniční proveniencce.....	122
8.1	<i>Cesta divokého muže</i>	122
8.1.1	Úvodní slovo o cestě autora	122
8.1.2	<i>Cesta divokého muže</i> z perspektivy poutníka.....	123
8.1.3	Rohrův muž versus ruský poutník.....	126
8.2	<i>Cesta k lidství</i>	127
8.2.1	Pouť autora k založení univerzit srdce	127
8.2.2	<i>Cesta k lidství</i> z perspektivy poutníka.....	127
8.2.3	Vztahovost, psychika a spiritualita na cestě.....	129

8.2.4	Vanierův poutník k lidství versus ruský poutník	131
8.3	<i>Cesta srdce</i>	132
8.3.1	Poutník světových univerzit jde do Daybreaku.....	132
8.3.2	<i>Cesta srdce</i> a její etapy.....	133
8.3.3	Poutník srdce versus ruský poutník.....	135
8.4	<i>Cesta nedokonalosti</i>	135
8.4.1	Několik slov o životní pouti autora	135
8.4.2	<i>Cesta nedokonalosti</i> z perspektivy poutníka	136
8.4.3	Poutník nedokonalosti versus ruský poutník.....	139
9.	Tematické příbuznosti <i>poutníka</i>	139
9.1.1	2001: Vesmírná odysea (1968).....	139
9.1.2	Solaris (1972)	140
9.1.3	Zrcadlo (1975).....	141
9.1.4	Stalker (1979).....	142
9.1.5	Svatojakubská pouť (2005)	144
10.	Dopad fenoménu <i>poutník</i> v české církvi.....	145
11.	Fenomén putování v církevních dokumentech z posledních let.....	145
11.1	Putování v roce velkého jubilea	145
11.2	Direktář o lidové zbožnosti a liturgii.....	147
11.3	Františkovy encykliky	148
	Závěr.....	150
	Resumé.....	154
	Seznam obrázků.....	155
	Seznam schémat.....	156
	Seznam map.....	157
	Seznam příloh	157
	Použité zkratky	158
	Bibliografie	159

Úvod

a) Metodologie práce

Z důvodu toho, že sám zakouším antinomie poutnické spirituality, rozhodl jsem se prostudovat důkladněji tuto problematiku, v níž se zemitost člověka či jeho fyzické prožívání pohybu snoubí se spirituálními aspekty a dopady.

Všiml jsem si také, že stejně jako se v posledních letech zvyšuje zájem o praktické realizování poutí, tak stejně se zvyšuje počet titulů, které se tímto jevem zabývají. Chci tedy propojit zachycenou zkušenost s bádáním či odhalováním teoretických souvislostí.¹ Budu se ovšem zabývat nejen životním putováním světců, jako byl Ignác z Loyoly nebo Benedikt Labre, ale tuto metodu budu aplikovat i na „virtuální“ putování s duchovním přesahem, které nacházíme například v Tolkienově Hobitovi. Chci se také zabývat „geografickým“, či „spirituálním“ putováním různých soudobých osobností. Mým záměrem je sledovat a porovnávat jednotlivé fenomény a dynamiku poutnictví, následně se pak pokusím uzavřít zjištěné skutečnosti v obecnější duchovní axiomy.

b) Centrální paradigma práce

Nyní uvedu několik tezí, které osvětlí mé před-porozumění. Poutník je zakotven a zároveň žije výkyvy, které ovšem nejsou experimentováním na úkor poctivosti. Jde s pulzem života. Je hledačem, jenž ví, koho hledá, třebaže neví, jak vypadá stezka. Definitivním cílem každého *poutníka*, který hledá Boží tvář, je nebeský Jeruzalém.

Prvním a jediným *Poutníkem* je sám *Kristus*. On sám prochází východem i západem, nezdráhá se jít kamkoli. Kristus je ten, který prochází napříč tradicemi i kontinenty.² Rozhodl jsem se mapovat jeho putování a doprovázet Ho³. Při bližším pohledu na putování poutníka Ježíše, je možné vysledovat nejprve jeho směřování od Otce do světa a poté opětovné navrácení se k Otci. Opakované Ježíšovo putování, aby vystoupal do Otcova domu v Jeruzalémě, je *svátostným symbolem* jeho definitivního návratu do domu Otce v nebesích.

¹ Parafráze sdělení Michala Altrichtera v semináři antropologie a hagiografie 17. 10. 2013.

² Parafráze sdělení Michala Altrichtera v přednáškách spirituální teologie 13. 12. 2012.

³ Aby nedošlo k záměně osobního Boha a poutníka, v určitých případech v textu použiji majuskulní označení.

Je ovšem nutno poznamenat, že toto geografické putování v životě Ježíšova učedníka přítomno být může, ale také nemusí.⁴

Profil poutníka nemusí být zdaleka tak jasný. Je také možné vnímat poutníka šířeji – jako člověka, který se ptá, který si klade otázky. Ptá se: „Kdo jsem? Kým jsem a kým se mám stát? Kam kráčím a kam mám dojít? Kde je můj domov?“

c) Typografická poznámka s dodatkem, upřesňujícím gramatiku

Při konkretizování toho, koho v této práci chápeme jako *poutníka*, jsem se rozhodl používat písmo **bold** ke zdůraznění styčných bodů u jednotlivých příběhů či charakterů, které budeme sledovat poutnickou optikou. Pátrání bude probíhat jednak v Písmu svatém, ale také v literatuře, která s problematikou souvisí.

Někdy budu používat výrazy slangové a vytvářet pomocné neologismy, aniž by tím, mám za to, utrpěla konzistence akademické výpovědi.

⁴ Parafráze sdělení Ctirada Václava Pospíšila při konzultaci 6. 12. 2012.

I. *Poutník ve východní spiritualitě*

1. OBSAH POJMU POUTNÍK

Na počátku této kapitoly provedu etymologický rozbor pojmu, poté pojmenuji různé roviny putování, pokusím se předběžně načrtnout obraz poutníka a připojím k tomu také jeho karikatury. V poslední podkapitole předběžně vypočítám příčiny, obdarování a důsledky, které s putováním souvisí.

1.1 Etymologie pojmu poutník

Putování není synonymem cestování, i když je tento termín někdy takto používán. Pro první nástin pojmu *poutník* si pomůžeme etymologickým rozbohem. Slovo *pout'* má společný kmen s řeckým *patos* ‚cesta‘ a latinským *pons, pontis* ‚most‘ jako cesta přes močály. Latinský výraz *peregrinus*, je odvozen od slova *peregrinare*, což znamená *jít do ciziny*. Sloveso odkazuje na slova: *per* (přes) + *agros* (pole) + *ire* (jít).⁵ *Poutník* je někdo, kdo je na cestě, a tedy není doma. Cílem pouti je – paradoxně – přijít „domů“. První poutníci putovali výhradně jako kajícíci – aby se vrátili očištěni od hříchů.⁶ *Poutník* jde a hledá Boží tvář, hledá svoje místo v Božím království, on – „úloemek“ putuje k Celku.⁷

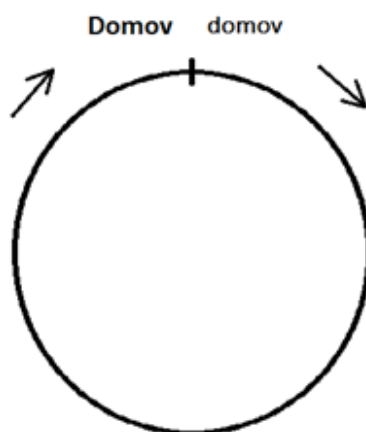

Schéma 1 Hledání domova.

⁵ Srov. AMBROS, P., *Teologicky milovat církev*, s. 285.

⁶ Srov. tamtéž, s. 286.

⁷ Srov. ALTRICHTER, M., *Příručka spirituální teologie*, s. 49.

1.2 Roviny putování a další rozlišení

Při úvahách a rozhovorech s přáteli ohledně kontextuálního uchopení tématu vyplynula nutnost o rozvrstvení poutnického fenoménu. Touto vstupní systematizací se chci vyvarovat diskvalifikaci základních úrovní či způsobů putování. Výpověď o jednotlivých knižních titulech pak bude zřetelnější. Nejde samozřejmě o pouhé „škatulkování“, ale o pomoc při pojmenování toho, zda poutník autenticky směřuje do nebeského Jeruzaléma, anebo pouze chodí v bludném kruhu daleko od Pána. Pohyb či putování člověka se odehrává v mnoha rovinách a úrovních, ve kterých je zaznamenáváme. Základní poutnickou rovinou je biografie ústící do *onografie*, následuje geografie, vztahovost, rovina psychiky a spirituální rovina. Charakteristika těchto rovin je v následujících podkapitolách.

1.2.1 Onografie poutníka

Poutník v přirozené, praktické rovině. Kazatel toto základní putování shrnuje velmi lakonicky: „Jako vyšel z života své matky, nahý zase odchází, jak přišel, a za svoje pachtění si nic neodnese, ani co by se do ruky vešlo.“ (Kaz 5, 14). Skutečnost, že na počátku pouti stojí naše nahé tělo, které se stejně nahým opět stane... je pravdivá, a k životu patří neoddělitelně to, co se slovy sv. Františka nazývá starání se o „bratra oslíka“. Pro jasné zřetelné pojmenování těchto skutečností budu používat pojem *onografie* odvozený od řeckého „ὄνος, οἷ“ – osel. Skutečnost, kterou tento pojem obsahuje, nelze pojmenovat ani biografií ani sonografií, proto jsem zvolil tento výraz. V životě poutníka existují různé etapy, protože každá jednotlivá pouť je zvláštní povolání. Budu se okrajově zabývat etapami, kdy poutník žije někde stabilně, tedy biografií, ale především těmi životními obdobími, kdy putuje. Na této rovině bych provedl rozlišení na čtyři základní typy péče o „bratra oslíka“:

„*Plná penze*“ – jídlo v restauraci nebo nejhůře bageta na benzínce, trasa přesně prověřená pomocí turistických průvodců, nocleh rezervovaný předem v hotelu, či na privatu, sprcha každý den – cena putování podle země 40 až 100 €/den.

„*Polopenze*“ – snídaně v místě zajištěného ubytování (např. B&B, privat), další jídlo nakoupené v potravinách a polévka v restauraci, sprcha každý den – cena 25 až 60 €/den.

„*Jen jídlo*“ – nocleh zdarma (karimatka, spacák) někde na faře; pod střechou *u dobrých andělů*⁸; potraviny nakoupené v supermarketu, nebo přijaté darem; sprcha jednou za cca 3 dny – cena 3 až 12 €/den. S tímto typem péče o oslíka mám vlastní zkušenost, případně s typem „polopenze“.

„*Hotel Prozřetelnost*“ – s vírou, že Pán ví o svém synu a o potřebách jeho oslíka... poutníka ubytovává a živí Boží prozřetelnost. Cena víry.⁹

Nechci obhajovat první, či poslední způsob, ale jde o pochopení různé míry „vydanosti“ poutníka. Už na tomto poli musí být jasný rozdíl mezi turistou, trampem a poutníkem. Není účelem putování odložit selský rozum, ale nechat ho inspirovat.

Kdo z vás může o jedinou píď prodloužit svůj život, bude-li se znepokojovat? A o oděv proč si děláte starosti? Podívejte se na polní lilie, jak rostou: nepracují, nepředou – a pravím vám, že ani Šalomoun v celé své nádheře nebyl tak oděn jako jedna z nich. Jestliže tedy Bůh tak obléká polní trávu, která tu dnes je a zítra bude hozena do pece, neobleče tím spíše vás, malověrní? Nemějte tedy starost a neříkejte: Co budeme jíst? Co budeme pít? Co si budeme oblékat? Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno. Nedělejte si tedy starost o zítřek; zítřek bude mít své starosti. Každý den má dost vlastního trápení. (Mt 6, 27–34)

Rovina *onografie* musí být během životního putování zcela propálena Duchem, aby poutník mohl vstoupit Domů.

1.2.2 Charakteristika geografie poutníka

Popisná rovina cestování, jak poutník přistupuje k pouti. Cestuji, abych zakusil výmluvný dotek z umění, architektury, přírody, ale i obohacujícím setkáním se sebou, či neznámým člověkem. Velkým kladem je, že celá osoba koná pohyb. Člověk

⁸ Anděly nazývám lidi, kteří pomáhají na cestě, při ubytování, ukazují cestu nebo nesou vzkaz od Pána.

⁹ Tímto způsobem putoval do Medjugorje kněz ze Slovenska, který ztratil smysl svého kněžství. Byl po cestě okraden, zbit, šel pouze v klerice... Dostalo se mu ale tolika doteků Boží lásky, že dnes slouží v církvi celým srdcem.

Stejně tak putovala Evropou na kole učitelka v důchodu, paní L. ze Znojma. Putovala do Compostely (4 měsíce), jiný rok do Reichenau, Lurd, Padovy a potkali jsme se v San Giovanni Rotondo. Je tedy fakt, že „někdo nemá žaludek“ na vybírání popelnic u supermarketů, či jiné způsoby „sběru“ potravin.

Náš spolubratr Š. S. před nástupem do semináře putoval k Terezičce do Lisieux, ušel to se stokorunou a proměnilo mu to život...

je psychofyzickou jednotou¹⁰, a opomenutí této skutečnosti má fatální následky na lidskou osobu.¹¹ Existují různé polohy geografického putování:

Estetikaření – co přináší člověku prohlížení památek, uměleckých děl a pamětihodností?

V baroku vyrůstalo umění z teologie, dnes vyrůstá z dojmů, z pocitů, ze subjektivní psychologie, filosofie či sociologie. Důvody tvorby jsou dnes relativní, stejně jako interpretace děl.¹² Pokud tedy v galerii obdivujeme žehlicí prkno¹³ se stejným zaujetím jako Rembrantův obraz, dopad umění pro osobu je taktéž relativní.¹⁴ Nicméně ruští „sofiologové“ tvrdí, že mystika je nejvyšším stupněm estetiky.¹⁵

Turistika – cestuji pro zážitek z cesty samotné. Výlet za účelem provětrání hlavy nedisponuje pro duchovní čtení stvoření. Člověk si však tváří tvář přírodě snáze uvědomí svoji malost, svoji zranitelnost, která v obýváku u televize není tak zřetelná. Toto vědomí lze nazvat jakýmsi druhem pokory a tato už disponuje člověka pro Boží věci. Mezi trampy a milovníky přírody často vznikají hluboká spontánní přátelství, která by v civilizaci neměla šanci vzniknout. Společně zdolané „hřebeny Tater“ za nepříznivého počasí zanechají mezi lidmi bytostné bratrství.

Putování coby následování nepokojného srdce – patří sem především osobnosti dobrodruhů, jako byli Otakar Batlička, Jan Eskymo Welzl. Nebo poutníci Božím stvořením jako je například Pavel Knebl či Miroslav Nevrlý. K posledním dvěma se vrátím v jiné kapitole.

Putování coby hledání Boží tváře:

¹⁰ Jednota duše a těla je tak hluboká, že je třeba považovat duši za „formu“ těla; to znamená, že díky duchové duši je tělo, které je složené z hmoty, lidským a živým tělem; duch a hmota nejsou v člověku dvě sloučené přirozenosti, ale jejich spojení tvoří jednu jedinou přirozenost (KKC 365).

¹¹ *Z deníku autora 17. 2. 2013*: Radost z chůze ze Zlína do Březnice byla včera natolik intenzivní (po přestálém maratonu zkouškového), že mne inspirovala k novému pohledu na obrat „chodit s Bohem“. Chůze je totiž natolik bytostný pohyb, že je nepochybně spojen s duševní i duchovní oblastí osoby. Vnější zakoušení pohybu vlastní silou vede ke kontemplaci pohybu duše v Bohu. Pohyb takto není pouze horizontální – tj. na zemi, ale také vertikální. Na průsečíku těchto pohybů se nachází člověk ve veliké radosti. V ostrém kontrastu k tomu je lidská bytost ponořená do knih ve studovně a pokoušející se proniknout do božích tajemství ve statické poloze. Pohyb je v disponování se pro „zjevení“ zřejmě zásadnější, než jsem tušil.

¹² Srov. RUPNIK, M. I., Spirituální četba skutečnosti. In: *Nové cesty pastorální teologie*, s. 153.

¹³ I prkno na žehlení či pisoár mohou být v galeriích dnes vystaveny.

¹⁴ Srov. RUPNIK, M. I., Spirituální četba skutečnosti. In: *Nové cesty pastorální teologie*, s. 153.

¹⁵ Srov. TENACE, M., Tradice, paměť a „laboratoř vzkříšení“. In: *Nové cesty pastorální teologie*, s. 473.

Organizované a s jasným cílem – naplánované hledání Boží tváře, s ampliíonem předříkanými růženci, doprovodnými vozidly a dobrovolníky chystajícími ubytování, jídlo a s večerním programem. Tento způsob, jenž se pěstuje v Polsku při putování na Jasnou horu, či našich zemích při poutích na Velehrad, který vyžaduje zájem velkého množství poutníků, zanechává duši očištěnou a prodotýkanou mnoha setkáními a chvílemi nepohody společně prožitými.

V těžkých národních dobách (druhá polovina 19. století či rok 1968, 1985) má toto putování i rovinu buditelskou.¹⁶

Neorganizované, avšak s jasným cílem – tento typ je vhodný pro poutníka, který jde sám, případně do počtu čtyř, pěti lidí. Mám s tímto typem poutí největší zkušenosti. Poutník jde sám, ve střelných modlitbách předkládá sebe a bližní, snadno se přizpůsobí zdravotní indispozici vlastní nebo kolegů. Spojuje společné jídlo, breviář a sdílení „dokonalých radostí“. Hledají nocleh tam, kam jsou poslání „andělem“, či intuicí. Neví, kde přespí, ale Pán ví, a to stačí. Setkání s lidmi jsou vzájemným požehnáním.¹⁷

¹⁶ HUDEC, P., Slováci na Velehradě. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 24.

¹⁷ Úryvek ze soukromého deníku z pouti Trnava – Turzovka 2012:

20. 7. 2012 pátek Púchov – Kotešová 35 km.

Dneska bylo drsné poutnické vstávání (hlavně pro mladší poutníky) na půl sedmou mši. Leč usínal jsem já :o). Po mši jsme si uvařili čaj, v klidu posnídali a poklidili „ložnici“. Vyšli jsme natolik zčerstva, že jsme se zastavili až v Považské Bystrici po 16 km. Ondra šel nakupovat s Pacou slipy k naší čisté radosti a také něco k obědu. Po krátké siestě (Ondra má konečně správné poutnické pocity, když jde – lýtka) jsme vyšli směr Bytča. Vůle dobýt tuto metu byla ochromena krátkým deštěm, který nás donutil opustit hráz Váhu. Protože byly tři hodiny, zmákli jsme v kostelíku korunku milosrdenství. Během další cesty se začínají projevovat následky putování, Petra trápí nártý, Tomášovi se podebral palec, Pácovi se vrátil „vlk“ a Ondru bolí lýtka a vyptává se, kdy to jako už přestane bolet – to neumím odpovědět. Většinou se po dvou až třech týdnech tělo stabilizuje :o). Asi po dvacetiminutovém odpočinku na hrázi zdoláváme Bytču, je okolo půl osmé. Pan farář je velmi zdvořilý, ale fara se maluje a nemůže nám pomoci. Pokračujeme tedy do Kotešové. Naše chůze není elegantní, ale je o to úpornější... Poté, co jsme si prohlédli kostelík na kopečku a zjistili, kdy je ráno mše, nacházíme i faru. Pan farář vyjde a také nemá místo pro poutníky.

Zvolna odcházejeme a modlíme se o pomoc, vím, že dál už jít nemůžeme. Asi 30 m od fary na nás ze tmy dvora někdo zavolal. Přišli jsme k brance a přišli za námi dva muži a jedna žena. Jeden z nich (ten, co volal) je velmi zvědavý a vyptává se nás, co jsme zač, odkud jsme a kam jdeme. Po chvíli zjišťujeme, že je městským policistou v civilu a byl i náčelníkem MP v Bytči a jmenuje je P. M. Rozhovor se stočil na otázku místa pro přespání. Doporučili nám nakonec tribunu na stadionu, pan domácí se jede na kole podívat, jestli je tam odemčeno. Asi po čtvrt hodině vycházíme směr hřiště, přičemž máme slíbenou návštěvu. Po asi 200 metrech pochodu ke stadionu, nás pan domácí dohnal na kole a pozval nás, abychom se podívali na výminek, že jsou tam prý jen dvě postele... líbil se nám.

Rozhovor u domácí praženice obkroužil různé témata... rozebíral jsem záměrně otázku dokonalé radosti a neexistence náhod... Když jsem to vysvětloval policajtovi Petrovi s tím jeho zavoláním, a že to není náhoda, že teď sedíme u stolu, tak se vyděsil a pronesl: „To chceš povedat', že ja niesom slobodný, že ma

Neorganizované a celoživotní – dotyčný vyjde do světa, aby hledal Boží tvář. Stane se bezdomovcem z Boží vůle. Poutní místa, kam poutník přijde, jsou pouze zastávkou před konečnou zastávkou v nebeském Jeruzalémě. Zřejmě nejznámějšími poutníky povolány k tomuto způsobu jsou „ruský poutník“ na východě a Benedikt Josef Labre na západě.

1.2.3 Vztahovost poutníka

Rovina popisující setkání s druhým či případné budování hlubších vztahů. Tvrzení, že „žádný člověk není ostrov“¹⁸, vyjadřuje, že i člověk putující „sám“, není sám. Je možné tvrdit, že poutníkem v tomto smyslu je každý katolík, a citovat Druhý vatikánský koncil, kde církve sebe samu definovala jako putující Boží lid.¹⁹ Koncil tímto příměrem vyjadřuje podobnost církve s Izraelem putujícím do Zaslíbené země. Na tomto místě v *Lumen gentium* otcové také poznamenali, že Bohu se zalíbilo spasit a posvětit lidi *ne jednotlivě*, s vyloučením vzájemných vztahů, ale jako svůj lid.²⁰

Člověk se stal – díky selhání v ráji – zranitelným a smrtelným cizincem bez domova. Proto i poutník má v sobě hlubokou touhu domov ve společenství stále hledat. První a jediný, kdo nám dává pocítit lásku a přijetí, je Ježíš. Jeho láska objímá člověka v jeho úplnosti a on se pak vidí ve své celosti.²¹ Člověk touží po tomto pohledu lásky, který ho zve na cestu. „V zamilovanosti je druhý viděn tak, jak ho vidí Bůh, neboť se na něj

niekto ovláda?!?!“ Výbuch smíchu byl radostný a spontánní, on se chudák tvářil, jak vyšinutý. Naše radostnost byla způsobena i ušlými kilometry a půlnoční hodinou... kdo to zná, tomu nemusím vysvětlovat. Nakonec se srdečně loučíme a daří se nám vlézt do spacáku správným koncem. DG!

21. 7. 2012 sobota Kotešová – Turzovka 20 km.

Probouzím se v šest a s chutí začínám pracovat na deníku, o půl osmé vyháníme ze spacáku nejmladšího spolubratra výhružkami pavouků a jiných oblud. Pomůže až hrozba vody. Mše je ve velmi pěkně vyzdobeném kostele, pan farář káže k věci a po mši se ptá Ondry, či ideme na raňajky. Ondra se ptá, kdeže je ta vesnice. Dává nám 5 € na chleba a dáváme si sraz za čtvrt hodiny na faře. Pohostí nás domácími klobáskami, čajem a kávou. Asi nejlepší snídaně, co jsme doposavad měli. Tomáš při řeči nahodí téma *dokonalé radosti* – to je radost, kterou vysvětloval sv. František bratru Lvovi... Pro zájem kněze to dopovím celé a tím vznikne trošku napjatá atmosféra. Vyžádáme si požehnání a dostáváme vizitku pro další případné ubytování a také chleba na cestu, co zbyl...

¹⁸ Titul knihy od Thomase Mertona (vyšlo česky 1995).

¹⁹ Srov. DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, *Lumen gentium*, 9.

²⁰ Srov. tamtéž.

²¹ Srov. RUPNIK, M. I., *Adam a jeho žebro*, s. 32.

hledí s láskou – spolu s Bohem, který je láska. (...) I když ten druhý takový ještě není.“²² Jsem pozván na cestu lásky. Jinými slovy, bez možnosti setkávat se s druhými a být milováni a milovat, bez uděleného a přijatého požehnání nemá smysl mluvit o pouti do nebeského Domova.

1.2.4 Psychika poutníka

*Psychika*²³ – *duševní rovina poutníka* – prochází během putování růstem, „škvařením se“, krizemi... V literatuře jsou v této oblasti věnovány části, které popisují pocity a myšlenky poutníka. Nedá mi to necitovat kousek z titulu *Léčba Schopenhauerem* od Irvina D. Yaloma. Úryvek popisuje situaci, kdy hlavní hrdina, psychoterapeut Julius, zjistí, že má rakovinu a přibližně rok života před sebou.

Nemohl najít nic, co bylo napsáno v jeho oboru, co by alespoň vzdáleně odpovídalo jeho životní situaci, nic o tom, jak by měl člověk prožít dny, které mu zbývají, nebo jak nalézt jejich smysl. Potom mu ale padl zrak na ohmataný výtisk Nietzscheho knihy *Tak pravil Zarathustra*. Julius ji dobře znal... *Zarathustra* je statečná kniha, jež podle Julia víc než kterákoli jiná učí, jak ctít a oslavovat život. ...náhodně listoval stránkami a tu a tam se zastavil na řádcích, které si kdysi podtrhl.

„Změnit ‚tak to bylo‘ na ‚tak jsem to chtěl‘ – to samo o sobě budu nazývat spásou.“

Julius chápal tento význam Nietzscheho slov tak, že si musí zvolit svůj život – musí ho žít, místo aby jím byl žit. Jinými slovy – měl by milovat svůj osud. A především tady byla Zarathustrova často opakovaná otázka, zda bychom byli ochotni do věčnosti znovu a znovu přesně opakovat život, který jsme žili.²⁴

Toto jsou životní rady, které nám může poskytnout člověk, který zůstane v psychické rovině, podobně Viktor E. Frankl²⁵ mluví o odvrácení se od neradostné budoucnosti (umírání) k vděčnosti za prožité chvíle minulé.

I poutník může putovat na rovině voluntarismu²⁶ a nechtít se otevřít Duchu. Získá pouze jakousi intuitivní duševní zručnost, co od koho může chtít. Pocity bude vnímat jako

²² RUPNIK, M. I., *Adam a jeho žebro*, s. 32.

²³ Psychikou v této práci rozumím nejen technický výraz ve smyslu psychologie, ale „psyché“ jako přirozenou veličinu naší osobnosti – v kontextu slovníku klasiků duchovního života.

²⁴ YALOM, I. D., *Léčba Schopenhauerem*, s. 17.

²⁵ A přesto říci životu Ano.

²⁶ Jediná věc, která mi zůstává, je moje vůle. Hrozí ovšem nebezpečí přímého jednání bez zohlednění osobních dispozic a samotného „jednání Ducha“.

projevy těla, nikdy nedá Bohu šanci, kvůli strachu z toho, že by ztratil *svoji svobodu*. Nedochozí mu jeho spoutanost strachem, bojí se pádu do Boží nekonečnosti, má strach o svoji „svévůli“.

1.2.5 Spiritualita poutníka

Putování Ducha, popis toho, kterak se On prochází v člověku, nebo toho, jak se mysl člověka prochází v Něm. Samotná geografie, vztahovost už nejsou dominantní. Geografie ústí do duchovního. Na tomto stupni putování je lhostejné, zda je člověk ve vězení nebo putuje ulicemi Jeruzaléma. Abych podepřel toto tvrzení, budu citovat sv. Bonaventuru:

Poněvadž v této věci nezmůže nic přirozenost a velmi málo vědění, je zapotřebí spoléhat se málo na zkoumání, ale hodně na pomazání; málo na jazyk, ale více na vnitřní radost; je zapotřebí spoléhat se málo na slova a knihy, ale úplně na Boží dar, tedy na Ducha Svatého; velmi málo nebo vůbec je zapotřebí se spoléhat na tvora, ale zcela na stvořitelenskou moc Otce i Syna i Ducha Svatého... Příteli, pro něhož jsou tyto věci psány, Dionysius říká: *Ty však, příteli, zocelený prodělaným putováním, pokud jde o mystická vidění, zanech smysly a intelektuální hledání, zanech všechno viditelné i neviditelné, zanech rovněž všechno, co není i co je, a nakolik je to možné, v naprosté prázdnotě vědomí navrať se k jednotě Toho, který přesahuje každou podstatu i každé vědění. Takto úplným a naprostým uchvácením čisté mysli opustíš sebe sama i všechno ostatní a povzneseš se, ode všeho osvobozen, k paprsku božských temnot, které převyšují každou podstatu.*²⁷

Toto je ovšem rovina, do které většina poutníků za tohoto života nedoputuje, ale je důležité tušit „prostor“, který je nám přichystán. Podrobněji se k tomuto tématu vrátím v kapitole věnované samotnému *Itinerariu*.

1.2.6 Rozlišení virtuality, či reality

Ovšem schází ještě jedno rozlišení. Je nutné mít vždy na paměti, zda mluvím o putování praotce Abraháma, sv. Pavla, Bilbo Pytlíka, ruského poutníka, Eskymo Welzla, Františka Lízny nebo Josefa Slezáka. Jde o rozlišení toho, zda pout' je *reálně* prožitá či *virtuálně* vysněná.

To nám ovšem neříká nic o kvalitě a pravdivosti předaného sdělení! V literárním žánru fantazy je hobití putování popisující Pytlíkovu poutnickou iniciaci pohádkovým jazykem velmi pravdivé. Je pravdivé více, než mnohá současná ono-psycho-geografická

²⁷ BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 109.

výpověď o pouti do Compostely. Mám tím na mysli *pravdivost* vyrůstající z vtělené Cesty, Pravdy a Života. Je nezbytné se přenést z roviny geografické do roviny Pneumatu a číst putování duchovně.

1.3 Načrtnutí celkového obrazu poutníka

Skicuji-li poutníka, prvním tahem je to ten, kdo vyšel z domova. To je předpoklad biografie a onografie. Ve druhém tahu opustil známé a sousedy, přátele i nepřátele, dokonce rodinu, otce a matku, aby našel nové přátele. To je rovina vztahovosti poutníka. Ve třetím tahu se otevře, opustí svoje vyjeté koleje myšlení, svoje zvyky, postupně opustí svoje bolestícnost, svoje „mentální grify“. Naučí se vděčnosti, stane se citlivým pro odstíny radosti i smutku. Musí vyplakat mnoho slz. To je psychická rovina poutníka.

V tazích Ducha, které se ovšem prolínají s předešlými, se začíná rýsovat finální náčrt poutníka. Skrze tyto tahy, v modlitbě a stále větší důvěře, naději a lásce Pána, se restauruje původní obraz poutníka, který je nenapodobitelným originálem u každé osoby. To je finální podoba obrazu.

Pro dokreslení uvádím úryvek z Čemusovy práce o modlitbě srdce:

Život takových – pro ruskou spiritualitu charakteristických – poutníků (stranniki) předpokládá z jedné strany neustálé zřikání se všeho a všech. Z druhé strany takový život zahrnuje v sobě neustálé změny a neočekávané styky. Všechny nové dojmy ovšem Poutník zpracovává pevným vnitřním postojem, který získal neustále opakovanou střelnou modlitbou; tou doprovází každé nové setkání...²⁸

Tato spiritualita ovšem může být nalezena i v jiných životních „kulisách“ – když Tomáš Špidlík mluví o své matce, nazve ji poutnicí:

Poutník hodnotí věci i lidi podle okamžiku setkání, přičemž budoucí okamžik je jiný a obyčejně naprosto nepředvídatelný. To vyjadřoval matčin častý povzdech: „Už to máme za sebou. Zaplať Pán Bůh, dobře jsme to přežili. Nestarej se, nevíš, co bude zítra!“ Znamená to, že neměla smysl pro jednotu života? Ne, měla jej velmi živý, ale nebyl to pojem jednoty událostí a zážitků jako takových, ale pojem jednoty cesty. Poutník si rád zavzpomíná, kde už byl, co zažil, a se vším se rád smíří. Patřilo to k cestě. Tato cesta je pak někým vytyčená a poutník si je vědom, že po ní jde. Ovšem musí pro ni mít náboženský cit, jinak by se brzy unavil různostmi a nesouvislými zážitky. Typický poutnická je spiritualita Bible. Profánním pohledem vidíme jen snůšku nesouvislých událostí,

²⁸ ČEMUS, R., Umění modlit se srdcem. In: *Upřímná vyprávění poutníka svému otci*, s. 31.

ale očima víry je tu historie spásy, kde není ani jedna událost bezvýznamná. Ve slovanské spiritualitě jsou pověstní Boží poutníci – takové byly prosté ženy našich luhů a hájů (a pravděpodobně doposud jsou) a taková byla i moje matka. Proto také s nadšením chodila na poutě, ...²⁹

V jemnějších obrysech budu poutníka vykreslovat postupně.

1.4 Karikatury poutníka

Může ovšem vyvstat problém, že nedojde k restauraci obrazu, ale jeho deformaci. Kýč³⁰, či karikatura jsou hrozbou i v této oblasti. Uvedu několik konkrétních případů pro ilustraci. Na první pohled se zdá, že potkáváme „*velko-poutníka*“, který je vybaven, jak se patří: hábit, klobouk, hůl s křížem, mošna, střevíce. Odřikává několik růženců denně. Na druhý pohled zjistíme, že je to užvaněný človíček, pohádkář tykající si s předsedou vlády a prezidentem, a zdatně využívající své „uniformy“ jako lákadla k inkasování peněz. „*Sportovec*“ ukrajující denní „padesátky“ do Santiago de Compostela. Spí v hotelech a má sebou pouze kartáček na zuby, kreditní kartu a doklady. Obraz poutníka je karikován i těmi, kteří jezdí na poutní místa autokary, aby se nábožensky „vyžili“. Tento poutník je jakýmsi *náboženským požitkářem*. Petr Piřha v knize *Jedeme na pouť* píše také o jiných nešvarech poutníků navštěvujících svatá místa:

Zvláštností našich poutníků je, že s sebou mají láhve. Je to pochopitelné. V čem by dovezli zázračnou vodu, musí ji do něčeho nabrat. Jenže vozit prázdné láhve je přece nesmysl. Vezmou tedy láhve plné. Do plné láhve není možno nic nabrat. Láhve je třeba vyprázdnit a vylít je, je škoda. Čím blíže jsou takoví poutníci cíli své cesty, tím je větší jejich duchovní radost. Začínají hovořit nesrozumitelnými jazyky, jejich pohyb se podobá tanci, často i padají a nechtějí se odtrhnout

²⁹ Tomáš ŠPIDLÍK v rozhovoru s Janem Paulasem, *Duše poutníka*, s. 20–21.

³⁰ Tomáš Vlček, ředitel Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, definuje kýč takto:

1. V díle, kde přebývá citovost a chybí v něm to, co se dá velmi těžko definovat jinak než jako hodnota, která umožňuje překročit sama sebe.
2. Nejde o pravdivé sdělení.
3. Je to nemoc neodpovědného snění, náhražka, sebeuspokojení v iluzích a slasti.
4. Selhává ve výpovědi, podbízí se, usiluje o zmocnění se vašeho srdce na úkor odpovědnosti vůči světu, ve kterém máme naději přežít, jen pokud budeme zároveň citliví i odpovědní.

VLČEK, Tomáš: *Kýč je nemoc nezodpovědného snění* [Publikováno: pátek 19. ledna 2007, 15:24] Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/107066-tomas-vlcek-kyc-je-nemoc-nezodpovednehosneni.html>>.

od posvátné půdy a musí se podírat, čímž se projevuje jejich vzájemnost. Toto vytržení však není způsobeno Duchem Svatým, ale duchem švestkovým a meruňkovým.³¹

Protože těchto deformací je skutečně velké množství, mohu stručně říci, že co poutník, to je jich několik.

Přejdeme nyní na obecnější rovinu. Hlavní bolestí bývá to, že vůbec nedošlo k opuštění domova. Geografie nastala, ale v rovině „psyché“ zůstávám doma. Hledám duchovní, ale v duchu sedím u počítače ve svém pokoji.

Problémem může být rovina onografie. Nevyspalý, promoklý a hladový člověk se zpočátku nedokáže přenést přes tyto skutečnosti a „dokonalá radost“ se nedostaví. Je to však velmi individuální. Někdo vyjde, má celtu a fajfku. Stačí mu to. Jiný potřebuje k přežití důkladnější vybavení než himálajské expedice. Někdo obuje páskáče; jiný pohorky.

Dalším problémem je ulpívání na geografii. Hlavně vzdálenost překonat pěšky, aby to „bylo platné“. Nepřejdou na další roviny pouti. Nestarám se o doteky Ducha. Nenaučím se duchovnímu čtení. Je ovšem je nutné být velmi opatrný. Zvláště bratři z jiných církví mají tendenci duchovně číst propojení skutečností, které pak vyznívají „velmi duchovně“.³²

Jiným kýčem může být podcenění vztahovosti. Neotevřu se doopravdy druhému člověku, pouze ho trpně snáším – anděla, kterého mi Pán posílá, aby mi požehnal. Nebo naopak ulpívám na rovině pseudo-vztahovosti, abych nemusel být sám se sebou. Nedovolím, aby se psyché projevilo.

Nebo ustrnu na přirozených prožitcích onografie, geografie a psyché. Ignoruji to, že se mne dotýká Pneuma. Po výraznějším propálení Duchem nižší roviny ubírají na významu.³³

³¹ PIŤHA, P., *Jedeme na pout'*, s. 52–53.

³² Mám na mysli například články pravoslavného kněze Libora Halíka (protestujícího v Brně proti potratům), např. „duchovního čtení“ chystaného příjezdu ostatků Jana Pavla II do Lurd, a s tím související povodně.

Jiným příkladem jsou „pravověrné“ duchovní čtení skutečnosti, které ve svých pojednáních provádí „biskup ukrajinské církve“ Antonín E. Dohnal, bývalý řeholník a kněz olomoucké arcidiecéze – s negativním dopadem na život mnoha „křehkých duší“.

³³ To je zřetelné jak u ruského poutníka, tak i u poustních otců a západních světeckých osobností.

1.5 Důvody putování a obdarování poutníka

Pokud bychom provedli virtuální anketu mezi příchozími poutníky před katedrálou sv. Jakuba v Santiago de Compostela a kladli dotazy ohledně důvodu toho, proč vyšli a co obdrželi, dostali bychom pravděpodobně tyto odpovědi:

nevěděl, proč vyšel, poznal přátele a začal si vážit života;
vyšel a nic neprožil;
byl donucen vyjít, objevil pout', objevil „člověka“ jako bratra;
vyšel bez očekávání a seznámil se s budoucí manželkou;
ateista vyšel a byl pohoršen katolíky;
očekával duchovní zážitky a byl zklamán;
vyšel jako skeptik a prožil zásadní dotek Ducha;
hledala vztah a nenašla;
hledal hubnutí a podařilo se;
hledal Boží tvář a byla jiná, než očekával;
vyšel v životní krizi a našel pokoj;
vyšel z Božího popudu a byl uzdraven;
putuje, aby napsal knížku;
vyšel, aby prosil, a dostal něco jiného;
vyšel jako kající a zemřel po cestě³⁴ ...

Tyto případné odpovědi ukazují na to, že ne vždy je snadné odpovědět na takovou otázku. A také duchovní čtení důvodů srdce vyžaduje zralost. Abychom poutnickému fenoménu více porozuměli, podíváme se do jeho dějin.

2. DĚJINY FENOMÉNU POUTNÍK

V této kapitole nejprve pojednám o poutnictví, jak jsem o tom četl ve Starém zákoně, poněvadž postavy patriarchů jsou velmi inspirativní. V další části také zběžně nahlédnu do Nového zákona. Poté se dotknu poutnictví v prvních staletích křesťanství, kde šlo především o putování do Jeruzaléma. Následující kapitola se bude zabývat převážně putováním věřících za duchovními otci, případně mnišskými misemi pohanského Skotska

³⁴ Tuto informaci podal zřejmě kamarád zesnulého.

a zaalpské Evropy. V druhém tisíciletí zmapují hlavní poutní stezky Evropy a několik osobností v Rusku.

2.1 Biblický kontext Starého zákona

2.1.1 Abrahám

Jev putování v biblickém Izraeli je těsně spojen s uvědoměním si, přijetím, připomínáním si a opakovanou obnovou vztahu Boha ke svému vyvolenému lidu. Kočování jako pravzor putování bylo stále přítomným prvkem u Abraháma a jeho potomků.³⁵ Je to Bůh, kdo Abrama povolává putovat:

I řekl Hospodin Abramovi: "Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země." A Abram se vydal na cestu, jak mu Hospodin přikázal (Gn 12, 1–5a).

Už v tomto úryvku Písma jsou povšimnutí-hodné velmi důležité momenty „poutničení“. Iniciátorem je Bůh. On oslovuje a vysílá na pouť. Bůh poutníku Abramovi navíc slibuje, že *se mu dostane požehnání a stane se požehnáním*.

Další důležitým momentem je, že Abram má jít do polyteistického Kanaánu, kde nikoho nezná. Jedině na dlouhé a neznámé cestě totiž roste vztah mezi poutníkem a Bohem. Důvodem je zvláště to, že v domácím prostředí se těžko *opouští stereotypy uvažování a vztahů* – včetně toho s Bohem.³⁶

Po té, co se Abram rozešel se svým bratrem Lotem, musí se pustit do bitvy s králi země... pokud přejdeme z roviny geografie do spirituální roviny, ihned dostáváme jiný obraz... Hospodin pak uzavírá s Abramem smlouvu, kde mu slibuje tolik potomstva, jako je hvězd na nebi.

Ale ani Abram není bez chyb, kolísá, nemá trpělivost; Sáráj k němu proto pošle otrokyni Hagar, aby měl děti z ní – ta mu porodí Izmaele v šedesáti osmi letech (srov. Gn 14–16).

³⁵ Srov. WILK, S. aj., *Encyklopedia katolicka*, s. 482.

³⁶ Srov. SLEZÁK, J., *S otcem Piem za zády*, text zadní obálky.

Když je Abramovi devadesát devět let, Bůh se opět zjevuje a změní Abramovi jméno na Abrahám. Znamením nové smlouvy je obřízka. I Sáráj si musí změnit jméno na Sára, a je jí přislíben syn Izák. Sára se tomu směje. Není se čemu divit. Ale **Bůh má svůj čas**, který není naším časem. Změna jména ukazuje na změnu identity, změnu osobnosti, když Bůh uzavírá s poutníkem smlouvu, je to ontologická změna. **Stane se někým jiným** (srov. Gn 17–18).

Ale poutník Abrahám je stále prověřován, nesmí se zabydlet. Hospodin mu dá možnost být přímluvcem nad Sodomou, prorokem v Gedaru. Další zkouškou je obětování syna Izáka. Bůh ho zkouší, zda mu neodepře to nejcennější – svého milovaného syna, on obstojí (srov. Gn 19–22). Poutník Abrahám jde dopředu i v temnotě, on ví, že je milovaným Božím synem a Hospodin může všechno, proto mu všechno daruje. Abrahám je vzorem víry pro židy, křesťany i muslimy.

2.1.2 Mojžíš versus Izrael

V Ex 3 se setkává Mojžíš s Hospodinem a Ten ho posílá do Egypta, aby odsud vyvedl zotročený lid. Mojžíš se sice vzpírá, ale **poslechne a vyjde**.

Z perspektivy putování je děj nosný od toho okamžiku, kdy Mojžíš vyvedl národ na poušť, tedy od závěru třinácté kapitoly. Izrael poprvé reptá proti Bohu i Mojžíšovi před Rudým mořem a chce se vrátit do otroctví (srov. Ex 14,10–12). Mojžíš rozděljuje vody Rákosového moře, Izrael přejde a vody se opět vrátí. *Poutník* Mojžíš v moci Hospodinově jde **stále dopředu**, nic ho nepřiměje k návratu. Návrat fakticky už není možný! Po třech dnech o žízni přicházejí k hořké vodě, která prostřednictvím dřeva zesládne (srov. Ex 15,24n). Bůh vysvětluje svoji metodu: „Jestliže opravdu budeš poslouchat Hospodina, svého Boha, dělat, co je v jeho očích správné, naslouchat jeho přikázáním a dbát na všechna jeho nařízení, nepostihnu tě žádnou nemocí, kterou jsem postihl Egypt. Neboť já jsem Hospodin, **já tě uzdravuji**“ (Ex 15,26). Podmínkou je poslušnost Hospodinu – to je ten největší problém nejen pro Izrael, ale pro každého. Naučit se **poslušnosti a věrnosti**...

Izrael znovu reptá na poušti Sín a vzpomíná na plné hrnce masa v Egyptě. Bůh jim sesílá manu a křepelky (srov. Ex 16). Izrael však opět neposlouchá a manu sbírá do zásoby, takže zčervíví (srov. Ex 16,20). Postupně si zvykají na to, že **každý jednotlivý den se znovu**

musí spoléhat na Hospodina. „Izraelci jedli manu po čtyřicet let, dokud nepřišli do země, v níž se měli usadit; jedli manu, dokud nepřišli do kenaanské země“³⁷ (Ex 16,35).

Dalším kritickým momentem je žízeň v Refidímu. Lid opět reptá a chce Mojžíše kamenovat. Mojžíš rozpoltí holí skálu u Chorébu a vyvede vodu pro lid (srov. Ex 17,6).³⁸ Setkávání s Boží mocí není pro Mojžíše zásadní – on důvěřuje – ale pro lid ano.

Válka s Amálekem (srov. Ex 17,8–16) poukazuje na zásadní skutečnost. Bez **vytrvalé modlitby** – Mojžíšovi umdlévaly ruce – nebylo možné nepřátele porazit. Když se setkal se svým tchánem Jitrem (Ex 18n), dostalo se mu poučení. Mojžíš přijal to, že on není ten, kdo zvládne rozsoudit v Izraeli všechny spory a vyřešit všechny problémy (srov. Ex 18,24). Ale není to jen o pokoře, ale také o tom, že poutník se učí **přijímat „Boží posly“**, aby mu pomáhali a usměrňovali ho na jeho pouti.

Mojžíš se s Bohem na Chorébu setkává v oblaku a za rachotu hromu a blýskání, aby přijal od Boha nařízení pro národ (srov. Ex 19–20n). „Lid to pozoroval, chvěl se a zůstal stát opodál.“ (Ex 20,18n) – existovat v Boží přítomnosti není pro výletníky ani turisty.

Řekli Mojžíšovi: ‚Mluv s námi ty a budeme poslouchat. Bůh ať s námi nemluví, abychom nezemřeli.‘ Mojžíš lidu odpověděl: ‚Nebojte se! Bůh přišel proto, aby vás vyzkoušel, aby bylo zřejmé, že se ho budete bát a přestanete hřešit.‘ Lid zůstal stát opodál a Mojžíš přistoupil k mračnu, v němž byl Bůh (Ex 20, 19-21).

Izraeli vyhovuje stát opodál. Pro poutníka není možné, aby takto jednal. On musí vejít do důvěrného – žhavého prostoru u Boha, aby přijal „jeho předpisy“, jeho vůli.

Ve čtyřiceti letech putování po poušti si Izrael zvykl „chodit s Bohem“ (Mich 6,8). Chodit znamená ustavičně vidět předmět své naděje před sebou, věřit, že jsme vedeni k šťastné zemi (Dt 8,7–10) a že nás k ní vedou všechny Boží cesty, ať jsou sebevíc křivolaké (Dt 2,1n). Jeden text, který jasně přenáší exodus do duchovní roviny, je Iz 58. Jeho předmětem je pravý půst. Půst nezáleží v trýznění těla, ale v potlačování každého sobectví: v přetržení okovů, v rozvázání pout, v zlomení jha, v rozdělení vlastního chleba. Kdo se osvobodí od sebe, tomu se Bůh zpřítomní jako oblačný sloup

³⁷ Poutník může jen těžko putovat bez „nebeského chleba“ – předobrazu eucharistie, kterou si těžko může nabrat do zásoby, ale každý den se znovu musí nechat „obdarovat“.

³⁸ Poutník ví, že bez vody daleko nedojde. Voda je jeden ze symbolů Ducha. Zkamenělé srdce musí být rozlomeno, aby se krajina zazelenala a člověk zahnal žízeň.

na poušti: „Hospodin tě povede neustále, bude tě sytit v krajinách vyprahlých... budeš jako zahrada zavlažovaná, jako vodní zřídlo, jemuž se vody neztrácejí.“ (Iz 58,11). Když člověk vyjde ze sebe a svěř se Božimu vedení, je schopen postavit si město. Iz 58,12 pokračuje: „Co bylo od věků v troskách, vybudují ti, kdo z tebe vzejdou... Nazvou tě tím, jenž zazdívá trhliny.“³⁹

Takto sumarizuje Goffi ve *Slovníku spirituality* heslo příběhu Exodu.

Reflexe poutníka Mojžíše

Při zápasu s tímto velkým putováním jsem nejprve došel k tomu, že archetypem *poutníka* není národ, ale **Bohu důvěřující** Mojžíš. Putující Izraelity by bylo možné nazvat spíše *antipoutníky*. Vysvětlím proč: Mojžíš žije a putuje **v přítomném okamžiku a má důvěru v Hospodina. Poslouchá** Hospodina ve všem, co mu poručí. Izraelité naproti tomu jednají, jako „zjankovatělé“ stádo mezků. Neustále **reptají a vzpomínají** na minulost – na plné hrnce masa a zeleninu v Egyptě (srov. Nu 11,5n; 13,31n). Sotva se Mojžíš vzdálí, aby přijal desky Zákona, tak si ulijí zlatého býčka, aby se mu klaněli (srov. Ex 32). **Neustále se bouří a vyvolávají problémy** (srov. Nu 14; Nu 25). Hospodin je jim naprosto cizí a nepřijatelný. Všichni, kteří vyšli z Egypta, zemřeli během cesty pro svoji nevěrnost – včetně Mojžíše, který Bohu neuvěřil v Masse a Meribě. (srov. Nu 20; Nu 27,12–14). Jediný Mojžíš však zaslíbenou zemi uviděl (srov. Dt 34, 1–5). Do Kanaánu vešli až potomci těch, kdo vyšli z Egypta.

Když jsem ovšem poodstoupil od geografie a onografie, námitky uvedené v předešlém odstavci se ukázaly jako liché. Pokud použiji na Mojžíše optiku „svědomí“ a národ bude „osobností“ – pak zjistím, že ve spirituální rovině všechny námitky odpadají. Každý člověk je i po křtu nevyčválaným jankovitým mezkem, ve kterém všechno staré musí zemřít. Egypt, přestože byl utopen v Rudém moři, se stále znovu vynořuje ve vzpomínkách a má snahu určovat naše skutky.

Jeden z těch starců na mne promluvil: „Kdo jsou a odkud přišli ti v bílém rouchu?“ Řekl jsem: „Pane můj, ty to víš!“ A on mi řekl: „To jsou ti, kteří přišli z velikého soužení a vyprali svá roucha a vybilili je v krvi Beránkově. Proto jsou před trůnem Božím a slouží mu v jeho chrámě dnem i nocí; a ten, který sedí na trůnu, bude jim záštitou. Již nebudou hladovět ani žíznit, ani slunce nebo jiný žár

³⁹ DE FIORES, S. – GOFFI, T. (ed.), *Slovník spirituality*, s. 695.

jím neublíží, neboť Beránek, který je před trůnem, je bude pást a povede je k pramenům vod života. A Bůh jim setře každou slzu z očí' (Zj 7, 13–17).

Do nebeského Jeruzaléma může vejít až pročištěná osobnost.

2.1.3 Eliáš a Elíša

Nelze tvrdit, že jediný prorok Eliáš je *poutníkem*, ale o ostatních prorocích je málo informací. Prorocký moment je zastoupen u všech *poutníků*, protože oni žijí z *Ducha* a na Hospodinovo slovo vycházejí.

Eliáš, po vyhlášení sucha před králem Achabem (srov. 1 Kr 17,1), jde a na Hospodinovo slovo se usadí u potoka Kerítu, kde mu maso a chléb přinášejí havrani. Poté ho Hospodin posílá k vdově do Sarepty (srov. 1 Kr 17,9). V obou případech se o pokrm stará Hospodin, protože i zde jsou zázračně syceni. Stručně řečeno, Eliáš je *poslušný, jde či zastaví se* na Hospodinovo slovo. **Bůh se stará o jeho pokrm.**

Bůh mu dává dokonce moc vzkřísit syna vdovy a vyhrát souboj na hoře Karmelu (srov. 1 Kr 18). Eliáš v *naprosté důvěře koná Boží vůli* a proroci Božího nepřítele jsou zničeni. Po této události Eliáš utíká před Jezábel do pouště a chce se mu umřít (srov. 1 Kr 19,1–4). Tam ho budí anděl a dvakrát ho nutí sníst chléb... pak Eliáš putuje 40 dní k Chorébu, kde se ho Hospodin dvakrát ptá: „Co tu chceš, Eliáši?“ (1 Kr 9,1). Eliáš dvakrát odpovídá, že horlil pro Hospodina a jde mu o život. V kontrastu k Mojžíšovi se mu Bůh nezjevuje ve hřmění, ale v tichém vánku. Hospodin ho však znovu vysílá, aby konal jeho vůli a Eliáš znovu vyšel. Eliáš znovu prožil autentickou *zkušenost setkání s Bohem* a to mu dává sílu, aby pokračoval v plnění Jeho vůle. Eliáš je přímo *cherubínským poutníkem*, je tak plný *Ducha*, že nepřátele ničí *Jeho ohněm* a je jím natolik očištěn, že nezemřel.

Jeho žákem se pak stal Elíša, který si vyžádal dvojnásobek Eliášova ducha pod podmínkou, že uvidí jeho nanebevzetí. To se splnilo a Elíša pak pláštěm Eliáše rozděljuje vody Jordánu, aby ho přešel (srov. 2 Kr 2,14). Eliáš to totiž dělával také. Jde o projev následovnictví Mojžíše a Eliáše, a důkaz toho, že na něm *spočinul Duch Boží*.

2.2 Biblický kontext Nového zákona

2.2.1 Maria a Josef

Rodiče Ježíše z Nazareta byli prvními poutníky Nového zákona. Bůh je tak povolal – skrze povolání Marie, aby se stala matkou Božího Syna – také k tomu, aby šli putovat geograficky nejen do chrámu, ale i do Egypta, aby z něho pak vyšli stejně jako Mojžíš.

K Marii přišel anděl Gabriel a oznámil jí, že počne z Ducha Svatého a porodí Mesiáše. Maria souhlasila, přestože to pro ni mohlo znamenat smrt ukamenováním. Maria **jde ihned** přes celou Palestinu z Nazareta potěšit Alžbětu, aby jí pomohla a podělila se s ní o velikou novinu (srov. Lk 1,26–56).

Josef neví o početí z Ducha Svatého naprosto nic. Po návratu, kdy už je zřejmé, že Maria je v pozeňnaném stavu, rozhodne se zachovat jako spravedlivý a rozejít se s ní. Bůh mu skrze anděla situaci osvětlí a Josef **přijímá svoje nové povolání** (srov. Mt 1,18–25). Kvůli soupisu lidu **musí jít** oba do Betléma (srov. Lk 2,1–4). Maria tam porodí v jeskyni (srov. Lk 2,17) a jsou nuceni tam nějaký čas zůstat v domě (srov. Mt 2,11). Pak **odcházejí**, opět na pokyn anděla, do Egypta a za nějaký rok se vrací ne do Judska do Betléma, ale zpět do Galileje (srov. Mt 2,13–23). **Putují** do chrámu, kde se jim Ježíš ztratí na tři dny (srov. Lk 2,41nn), aby předznamenal tři dny v hrobě.

Oba jsou **naplněni Duchem Božím**, jinak by s ním nebyli schopni spolupráce. Po setkání s Božím poslem, oba pokorně poslouchají to, co jim Bůh **přikazuje a kam je v daný okamžik posílá**. Co se týká jídla, dá se předpokládat, že se po hotelech nestravovali a žili buď z výtěžku své práce, případně z darovaného jídla. Bůh se **o jídlo stará**, ale postní rozměr byl jistě přítomný. Překonávají stovky kilometrů, jdou s dítětem Ježíšem. Lidé, kteří žijí poutnický, prožívají především **přítomný okamžik**. Jejich **důvěra v Boha je neustále propalována** – nejdříve skrze Mariino těhotenství, poté při útěku před Herodem, při opakovaném hledání nového živobytí a Ježíše ztraceného v chrámu. Nikdy od nich nezazní: *Tak toto už ne*. Reakcí Marie je, že tyto **okamžiky uchovává ve svém srdci** – bez hořkosti, jako okamžiky setkání s Bohem, který ji přesahuje a dává jí vyrůst.

2.2.2 Ježíš z Nazareta

Ježíš byl velmi harmonickou osobností; na tom se shoduje mnoho psychologů. Jeho putování nebylo dáno vnitřním neklidem. To by opustil Nazaret mnohem dříve,

a neztotožnil by se s tím, co měl v různých částech Svaté země vykonat jako vůli svého Otce. Ježíš vychází – z poslušnosti k Otci.

Na začátku ho **Duch vyvedl** na poušť – místo, kde jsou doma démoni. Dábel pokouší i Ježíše a s nepořízenou odchází, protože On, Bůh – Slovo ho přemáhá Božím slovem (srov. Mt 4,1–11). Jeho **poslušnost k Otci je mu pokrmem** (srov. J 4,34). Nejen, že sytí zástupy rozmnožením chleba, ale On sám se stává pokrmem (srov. J 6,34n). Při hlásání Božího království v Palestině **ujde** mnoho stovek kilometrů. Je **poutníkem**, jenž nemá kde hlavu složit (srov. Mt 8,20). Když přikáže bouři na moři, tak musí utichnout (srov. Mk 4,35n). Kráčí dokonce i po vodě (srov. Mk 6,45nn). Přemáhá zlo a je Pánem pokoje (srov. J 20,19.26). **Důvěřuje** Otci až na kříž (srov. Mk 16,34 viz Ž 22). Nejen, že má Ducha, ale je také Jeho dárcem (srov. J 20,22). Nejen, že **žije v „přítomnosti“**, která je zároveň věčností, ale je i Pánem času (srov. Zj 22,13).

Ježíš z Nazareta je Pán, Spasitel a první Poutník. Je jím proto, že jako bohočlověk prožil toto povolání důvěry a otevřenosti vůli Boží zcela bezvýhradně. Šel tam, kam ho Duch posílal v naprosté poslušnosti. Ježíš **Poutníkem** je a každý z nás do **Poutníka** postupně dorůstá.

2.2.3 Pavel z Tarzu

Jak si mám představit apoštola Pavla? Podle apokryfních *Skutků Pavla a Tekly* měl výrazné oči a hlas, menší postavy, plešatý, křivé nohy, dobře stavěný, sbíhající se obočí, hákovitý nos a byl přátelský, odvážný, zbožný a laskavý.⁴⁰ Tento popis ovšem není to, co hledáme. Z Písma máme pouze jasné údaje o tom, že byl spíše fyzicky slabý (srov. 2 Kor 10,10) a měl nemoc, kterou nazývá ostnem (srov. 2 Kor 12,7). Jak ovšem svítá z obsahu dopisů – dynamičnost jeho lidské přirozenosti se vzdouvá a kypí, blýská a plane, jeho rozpoložení dosahuje hloubek a výšek, ale také překvapuje vyvážeností a jeho rozum hmatá po řádu a víře a vše kormidluje pevným směrem.⁴¹ Jeho planoucí láska ke Kristu ho nutí putovat. Jako farizeus byl Saul hnán horlivostí pro Hospodina do Damašku. Po cestě ho Ježíš srazil k zemi a vyslal ho putovat zcela jiným směrem. Přijal posla

⁴⁰ Srov. BECK, J. R., *The Psychology of Paul*, s. 95.

⁴¹ Srov. tamtéž, s. 80.

Ananiáše a nechal se *naplnit Duchem Svatým*. Církev ho poslala domů do Tarzu, protože nebyl ještě připraven ke svému poslání (srov. Sk 9).

I toto je úděl poutníka, prožívat putování v určité životní fázi pouze vnitřně. Ve třinácté kapitole Skutků se dočítáme, že Barnabáš a Saul byli *posláni Duchem*, aby zvěstovali Boží slovo. Ten, kdo je *poutníkem*, v pravém smyslu slova, *je nutně apoštolem*. Pokud poutník *nenese Krista, je to turista*. Bůh někdy chce, aby *poutník* zvěstoval Krista slovem, ale jeho primární způsob zvěstování je charisma jeho života. V Sk 15,41 čteme, že Pavel *procházel* Sýrií a Kilíkií a všude posiloval církve.

Stejně jako pěšky putoval zdatně lodí. *Důvěrnost s Pánem* osvědčil při všech ztroskotáních, ať už jako vězeň nebo svobodný občan.

Mapa 1: Cesty apoštola Pavla, zdroj: ČEP.

Není nutné sečítat délku cest, které ušel s Kristem. Je důležité vnímat jeho vášeň kráčet s Pánem. To je další charakteristika, která provází mnoho dalších světců. Některým z nich se budu v práci věnovat.

První křesťané, svatopisci, toto kráčení s Pánem dokonce vtělili do textů Písma. Samo vyznávání evangelia je ve Skutcích apoštolů na četných místech nazýváno jako ἡ ὁδός, -oŭ (cesta, stezka Páně).⁴² Také v protopavlovských listech se pojem cesta vyskytuje v Řím 6,4 jako „cesta nového života“, v 1 Kor 12,31 jako „mnohem vzácnější

⁴² Srov. Sk 9,2; 19,9.23; 18, 25.26; 22,4; 24,14.22.

cesta“ a v 1 Sol 2,16 jako „cesta spásy“. V deuteropavlovských listech jsem našel pojmy „cesta víry“ v 1 Tim 6,10 a „cesta pravdy“ v 2 Tim 2,18.

2.3 Poutníci v prvním miléniu křesťanství

Křesťané byli od počátku zvyklí putovat do Jeruzaléma⁴³ – místa Kristova hrobu a také do míst, kde Ježíš žil (Betlém, Seleucie, Nazaret, Sión). Rozmach poutí na tato místa nastává ve čtvrtém století. Tyto poutě měly často kající rozměr.

Další příčinou putování bylo navštěvování poustevníků, starců či žijících světců kvůli prosbě o modlitbu nebo duchovní radě. Poutníci přicházeli i na několik dní anebo kvůli trvalejšímu duchovnímu vedení. V Palestině tak už v prvních stoletích vznikaly „laury“⁴⁴ – sídliště malých cel obývaných askety. První laura, kterou založil sám sv. Charitún (†320), se jmenuje Fara (či Faran) a leží 14 km na severovýchod od Jeruzaléma.⁴⁵

V šestém století v Sýrii vznikaly tyto kláštery okolo sloupu sv. Simeona Stylity. Tento asketa stál, či klečel na sloupu 37 let.⁴⁶ Následně se lávry šíří i mimo Blízký východ. Na hoře Athos v Řecku je jich několik, ale až od desátého století.

V sedmém století nastává pro putování zlá doba, protože Palestina je ovládána Araby. Putování ovšem pokračuje v celém křesťanském světě na místa, která jsou přístupná. Právě v této době, se akt pokání – jít ke Kristovu hrobu – nahrazuje příkazem putovat sedmkrát k hrobu zakladatele některého kláštera na východě. Křížové výpravy v jedenáctém a dvanáctém století otevřely Svatou zemi proudům poutníků na několik desítek let, ovšem po ztrátě Jeruzaléma jsou poutě opět problematické.

Putování na západě mělo ještě jiný rozměr – bylo jím misijní putování. Papež Řehoř Veliký zakládá toto pojetí na textu apoštola Pavla: „Víme, že dokud jsme doma v tomto těle, jsme jako vyhnanci v cizině, daleko od Pána. To proto, že v nynějším stavu v Boha

⁴³ Fenomén putování se vyskytuje také v hinduismu, buddhismu či islámu. Pro nás jsou důležité židovské kořeny. Židé putovali každoročně do chrámu v Jeruzalémě nebo putovali také do svatyní – Bét-el, Sichem, Beršeba, Hebron – aby uctili místa patriarchů, nebo místo, kde sídlila Archa úmluvy. Po návratu z Babylonu chodili židé do Jeruzaléma slavit tři hlavní svátky: paschu, sukkot a šavu'ot. WILK, S. aj., *Encyklopedia katolická*, s. 486.

⁴⁴ V Rusku se jim říká lávry.

⁴⁵ Srov. NOVOTNÝ, J., *Mnišství na Blízkém východě*, s. 54.

⁴⁶ Srov. WILK, S. aj., *Encyklopedia katolická*, s. 486.

jen věříme, ale dosud ho nevidíme. Jsme však plni důvěry a chtěli bychom raději opustit domov tělesný a odebrat se do domova k Pánu“ (2 Kor 5,6–8 Lit.). Latinští otcové rozvíjí tuto teologii, že totiž pravý domov máme jinde.⁴⁷

Protože mniši se cítili jako cizinci v tomto světě, nahlíželi na sebe jako poutníky do nebeské vlasti. V případě iroskotských misíí v Evropě – putování svatých Kolumba (†597 – putoval 30 let po Evropě), Kolumbána (†615 – apoštol Skotska) a jejich druhů – se toto pojetí promítlo do jejich geografického putování. Putovali a zakládali kláštery, což mělo epochální důsledky pro evropské pokřesťanství a formování evropské kultury v šestém a sedmém století.⁴⁸ Dalšími misionáři byli putující biskupové, mezi něž se řadí svatí Rupert, Pirmin, Emmerman, Bonifác, Villebald, Vojtěch atd. Musíme je ale odlišovat od potulných mnichů, kterým se znelíbilo v klášteře, a proto šli žít z žebroty.⁴⁹ Pro náš region je nutné zmínit v tomto kontextu bratry Cyrila a Metoděje, kteří na Moravu putovali v devátém století několik tisíc kilometrů a následně pak museli vykonat ještě další cesty.

2.4 Poutníci druhého milénia na Západě

Na západě jsou hroby Petra a Pavla v Římě významným poutním místem už ve třetím století.⁵⁰ Ve středověku i raném novověku vytvářely kláštery po celé Evropě fungující síť nemocnic, hospiců ve středověkém významu tohoto slova – tedy domů pro poutníky...⁵¹

První křesťanské tisíciletí mělo tři posvátné poutě, jejichž cílem byly odpustky a požehnání každému, kdo některou z nich uskutečnil. První cesta vedla k hrobu svatého Petra do Říma, a symbolem poutníků, zvaných romeiros, byl kříž. Druhá cesta vedla ke Kristovu svatému hrobu v Jeruzalémě a symbolem poutníků, zvaných palmeiros, byly palmové ratolesti, s nimiž byl vítán Kristus při svém příjezdu do města. A konečně třetí cesta vedla k ostatkům apoštola svatého Jakuba, pochovaným na Iberském poloostrově v místě, kde kdysi jeden pastýř spatřil nad lesem zářící hvězdu. ...Tomu místu se začalo říkat Compostela – hvězdné pole – a brzy tam vzniklo město, k němuž začali

⁴⁷ Srov. AMBROS, P., *Svoboda k alternativám*, s. 204.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 205–206.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 207.

⁵⁰ Srov. WILK, S. aj., *Encyklopedia katolícka*, s. 486.

⁵¹ Srov. WOODS, T. E. Jr., *Jak katolícká cirkev budovala západní civilizaci*, s. 140–141.

mířit pocestní z celého křesťanského světa. Těm, kdo se vydávali po této třetí cestě, se říkalo *peregrinos* – poutníci, a jejich symbolem, se stala mušle.⁵²

Poutníci měli několik důvodů, proč chodit na svatá místa. Hlavním důvodem poutí bylo především usmíření svých hříchů – kající pouti. Dalšími důvody bylo putování jako poděkování za obdržené dary anebo pro vyprošení potřebných milostí.⁵³

Pro poutníky byly zřizovány špitály a dobročinné fundace a požadovalo se od nich, aby při žádosti o ubytování, či stravu, předkládali stvrzenky od přijímání a od zpovědi.⁵⁴

2.5 Stranniki druhého milénia v Rusku

V roce 988 obyvatelé Kyjeva mohli sledovat ve vodách Dněpru křest knížete Vladimíra. Tímto začíná pro Rusko etapa kristianizace a jeho připojení se k dějinám křesťanské Evropy. Od této doby také začínají neklidní poutníci putovat do Cařihradu, tam „kde se nebe spojuje se zemí“.⁵⁵

V Rusku se vyskytovali žebraví poutníci a také slepí tuláci, kteří zpívali na trzích duchovní písně anebo i poutníci, kteří vyprávěli básně. Tito poutníci, zdraví i nemocní, se začali objevovat v takových počtech, že světské autority a také autority náboženské byly donuceny přijmout opatření, aby korigovaly úplné exody a zabránily těmto davům opustit práci.⁵⁶

Proto se jeden mnich, který pečuje o duše, ptá arcibiskupa novgorodského, Nifonta (1130–1156): „Určité osoby odcházejí na svatá místa, a já jim nedovoluji, aby tam šly. Prikazuji jim, aby konali dobro tady... Hřeším, když tak činím, monsignore?“ „Činíš velmi dobře, protože odcházejí, aby jedli a pili, aniž by cestou pracovali.“ Tito dva prozíraví duchovní pastýři měli starost, aby mezi jejich ovečkami příliš nestoupala úroveň křesťanského sebevědomí. Kdo není schopný „konat dobro tady“, ten nenajde v putování nic jiného než dání průchodu své lenosti.⁵⁷

⁵² COELHO, P., *POUTNÍK Mágův deník*, s. 21.

⁵³ Srov. WILK, S. aj., *Encyklopedia katolícka*, s. 480.

⁵⁴ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 126.

⁵⁵ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 35.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 38.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 39.

V rozestupu několik staletí se objevily spousty poutních deníků z putování do Svaté země. Je možné v nich nalézt stále stejné kumulace viděných věcí, kostelů, fresek, památek, které se autor vůbec nesnaží zařadit do kontextu krajiny, popisuje ty samé úkony: líbání relikvií, pití ze zázračného pramene, ty samé hubené narážky na historické události, jimiž se tato místa jen hemží. Mnohé z těchto cestopisů připomínají spíš turistické průvodce a dle toho, co se v nich píše, se zázraky děly na rohu každé ulice. Tento literární druh zaváněl bombastickým stylem.⁵⁸ Jednou z výjimek je deník Rusa Daniela, igumena, kterého se dotknu později.

2.5.1 Svatý Teodosius Počerský

Mezi *mystické tuláky* nevstoupí každý, kdo chce, jak to ukazuje epizoda ze života svatého Teodosia, přezdíváného „otec ruských mnichů“.⁵⁹

V období svého dospívání se Teodosius, jenž ztratil otce ve třinácti letech, nechoval stejně jako jeho vrstevníci a dokonce pekl chleby pro chrám. Jednoho dne uslyšel řeč o Svaté Zemi. Ihned zatoužil putovat do země, po níž „kráčel náš Pán ve svém pozemském těle“. Poté, co se dozvěděl, že se jistá skupina poutníků chystá k výpravě do Svaté země, tajně v noci opustil domov a přidal se k nim, přičemž jediným pokladem, který si vzal s sebou, bylo jeho ubohé každodenní oblečení.

Po třech dnech jeho matka objevila směr jeho cesty a vydala se ho společně se svým druhým synem sledovat. Když ho dohonila, „plná hněvu ho popadla za vlasy, hodila na zem a zle ho zřídila“. Potom, co patřičně „pokárala“ i ostatní poutníky, vrátila se domů vlekouce se sebou syna uvázaného řetězu jako zločince. Její zlost byla tak velká, že jen co překročila práh domu, bila svého syna, dokud nepadl k zemi. Potom ho hodila do místnosti v domě, pevně svázala, a zavřela dveře klíčem. Mladík – světec – všechno snášel s radostí a dobrořečil Bohu ve svých modlitbách. Hněv Teodosiovy matky se po několika dnech umírnil: „Smílovala se a snažně svého syna prosila, aby už z domu více neutíkal a že bez něj nemůže žít. Po té, co jí Teodosius slíbil, že ji víc neopustí, uvolnila jeho nohy z okovů a řekla mu, že se může podle libosti věnovat tomu, čemu se chce věnovat.“

⁵⁸ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 42.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 39.

Teodosiovi *nebylo umožněno* uskutečnit svůj záměr navštívit svatá místa, ale o to víc toho udělal tím, že vytvořil sám svaté místo – on, který se nemohl vzdálit od svého domu více než tři dny chůze, přitáhl svým vyzařováním a svými uctívanými ostatky nekonečné zástupy poutníků, kteří přicházeli i ze vzdálených krajin, a nacházeli u něj odkaz útěchy ve vlastní úzkosti, zdroj síly pro své činy, zdroj lásky pro své bratry.

Paradoxně, výčet ruských mystických tuláků začíná nezdarem jednoho z budoucích mnichů, jehož touha vydat se na cestu byla znemožněna.⁶⁰ Stručně řečeno, Teodosius neměl povolání ke geografii, ale přímo vyšším rovinám putování.

2.5.2 Daniel, igumen ruské země

„Igumen ruské země“, jak se autor podepisoval, napsal jeden z nejvíce oblíbených deníků putování do Svaté země. Podniká tuto pouť v letech 1106–1107 a tak realizuje svoje povolání, které je mu tak drahé, a které muselo být neméně drahé tolika jeho současníkům – kráčet po zemi, po které kráčel Spasitel, dívat se na krajinu, na kterou se díval On, znovu-nacházet neviditelné znaky jeho přítomnosti a jeho stopy.⁶¹

Vyprávění je plné emocí, které lze jen stěží ovládnout a je cenné nejen pro přímost osobní výpovědi, ale také pro přesnost popisu jednotlivých míst, který je plný odkazů na biblické události, jichž byla daná místa svědky. Dobrý igumen tak vytvořil originální dílo, a uvedl tak do života nový literární druh nazývaný jako „palomničeskaja literatura“ čili literatura „palmistů“, která dostala název podle motivu palmových větví, které nosili poutníci jako symbol pokoje a které byly neodmyslitelnou součástí při vstupu do Jeruzaléma.⁶² Dílo samotné zde nebudu dopodrobna rozebírat, pouze místa, která výrazně mluví o poutnické spiritualitě.

Daniel v úvodu nejprve koná akt pokoření, pak vysvětluje motivaci k pouti do Jeruzaléma, a následně vysvětluje, proč sepsal zprávu o svém putování.

Bál jsem se osudu toho líného sluhy, jenž zakopal hřivnu svého pána a jenž ji nenechal zúročit, proto jsem se rozhodl sepsat toto všechno pro věřící, aby oni, slyšíce o těch svatých místech, vzdychali k nim ve své duši a ve své mysli, a dostali od Boha tu samou odměnu, jako ti, kteří by až

⁶⁰ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 40–42.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 43.

⁶² Srov. tamtéž.

na tato místa šli na pout'. Mnoho ctnostných lidí, i když zůstává doma, v prostředí, ve kterém žijí, dosáhnou na tato svatá místa svou myslí, dávajíce almužnu chudým a konajíce mnoho dalších dobrých věcí; oni dostanou od Boha, našeho Spasitele, Ježíše Krista, největší odměnu. A skutečně, mnoho je těch, kteří přijdou až k těmto svatým místům, až k městu Jeruzalému, ale zpychnou ve svém srdci, jakoby vykonali něco dobrého a ztrácejí odměnu svého úsilí, já jako první. Opět mnozí jdou do svatého města Jeruzaléma a vracejí se z něho, aniž by viděli mnoho dobrých věcí, protože spěchají, aby se brzy vrátili nazpět. Ale nikdo nemůže vykonat takovou cestu ve shonu, ani není možné vidět v rychlosti všechna zdejší svatá místa v městě a mimo město.⁶³

Tato varování, lze shrnout následovně:

Geografie není samospasitelná, pokud se nepřesune do vyšších rovin.

Putování je darem – ne zásluhou.

Ženoucí se poutník⁶⁴ se s Pánem nesetká. Jedná se především o problém ***nežítí přítomnosti***. Nejedná se o problém svižného pohybu, nýbrž vnitřní rozpolcenosti.

V dalším úryvku z jeho deníku zakusíme to, jak Daniel čte duchovně geografii Kalvárie:

Je to skála okrouhlá jako malý kopeček. Uprostřed této skály, přesně na vrchu, se otevírá štěrbina hluboká přibližně o trochu méně než jednu stopu. A právě tady byl zasazený kříž Pána. Pod touto skalou se skrývá Adamova lebka, prvního stvořeného. V okamžiku ukřižování Pána, když náš Pán Ježíš Kristus odevzdal svého ducha, chrámová opona se roztrhla a hory pukaly, i tato skála se otevřela nad Adamovou lebkou a skrze štěrbinu krev a voda stekly z Pánova boku až na Adamovu lebku a omyly tak všechny hříchy lidského rodu.⁶⁵

Daniel vychází z kontemplace místa geograficky daného, v němž popisuje s přesností detaily posvátné topografie, přechází k biblické zprávě o události a popisuje její spásný dosah pro lidský rod.⁶⁶ Ruský igumen se vůbec nesnaží dokazovat a přesvědčovat o tom,

⁶³ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 45.

⁶⁴ ***Shon je nepřitelem Ducha Svatého***. – vlastní bonmot – jde o upřednostňování chaosu před řádem. Problémem není Maria spěchající k Alžbětě, ale například Herodes, který se dozvěděl o narození Ježíše. Ulekl se on a celý Jeruzalém... Lidově se tomu říká smrt z vyděšení.

⁶⁵ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 47.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 48.

co prožil, ale spíše nechá vytrysknout z hloubky své duše děkonný hymnus: „Jak má vyprávět, hříšník, jímž jsem, všechno to dobré, jež jsem viděl?“⁶⁷

Závěrem klade igumen důraz na víru. Pro víru Abrahám přišel do zaslíbené země.⁶⁸ Raději bych použil výrazu důvěra. Důvěra a láska otevírá srdce, jak lidské, tak Boží.

3. SYSTEMATICKÁ SBÍRKA DUCHOVNÍHO ŽIVOTA: FILOKALIA

*Filokalia*⁶⁹ je sbírka duchovních poučení otců mnišství, kterou zřejmě sestavili Nikodim Svatohorec a Makarius z Korintu na hoře Athos. Posbírali do ní výroky pouštních otců a mnichů. Byla publikována v roce 1782. Celý název toho díla je *Filokalia*⁷⁰ *bdělých světců shromážděná od našich svatých teoforických*⁷¹ *otců, skrze kterou, prostřednictvím filosofie asketické kontemplace a praxe, je očišťován, osvěcován a zdokonalován intelekt.*⁷² Už název díla vypovídá o tom, že jde o průvodce duchovním životem, který má vést nakonec k *theosis*⁷³ čili ke spáse. Do ruštiny její výběr přeložil a vydal Paisij Veličkovskij pod názvem *Dobrotoljubije*. Výběr knihy je rozdělen do několika kapitol dle pojmů, o kterých pojednávají. Zkušenost duchovních zápasů je navíc individuálně prožívaná záležitost. To, co potřebuje slyšet jeden mnich, druhému mnoho nepomůže. Ve *Filokalii* je zachycena mnišská dynamika hledání Božího království, která v případě *poutníka – strannika* není vždy identická.⁷⁴ On z ní použije to, k čemu ho vede Duch.

Ještě je nutné poznamenat, že ačkoliv se těmito pojmy z duchovního života budeme zabývat odděleně, *jsou fakticky nerozlučitelně spojeny* – toto je potřeba mít neustále na paměti.

⁶⁷ Srov. EVDOKIMOV, M., *Pellegrini russi e vagabondi mistici*, s. 49.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 50.

⁶⁹ Kniha, ze které čerpám, je český překlad anglického výběru z *Dobrotoljubije*.

⁷⁰ Tj. láska k dobru – kráse – ctnosti.

⁷¹ Tj. Boha nesoucích.

⁷² Srov. *Filokalia*, s. 8.

Intelektem se myslí rozumová část člověka, která je schopna kontaktu s Bohem.

⁷³ Tj. zbožštění.

⁷⁴ Srov. ČEMUS, R., Umění modlit se srdcem. In: *Upřímná vyprávění poutníka svému otci*, s. 33.

3.1 Pokání

Pokání je termín, který se ve Starém zákoně – v Pentateuchu, neobjevuje zpočátku prakticky vůbec. Pokud je spáchán nějaký hřích, je nutné obětovat býčka (srov. Lv 4,4nn). Nebo v případě jiného provinění je nutné obětovat beránka či kůzle. Chudí lidé mají obětovat dva holuby (srov. Lv 5,6nn). Kněz je obětuje a takto bude smyt hřích. Prakticky vzato to dotyčného bude něco stát a krev zvířete smyje neúmyslné hříchy.

Příběh krále Davida, který pro sebe vraždou získal Bat-šebu – ženu Chetejce Uriáše, je už jiného zrna. Hospodin k němu posílá proroka Nátana a ten mu vypráví příběh o ovečce (2 Sam 12,1–4). David reaguje jako spravedlivý a sám sebe odsoudí jako hříšníka. Nátan mu prorokuje trest Boží (srov. 2 Sam 12,11n). Reakce Davida je zdravě kající: „Zhřešil jsem proti Hospodinu.“ Nátan Davidovi pravil: „Týž Hospodin hřích z tebe sňal. Nezemřeš. Poněvadž jsi však touto věcí zavinil, aby nepřátelé Hospodina znevažovali, syn, který se ti narodí, musí zemřít.“ ... (2 Sam 12,13–14). Přestože chlapec nakonec zemře, David jde do Hospodinova domu, aby se klaněl (srov. 2 Sam 12,17–20). David ví, kdo je Bůh Izraele a vyzpívá tuto skutečnost v žalmu 51. Dodnes je to nepřekonaná píseň všech kajících.

Průběh pokání, jak ho nalézáme u Davida, praktikovali také pouštní otcové a mniši. Několik citací nás uvede do mnišského vnímání této skutečnosti.

V každou denní hodinu bychom měli sledovat a zvažovat své skutky a večer bychom se měli ze všech sil snažit zbavit se jejich břemene skrze pokání - totiž pokud si přejeme překonat, s Boží pomocí, svou špatnost. Také bychom se měli ujistit, že veškeré své vnější úkoly vykonáváme způsobem, který je v souladu s Boží vůlí, před Bohem a pro Boha samotného, abychom nebyli nevědomky sváděni smysly.⁷⁵

Na západě se tato praxe nazývá zpytováním svědomí. Nesmí to být ovšem chladné sečtení prohřešků. Je opět kladen důraz na vědomí odmítnuté Lásky – na lítost:

„Ať vás nikdo neklame prázdnými slovy“ (Ef 5,6). Neklamme tedy sami sebe: dokud jsme nezakusili vnitřní lítost a slzy, nedochází u nás k žádnému pravému pokání neboli proměně mysli, v našich srdcích není bázeň Boží, nevynesli jsme rozsudek sami nad sebou a naše duše si neuvědomuje přicházející soud a věčná muka. Kdybychom obviňovali sami sebe a tyto věci si

⁷⁵ *Filokalia*, s. 17; Sv. Isychios Sinajský / I, *O bdělosti a svatosti*, par. 124.

v sobě uvědomovali, okamžitě bychom prolévali slzy. Bez slz totiž naše zatvrzelá srdce nemohou změkknout, naše duše nemohou získat duchovní pokoru a my se nemůžeme stát poníženými služebníky. Pokud takového stavu nedosahujeme, nemůžeme být sjednoceni s Duchem Svatým. A pokud nejsme skrze očistění sjednoceni s Duchem Svatým, nemůžeme ve vidění poznat Boha ani být zasvěceni do skrytých ctností pokory.⁷⁶

Hřích je především odmítnutí Boží péče, lásky... chci si vystačit sám a sám chci určovat pravidla „hry“. Oddělenost od Boha, která se zhmotní, je smrt. Otcové často doporučovali odejít do pouště či neopouštět celu, aby se člověk očistil. Tady je jiný pohled, který je vlastní *poutníkovi*:

Slyšel jsem lidi říkat, že člověk nemůže dosáhnout trvalého stavu ctnosti bez odebrání se hluboko do pouště, a byl jsem udiven, že neomezené by mělo být omezeno na určitou lokalitu... Tohoto stavu není dosahováno nahodile, skrze vnější vlivy; je do nás vštípen při našem stvoření mocí našeho lokálního božského a duchovního vědomí. A když jsme v souladu s naší pravou přirozeností tímto vnitřním vědomím puzeni, jsme přiváděni do nebeského království, které, slovy našeho Pána, je v nás (Lk 17,21). Poušť je tedy ve skutečnosti postradatelná, neboť do království můžeme vstoupit jen skrze pokání a přísné dodržování Božích přikázání.⁷⁷

V těchto citacích je důraz **na život podle Boží vůle**, spolupráci s **Duchem Svatým**, aby proměnil naše srdce. Základní způsoby pokání jsou modlitba, půst a almužna. K tomu si mnozí přidávali různé způsoby nepohodlí (spaní na zemi, žíněná košile, tvrdá práce, dűtky, krátká postel...). Všechny tyto způsoby musí zastřešovat láska k Bohu, jinak jsou neužitečné.

Položím-li otázku, zda v životě Abraháma, Mojžíše atd. bylo pokání přítomné, odpověď bude kladná. Půst se u *poutníka* vyskytuje samovolně. Almužna je samozřejmostí, protože pohostinnost byla přímo povinností. Jak nepohodlí, tak i to, že putující patriarchové byli neustále na pochodu, je kající postoj.

⁷⁶ *Filokalia*, s. 23; Sv. Symeon Nový Theolog / IV, *Praktické a teologické texty*, par. 69.

⁷⁷ Tamtéž, s. 25; Nikitas Stithatos /IV, *O praktikování ctností: Sto textů*, par. 72.

3.2 Srdce

Pojem *srdce*⁷⁸ zde souvisí se semitským pojmem srdce, které je nejen místem citu, ale středem celé osoby (srov. Ž 10,6.11.13; Ž 37,4). Ovšem i sám tělesný orgán srdce je pro modlitbu důležitý. Jsou jaksi neoddělitelné – jako není u živého člověka oddělitelná duše od těla. Když David prosí o čisté srdce (srov. Ž 51,12), nemyslí tím jenom orgán, ale svoje komplexní očištění a novou schopnost milovat Hospodina.

Když začneš hledat Boha s opravdovým zanícením a celým srdcem, pak si rozhodně nemůžeš myslet, že už jednáš v plném souladu s jeho vůlí. Dokud tě tvé svědomí kárá za něco, co jsi učinil proti přirozenosti, nejsi svobodný (výčitka ukazuje, že jsi stále zkoušen a že jsi doposud nebyl vysvobozen z hříchů). Jestliže ale zjistíš, že při modlitbě nejsi vůbec obviňován, pak jsi svobodný a z Boží vůle jsi vešel do jeho pokoje.⁷⁹

Srdce není pouze orgánem svědomí, ale především místem rozhodování, místem zápasu o spásu člověka.

Přemítání o zlu činí srdce tvrdým, ale ničení zla skrze sebeovládání a víru srdce láme... Bdění, modlitba a trpělivé přijímání toho, co přichází, vyvolávají lámání, které srdci neškodí, ale prospívá; za předpokladu, že mezi nimi zachováváme rovnováhu. Tomu, kdo v nich vytrvá, bude pomoheno i jinými způsoby, ale ten, kdo je lenivý a nedbalý, bude při odchodu z tohoto světa nesnesitelně trpět. Lenivé srdce se pro duši, která opouští tento svět, stává vězením a okovy, zatímco pilné srdce otevřenými dveřmi.⁸⁰

Práce na očištění srdce je nejdůležitější činností, jakou člověk může vykonávat.⁸¹ Střežení srdce má jinou dynamiku pro mnicha a jiné pro *poutníka*. Neustálá modlitba a oproštěnost v pohybu u *poutníka* vytváří jaksi samovolně překážku proti svazování srdce vášněmi. Je to podobné, jako když kuň či mezek běží – také ho netrápí mouchy. O tomto tématu pojednám více u „*ruského poutníka*“.

⁷⁸ V Písni písni je pouze jeden verš, kde se pojem srdce vyskytuje: „Spím, ale mé srdce bdí.“ (Pís 5,2) a souvisí s očekáváním milého.

⁷⁹ *Filokalia*, s. 31; Sv. Izaiáš Samotář /I, *O střežení intelektu*, par. 18.

⁸⁰ Tamtéž, s. 33; Sv. Marek Asketa /I, *O duchovním zákonu*, par. 17–20.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 39; Sv. Maxim Vyznavač /II, *Čtvrtá stovka o lásce*, par. 72.

3.3 Modlitba

Modlitba je základním prostředkem na cestě duše k Bohu. Theofan Zátvorník vysvětluje stručně podstatu tzv. mentální modlitby takto: „Podstatou modlitby je tedy upřímné vystoupení mysli k Bohu. Mysl setrvává v srdci vědomě před tváří Boží, naplněna náležitou a nezbytnou úctou, a začíná před ním vylévat své srdce. Toto je modlitba srdce! A toto by mělo platit o každé modlitbě.“⁸²

Je jádrem pokání, školou lásky, teologie, zbraní proti nepříteli, životelkou vztahu s Bohem, pramenem ctností.⁸³ „Ten, kdo se modlí v duchu a v pravdě, již není závislý na stvořených věcech, (...) ale chválí jej pro něho samého. (...) Jestliže jsi teolog, budeš se upřímně modlit. A jestliže se upřímně modlíš, jsi teolog.“⁸⁴

Otcové pouště vykonávali převážně modlitbu žalmů nebo opakovali jiné části Písma. Vyznávali, že modlitba bez Ducha Svatého není vlastně možná, protože jenom v Duchu Svatém může někdo říkat: Ježíš je Pán. Nejde však jenom o ústní modlitbu, jde o zniternění, trvalý postoj srdce. Tomáš z Celana píše o sv. Františkovi: „František se už nemodlil, on sám se stal modlitbou.“⁸⁵ Podobně se vydává svědectví o otci Piovi jako o „chodícím růženci“.

3.4 Ježíšova modlitba

Od 15. století ovšem narůstá použití *modlitby Ježíšovy*. Otec Evargios vytvořil sbírku *Antirrheticos* – 487 veršů z Písma, které se používaly proti zlým myšlenkám za všech okolností.⁸⁶ Bylo však obtížné naučit se všechny verše z paměti. Ježíšova modlitba je mnohem „praktičtější“. Důvodem je její jednoduchost a univerzálnost. Od 15. století narůstá použití *modlitby Ježíšovy* i v Rusku. Jejím základním kamenem je Ježíšovo jméno.

Autentická modlitba – modlitba k Ježíši, který rozněcuje oheň na půdě našeho srdce (Lukáš 12,49) – je zárem, který spaluje vášně jako koukol a naplňuje duši potěšením a radostí. Tato modlitba nepřichází ani zprava ani zleva ani shůry, ale vyvěrá v srdci jako pramen vody z životodárného

⁸² *Filokalia*, s. 31; Theofan Zátvorník, *Povinnost i těch, kteří žijí ve světě*.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 57; Sv. Theognostos /II, *O praktikování ctností*, par. 5.

⁸⁴ Tamtéž, s. 51; Evagrios Samotář /I, *O modlitbě*, par. 53, 60, 61.

⁸⁵ 2Cel 95.

⁸⁶ Srov. ČEMUS, R., Umění modlit se srdcem. In: *Upřímná vyprávění poutníka svému otci*, s. 26.

Ducha. Je to pouze tato modlitba, kterou by ses měl snažit praktikovat a vlastnit ve svém srdci, udržuje svůj intelekt vždy prostý obrazů, představ a myšlenek.⁸⁷

Ježíš je vítěz nad hříchem i nad smrtí, on je cesta. Otcové si toho byli dobře vědomi a doporučovali se bránit útokům vášni a pokušení tímto Jménem. Vytrvalé vzývání jména Ježíšova je pro Řehoře Sinajského nejlepším prostředkem v boji s myšlenkami vůbec.⁸⁸

Hnutí hesychastů rozvinulo Ježíšovu modlitbu propojenou s fyzickým prožíváním – jde o propojení mysli se srdcem:

Potom se sám posad' v rohu své tiché cely a dělej, co ti říkám. Zavři dveře a odvrát' svůj intelekt od všeho bezcenného a pomíjivého. Polož své vousy na hrud' a zaměř svůj tělesný pohled, spolu s celým intelektem, na střed svého břicha čili pupek. Omez dýchání nosem tak, aby se ti nedýchalo snadno, a pátrej svým intelektem ve svém nitru, abys našel místo srdce, kde přebývají všechny duševní schopnosti. Zpočátku tam nalezeš temnotu a neprostupnou hustotu. Později, vykonáváš-li tento úkol ve dne v noci, nalezeš jako by zázrakem neutuchající radost. Jakmile totiž intelekt dosahuje místa srdce, náhle spatřuje věci, o nichž dříve nic nevěděl. Vidí otevřený prostor v srdci a spatřuje, jak sám naprosto září a je schopný dokonalého rozlišování.⁸⁹

Tento návod na modlitbu je tisíc let starý. Ale Symeon tento systém modlitby zřejmě převzal od Nicefora z hory Athos. Více se tím budeme zabývat v *ruském poutníkovi*, který tuto metodu vysvobodil z cely a používal univerzálně.

3.5 Vášně

V Gen 2,25 se píše, že muž a žena byli nazí, ale nestyděli se. Neznali, co to je nezřízená touha přivlastnit si a využít něco či někoho v rozporu s Božím plánem. Poté, co chtěli být jako Bůh a poslechli pokušitele, došlo k tomu, že Adam a Eva začali vnímat svoji nahotu – jejich oči se staly žádosti-chtivé a k tomu se pojí strach před Bohem. Otcové viděli základní vášně (nezřízené touhy) v těch, kterými byl pokoušen Ježíš:

⁸⁷ *Filokalia*, s. 72; Sv. Řehoř Sinajský /IV, *O modlitbě*, par. 7.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 75; Sv. Řehoř Sinajský / IV, *O modlitbě*, par. 4.

⁸⁹ Tamtéž, s. 75; Sv. Symeon Nový Teolog /IV, *Tři metody modlitby*.

Zde Symeon představuje specifický způsob provádění Ježíšovy modlitby, který zahrnuje sklánění hlavy a zírání na pupek. Tato metoda je také používána v nekřesťanských východních náboženstvích. To vedlo některé kritiky k odmítnutí této pozice jako neužitečného „zírání do pupku“. *Filokalia*, s. 75.

Mezi démony, kteří brání praktikování asketického života, existují ti, kteří tvoří tři skupiny bojující v přední linii: ti, kteří mají na starosti nenasytlost, ti, kteří nám našeptávají, abychom se chovali jako lakomci, a ti, kteří nás podněcují k tomu, abychom usilovali o respekt druhých lidí. Všichni ostatní démoni je následují a vzápětí útočí na ty, kdo již byli zasaženi prvními třemi skupinami. (...) Takto nás učí, že není možné zapudit ďábla, pokud s opovržením nezavrhneme tyto tři myšlenky.⁹⁰

Na otázku, co stojí v protikladu k těmto těm vášním, lze odpovědět, že mám sytit hladové, být služebníkem a poslušným všech a chtít být poslední ze všech. Tyto všechny skutky jsou skryty pod Láskou. Jak píše Maxim Vyznavač, opakem lásky není nenávisť, ale lhostejnost. Té je třeba se vystříhat.⁹¹

Antonín Poustevník napsal o konání zla: „Žít v souladu s Boží vůlí je v našich silách. **Kromě toho, nikdo nás nemůže nikdy donutit činit zlo proti naší vůli.** Právě skrze tento boj proti zlu se staneme hodnými toho, abychom sloužili Bohu a žili v nebi jako andělé.“⁹²

Vyhnout se zlu je možné pouze tehdy, pokud mám pohled upřený na Boha a chci následovat Ježíše. Vědomí mé svobody trvá potud, pokud mám vědomí přítomnosti Boží. Jakmile od Boha odvrátím pohled, stávám se „Evou“, která má pocit, že to, co jí chybí ke štěstí, tak čeká jinde. Maxim Vyznavač předjímá Jana Pavla II. a jeho teologii těla. Vysvětluje, že problémem nejsou ženy, muži či ani věci, ale nezdravý „pohled“ na ně:

Jediným záměrem mnichova boje proti démonům je oddělit vášně od myšlenkových obrazů. Jinak by nebyl schopen hledět na věci bez vášni. *Věc, myšlenkový obraz a vášně jsou něčím navzájem zcela odlišným. Například muž, žena, zlato atd. jsou věci; myšlenkový obraz těchto věcí je prostý vášně; vášně je nerozumná náklonnost nebo nekritická averze k těmto věcem. Proto mnich bojuje proti vášni.* Vášnivý myšlenkový obraz je myšlenka složená z vášně a myšlenkového obrazu.

⁹⁰ Evagrius učí, že tři démoni jsou vstupní branou pro ty zbývající: nenasytlost, lakomství a ten, který nás nabádá k tomu, abychom usilovali o přízeň druhých lidí. Dokud tyto tři nepřirozené sklony neporazíme, nemůžeme být v duchovním životě úspěšní. *Filokalia*, s. 77; Evagrius Samotář /I, *Texty o rozlišování co se týče vášní a myšlenek*, par. 1.

⁹¹ Lhostejnost se zmocňuje nadvlády nad všemi mohutnostmi duše a vyvolává téměř všechny vášně najednou. Toto je důvod, proč je tato vášně nebezpečnější než všechny ostatní. Proto nám náš Pán poskytl proti ní vynikající lék, když řekl: „Svou vytrvalostí získejte své duše“ (Lk 21,19). *Filokalia*, s. 85; Sv. Maxim Vyznavač /II, *První stovka o lásce*, par. 64-67.

⁹² *Filokalia*, s. 82.

Jestliže oddělíme vášeň od myšlenkového obrazu, tím, co zůstane, je myšlenka prostá vášně. Tohoto oddělení dosáhneme, pokud jen máme vůli, pomocí duchovní lásky a sebeovládání.⁹³

Jan Pavel II. řekl při generální audienci 6. února 1980: Vnitřní nevinnost (to je správnost úmyslu) při výměně daru závisí ve vzájemném „přijetí“ druhého tak, jak je to v souladu k esenci daru. Tímto způsobem vzájemné obdarování tvoří společenství osob. ... Bůh chtěl (a chce) stvořit lidi, jako muže a ženu pro ně samotné – aby byli jeden pro druhého darem. Nevinnost srdce a následně nevinnost zážitku, znamená morální účast na věčném a stálém aktu Boží vůle. Opakem tohoto „přivítání“ či „přijetí“ druhé lidské bytosti jako daru je jeho degradace jako taková. Potom by to byla proměna a dokonce zredukování druhého na „předmět pro mne“ (předmět žádosti, chťiče, zneužití atd.).⁹⁴

Sv. Ignác píše ve „fundamentu“ ve svých cvičeních, že věci mají být užívány natolik, nakolik slouží člověku k tomu, aby žil k větší cti a slávě Boží.⁹⁵

3.6 Klid

Jak otcové chápali tento klid srdce? Znamená pro ně totéž, co kontemplaci, prodlévání s Bohem či soulad s Boží vůlí. Pro tento klid jsou otcové schopni obětovat téměř cokoli. „***Pokud ses doopravdy rozhodl praktikovat klid, musíš se neustále vyhýbat mrhání časem mimo svou cestu.*** Ono je totiž velice škodlivé: připravuje tě o milost, zatemňuje tvou mysl a kazí tvé snažení.“⁹⁶ Může se však stát (přestože je to zřídka), že i cela se stane překážkou:

Jestliže zjistíš, že silně lpíš na své cestě, buď tvrdý a opusť ji. Dělej všechno možné, abys dosáhl klidu a svobody od rozptylování, a snaž se žít podle Boží vůle a bojovat proti neviditelným nepřátelům. Nemůžeš-li dosáhnout klidu tam, kde nyní žiješ, uvažuj o životě v exilu. Snaž se připravit svou duši a odejdi.⁹⁷

⁹³ *Filokalia*, s. 87; Sv. Maxim Vyznavač /II, *Třetí stovka o lásce*, par. 40-43.

⁹⁴ Srov. JAN PAVEL II: *Man and Woman: A Mutual Gift for Each Other*. L'Osservatore Romano, Weekly Edition in English, 11. 2. 1980, s. 1. [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.ewtn.com/library/papaldoc/jp2tb16.htm>>.

⁹⁵ IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo*, s. 19.

⁹⁶ *Filokalia*, s. 98; Sv. Theodoros Velký Asketa /II, *Stovka duchovních textů*, par. 56.

⁹⁷ Tamtéž, s. 95; Evagrios Samotář /I, *O askezi a klidu*.

Kritériem rozlišování tedy není prostředek, ale cíl. Jediné, co *nesmí být nikdy obětováno je láska k bližnímu*:

Když přijímáme návštěvy našich bratří, neměli bychom to považovat za nepříjemné rušení našeho klidu, abychom neopouštěli zákon lásky. Ani bychom je neměli přijímat jako ti, kdo jim prokazují nějakou laskavost, ale spíše jako ti, kterým se laskavosti dostává; a protože jsme jejich dlužníky, měli bychom je po vzoru patriarchy Abrahama prosit s ochotným srdcem, aby využili naší pohostinnosti. Proto také sv. Jan říká: „Dítky, nemilujme slovem ani jazykem, ale v skutku a v pravdě. Podle toho poznáme, že patříme pravdě“ (1 J 3,18-19). *Mnich by sice neměl vyhledávat společnost druhých, nicméně pokud jej navštíví nějaký jiný mnich, měl by jej s radostí přivítat. Takovouto návštěvu by neměl považovat za vyrušování. Toto platí i v případě poutníka, který u něho hledá duchovní radu. Zákon lásky a pohostinnosti je pro mnicha důležitější než jeho klid.*⁹⁸

Klid by mohl znamenat, že člověk už nepotřebuje druhého, že mu stačí Bůh. Je to pravda i není. Proč není? *Klid* – pokoj je něco, co potřebují i lidé světa a přitahuje je, pokud ho zakusí. Navíc láska k Bohu rozněcuje pravou lásku k člověku.

Kardinál Špidlík vysvětluje, že k tomu, aby člověk získal klid, je potřeba zvládnout boj na třech frontách. První frontou je boj s „halucinacemi“ – sny, druhou je boj s náladami a třetí boj s myšlenkami.

Halucinace či sny spočívají v tom, že člověk sní o tom, že chce být generálem, chce být boxerem, politikem, ředitelem, starostou. Toto snění začíná v pubertě. Člověka se stává snílkem jako Don Quijote, či pragmatikem jako Sancho Panza, nebo se z něho stane revolucionář, který chce proměnit svět do ideální podoby. Jiný typ – eklektik si vybere jen jeden sen, za kterým jde celý život. Takový člověk se stane géniem, anebo se zblázní. Druhá možnost je nejčastější. Ale stejně vždy zbývá rozpor mezi ideály a skutečností. Křesťan však věří, že Ježíš Kristus je plnost všech ideálů, že se zrodil na této zemi a že se jednou všechno uskuteční, celé Boží království. Pokud neproběhne rozlišení ve světle Ducha Svatého a nasměrování se dobrým směrem, velmi se to mstí. Dnes je ve světě období, že puberta zůstává celý život.⁹⁹ Léčí se to dobrým zpytováním svědomí. Ptám se: „Co jsem dnes dělal a co z toho bylo špatně? A zítra, co mám dělat?“ Tak se

⁹⁸ *Filokalia*; Sv. Theodoros Velký Asketa /II, *Stovka duchovních textů*, par. 84.

⁹⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, 2012, s. 48–49.

neptám! Ale zeptám se: „Co mám zítra nedělat, aby mně zbyl čas na to, co mám dělat? Co je pro mne hlavní a co je nepodstatné?“¹⁰⁰

Druhou překážkou klidu jsou **nálady**. Ráno vstanu levou nohou z postele, při oblékání si roztrhnu košili, venku je mlha a tma. Ještě si vzpomenu, že jsem zapomněl včera vyřídit něco důležitého. No pak se to celý den hrne. Tak to je neútěcha. No a zítra to zase jde, tak to je útěcha. Problémem je, když ta neútěcha trvá měsíce nebo roky. Nil Sorský říkal, že nic není tak nebezpečného, jako tento trvalý stav špatné nálady. Protože znal melancholické Slovany, učil, že je dobré, aby si člověk našel přítele a vypovídal se a něco dobrého snědl. Toto dovoľoval i v době postu. V kláštěrech se nemluvilo jen o otcovství, ale o duchovním bratřství – o nutnosti mít bratry, se kterými si můžeme pohovořit.¹⁰¹ „Nícméně každý křesťan potřebuje být nějakým způsobem třiben neútěchami. Jen tak si totiž uvědomí, že opravdová zbožnost se nemůže měřit pouze silou krásných citů, které zakouší. Není vždy všechno v pořádku, když se cítíme dobře.“¹⁰² Je nutné ovšem s těmito náladami bojovat, protože ochromují vztah Bohu i k bližním.

Třetí překážkou klidu jsou **myšlenky**. Seminarista se snaží rozjímát a zlá myšlenka – např. chvíli si zdřímni – přijde a je neodbytná.

Sv. Antonín Poustevník zavedl svého učedníka, který si trpce stěžoval na zlé myšlenky, na střechu a poručil mu, aby rukou chytil vítr. „Když nemůžeš chytit vítr, tím méně pochytáš zlé myšlenky!“ Chtěl mu tak názorně dokázat, že v těchto prvních nápadech ještě není vina a že se jich, dokud žijeme, nezbavíme. Podobají se mouchám, které tím víc obtěžují, čím víc je odháníme.¹⁰³

Člověk, jenž si je vědom své svobody, zareaguje tímto způsobem: zasměje se tomu, nevezme takový nápad vůbec vážně, a pokračuje v rozjímání. Ale pokud to vezmu vážně a začnu nad tím uvažovat, tak jsem na cestě k prohře anebo případně ztratím mnoho energie a vyčerpám se bojem. Častým podléháním zlým myšlenkám vznikne vášeň

¹⁰⁰ Srov. audio: 24--B---P-Tomáš-Špidlík-SI-Rekolekce-7-blahoslavenství-Olomouc-7-6-1994.

¹⁰¹ Srov. tamtéž.

¹⁰² ŠPIDLÍK, T., *Jak očistit své srdce?*, s. 40.

¹⁰³ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 287.

a člověk pak pro vítězství musí vynakládat extrémně mnoho energie, aby se z ní vymanil.¹⁰⁴

Ale pokud žiji úslovím: „Nedělám si z toho nic, časem toho bude víc,“ mám svobodu. Svoje nápady musím brát lehoučko, úplně vtipem. Kdo se bojí myšlenek, je ztracený, protože Dábel vždycky chce, abychom ho brali vážně. A když je nevezmu vážně, tak je po všem. Nezůstane po něm ani kouř. Takto je potřeba vyhnat všechny ty myšlenky a d'ábly.

Když se k tomu dospěje, přijde *utišení, klid*. Pak přijde myšlenka, úplně odnikud – bez příčiny a ta bývá obyčejně velice krásná, to jsou vnitřní inspirace. Na východě se tomu říká *modlitba srdce*. Ta je vždy od Boha. A taková myšlenka člověka změní i bez nějakého předsevzetí. Mniši říkají, kdo se umí modlit srdcem, ten už nepotřebuje Písmo svaté.¹⁰⁵

3.7 Theosis

Theosis neboli zbožštění je skutečnost, která se týká každého člověka, který se nechá proměňovat Duchem Svatým. Když je osoba celá proniknuta Bohem, má ve tváři rysy Krista, dívá se očima Krista...¹⁰⁶ Naším cílem není jen nebe a patření na Trojici, ale obdržení přívalu božství.¹⁰⁷ Bez lásky jsou marné všechny „duchovní techniky“. Maxim Vyznavač vysvětlil působení Ducha¹⁰⁸ v člověku jako obnovení jeho původní identity a Petr Damašský zdůrazňuje, že tato adopce Boží, je možná pro všechny stavy:

Toto je začátek naší spásy; dobrovolně opouštíme svá vlastní přání a své myšlenky a činíme to, co si přeje a co obmyslí Bůh. Když se nám toto daří, pak na celém světě neexistuje žádná věc, činnost nebo místo, které by nám mohly zabránit stát se tím, čím si nás Bůh od počátku přál mít: to jest nositeli jeho obrazu a podoby, bohy skrze milostivou adopci, těmi, kdo jsou bez vášní, spravedliví, dobří a moudří, a to bez ohledu na to, zda jsme bohatí či chudí, ženatí či neženatí, v moci postavení a svobodní nebo otroci, kteří musejí poslouchat - zkrátka ať jsme kdykoli kdekoli a kdokoli.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 288.

¹⁰⁵ Srov. zdroj audio: 24--B---P-Tomáš-Špidlík-SI-Rekolekce-7-blahoslavenství-Olomouc-7-6-1994.

¹⁰⁶ Srov. *Filokalia*, s. 109.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 110.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 112; Sv. Maxim Vyznavač /II, *První stovka různých textů*, par. 28.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 117; Sv. Petr Damašský / III, *Pokladnice božského vědění*, Úvod.

Co se týká vlivu svátostí na *theosis*, je potřeba zmínit, že na přijímání eucharistie kladou otcové důraz, ale s podmínkou ctnostného života:

Když tedy jako ti, kteří obstáli v usilování o ctnost a byli očištěni slzami, předstupujeme a pojídáme z tohoto chleba a pijeme z tohoto poháru, boholidský Logos se ve své laskavosti mísí s našimi dvěma přirozeným složkami, s naší duší a tělem, a jako vtělený Bůh - co do naší lidské přirozenosti v podstatě stejný jako my - nás kompletně přetváří v sebe samého.¹¹⁰

Nakonec je ale potřeba zdůraznit, že všechno to, co mohu udělat ze své strany pro přijetí *theosis*, každá ctnost, jsou jenom dispozice. „Tím, co ale toto nepopsatelné sjednocení uskutečňuje, je milost.“¹¹¹ Bůh pro moji záchranu udělal a dělá nekonečně víc, než jsem schopen vykonat ze své strany já. To mne má činit pokorným a vést k vděčnosti.

¹¹⁰ *Filokalia*, s. 119; Nikitas Stithatos /IV, *O vnitřní povaze věcí a o očišťování intelektu*, par. 95.

¹¹¹ Tamtéž, s. 122.

4. UPŘÍMNÁ VYPRÁVĚNÍ RUSKÉHO POUTNÍKA

Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci je dílo, které bylo poprvé vydáno roku 1881¹¹² případně 1884¹¹³ v Kazani. Kdo je autorem, není zcela jasné, ale mezi navrhované autory se řadí archimandrita Michail Kozlov (1826 – 1884) a hieromonach Arsenij Tropoljevský (1804 – 1870), který sám prožil část života jako poutník, což ukazuje na možnou historičnost některých vyprávění.¹¹⁴

První část díla je sestavena ze „čtyř příběhů“ a navažujícími poučeními o vnitřní modlitbě. Obsahem této části je popis toho, jak je ruský poutník uváděn do Ježíšovy modlitby, a postupně jak do ní uvádí i ty, které potkává. Tato část je zakončena souhrnnými ponaučeními duchovních otců ohledně vnitřní modlitby. Je třeba uvést, že poutník se sebou nakonec nese pouze dvě knihy, a to *Bibli* a *Dobrotoljubije* neboli část *Filokalie*. Druhá část je složena ze tří kapitol nazvaných „setkání“, kde se při různých rozhovorech otevírá prostor pro další konkrétní duchovní rady a uvádění do modlitby v konkrétních životních situacích.

V českém prostředí se překlad částí této knihy poprvé objevil až v roce 1931 v časopisu *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*, kde je zveřejnil František Jemelka, jeden z velmi hlavních přispívatelů tohoto časopisu unionistického hnutí.¹¹⁵

Prvního kompletního překladu se tato kniha dočkala až v roce 1993. Knihu přeložil, opatřil poznámkami a vydal Jiří Vacek pod názvem *Poutník vypráví o své cestě k Bohu*. U tohoto překladu je poněkud problém, že překladatel se nesnaží předat obsah nejvěrněji, spíše ho interpretuje podle svého porozumění, které není příliš ortodoxní.¹¹⁶ Druhého vydání se tento překlad dočkal v roce 2001. Proto jsem čerpal z *Upřímných vyprávění* publikovaných v nakladatelství Refugium v roce 2001.

¹¹² Srov. ČEMUS, R., Umění modlit se srdcem. In: *Upřímná vyprávění*, s. 6.

¹¹³ Srov. NOBLE, T., Poutníková bible. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 241.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 243.

¹¹⁵ Překlady: Jemelka, F., Z vypravování ruského poutníka, ACM 1931, s. 7-9,47-50, 80-83, 118-121,159-161,199-201,232-234, 267-268, 310-311, 344-346, 381-383,415-418; ACM 1932, s. 6-8, 48-49, 91-92,128-129, 175-176, 211-213, 250-251, 254-255, 300-303, 334-335, 371-372,421-423. Srov. ŠPAČEK, M., *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*, s. 37, 190.

¹¹⁶ Parafráze sdělení Michaela Špačka ze dne 19. 2. 2014.

4.1 Biografie a onografie ruského poutníka

Ve třetím příběhu jsem se dočetl, že poutník se narodil ve vesnici v Orlovské gubernii, přišel o rodiče, bydlel u dědečka. Jeho neposedný bratr ho v sedmi letech shodil z pece a on si poranil ruku, takže mu pak celá seschla.¹¹⁷ Od té doby ho dědeček učil číst a psát. Jedinou dostupnou knihou byla Bible a tak ji používal místo slabikáře. Také ho dědeček s babičkou vedli k modlitbě a návštěvě kostela. Po jejich smrti se oženil a se ženou bydleli v hostinci po dědečkovi. Ovšem jeho „podařený“ bratr je oloupil o peníze a všechno zapálil. Shořelo mu vše, kromě Bible, kterou se ženou čítávali. Poté žili spolu v chatrči, kterou si postavili. Po dvou letech dostala jeho žena horečku a za několik dní zemřela. Poutník ji pochoval a nakonec prodal chatř, vše rozdál chudým a vyšel putovat.¹¹⁸

Časovým určením může být to, že ve čtvrtém příběhu hovoří s člověkem, který unikl před krymskou válkou do Kazaně.¹¹⁹ Rozhovor poutníka s neznámým pánem probíhal po jejím skončení, když se pán vracel z Kazaně na Krym. Mohlo to tedy být roku 1856 nebo trochu později. Poutník také uvádí, že je mu třicet let, když vypráví tyto příběhy, a to už putuje třináct let.¹²⁰

Celá kniha začíná charakteristikou onografie ruského poutníka. „Z milosti Boží jsem člověk, křesťan, svými skutky veliký hříšník, svým stavem nejposlednější poutník bez přístřeší, toulající se z místa na místo. Takový je můj majetek: na ramenou mošna se suchary, pod paží bible svatá - toť vše.“¹²¹

4.2 Geografie poutníka

Prvním geografickým údajem je jeho putování do Kyjeva.¹²² Poutník mezitím prošel několik míst, než našel starce, který ho naučil modlitbě. Dále putuje do Irkutska.¹²³ Odsud

¹¹⁷ Srov. *Upřímná vyprávění*, s. 104.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 105–107.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 140.

Válka na Krymu trvala od roku 1853 do roku 1856.

¹²⁰ Srov. *Upřímná vyprávění*, s. 107.

¹²¹ Srov. tamtéž, s. 55.

¹²² Srov. tamtéž, s. 107.

¹²³ Srov. tamtéž, s. 69.

měl směřovat do Oděsy a následně do Jeruzaléma.¹²⁴ V Oděse se jeho příběh komplikuje a on se nakonec vydává zpět putovat po Rusi. V pátém příběhu se nachází sedmdesát verst cestou z Oděsy a jde zpět.¹²⁵ Nakonec ho ve čtvrtém příběhu nacházíme nedaleko od Kazaně.

Tedy první úsek putování je okolo čistých sedmi set kilometrů, z Kyjeva do Irkutska je to asi šest tisíc kilometrů – téměř přes celou Sibiř. Z Irkutska do Kazaně je to asi pět tisíc kilometrů. Z Kazaně do Oděsy je vzdálenost tři tisíce kilometrů. Pak se ovšem vydává zpět. Po návratu za roku znovu pokračuje ve vyprávění o svém putování. Myslím ale, že si ruský poutník nevyhledal trasu na mapě, a mohla tak být i mnohem delší.

Orientační mapa putování ruského poutníka po Rusku:

Mapa 2 Putování ruského poutníka

4.3 Ruský poutník hledá učitele modlitby

Na začátku prvního příběhu se píše o tom, že poutník jednu neděli v kostele zaslechl slova z listu apoštola Pavla Soluňanům: „Bez přestání se modlete!“ (1 Sol 5,17). Toto slovo se ho hluboce dotklo a od té doby začíná hledat někoho, kdo by mu ukázal, jak toho dosáhnout.¹²⁶

¹²⁴ Srov. *Upřímná vyprávění*, s. 104.

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 192–193.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 55.

Poutník najde zbožného a moudrého statkáře, který mu přikáže modlit se více, že modlitba mu to ukáže sama. Pak ho nechá nakrmit a propustí ho.¹²⁷ Dalším učeným a zbožným mužem je opat kláštera. Na poutníkovu otázku nalistuje stránku v knize a říká: „Přečti si to tady.“ Poutník se tam dočítá, že tento výrok Písma má chápat jako modlitbu myslí, ale opět mu nevysvětlí, jak ji má konat.¹²⁸

Po cestě ho dohnal nějaký stavec – *schimonach*, a pozval poutníka do kláštera. Nicméně poutník se zajímal pouze o modlitbu.

Stavec se pokřičoval a řekl: Děkuj Bohu, milovaný bratře, za to, že v tobě probudil neodbytnou touhu poznat neustálou vnitřní modlitbu. Poznej v tom Boží volání a uklidni se. Věz, že to dosud byla zkouška souhlasu tvé vůle s hlasem Božím, abys pochopil, že nebeského světla, neustálé vnitřní modlitby, nelze dosáhnout moudrostí tohoto světa, ani vnější povrchní zvědavostí, nýbrž chudobou ducha a praktickou zkušeností v prostotě srdce. (...) Neustálá vnitřní modlitba Ježíšova je nepřetržitě, nikdy neustávající vzývání božského jména Ježíše Krista ústy, myslí a srdcem, při představě jeho stálé přítomnosti, a prosba o jeho smilování, při každé činnosti, na každém místě, v každém čase, dokonce i ve spánku. Vyjadřuje se těmito slovy: *Pane Ježíši Kriste, smiluj se nade mnou!* Kdo si tomu vzývání navykne, bude zakoušet velikou útěchu a tak silnou potřebu stále se tuto modlitbu modlit, že bez ní nebude moci být a ona sama od sebe v něm bude prýštit. Nyní už chápeš, co je neustálá modlitba?¹²⁹

Stavec pak poutníkovi ukázal knihu *Dobrotoljubije*, kde se poutník může dočíst, jak tuto modlitbu konat. Také je v této knize vysvětleno to, co je tajemně obsaženo v Bibli. Více už jsme k tématu poznamenali v kapitole o *Filokalii*.

4.4 Vztahovost, psychická a spirituální rovina poutníka

Stavec vede poutníka v modlitbě, poutník vedení přijímá. Za několik měsíců mu stavec dovolil překonat hranici dvanácti tisíc invokací Ježíšovy modlitby za den. Poutník vysvětluje, jaké dopady má pro člověka tato neustálá modlitba:

Tento stav je nevylicitelný, objevit tajemství modlitby znamená zakoušet nebeskou slast již zde na zemi. (...) Byl jsem velmi klidný. Ve spánku se mi často zdálo, že se modlím, a ve dne, přihodilo-li

¹²⁷ Srov. *Upřímná vyprávění*, s. 56.

¹²⁸ Srov. *tamtéž*, s. 57.

¹²⁹ Srov. *tamtéž*, s. 58–61.

se, že jsem někoho potkal, všichni bez výjimky mně připadali tak milí, jako by to byli příbuzní, třeba jsem se jim nevěnoval. Myšlenky se samy od sebe utišily, nepřemýšlel jsem o ničem jiném, než o modlitbě. Začala jí naslouchat mysl a srdce samo od sebe po čase začalo pociťovat teplo a jakousi příjemnost. Když jsem zašel do kostela, i dlouhá bohoslužba se mi zdála krátká a neunavovala mě jako dříve.¹³⁰

Pokud lze přirovnat tento stav k něčemu známému, je to podobné zamilovanosti, kde se dotyčnému zdá vše snadné a příjemné, pokud má na blízku milovaného. Rozdíl je v tom, že zde není vnější příčina. Je to jako by se nebe prolamovalo do srdce poutníka, či poutníkovu srdce začalo stoupat do nebe, vzdálenosti již nejsou problém. Poutníkovi vyprávěl jeden muž příběh, jak dvanáctiletý chlapec, který chatrně oblečený odešel z Kazaně na Krym, ušel za měsíc v zimě tři tisíce verst, asi tři tisíce dvě stě kilometrů, aby pak umřel „doma na statku“.¹³¹ „Poutník *Pneumatu* jedná protikladně k radě teoretického rozumu, domýšlivě usilujícího dosáhnout čistoty svým vlastním přičiněním.“¹³² Poutník v šestém rozhovoru mluví s profesorem o modlitbě srdce, a vysvětluje, že se v tomto nemusí bát klamu, protože sv. Řehoř Sinajský říká, že „srdeční činnost nemůže být klamná...“¹³³ Ruský poutník je muž se Slovem v srdci.

5. SOUVISLOSTI SE SVĚTECKÝMI OSOBNOSTMI ZÁPADNÍ SPIRITUALITY

V této kapitole jsem si nejprve vzal za úkol důkladně zmapovat poutnické osobnosti *sv. Ignáce z Loyoly* a *sv. Benedikta Josefa Labra*. Ignác po konverzi putuje do Svaté země a chce tam pobývat jako žebrák. Bůh ho vede k návratu do Evropy, ke studiu a následně k založení Tovaryšstva. Benedikt naopak od mládí touží být trapistou. Jeho zápas o povolání trvá několik let. Nakonec jako poslední žebrák putuje po celé Evropě, spí v útulcích pro poutníky, či kdekoliv venku a jeho klášterem je celý svět. *Sv. Bonaventuru z Bagnoregia* uvedu kvůli jeho dílu *Putování mysli do Boha*, ve kterém velmi originálně zachycuje mentální putování duše k Bohu v rovině „materiální“, psychické a spirituální.

¹³⁰ *Upřímná vyprávění*, s. 66.

¹³¹ Srov. tamtéž, s. 140.

¹³² ALTRICHTER, M., »*Duchovní*« a »*duševní*«, s. 272.

¹³³ *Upřímná vyprávění*, s. 267.

Sv. Jana od Kříže se budu snažit zpřítomnit jako klasika spirituálního putování, které osvětluje především ve svých titulech *Výstup na horu Karmel* a *Temná noc*.

5.1 Ignác z Loyoly

Autobiografie nazvaná *Poutník* byla nadiktována otcem Ignácem v průběhu let 1553–1555 jeho sekretáři P. Luisovi Gonçalvesovi da Câmara. Tento muž s výjimečnou pamětí si zapisoval pouze body a později, když měl čas, text zpracoval.¹³⁴ Práce nebyla zamýšlena ke zveřejnění, ale pouze pro vnitřní potřebu Tovaryšstva. Ignác by s jeho vydáním tehdy téměř jistě nesouhlasil.¹³⁵ Několik let se napsání podobného díla bránil. Nakonec nadiktoval spíše kostru biografie vyplněnou dějinami růstu *Pneumatu* ve svém srdci.

Obr. 1 sv. Ignác z Loyoly

5.1.1 Biografie Ignáce

Jeho životopis začíná až hájením Pamplony r. 1521, proto je třeba doplnit ranější data o životě sv. Ignáce. Rodina Iñiga Yáñez de Loyola „patřila k přednějším mezi nižší šlechtou v Baskitsku. Rodiče byli don Beltrán Yáñez de Oñaz y Loyola a doña Marina Sáenz de Licon y Balda. Sv. Ignác byl poslední z jejich třinácti dětí, osmi synů a pěti dcer.“¹³⁶ Narodil se zřejmě roku 1492 na hrádku Loyola u městečka Azpeitia v severním Španělsku, v pamplonské diecézi.¹³⁷ Byl pokřtěn jako Enneco (baskické jméno), což se přepisuje do španělštiny jako Iñigo. Italské jméno Ignatio začal používat od roku 1543.¹³⁸

Z Loyoly odešel na výchovu do Arévala ve Staré Kastilii, kde se stal pážetem u vzdáleného příbuzného Juana Velázqueze de Cuéllar. „Ten byl nejvyšším účetním královských manželů Ferdinanda II. Aragonského a Isabely I. Kastilské. Jako páže

¹³⁴ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, *Poutník*. In: *Souborné dílo*, s. 114–117.

¹³⁵ Parafráze sdělení M. Altrichtera na přednáškách Dialektika ignaciánských exercicií 18. 3. 2013.

¹³⁶ Poznámky k *Poutníkovi*. In: *Souborné dílo*, s. 201.

¹³⁷ Srov. tamtéž.

¹³⁸ Srov. tamtéž, s. 202.

se dostal i ke královskému dvoru, nevíme však jak často a na jak dlouho.¹³⁹ To, že byl jako páže na dvoře, neznamenalo jen šermovat. Měl určitě vyhraněné poslání. V popisu práce byla i péče o koně. Vojenskou charakteristiku nelze chápat jako žoldáctví, jednalo se spíše o diplomatické služby. Dalo by se to srovnat s jakousi střední školou – absolvoval základy latiny, seznámil se s hudbou, kulturou jednání a řeči.¹⁴⁰

Objevil se zlomek soudního zápisu o jeho účasti na masopustu roku 1515 v Azpeitii, kde se dopustil spolu se svým bratrem, knězem Pedrem Lópezem, nějaké hrubé výtržnosti nebo násilí – možná proti faráři.¹⁴¹ „Iñigo potom vstoupil kolem roku 1518 do vojenských služeb u dona Antonia Manriqua de Lara, vévody z Nájery a navarrského místokrále, a projevil mnoho dobrých vlastností a schopností.“¹⁴² Při obléhání Francouzy pevnosti u Pamplony mu koule z malého děla roztránila nohu. Pevnost se pak ihned vzdala. Stalo se to na svatodušní pondělí 20. května 1521.¹⁴³

Po několika dnech v Pamploně odnesli poutníka do jeho rodiště. Zde se při několikaměsíční nemoci, kdy si nechal několikrát lámat a napravovat nohu „bez mrknutí oka“, četl knihy. Protože tam neměli rytířské romány, byl nucen číst *Život Kristův* a *Životy svatých*.¹⁴⁴ Během doby na lůžku se u Ignáce rozvinulo umění rozlišovat duchy a vnitřně došel k rozhodnutí, že se musí kát a vykonat pout' do Jeruzaléma.¹⁴⁵

5.1.2 Geografie a onografie Ignáce z Loyoly

Při odchodu z Montserratu také odevzdal svoje šaty šlechtice jednomu chudému (čímž mu způsobil problémy) a začal žít z darů. Někdy přijímal pohostinství lidí, jindy žebral.

Ignác se vydal na cestu do Jeruzaléma. Zastavil se u vévody v Navarrete, aby něco vyřídil, pak pokračoval do Monserratu, kde vykonal generální zpověď – to bylo v březnu

¹³⁹ Poznámky k Poutníkovi. In: *Souborné dílo*, s. 202.

¹⁴⁰ Parafráze sdělení M. Altrichtera na přednáškách Dialektika ignaciánských exercicií 18. 3. 2013.

¹⁴¹ Srov. Poznámky k Poutníkovi. In: *Souborné dílo*, s. 202.

¹⁴² Poznámky k Poutníkovi. In: *Souborné dílo*, s. 203.

¹⁴³ Srov. tamtéž, s. 203.

¹⁴⁴ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 119–120.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 121.

1522. Následující rok strávil v Manrese. Blízko Manresy protéká řeka Cardoner, u které prožil silný boží dotek. Pak odešel do Barcelony a po nějaké době odplul do Itálie.

Mapa 3 Počátek putování sv. Ignáce z Loyoly

Přišel do Říma, aby si vyžádal u papeže požehnání. Odešel odsud do Benátek, aby odtud vyplul do Svaté země. Po nějaké době se mu to konečně podařilo a přes Kypř doplul do Jaffy. V Jeruzalémě mu nebylo dovoleno příliš dlouho zůstat, a tak se opět přes Itálii vrátil do Barcelony, kde začal studovat latinu. Odtud jde studovat do Alcalá de Henares, kde je ovšem vyšetřován inkvizicí. Píše se rok 1527 a poutník odchází studovat filozofii do Salamanky, kde je opět souzen. Proto téhož roku odchází do Paříže, aby dostudoval tam – na Sorboně.¹⁴⁶

Roku 1535 odchází z Paříže se svými druhy, cestuje do Španělska a pak odpluli do Itálie. Je zvláštní, že Ignác popisuje, jak na svých cestách mnohokrát zabloudil, zde jedna pasáž pro ilustraci.

Když přijel do Janova, vydal se silnicí k Bologni. Cestou toho hodně zkusil; zvláště jednou, když zabloudil a vydal se podle nějaké řeky, která tekla dolů, zatímco silnice byla vysoko. Čím dál po ní šel, tím více se zužovala, až byla tak úzká, že už nemohl jít dopředu ani se obrátit zpět. Rozhodl se tedy lézt po čtyřech; bylo to hezký kus cesty a přitom měl veliký strach, protože pokaždé, když se pohnul, měl pocit, že spadne do řeky. Byla to ta největší únava a tělesná námaha, kterou kdy prožil; ale nakonec vyvážl ve zdraví. Když chtěl pak vejít do Bologne, musel přejít po dřevěném můstku,

¹⁴⁶ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 124–169.

z něhož spadl. Když vstal, byl celý mokrý a od bláta, což vzbudilo v kolemjdoucích ohromný smích. Když vešel do Bologne, začal prosit o almužnu, ale nesehnal ani groš, ačkoliv obešel celé město.¹⁴⁷

Není mi na vině pouze poutníková „nesoustředěnost“, ale také špatné značení či mystifikace od místních lidí, jak se s tím poutník může setkat i dnes.

Poté, co není poutníkovi a jeho druhům dovoleno odjet z Benátek do Svaté země, jdou do Říma, kde zakládají Tovaryšstvo. To se stalo roku 1541.

5.1.3 Ignácovo hledání Boží vůle

Dá se říci, že do jeho obrácení po zranění u Pamplony plynul život přímočaře; snil o „své dámě“ a o tom, jak se jako rytíř vyznamená. Na Montserratu odkládá „starého Iñiga“ a hledá někoho duchovního, kdo by mu poradil v duchovních věcech. Kromě jedné ženy nikoho nepotkal. Když jednou seděl nad Cardonerem, cestou do kostela svatého Pavla, „začal se mu rozjasňovat vnitřní zrak; neměl žádné vidění, ale chápal a poznával mnoho věcí jak z duchovního života, tak z víry a vzdělání - a to s tak ohromným osvícením, že se mu všechny ty věci zdály nové.“¹⁴⁸ V tomto období vyrostla Duchovní cvičení. Pak odjel do Svaté země. Když mu není dovoleno zůstat v Jeruzalémě, vrací se do Španělska, neví, jak dále. Nakonec se rozhodne studovat, učiní několik „pokusů“, než v Paříži teologická studia dokončí.

Kolem Ignáce se vždy shromažďovali lidé. Tovaryšstvo „vzniká“ třikrát – poprvé se skupina rozpadne¹⁴⁹, z další skupiny se jeden stane františkánem, jiný dominikánem..., až třetí skupina vydrží.¹⁵⁰ Navíc Ignác sám nic zakládat nechtěl. Zdá se, že se vzpírá okolnostem a jasným řešením, čeká vždy na dotek Ducha, nic nechce uspěchat.¹⁵¹

5.1.4 Vztahovost, psychika a spiritualita Ignáce

„Na lodi docházelo k jakýmsi nemravnostem a hanebnostem, které přísně káral.“¹⁵² Takto Ignác komentuje situaci, o které podal zprávu jeden německý poutník ve svém

¹⁴⁷ IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 171.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 134.

¹⁴⁹ Z jednoho se stane zloděj, druhý se ožení, jiný se stane obchodníkem.

¹⁵⁰ Parafráze sdělení M. Altrichtera na přednáškách Dialektika ignaciánských exercicií 18. 3. 2013.

¹⁵¹ Nejvíce se to projeví při jeho zvolení generálem. Srov. Poutník. In: *Souborné dílo* s. 180.

¹⁵² IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 142.

deníku, kde psal o tom, jak Ignác působil na lodi. Nevnucoval se, byl milý. Žil svoji v intimitě. Co se týká jeho zasahování, tak v prvním případě šlo o to, že odradil jednu panímámu od nucení k prostituování dcery. Provedl to lahodným způsobem. Byl diplomatem ne ve smyslu „nepřímé manipulace“, ale tak, aby převládl Bůh. Ve druhém případě šlo o nemírné pití a opět zasáhl tak, že to uvedl do přijatelných mezí. Jeho vyjednávání spočívalo ve správném rozlišování. Uměl se vcítit do druhých a prožít reciprocitu. Vycítil, co druhý „unese“. Druhý nebyl zraňován, takže odcházel spokojen, i když nedosáhl svého.¹⁵³

Baskitsko je území ostrých kopců a hlubokých údolí a tato charakteristika se odrážela i v jeho temperamentu i spiritualitě.¹⁵⁴ Tedy praxi to znamenalo střídání radosti a smutku, útěchy a neútěchy, brzdy a plynu. Popisuje, že hodně plakal...

Když tehdy zpytoval svědomí a připravoval se na smrt, neměl strach ohledně svých hříchů, ani že bude zatracen; cítil však veliké zahanbení a bolest, protože se domníval, že nevyužil dobře darů a milosti, které mu Bůh, náš Pán, udělil.

Jindy pak, roku 1550, na tom byl velice špatně; byl velmi těžce nemocen a podle něj i podle mnoha jiných osob to byly jeho poslední okamžiky. Když tehdy pomyslel na smrt, prožíval tak velikou duchovní útěchu a měl tak velikou radost z toho, že zemře, že se celý rozplýval v slzách; plakal tak vytrvale, že často přestával myslet na smrt, aby neměl tolik té útěchy.¹⁵⁵

Není však na místě nabýt dojmu, že Ignác byl „hysterikem“, který byl naprosto v zajetí svých pocitů. Nejlépe jeho povahu ilustruje epizoda před odjezdem do Svaté země:

Jednoho dne se s ním setkal bohatý Španěl a ptal se ho, co že to dělá a kam že chce jít; a když se dozvěděl o jeho úmyslech, pozval ho k sobě na oběd a pak ho ještě několik dní u sebe hostil, až byly přípravy k odjezdu ukončeny. Poutník byl už z dob pobytu v Manrese zvyklý, že když jedl s jinými lidmi, nikdy u stolu nemluvil, nanejvýš krátce odpovídal. Dával však pozor na to, o čem se mluvilo, a vybíral z toho vždy něco, co dávalo příležitost k hovoru o Bohu. Když bylo po jídle, začal o tom mluvit.

To byl ten důvod, proč si ho tento hodný člověk i všichni z jeho domu tak velice oblíbili, že ho chtěli mít u sebe a přinutili ho, aby byl u nich. Sám hostitel ho zavedl k dóžeti benátskému, aby s ním

¹⁵³ Parafráze sdělení M. Altrichtera na přednáškách Dialektika ignaciánských exercicií 18. 3. 2013.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž.

¹⁵⁵ IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 135.

promluvil, tedy - domluvil mu přístup a slyšení. Když dóže poutníka vyslechl, poručil, aby mu bylo zajištěno místo na lodi místodržitelů, kteří jeli na Kypr.¹⁵⁶

Lahodnost jeho osobnosti mu nakonec „zajistila“ místo na lodi... Navíc při popisu svého bloudění je zřetelné, že to není pouze jeho indiference, ale i schopnost zasmát se vlastnímu plahočení.

5.1.5 Fenomén *Duchovních cvičení* jako model výstupu k Otci

Plodem Ignácova vnitřního putování jsou *Duchovní cvičení*, které se staly nástrojem očistění duše mnoha lidí. Pokusil jsem se načrtnout život křesťana, který v různé fázi života prožívá dynamiku různých týdnů *Duchovních cvičení*:

- I. poznat hloubku vlastního hříchu a velikost Božího milosrdenství;
- II. poznat, milovat a následovat Ježíše Krista – Boží inkarnace v nás;
- III. pociťovat zranění srdce s Ježíšem zraňovaným – velké Boží ticho;
- IV. sdílet radost s Kristem vzkříšeným.

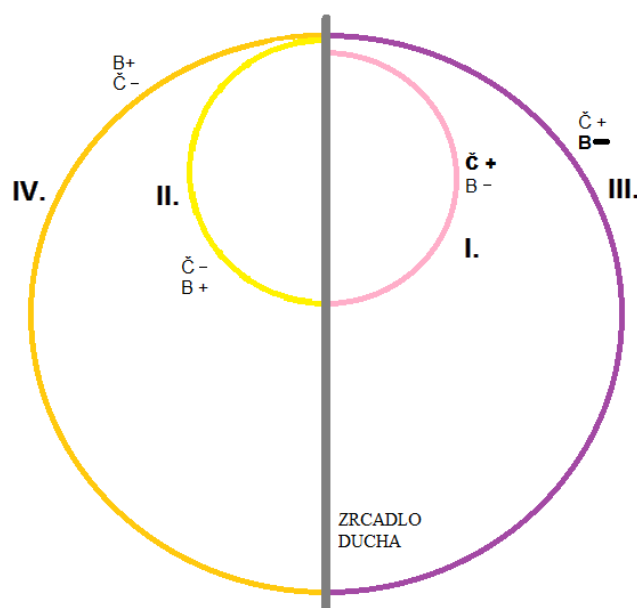

Schéma 2 Duchovní cvičení

Platí, že během života se člověk nachází nejčastěji ve výkyvech druhého a třetího týdne.¹⁵⁷ Mystické duše po opuštění temných nocí dochází k tomu, že ve třetím týdnu je už

¹⁵⁶ IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 141.

¹⁵⁷ Parafráze sdělení M. Altrichtera na přednáškách Dialektika ignaciánských exercicií 18. 3. 2013.

přítomna i zlatá barva. Dochází k perichorezi týdnů. Tato skutečnost je zřetelná u Benedikta Labra. Vítězná zlatá barva obsahuje všechny barvy spektra.¹⁵⁸

V grafu jsou také zohledněny důrazy Boží (B) a lidské aktivity (Č) v daném období. „Zrcadlem“ chápeme jakousi „plochu“, které člověku zrcadlí stav krajiny srdce. Záleží ovšem, ze které strany „zrcadla“ sleduje tuto krajinu. Může být i průhledné, podobně jako když vlak vyjede z tunelu, tak jeho okna, které zrcadlily vnitřní realitu, najednou zprůchodní a zobrazují realitu vnější. Vše záleží na světle, ve kterém chodím. Proto je někdy možné zaměnit rozlišování prvního a druhého týdne, nebo se zdá, že člověk prožívá útěchy čtvrtého týdne a on si zatím „vychutnává“ třetí. S tímto souvisí pokora, která duši naplňuje. Ignác rozlišuje tři stupně:

1. stupeň pokory: nezbytně nutný pro spásu – neuvažuje vůbec o překročení zákona lidského nebo Božího zákona, který mne zavazuje pod těžkým hříchem, koresponduje s ukončením výkyvů vracejících se do prvního týdne.

2. stupeň pokory: netoužím víc po bohatství nebo chudobě, krátkém nebo dlouhém životě, jestliže je to pro službu Bohu. Nepřipustím ani myšlenku na vykonání lehkého hříchu.¹⁵⁹ Koresponduje s ukončením výkyvů sahajících do druhého týdne.

3. stupeň pokory je

nejdokonalejší pokora, když totiž - se zahrnutím prvního a druhého způsobu - volím a chci, pokud chvála a čest Boží Velebnosti zůstává stejná, abych napodobil Krista, našeho Pána, a byl mu skutečně podobný, raději chudobu s chudým Kristem než bohatství, potupy s Kristem potupeným než čest, a toužím raději po tom, abych byl považován za pošetilce a blázna pro Krista, který jako první byl za takového považován, než za moudrého a rozumného v tomto světě.¹⁶⁰

5.1.6 Rady poutníkům

Ignácova korespondence obsahuje také několik rad pro poutníky.

1. Měj na paměti, bratře, že jsi byl od Krista vyslán na pouť a [jdeš] jakožto jeho pověřenec.
2. Měj péči o sebe samého a střež se, jako ten, kdo je v nebezpečích a mezi nepřáteli.

¹⁵⁸ ALTRICHTER, M., *Příručka spirituální teologie*, s. 34.

¹⁵⁹ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo*, s. 49.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 49–50.

3. Zvláště krot' smysly a především ovládej oči.
4. Tutěž určitou dobu vyhrad' sobě a buď klidné mysli ve zdaru i v nezdaru, při událostech radostných i smutných, bez pobouření v duši.
5. Nenechávej mysl nezaměstnanu, nýbrž ji povznášej k vyššímu, i když cestuješ nebo o záležitostech jednáš; zvláště u stolu a v rozhovoru zachovávej klid, usebranost a vážnost, abys nebyl ani bez pravého úmyslu ani bez opatrnosti.¹⁶¹

K bodu jedna chci říci, že může být velmi halasně organizována pout', kde se účastníci křečovitě soustředí na to, aby zvládli vzdálenost a tzv. „si užili“, avšak toto paradigma považují s *poutí* neslučitelné.

K bodu tři bych poznamenal, že pokud člověk při pouti zvládá navštěvovat muzea, hrady a zámky, potažmo odběhnout si na zajímavou horu, opět je to paradigma neslučitelné s *poutí*.

5.1.7 Ignác z Loyoly versus ruský poutník

Ruský poutník kvůli své zdravotní indispozici nemůže pracovat, tedy jeho povoláním, které přijal, je trvalá modlitba. Dlouho mu trvá, než najde starce, který mu ukáže, jak se modlit Ježíšovu modlitbu. Nosí sebou Bibli a knihu *Dobrotoljubije*, která mu vysvětluje Písmo a dává rady, jak se modlit. Modlitba sama mu působí velkou blaženost, žije z prozřetelnosti a toulá se.

Ignác měl v plánu, že po návratu z Jeruzaléma vstoupí do kartouzy. V Manrese se modlí sedm hodin denně a pomáhá duším s duchovním životem. „Než se však nalodil, vyhledával v Barceloně podle svého zvyku všechny duchovní osoby, i když mnohdy žily v poustevnách daleko od města, aby se s nimi mohl stýkat. Ale ani v Barceloně, ani v Manrese se mu za celou dobu pobytu nepodařilo najít lidi, kteří by mu pomohli tak, jak si přál.“¹⁶² Ignác během pobytu v Manrese sepsal *Duchovní cvičení*. To je kniha, která je „analogií“ knihy *Dobrotoljubije*... Když je v Jeruzalémě, chce dělat strážce Svatého hrobu. Po návratu šel studovat a nakonec spolu s druhy ze studií založil Tovaryšstvo Ježíšovo – řád, který díky svému charismatu obnovil katolickou církev novověku.

¹⁶¹ IGNÁC Z LOYOLY, *Výbor z listů a instrukcí svatého Ignáce z Loyoly*, s. 314.

¹⁶² IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 138.

Všechno, o co Ignác usiloval, se mělo konat k větší cti a slávě Boží.¹⁶³ V rozjímání „O dvou praporech“ je proti sobě postaven Babylón a Jeruzalém. V Babylóně, kde má tábor Lucifer, staví lidé pod jeho praporem věž ke své vlastní cti, shromažďují se tam pyšní. Kdežto Kristus má svůj tábor v okolí Jeruzaléma na nízkém, krásném a přívětivém místě, On povolává pokorné.¹⁶⁴ Ignác je poutník kráčeující pod praporem Kristovým.

5.2 Benedikt Josef Labre

Životopis svatého Benedikta *Un pauvre qui a trouvé la joie Saint Benoit Labre*¹⁶⁵ – *Chudý, který našel radost* – svatý Benedikt Labre od autorky Agnès de la Gorce vyšel v Paříži roku 1932. V českých zemích nebyl k dnešnímu datu publikován a dosud čeká na zveřejnění u bratří trapistů v Novém Dvoře. Mně bylo dovoleno použít pracovní překlad, jsem jim tedy velmi vděčný.

Text životopisu je prokládán poznámkami, které podrobně dokládají, odkud se informace do životopisu tohoto poutníka dostaly. Jsou získané s kronik, z dopisů, které psal Benedikt nebo jeho blízcí, z archivu Ministerstva zahraničí v Římě, z článků v novinách, výpovědí svědků atd.

Na úvodní straně knihy je obraz od známého italského malíře Antonia Cavallucciho, který osobně potkal Benedikta v Římě. V současné době je tento obraz umístěn v Římě v galerii Corsini.¹⁶⁶

Obr. 2 sv. Benedikt Labre

5.2.1 Biografie Benedikta

Benoît-Joseph Labre se narodil ve vesnici Amettes jako první z patnácti dětí a byl pokřtěn následujícího dne 27. března 1748. Jeho rodiče Jean Baptiste Labre a Anna

¹⁶³ IGNÁC Z LOYOLY, Poutník. In: *Souborné dílo*, s. 167.

¹⁶⁴ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo*, s. 44.

¹⁶⁵ DE LA GORCE, A., *Un pauvre qui a trouvé la joie Saint Benoit Labre*, Paris: Plon, 1932.

¹⁶⁶ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 2.

Barbora Gransire patřili mezi zámožné rolníky – jeho otec vlastnil osmdesát měřic půdy.¹⁶⁷ Měli i malý obchod. Amettes leží v Artéské rovině, úrodné pláni s lesy, kde bylo mnoho opatství a převorství.¹⁶⁸

Benedikt chodíval navštívit babičku z matčiny strany, u níž bydlel jeho strýc Jacques Josef Vincent a čekal tam, než mu bude moci být uděleno kněžství. Svého synovce učil duchovnímu vnímání a modlitbě.¹⁶⁹ Pro lepší pochopení vnímání putování v jeho kraji je třeba uvést jednu poznámku:

V Artois se dodnes užívá jeden místní obrat, který Benedikt Labre jistě dobře znal: *„Il faut aller servir, je potřeba jít posloužit. Jít posloužit* znamenalo vydat se na pouť. (...) Země málo urodila? „Budeme muset *jít posloužit* Panně Marii Chlebodárkyni,“ slyšel říkat zemědělce kolem sebe. Panna Maria Chlebodárkyně ve městě Aire, kde se podél břehů Lysy tyčily kláštery bekyní, živila svůj lid v době někdejších hladomorů. Trpěl někdo vyrážkou nebo horečkou? Vydal *se posloužit* svatě Isbergře, sestře Karla Velikého, ženě pohádkové krásy, která si od Boha vymodlila, že ji znetvořila lepra.¹⁷⁰

Když ho kamarádi ze škodolibosti připravili o výsadu ministrování, nesl to těžce. Přísně odsuzoval jakýkoliv podvod nebo krádež. V dětských letech byl vznětlivý, velmi inteligentní a úzkostně odříkavý, ať už se to týkalo pohodlí nebo jídla. Ve farní škole četli hlavně z „katechismu, *Života Kristova* nebo *Výkvětu světců* od španělského jezuity Ribadeneiry“.¹⁷¹

Když mu bylo třináct let, Benedikt byl poslán ke svému strýci a kmotrovi, faráři Jacquesi Baptiste Labrovi do obce Erin, aby se o něho staral a poskytl mu vzdělání potřebné k přijetí kněžství. Pomáhal svému strýci se vším, co bylo úkolem vesnického faráře. Kněz byl také v obci jak mravním a právním poradcem, tak i lékařem. Benedikt tam přijal bířmování od biskupa de Pressyho a přistoupil k prvnímu přijímání. V patnácti letech ho poprvé přepadla vášnivá touha zřící se všeho – zakusil ji při sbírání zralého ovoce.¹⁷²

¹⁶⁷ Měřice je asi čtyřicet arů, tedy celá výměra polností měla asi třicet dva hektarů.

¹⁶⁸ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 3–4.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 6.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 7.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 10.

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 11–13.

Jeho strýc měl obsáhlou knihovnu, kde Benedikt trávil hodně času. Kniha, která na něho udělala zřejmě největší dojem, byla *Kázání* otce Le Jeune (*1592), jednoho z prvních oratoriánů. Otec Le Jeune ještě jako mladý kněz oslepl a dal se výhradně do kázání, a to důkladně. Zde necháme zaznít citát, který je zásadní: „Jestliže se tělo bouří proti duši a snaží se ji svými lákadly připravit o život věčný, proč by se mu duše nemohla bránit a jeho pozemský život o něco málo třeba i zkrátit?“¹⁷³ Toto se stalo Benediktovi zákonem.

Jednou navštívil erinského faráře jeho kolega a vyprávěl mu o životě mnichů v La Grande Trappe. Žilo se tam způsobem, který měl naprosto očistit člověka pro setkání s Bohem.¹⁷⁴ ***Benedikt se ihned vnitřně rozhodl, že se stane řeholníkem v La Trappe.*** Když to později svěřil svému strýci, který už ho viděl jako svého nástupce, myslel si, že se zbláznil, stejně tak zareagovala i rodina.¹⁷⁵ Při morové ráně roku 1766 pracoval Benedikt bez oddechu jako ošetřovatel. Když mu strýc ze strachu před nákazou zakázal ošetřovat nemocné, stal se pasákem dobytka a čeledínem pro celou vesnici. Morem se však nakazil jeho strýc Jacques Labre a zemřel. Benedikt si z odkázaného majetku ponechal pouze několik knih včetně Pátera Slepce, zbytek rozdal chudým a vrátil se domů.

Rodina ho potom poslala k nevlastnímu bratrovi jeho matky, abbému Jacquesi Josefu Vincentovi, faráři v Conteville, aby mohl dostudovat.¹⁷⁶ Žili spolu ve velké bídě, protože farář rozdal všechno to, co mohl potřebným a sám se „živil“ jen Božím Slovem. Už tady je možné ***vnímat model života, jaký později přijme trvale.*** Když se jednou Benedikt ocitl v Saint-Pol, kde právě probíhal karneval, a zažil násilnosti a nemravnosti, které při něm děly, srdce ho rozbolelo ještě více. Abbé Vincent mu rozuměl velmi dobře a poradil mu, ať pustí trapisty z hlavy, když se jim rodiče tolik brání, a zkusí to v kartouze.¹⁷⁷ Jeho anabázi s kláštery proberu v jiné kapitole.

¹⁷³ DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 16.

¹⁷⁴ Opat De Rancé píše: „Bohatý není ten, kdo mnoho vlastní, ale ten, kdo po ničem netouží. Neboť člověka by neuspokojilo, ani kdyby byl pánem i několika světů; a protože by stále toužil, stále by mu něco chybělo, a stále by tedy žil v nouzi. A naopak ti, kdo se v určitém apoštolském hnutí zřeknou pozemských věcí, těší se skutečné hojnosti, neboť již po ničem netouží a nacházejí v Bohu, již v tomto světě, stokrát více, než kolik toho z lásky k němu opustili.“ *De la sainteté et des devoirs de la vie monastique.*

¹⁷⁵ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 24–26.

¹⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 30.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 34–36.

5.2.2 Benediktova onografie

Jak poutník Benedikt vnímal svého bratra oslíka? Benedikt hovořil o sobě jako „il mio carpaccio“ – *má kostra*, vnímal tak své umrtvováním zmučené tělo. Když se ho otec Temple v Loretu ptal, z čeho žije, Benedikt odpověděl: „z polévky rozdělované u bran klášterů, z odpadu na tržištích, z dosud jedlých odpadků vyhazovaných z oken, a když už není vůbec nic, tak z divokých plodů a kořínků.“¹⁷⁸

Chodil v rozedraných střevících, s poutnickou holí a mošnou, na boku měl váček, oblečený do posešivaného kabátu, na hlavě strašlivou třírohou hučku. V určité fázi života si uložil kromě postů jako pokání to, že se nebude mýt a odstraňovat hmyz ze svého těla, aby se i takto mohl nořit do Kristova utrpení.¹⁷⁹ „Prostí Italové, kteří určitým způsobem poznali svatost Benedikta, přiznávali, že při pohledu na něj kolísali mezi dvojitým pocitem: znechucením, jež se zdálo nepřekonatelné, a jakousi svatou bázní.“¹⁸⁰

Jeho svatost byla jednou z oněch vášní mládí, které jdou až do samého konce a stravují zároveň tělo i duši. Jeho mladistvá logika vždycky požadovala to nejdokonalejší, to nejtěžší; stal se bytostí, kterou by byly hospodyně nejrady vymetly zároveň s odpady, jimiž se živil ve společnosti prašivých psů.

A přesto jeden bývalý jezuita, jménem Fraja, před ním jednoho dne spontánně poklekl. A když se žebrák zmateně roztřásl, řeholník zrušeného řádu mu řekl, že v postavě chudého uctil Krista.¹⁸¹

Jeho životní pout' skončila v Římě, nedaleko kostela Maria dei Monti (Panna Maria Horská), šestnáctého dubna roku 1783 v domě u řezníka Zaccarelliho.¹⁸²

5.2.3 Hledání Boží vůle aneb geografie klášterů

Rodiče nakonec souhlasili a Benedikt se vydal do kartouzy v Longuense blízko St Omer, která se v té době vzpamatovávala z loupeživého přepadu a požáru. Odmítli ho tam a tak to za nějaký čas šel zkusit do Neuville-sous-Montreuil, kde mu převor, dom Michel, doporučil, aby se ještě zdokonalil v dialektice a *cantus planus*.

¹⁷⁸ DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 125.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 68.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 130.

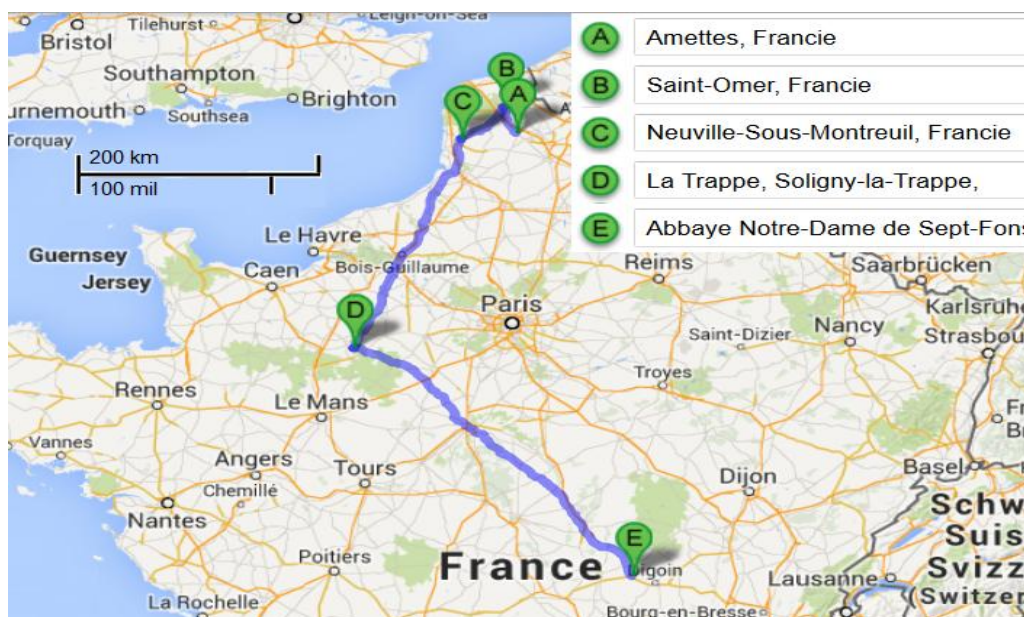
¹⁸¹ Tamtéž, s. 144.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 148–151.

Vyhledali mu tedy nového učitele, abbého Adriena Difoura, vikáře z Ligny-les-Aires, kde trávil rok 1767 od jara do září a dostal vysvědčení o absolvovaném kurzu. Už zde se mu od spolužáků dostalo mnohého posměchu a neomalených žertů, kvůli jeho zbožnosti.¹⁸³

Benedikt se tedy znovu vydal do kartouzy v Monteuilu a převor ho přijal na zkoušku. Po několika týdnech ho převor propouští, protože ho zavalil silný a hluboký smutek. Benedikt se znovu upínal k La Trappe. Matka i otec se proti tomu postavili. Jejich odpor trvá do konce roku 1767 a pak mu otec požehná. Téže zimy se vrátil zpět. Opat dom Theodor, když viděl křehkého mladíka, mu řekl, ať ještě několik let počká.¹⁸⁴

Rok pracuje doma v hospodářství a dělá to, co rodiče chtějí. Během zimy roku 1768 se touha vstoupit do La Trappe neúprosně vracela. Když ji vyjevil navenek, postavila se proti němu nejen celá rodina, ale dokonce i vesnice a i kněží mu to rozmlouvali. Protože musel s nějakou záležitostí za biskupem de Pressym, svěřil se mu se svojí vášní. Biskup mu ale doporučil poslechnout rodiče a stát se kartuziánem. Šestnáctého února roku 1769 se poutník rozloučil doma a odešel do Neuville-sous-Montreuil potřetí.¹⁸⁵

Mapa 4 Putování sv. Benedikta Labra po kláštorech

¹⁸³ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 37–38.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 40–42.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 46–49.

V říjnu odešel z této kartouzy definitivně a poslal rodičům dopis s omluvou, kde napsal, že doufá v přijetí v La Trappe, nebo Sept-Fons. Vydal se na cestu dlouhou asi 800 kilometrů. Opat v La Trappe ho ihned odmítl. Jde tedy do Sept-Fons, kde ho opat dom Jalloutz přijal 11. listopadu jako bratra Urbana.¹⁸⁶

5.2.4 Geografie putování Benedikta Labra

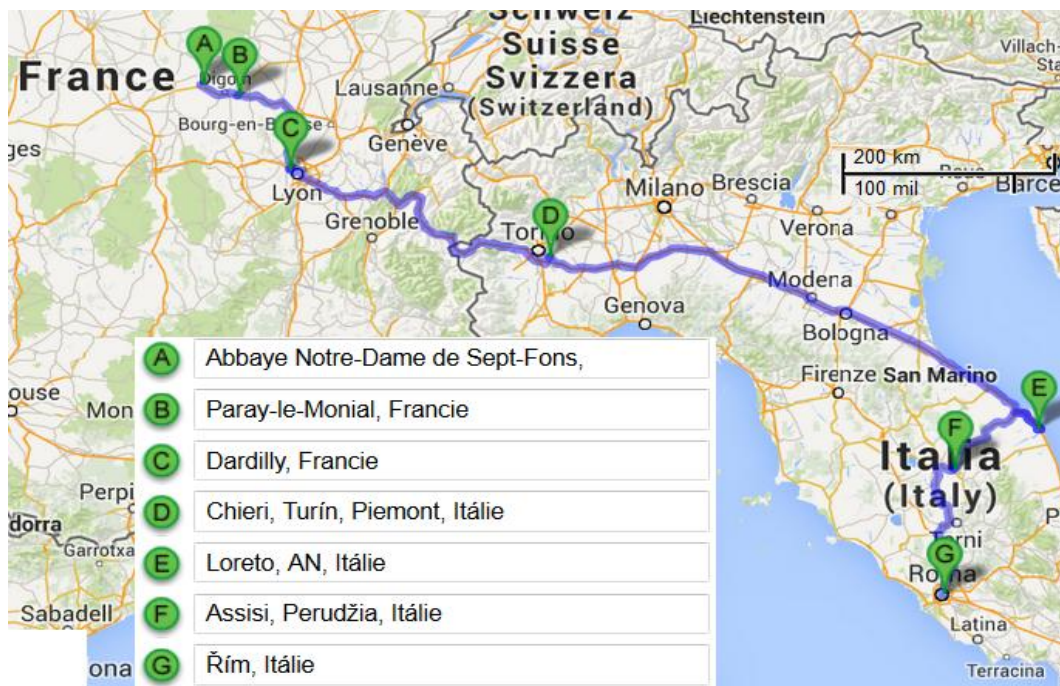
Během zimy upadl bratr Urban do takové duchovní temnoty, že se začal hroutit i nervově a nakonec v dubnu 1770 dostal horečnatou nemoc, obvyklou v tamějších bažinách. Přišel za ním opat, a oznámil mu, že ho Bůh nevolá do jejich řádu. Když ho odnášeli do špitálu, zažil pocit, že je opuštěný Bohem více, než kdykoliv předtím. Druhého července se Benedikt s pláčem rozloučil se Sept-Fons, byl nedostatečně vyléčený a bloudil po Bourbonsku. Přijali ho v hospici v Paray-le-Monial, kde se z horečky konečně vyléčil. Rozhodl se jít do Říma, aby *posloužil* u hrobu apoštolů. Doporučil mu to jeden kněz.¹⁸⁷

Nocoval, kde se dalo – pod širým nebem, na seně nebo v pekárně. Jednou mu doporučili ve vsi Dardilly jeden dům známý svou pohostinností. Pierre Vianney mu dal hrnek polévky a ubytoval ho. Děti byla u nich plná chalupa. Benedikt zde zanechal svou modlitbu a svůj široký kříž, které jeho syna Matouše dovedly o šestnáct let později ke svěcení – jako kněze známého pod jménem Jean-Maria Vianney.¹⁸⁸ Víme, že pak pokračoval přes Chieri v Piemonsku (zde napsal dopis rodičům), Loreto a Assisi do Říma.

¹⁸⁶ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 50–52.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 56–57.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 62.

Mapa 5 Putování sv. Benedikta Labra do Říma

Protože Benedikt Labre navštívil v letech 1770 až 1777 všechny hlavní evropské svatyně, budeme zde jmenovat pouze některé. Roku 1771 na podzim prošel západní pobřeží Jaderského moře od Loreta do Bari, zastavil se i v jeskyni sv. archanděla Michaela na Garganu. Roku 1772 byl v klášteře na Monte Cassinu, přes zimu 1773 se zdržoval v Moulins blízko Sept-Fons, odsud zamířil posloužit sv. Jakubovi do Compostelly přes Montserrat, Zaragozu, Burgas. Na zpáteční cestě prochodil Provence. Ve Švýcarsku navštívil opatství Saint-Urban, Mariastein a poutní místo Einsiedeln, které navštívil minimálně pětkrát.¹⁸⁹ Pak se opět vrátil do Říma.¹⁹⁰ Navštívil také Kostnici a Koblenz.

„V roce 1777 Benedikt Labre navštívil Řím po šesté a rozhodl se tam už zůstat. Tímto datem končí jeho putování Evropou. Potom už cestuje jen z Říma do Loreta.“¹⁹¹

5.2.5 Vztahovost, psychika a spiritualita Benedikta

V letech dospívání byl mladíkem, který se stranil společenských zábav a vyhledával samotu. To ovšem nepůsobil strach před lidmi. Samotu vyhledával, aby mohl číst a být s Pánem. Dokázal být velmi neústupný a prosadit si svou, i když mu podruhé bránili odejít

¹⁸⁹ Sdělení z roku 1776, DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 93.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 65–94.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 96.

do La Trappe prakticky všichni: rodiče, babička i přátelé. K výčitkám se přidal i vikář Thérét. Benedikt však na všechno reagoval s takovou pokorou, uznával tak poctivě všechny výčitky, že amettského vikáře zcela odzbrojil.

„Veřejné mínění nemiluje stále nové začátky, pomalost¹⁹², příznačnou pro díla Duchů.“¹⁹³ Král v té době ustanovil komisi pro řehole, která prošetřovala kláštery, rušila ty, které živořily, zvyšovala věk noviců, celé mnišství bylo podezřelé, ti nejinteligentnější duchové doby zaměňovali bláznovství kříže za šílenství.¹⁹⁴

Když byl novicem v Sept-Fons, propadl se postupně do duchovní temnoty (stejně jako dvakrát v kartouze) a to takové, že při týdenním vyznávání vin „se stavěl na místo hříšného lidstva, které nedokázalo uchovat Kristovu krev.“¹⁹⁵ Popisoval tyto vlny temnot jako technik. K duchovní noci se přidaly nervové záchvaty, které začaly ohrožovat jeho rozum. To byl hlavní důvod, proč byl poslán pryč.¹⁹⁶

Propuštění od trapistů v něm vyvolalo pocit, že je opuštěný Bohem jako nikdy předtím, a obestíraly ho temnoty. (...) Ta noc duše ohlašovala jas tak intenzivní, že dřív osvětloval, než oslepoval; byla to milost očisty, předzvěst spojení s Bohem. V lůně té noci se zhroutily všechny omyly, pominula všechna pochybení člověka, jakým dosud byl. Benedikt Labre strach z temnot přijal, a to s odevzdaností tak dokonalou, že temnoty přestaly tížit.¹⁹⁷

Jeho putování po evropských svatyních, poklekání u křížů, délka etap... nejsou až tak důležité, protože jeho skutečná pouť se odehrávala v krajině jeho duše jako pozvolná cesta od bázně k lásce. Dříve s oblibou citoval Pátera Slepce: „Zle končí půst pro ty, kdo ho nedrželi...“¹⁹⁸, později říká Benedikt, který je plný pochopení pro lidskou slabost: „Kdo uráží Boha, ten nezná jeho dobrotu... ,kdo zná Boha, nehřeší“.¹⁹⁹

¹⁹² Pomalost je třeba chápat v pozitivním slova smyslu, jako nechaotičnost.

¹⁹³ Srov. DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 45.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 52.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 55.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 56.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 56.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 68.

¹⁹⁹ Tamtéž.

Když žehnal dětem, které mu přiváděly matky, říkal jim: „Milujte pravdu, jestliže chcete být podobni Ježíši Kristu, jedině pravdu.“²⁰⁰

Místům, kde po něm házeli kamením divocí kluci, se nevyhýbal, ale naopak mizel z míst, kde mu prokazovali úctu. Svědectví o tom podal páter Temple, který působil v Loretu. Dokud se k poutníkovi choval drsně, chodil k němu ke zpovědi a pro duchovní vedení. „Jednoho dne však Benedikt z náhodně zaslechnuté zmínky zjistil, že řeholník, který s ním jednal tak drsně, jím ani zdaleka nepohrdá, ale naopak ho ctí. Rázem pojal nedůvěru a hleděl se před otcem Templem ztratit, sotva ho spatřil.“²⁰¹

V Loretu se však přátelil s dobrodinci Barbarou a Gaudenciem Sori, u kterých bydlel každým rokem, když tam přišel na Velikonoce. Když ho poprvé ubytovali, jejich hostinec byl v úpadku a Barbara nedonosila několik dětí. Při jeho poslední návštěvě s ním spal v komoře malý hošík a jeho hostitelé byli bez dluhů.²⁰²

Občas si stoupl někde ke zdi a cvičeným vřelým hlasem zpíval mariánské litanie, pak mezi stojícími udělal sbírku, a co vybral, rozdal vězňům, kteří při pohledu na něho, na lásku zářící z jeho bytosti, okoušeli nebe.²⁰³ V následujícím úryvku nechám promluvit Benedikta o významu svatých míst a o důležitosti putování:

Žena řezníka Zaccarelliho mu chtěla dát peníze, aby nechal v loretánské Santa Case sloužit mši. Benedikt odvětil s odmítavým posunkem: „Tady nebo jinde, to je úplně stejné.“ Ač sám poutník, pověry spojené s poutnictvím neuznával. A když ho Zaccarelliho žena pozdravila voláním: „Vy blažení, kdo navštěvujete svatá místa!“ dosti stroze na to opáčil: „Blažený je ten, kdo plní Boží vůli!“ Jeho *Následování* říkalo: „Málo je těch, kdo se prostřednictvím mnoha poutí stanou svatými.“ Benedikt vždy uvažoval v duchu *Následování*. Věděl, že jedinou zárukou spásy je poslušnost Boží milosti, a ne jeho početné přechody Apenin.²⁰⁴

Jeho spiritualita byla skutečně spiritualitou *Následování*, jeho život byl následováním Krista. Avšak jeho znalosti o Bohu, o Trojici a o duchovním životě nebyly vyčteny pouze z knih:

²⁰⁰ DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 78.

²⁰¹ Tamtéž, s. 129–130.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 141.

²⁰³ Srov. tamtéž, s. 81.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 125.

V onom dubnu 1782 sdělil zpovědníku Almericimu, že se mu při meditacích už neodděluje jedno od druhého: Boží moc a dobrovolné ponížení Slova, Otec tvůrce hvězd a Syn spoutaný vojáky pod olivovníky Getsemanské zahrady. Jak to také oddělovat! „Když takto pojmám korunování trním, cítím, že stoupám ke Trojici Boží.“ (...) „Co vy, nevědomý člověk,“ zvolal otec Almerici, „co vy víte o Trojici Boží?“ – „Nevím nic,“ odvětil Benedikt Labre, „ale jsem přenášen.“²⁰⁵

Před koncem života byl natolik propálen Duchem, že jím přímo sálal. Nějaký páter Balducci byl přede mší náhle zalit takovou horlivostí, že zatoužil být bez hříchu. To se mu ještě nikdy nestalo, a tak se rozhlížel, kdo toho může být příčinou. V koutě kostela uviděl hromádku cárů a nad ní vyvstávající tvář Krista. V duchu prosil, aby byl hoden podat mu eucharistii. U Benedikta převládla radost nad každým stínem smutku a pokušení.²⁰⁶

5.2.6 Benedikt Labre versus ruský poutník

Ruský poutník a Benedikt Labre mají mnoho společného, oba mají vášeň při hledání Boží tváře, jsou to tuláci, cizinci ve světě, toužebně očekávající návrat do Domova. Ruský poutník je indisponován díky seschlé ruce; Benedikt má slabou fyzickou konstituci.

Pokud sledujeme rozdíly v jejich osobnostech, najdeme jich hned několik. Ruský poutník neuvažuje, že by se usadil někde v klášteře; Benedikt toužil téměř do konce života být mnichem, ale nebylo mu to dopřáno. Ruský poutník je životním osudem připraven o domov (zemřela mu žena) a rozhodne se putovat. Benedikt ve fyzickém smyslu domov stále má, ale dobrovolně se zříká všeho, aby se připodobnil Kristu poplivanému a posmívanému, jdoucím na Golgotu. Někdy nosil na svých cestách kříž.

Ruský poutník hledá učitele modlitby. Naučí se modlit Ježíšovu modlitbu, čte *Dobrotoljubije* a Písmo Svaté. Ruský poutník byl naplněn radostí z Ježíšovy modlitby a rád o ní mluvil jako o všemocném prostředku – Benedikt byl spíše nemluvný, ale když už mluvil, stálo to zato. Benedikt učitele modlitby nehledá – vášnivě toužil být trapistou, modlí se a rozjímá jako trapista. Surovinou pro jeho rozjímání se stává jakýkoliv obraz ve svatyních, Písmo Svaté, kázání Pátera Slepce, Ludvíka Granadského a knihy *Následování Krista*. Je mužem adorace a častého přijímání. Přísně se postí v mnoha oblastech. Nejen almužnu přijímá, ale také ji dává, když dostane víc než na onen den.

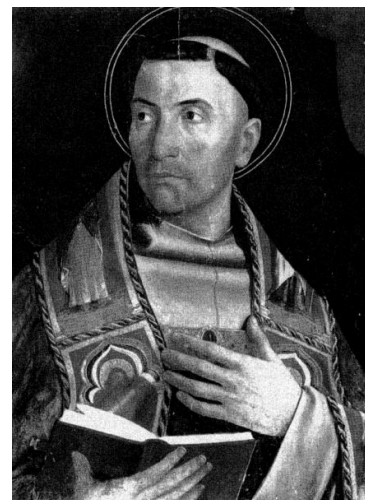
²⁰⁵ DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 133.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 146.

Tak jako byl ruský poutník posedlý hledáním správné modlitby, Benedikt byl posedlý umrtvováním. Říkal: „Mládí je špatné, musí se mu srazit hřebínek.“²⁰⁷ Kdyby putoval v Rusku, nazval bych ho jurodivým.²⁰⁸ Benedikt Josef Labre byl svatým tulákem z Boží vůle stejně jako ruský poutník.

5.3 Bonaventura z Bagnoregia

Itinerarium mentis in Deum není poutním deníkem sv. Bonaventury, jenž toho jistě nachodil po Itálii a Evropě hodně, ale je to jeho nejznámější spis, ve kterém zazářil jako filozof, teolog a mystik.²⁰⁹ Jde tedy především o spirituální putování. Dílo vzniklo v tzv. druhém období jeho života, tedy když už působil jako generální ministr Řádu menších bratří. Na podzim roku 1259 vystoupil na horu Alvernu u Assisi, aby hledal vnitřní pokoj. Zde *Itinerarium* napsal.²¹⁰ Ve spisu je možné sledovat duchovně-formační zaměření.

Obr. 3 sv. Bonaventura z Bagnoregia

Původní projekt měl mít pouze šest kapitol nejen podle šesti křídel ukřižovaného Serafa (s nímž se setkal sv. František), či šesti dnů stvoření světa²¹¹, ale také podle logiky, kterou uplatňuje sv. Bonaventura v *Komentáři k Sentencím Petra Lombardského*. Poté lze vytušit mystický zážitek, protože v sedmé kapitole a dodatečně připojenému Prologu mluví o stigmatizaci svatého Františka, o **jeho cestě sestupu**. Čili už nejde pouze o pouhý **vzestup mysli k Bohu**, ale kontemplaci události vtělení Ježíše Krista.²¹² V prvním výstupu jde pouze o osvětlení

²⁰⁷ DE LA GORCE, A., *Chudý, který našel radost*, s. 143.

²⁰⁸ Jurodivý je svatým bláznem, který se záměrně chová nerozumně, aby se nedala odhalit snadno jeho svatost. Pojem náleží spíše do pravoslavného prostředí.

²⁰⁹ POSPÍŠIL, C. V., Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“. In: *Putování mysli do Boha*, s. 11.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 21.

²¹¹ Srov. BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 65.

²¹² Srov. POSPÍŠIL, C. V., Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“. In: *Putování mysli do Boha*, s. 28–29.

duše, které ji přivádí k Bohu (ad Deum), ale teprve skrze sestup s Ukřižovaným je možný definitivní výstup do Boha (in Deum).²¹³

Onografií se nebudeme podrobněji zabývat, protože popisovaný mentální výstup lze absolvovat v libovolných vnějších podmínkách a není tedy pro naši otázku podstatná.

5.3.1 „Materiální“ stupně vzestupu poutníkovy mysli

V prvních šesti kapitolách Bonaventura používá pro výstup k nejvyšším a věčným věcem šest duševních schopností:

Jedná se o mysl, obrazotvornost, rozum, porozumění, pochopení a o vrchol mysli neboli jiskru svědomí. Tyto schopnosti jsou vloženy do naší přirozenosti, vinou jsou narušeny, milostí obnoveny a je zapotřebí je očistovat spravedlností, zaměstnávat je poznáním a přivádět k dokonalosti moudrostí.²¹⁴

Bonaventura píše, že člověk, z důvodu odklonu od Boha, zatížil své potomstvo dědičnou vinou, jejímiž následky jsou nevědomost pro mysl a žádostivost pro tělo. Pouze skrze milost – Kristem darovanou – se vrátí člověku trojí zrak. **Tělesný zrak**, aby viděl svět a co je v něm, **rozumový zrak**, aby vnímal duševní skutečnosti a **nazíravý zrak** (kontemplativní), aby přijal a pochopil předkládané pravdy víry.²¹⁵

První dva stupně Jákobova žebříku vedou člověka, aby **ve světě jako v zrcadle viděl stopy Boha**, a tak poznal moc, moudrost a dobrotu Stvořitele.²¹⁶ Na prvním stupni může Boha obdivovat prostým způsobem ve stvoření. Může pozorovat krásu těles na obloze, minerálů, kovů, těl rostlin a živočichů, jak je vytvořila Boží moudrost.²¹⁷

Na druhém stupni, zapojí-li pět smyslů a rozum, může obdivovat zákony vzniku a zániku různých jsoucen, div smyslů, jak vniká poznání do duše. Může vnímat světlo, zvuk, vůně, chuť a také počet, velikost, podobu, klid a pohyb. Tyto vjemy v nás vyvolávají různé pocity. Dále následují různé zákony, které ve stvoření platí a jsou nezměnitelné.

²¹³ Srov. BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 50.

²¹⁴ Tamtéž, s. 65.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 66.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 67.

²¹⁷ Srov. tamtéž, s. 69.

Nakonec lze poznat různé druhy čísel – sv. Augustin rozlišuje čísla zvuková, vstřícná, smyslová a paměťová.²¹⁸

5.3.2 Psychické stupně putování

Další dvě příčky žebříku vedou k poznání Boha skrze jeho zrcadlený obraz vtisknutý přirozeným schopnostem mysli a mysli obnovené milostí.²¹⁹

Nyní mysl opustí vnější nádvoří a půjde na vnitřní. Užasne nad spoluprací rozumu a paměti. Bonaventura píše, že paměť je obrazem věčnosti, kde se uchovává vše minulé, přítomné i budoucí. Některé vědomosti je dále možné měnit, ale u jiných to nejde, pokud člověk nepřijde o rozum. Rozum chápe definice pojmů, jejich vlastností a z nich soudí a vyvozuje závěry. Dokáže také používat abstraktní pojmy jako je „jsoucno samo o sobě“, či podstata, a tedy pěstovat filosofii.²²⁰

Ve čtvrtém stupni je mysl pozvednutá milostí Ježíše Krista a je schopna Jeho milostí poznávat pravdu o duši a o vtěleném Slovu. Duše se oděje vírou, nadějí a láskou a skrze Zjevení Písma je schopna jakoby vzlétnout a poznávat Boha. Srdce je obýváno Duchem Svatým a duše se stane Boží dcerou, nevěstou... Jeho chrámem. Duše je uschopněna k teologii.²²¹

5.3.3 Spirituální stupně putování

Pátá a šestá příčka vedou k nazírání Boha v zrcadle jeho Jednoty Bytí a v Dobrotě Trojice. Bonaventura to přirovnává k tomu, že z vnitřního nádvoří chrámu vstupujeme do Velesvatyně a díváme se spolu se dvěma Cheruby zastíňujícími Archu.²²² S prvním Cherubem žasnu nad tím, že první Počátek je spojen s posledním, Věčný s časným, naprosto Jednoduchý je spojen se složeným, naprosto Dokonalý s maličkým – s člověkem Ježíšem Kristem. Kapitola obsahuje hodně látky z traktátu *De Deo Uno*.

S druhým Cherubem žasnu nad tím, „že ‚sdílení se spolu‘ je osobní vlastností, (...) souvěčnost osob s jejich vycházením, vzájemná intimita s vysíláním, takže Syn je posílán

²¹⁸ Srov. BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 72–76.

²¹⁹ Srov. tamtéž, s. 79.

²²⁰ Srov. tamtéž, s. 80–82.

²²¹ Srov. tamtéž, s. 86–90.

²²² Srov. tamtéž, s. 92.

Otcem a Duch Svatý Otcem i Synem, ale přitom zůstává stále s nimi a nikdy se od nich nevzdaluje.²²³ Na tomto šestém stupni nazíráme v Ježíši Kristu naše lidství tak povýšené, tak sjednocené, že v něm vidíme zároveň *alfu i omegu*, Stvořitele i stvořeného... Šestý stupeň obsahuje hodně látky z pojednání De Deo Trino.

V sedmém dni Bůh v duši odpočinul. Nastává pokoj. Duše nazírá v prvním Počátku, nejvyšším Prostředníku, takové skutečnosti, které nemají ve stvoření obdobu. Ježíš Kristus se pro ni stal cestou, dveřmi, žebříkem ... a slitovnicí nad Boží archou.²²⁴

Ten, kdo zcela obrátí svou tvář směrem ke slitovnici a hledí na ukřižovaného Krista skrze víru, naději a lásku, zbožnost, obdiv, úžas, úctu, chválu a jásos, s ním koná paschu, tedy přechod, aby tak s holí kříže přešel Rudé moře a aby vyšel z Egypta na poušť, kde by okoušel skrytou manu a odpočíval s Kristem v hrobě navenek jako mrtvý, a při tom všem, nakolik je to slučitelné se stavem poutníka, zaslechl to, co lotrovi, jenž se k němu přimknul, řekl Kristus: *Dnes budeš se mnou v ráji* (srov. Lk 23,43).²²⁵

Bonaventura reprodukoval mystickou zkušenost, kterou prožil na hoře Alverně svatý František. Na otázku, jak vstoupit do Trojice odpovídá: „Když pátráš, jak se to stane, ptej se milosti, ne nauky, touhy, ne poznání, vzdechu modlitby, ne studia knih, Ženicha, ne vyučujícího, Boha, ne člověka, temnoty, ne jasu, neptej se světla, ale ohně...“²²⁶

Níže vložené schéma je drobně upraveným schématem, které v úvodu k *Itinerariu* načrtl Ctirad Václav Pospíšil²²⁷. Pouze jsem zkonkretizoval Jákobův žebřík. Poutník vychází od Otce a k Otci se vrací. Zdá se mi, že Bonaventura v *Itinerariu* jasně nerozlišuje, zda duše putuje do Boha, nebo do Svaté Trojice.²²⁸ Nakonec, když je poutník ponořen do Boha, stojí současně pod křížem na Kalvárii i u jeslí v Betlémě.

²²³ BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 102.

²²⁴ Srov. tamtéž, s. 106–107.

²²⁵ Tamtéž, s. 107–108.

²²⁶ Tamtéž, s. 110.

²²⁷ Srov. schéma POSPÍŠIL, C. V., Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“ In: *Putování mysli do Boha*, s. 44.

²²⁸ Srov. BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 109.

Schéma²²⁹ putování Ctirada Václava Pospíšila:

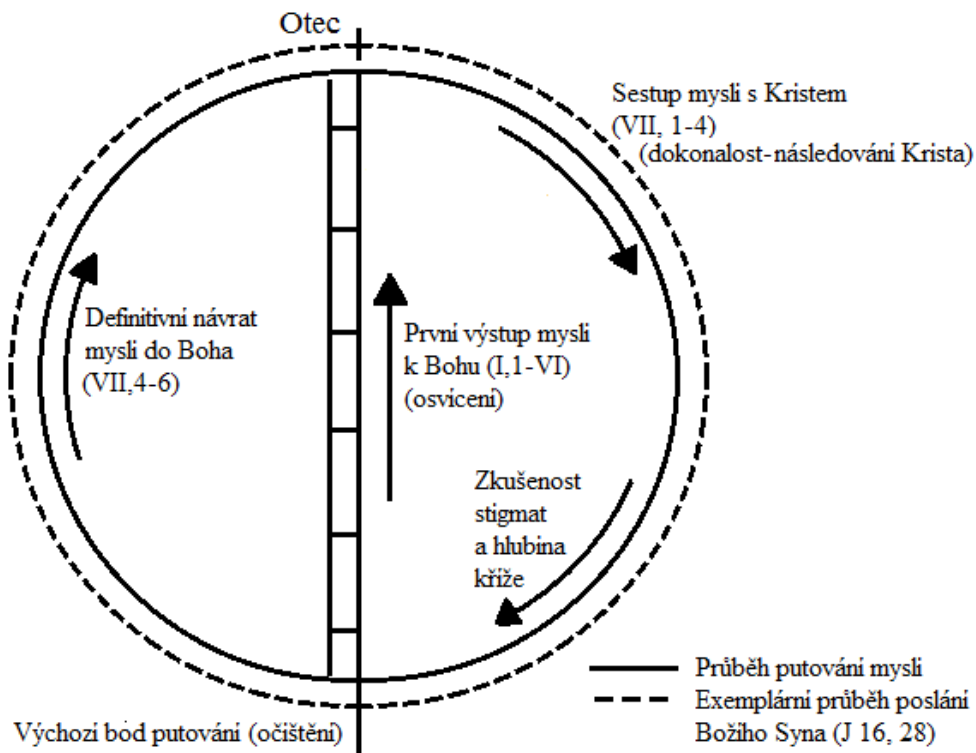

Schéma 3 Putování mysli do Boha

5.3.4 *Itinerarium* versus ruský pouťník

Bonaventurovo *Putování* má pouze okolo padesáti stránek, avšak jeho filosofický charakter je pro čtenáře daleko náročnější než *Upřímná vyprávění*. Bonaventurovi jde především o uvedení do kontempace. Jak *Upřímná vyprávění*, tak *Itinerarium* mají zřejmý formační charakter. *Upřímná vyprávění* se pomocí příběhů snaží čtenáře vtáhnout do děje a přitáhnout k Ježíšově modlitbě. Bonaventura naproti tomu provedl filosoficko-teologický výstup, kterým má duše dojít osvícení v Bohu, aby pak mohla s ukřižovaným Kristem sestoupit do jeho ponížení a nakonec definitivně vystoupit ve slávě na nebesa. V prvních třech stupních Jákovova žebříku převažuje teologie z lidské strany a v druhých třech stupních teologie z Boží strany.

²²⁹ Zdroj: srov. POSPÍŠIL, C. V., Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“. In: *Putování mysli do Boha*, s. 44.

5.4 Jan od Kříže

5.4.1 Biografie poutníka Jana od Kříže

Obr. 4 sv. Jan od Kříže

Otec sv. Jana, Gonzalo de Yepes, se zamiloval do osiřelé dívky Cataliny Alvarez, která se živila tkaním látek v městečku Fontiveros. Protože Gonzalo pocházel z obchodnického stavu, rodina ho po svatbě vydělila, takže už od začátku žili s pomocí druhých. Roku 1542 se narodil jejich třetí syn Juan de Yepes, budoucí sv. Jan od Kříže. Ještě jako malému mu otec zemřel a také umřel druhorozený Luis, takže matka Catalina zůstala sama, v době hladomoru, který v tuto dobu řádl. Pak musel Jan odejít s maminkou do Arévala a po čtyřech letech do Mediny del Campo. Tady Jan pobýval od roku 1551 do roku 1564 a rodině se konečně dobře dařilo. Jan se snadno učil a brzy dohnal zpoždění ve škole, na řemeslné práce nebyl zručný.²³⁰ Pracoval několik let jako ošetřovatel nemocných syfilidou, v nemocnici, kterou založil a udržoval rytíř Alonzo Alvarez. Jeho bratr František měl osm dětí, z nichž sedm zemřelo v dětském věku. Toto všechno Jana ovlivnilo. V Medině také studoval latinu v mladé jezuitské koleji.²³¹

Roku 1563 vstoupil na Karmel a přijal jméno Juan de Santo Matía. O rok později složil sliby, a hned po slibech dostal povolení, aby dodržoval původní přísnou řeholi. Pak odešel studovat spolu s dalšími sedmi tisíci studentů do Salamanky. Vládlo tam dobré ovzduší. V řádu byl pořádek a prostota. Hodně adoroval, postil se a nosil kající pás, protože i tady dostal povolení dodržovat původní řeholi. Už tehdy se o něm říkalo, že je svatý.²³² Prožíval však krizi a chtěl po vysvěcení na kněze odejít ke kartuziánům. Jeho touhu mu „překazila“ Terezie z Avily. Potřebovala někoho, kdo by založil první klášter bosých karmelitánů, a u Jana rozlišila potřebné charisma. Roku 1568 je klášter v Duruele

²³⁰ Srov. DOBHAN, U. – KÖRNER, R., *Svätý Ján z Kříža*, s. 11–26.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 27–30.

²³² Srov. tamtéž, s. 33–42.

posvěcen a začíná v něm život tří bratří. Spali na seně a občas je při modlitbě zasypal sním. Klášter velmi připomínal betlémskou maštal.²³³

Jan měnil často působiště, nějakou dobu byl v Avile a roku 1577 je uvězněn obutými karmelitány v Toledu „pro vzpouru proti řeholi“. Devět měsíců byl bičován, trápen hladou a psychicky deptán. Vězení z něho však učinilo učitele církve... a velkého básníka Ducha. Podařilo se mu z vězení uniknout a dostal se k sestřím, které ho ošetřily. Za čas odešel do Andalusie, kde se pustil do díla.²³⁴ Jan byl nejen vyhledávaným zpovědníkem, ale také zajišťoval finance, dohlížel na stavby klášterů v Baeze, Granadě, Segovii, Los Mártires... a sám pracoval jako zedník. V roce 1584 napsal *Výstup na horu Karmel* a Komentář k *Duchovní písni*.²³⁵ Roku 1586 napsal *Temnou noc* a *Živý plamen lásky*.

Byl v těchto letech provinčním vikářem Tereziiných klášterů, takže byl neustále na cestách. Když sečteme délku cest, o kterých víme, že je sv. Jan ušel nebo ujel na mule... dojdeme k číslu 25571 km a to nejsou počítány denní pochůzky.²³⁶

Poutník umírá v prvních minutách 14. prosince 1591, zatímco mu bratři četli z *Písně písni*, na jeho žádost.

5.4.2 *Výstup na horu Karmel z perspektivy poutníka*

Poutník Jan pro své spolubratry a sestry na Karmelu napsal průvodce pro jejich pout'. Říci, že „Bůh je láska.“, znamená vyslovit tři slova. K Lásce doputovat je velmi prosté, znamená to všeho se zřít, ale zároveň to občas *poněkud zabolí*... Když nevím, zda cestou dojdou do cíle, můžu ztratit odvalu pokračovat. To je přesný důvod vzniku titulů, které sv. Jan od Kříže napsal. Tituly *Výstup na horu Karmel* a *Temná noc*, se vzájemně doplňují a pomáhají si. Obě dvě knihy komentují báseň *Temná noc*, která je jeho vlastním způsobem, jak hovořit o víře.²³⁷ První sloka básně zní:

Za jedné noci temné,
s touhou, v lásce roznicena,

²³³ Srov. DOBHAN, U. – KÖRNER, R., *Svätý Ján z Kříže*, s. 59.

²³⁴ Srov. tamtéž, s. 86–102.

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 136.

²³⁶ Srov. tamtéž, s. 170.

²³⁷ Srov. MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 101.

ó, blahé štěstí!
vyšla jsem nezpozorována,
když můj dům již byl utišen.²³⁸

Tento text mluví o domu jako smyslové části člověka, a o duši – nevěstě, která jde hledat svého milovaného. Jan vysvětluje, že člověk musí projít nocí smyslů a nocí ducha, aby byla duše očištěna a schopna přijmout Boha.²³⁹

Nyní je zásadním momentem to, jak má být duše připravena, aby mohla vstoupit do očištné noci. Jan o tom píše ve *Výstupu* (1V 13,3–8), jak tohoto umrtvování dosáhnout. Nás ovšem zaujal text:

„Ať se snaží vždy klonit
ne k snadnějšímu, ale k obtížnějšímu;
ne k chutnějšímu, ale k méně chutnému... (1V 13,6)“²⁴⁰

Toto není text, se kterým by přišel sv. Jan, ale je to citace třetího stupně pokory z *Duchovních cvičení* sv. Ignáce! Zde je zřetelný vliv jezuity, otce Bonifáce a jezuitské koleje, v níž získal v Medině své první vzdělání. Jan dokončuje článek takto: „...**ne k tomu, co znamená chtít něco, ale (co znamená) nechtít nic;** (...) ať si přeje pro Krista vstoupit do úplného obnažení, vyprázdnění a do úplné chudoby ve všem, co je ve světě. (1V 13,6)“²⁴¹

V důsledku této inspirace Jan skládá verše, které se nacházejí na náčrtku *Výstupu* v místě **A**) a znějí:

(...) Abys došel k tomu, *co nevlastníš,*
musíš jít (cestou), kde nevlastníš.
Abys došel k tomu, *co nejsi,*
musíš jít (cestou), kde nejsi. (...) (1V 13, 11)²⁴²

²³⁸ JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, s. 22.

²³⁹ Tamtéž, s. 31–32.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 70.

²⁴¹ Tamtéž, s. 71.

²⁴² Tamtéž, s. 73.

Jan vysvětluje, že tímto obnažením už duše po ničem netouží, a nic ji neutlačuje, protože je ve středu pokory.²⁴³ Jde o věc, že tam, kde Ignác už zakryl intimitu, Jan začíná mluvit, či spíše zápasit s vlastní poezií. Nyní popíšeme schéma²⁴⁴ výstupu na horu Karmel:

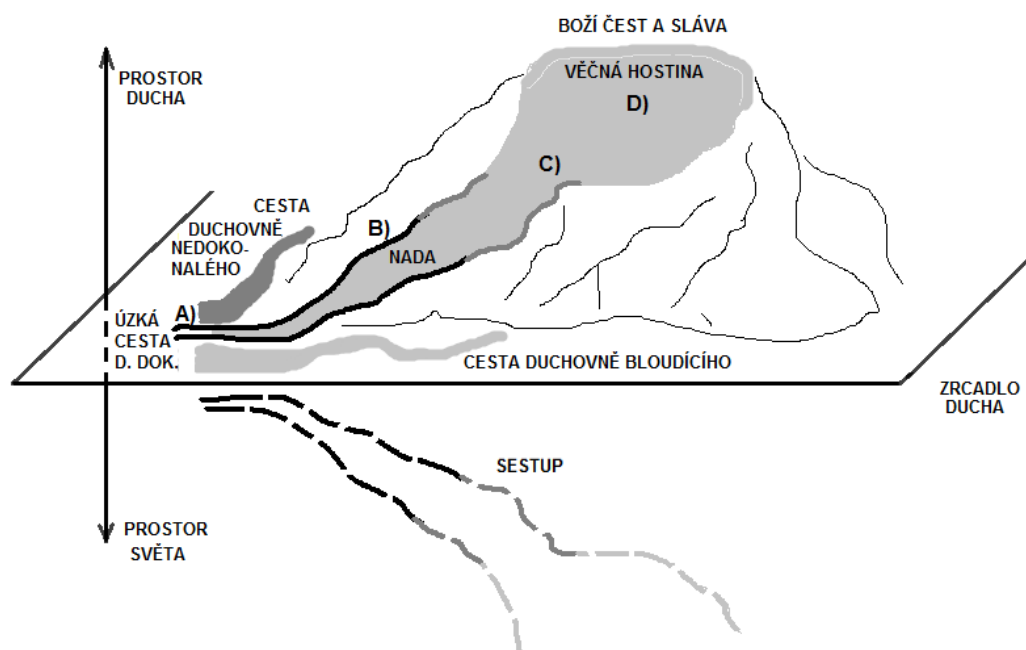

Schéma 4 Výstup na horu Karmel

V místě **B)** Jan píše, že tam je: „Ani sláva, ani požitky, ani bezpečí, ani svoboda... je tam NADA – nic. V místě **C)** je napsáno: „Zde již není cesty, poněvadž zákon není určen pro spravedlivého.“ A konečně v místě **D)** je napsáno: „Boží mlčení, Boží moudrost, víra, naděje a láska.“

V titulu *Výstup na horu Karmel* se ve třech knihách snaží nejdříve metodicky vysvětlit, jak se zbavit překážek, které brání výstupu a v další části píše o tom, jak se pootevřít pro živý plamen lásky – Ducha Svatého. Co se týká **překážek**, Jan neustále vysvětloval, že mít nějaké vlastnictví, radovat se z krásy stvoření, či z uměleckého díla, nikterak nevádí. Tím, co zcela brání Bohu vstoupit do duše, **je touha (vášeň, žádostivost) vlastnit věci, či osoby.**

Když milujeme lidi, věci a události v Bohu, pak je v nás vše v souladu. Když **je však umístíme vedle Boha**, (...) naše city začnou úpět bolestí, kterou si samy způsobí. (...) Jak se citová pouta

²⁴³ Srov. JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, s. 73.

²⁴⁴ Srov. *Plakát výstupu na horu Karmel*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

utahují, musí se člověk stále častěji rozhodovat a je nucen obětovat dobré věci („někdy se k tomu vrátím“)... až konečně obětuje i vědomí vlastní hodnoty. A zůstane jen s bolestným pocitem, že je to všechno špatně, ale že možnosti to změnit se již dávno zřekl.²⁴⁵

Jan ukazuje cestu z tohoto otroctví ven tak, že Bohu vydám právě tu oblast, kde doposud vládnou já, kde jsem spoután. „Jan píše, že nezáleží na tom, zda je pták připoután nití nebo provazem. Tenká nit se dá snáze přetřhnout, dokud ji však nepřetřhne, stejně nemůže létat.“²⁴⁶ Jan není perfekcionista, ale extremistou lásky. „Nada“ je extrémní poloha, znamená to bezpodmínečně.²⁴⁷ Duše neutíká z vězení žádostivosti vlastní mocí, ale proto, že je *roznícena, zraněna Jeho láskou*, jak píše Jan v básních *Temná noc* a *Duchovní píseň*. Jinými slovy: *putování ke svobodě, vyprazdňování srdce pro Ducha*, ono konání Boha v nás, nazývá sv. Jan temnou nocí.²⁴⁸

Co to předpokládá *vstoupit do noci – vyjít na pout’* – jsem osvětlil výše. Jan vychází i ze své zkušenosti s nočním útekem z toledského vězení. Nocí je duchovní temnota, v níž zakoušíme opuštěnost, všichni přátelé se mi vzdálili, zasáhla mne nemoc, život se mi vymkl z rukou, modlitba se zdá být mrtvá... Jako mokré dřevo vložené do ohně zčerná a krouť se žářem, který ho ohřívá a zbavuje vlhkosti, tak se *dar noci* projevuje v duši prosáklé sobectvím a úzkoprsostí.²⁴⁹ Prorok Ezechiel říká o ovečkách: „Ztracenou vypátrám, zaběhlou přivedu zpět, polámanou ovážu a nemocnou posílím, kdežto tučnou a silnou zahladím. Budu je pást a soudit“ (Ez 34,16). Z textu je zřejmé, které duše Ježíš pase. Jan vysvětluje, jak se to má dobrodružnou cestou, kterou je pastýř vede:

Vstoupit na tuto cestu při tomto putování proto znamená zanechat své cesty, nebo lépe řečeno, přejít k cíli; a zanechat svého způsobu znamená vstoupit do toho, co nemá způsob a to je Bůh; protože duše, která do tohoto stavu dospěje, nemá už žádné způsoby, nelpí na nich a ani lpět nemůže. Pravím, že nemá způsoby chápání, ani okoušení, ani cítění, i když v sobě uzavírá všechny způsoby; tím, že nemá nic, má všechno. (2V 4,5)²⁵⁰

²⁴⁵ MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 79.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 83.

²⁴⁷ Srov. tamtéž.

²⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 98.

²⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 107.

²⁵⁰ JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, s. 87–88.

Bůh sám zvětšuje prostor v duši, uzdravuje ji a projevuje se v ní tak, jak je jeho přirozeností – daruje se jí tak, jako se Otec daruje Synu, Syn se daruje Otci a vylévá Lásku Ducha. To je Boží aktivita. Boží láska se pak skrze člověka vylévá dál.

Když Jan umíral, u jeho lože plakal jeho představený Crisóstomo, který se k němu choval velmi drsně, a snažně ho prosil za odpuštění, kvůli tomu, co mu předtím prováděl. „Láska, kterou Jan přinesl tam, kde žádná láska nebyla, skutečně vyvolala lásku.“ Tak to činí i Bůh s námi, jak to vyjádřil Jan v písni *Živý plamen lásky*:

Ó, živý plameni lásky,
který něžně zraňuješ
v nejhlubším středu mé duše!
Když už nejsi bolestivý,
skonči už, chceš-li,
protrhni závoj tohoto sladkého setkání.²⁵¹

Duch Svatý si nedopřeje klidu, dokud mne pro svou společnost nepřipraví. Láska totiž vytváří „podobnost“ mezi milujícím a milovaným.²⁵² Cílem *výstupu* není dokonalost, ale sjednocení. Tolik, velmi stručně, k *onomu výstupu duše, který se uskutečňuje v sestupu*.

5.4.3 Význam geografického putování u Jana od Kříže

Jan zdůrazňuje skutečnost, kterou Spasitel zdůraznil samařské ženě, že Otec má rád ty, kteří ho uctívají *v duchu a v pravdě* (Jan 4,23–24). Jan říká, že geografické místo, které je dobré pro modlitbu je „místo osamělé, ano i drsné, aby duch pevně a přímo vystoupil k Bohu, aby mu nebránily ani ho nezdržovaly viditelné věci; třebaže někdy pomohou k povznesení ducha, ale jen tehdy, kdy na ně duše zapomene a spočine v Bohu.“ (3V 39,2)²⁵³ Proto si Ježíš vybíral k modlitbě osamělá místa nebo pustou horu. Jan kritizuje námahu některých osob, kterou věnují výzdobě oratoří, místo, aby se věnovaly vnitřnímu usebrání, a měly tak daleko větší užitek pro duši (srov. 3V 39,3).

²⁵¹ JAN OD KŘÍŽE, *Živý plamen lásky*, s. 20.

²⁵² Srov. MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 197.

²⁵³ JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, s. 308.

Jan popisuje tři druhy míst, kam je vhodné chodit. *První* jsou ta místa, která pro velebnost krajiny a ticho vzbuzují zbožnost. *Druhá místa* jsou místa „milosti“, kde duše dříve obdržela milost a tak v ní opět vzbuzují zbožnost. I když Bůh dává milosti duším, „kdy, jak a kde chce a není vázán ani na místo ani na čas ani na vůli toho, komu je dává. Je však dobré jít se tam někdy modlit, má-li přítom člověk žádost obnaženou od vlastnění...“(3V 42,3)²⁵⁴

Třetí druh míst jsou zvláštní místa, která vyvolil Bůh, aby tam byl vzýván. Jan jmenuje: horu Sinaj (Mojžíš), horu Choreb (Eliáš), horu Gargano (zjevení archanděla Michaela), místo v Římě, kde je bazilika Santa Maria Maggiore (zjevení Panny Marie).²⁵⁵ „Důvod proč si Bůh vybírá ke své chvále tato místa víc než jiná, zná jen on. (...) i když na místech, která jsou zasvěcena jeho službě, je mnohem větší příležitost k vyslyšení, protože církev je pro tento účel vyznačila a určila. (3V 42,6)“²⁵⁶

5.4.4 Jan od Kříže versus ruský poutník

Když jsem hledal rozdíly mezi těmito dvěma postavami, první věc, která mne přímo uhodila, je téměř nepřítomnost jména Ježíš v jeho díle. V celém díle sv. Jana od Kříže se jméno *Ježíš vykytuje pouze čtyřikrát*. Výrazy *Cristo* a *Hijo* (Syn) jsou zastoupené častěji.²⁵⁷ Nejdříve je si třeba uvědomit, že Jan nemá potřebu opakovat to, co našel v jiných titulech. Jan nechce *nabádat* lidi, aby sloužili stejně jako Ježíš. Píše zejména o Bohu, který nám dává sám sebe: *todo* – „všechno“ – Boží dar, a o prostoru připravenému pro tento dar – *nada* – „nic“. Dále je potřeba si uvědomit kontext doby a „přesycenost ježíškováním“ vedoucí až k otupení vnímání jména Božího Syna. Jan proto používá nejčastěji (pět set padesát krát v díle) výrazy „Snoubenec“ nebo „Milovaný“.²⁵⁸ Dále používá celou širokou paletu výrazů pro Pána: „bratr, pastýř, zdraví, výkupné, lék, kamzík, jelen, lev, zahrada, studnice, skála, hluboká štola, studna betlémská, lilie z údolí, světlo očí, věžeň, sladký slavík!“²⁵⁹

²⁵⁴ JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, s. 312.

²⁵⁵ Srov. tamtéž.

²⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 313.

²⁵⁷ Srov. MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 203.

²⁵⁸ Srov. tamtéž, 204–206.

²⁵⁹ Tamtéž, 206.

Ruský poutník se tedy proti Janovi zdá být velmi primitivním modlitebníkem. Vyzývá Ježíšovo jméno a je očištěn a uzdraven. Ale jak se tedy modlí sv. Jan? Říká, že *se máme Bohu klanět ve svém nitru*.²⁶⁰ Novicům dal tyto rady:

„Nejprve je potřeba **si představit živě některé z (Ježíšových) tajemství**.“ Buďme s Ježíšem, když čeká unavený u studny, sám, v horku, když čeká (Jan 4). Představme si to ne s mnoha podrobnostmi, ale tak, jako bychom byli součástí děje a ne jenom pozorovateli.

„**Pak rozvažuj ve své mysli o tajemství, jež sis představil.**“ Ježíš je tady, unavený, je tu pro mne... Nechce, abych mu něco vysvětloval; chce uhasit mou žízeň živou vodou... Dovoluje mi, abych byl s ním.

„**A za třetí, pozorně naslouchej v láskyplném ztíšení.** Tam můžeme sklízet plody jiného svého konání, a tam se dveře naší mysli otevírají Božímu světlu...“²⁶¹

U ruského poutníka tato formu rozjímání není, avšak u sv. Ignáce zřetelně. Celá Janova spiritualita je prostoupena jezuitskou formací. Sv. Jan nevede svoje svěřené duše k verbální modlitbě, ale ke kontemplaci. Ovšem ovoce je stejné, jde o sjednocení se Slovem.

²⁶⁰ Srov. MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 246.

²⁶¹ Tamtéž, s. 247, převzato od José de Jesús Maria Quiroga, *Don quo tuvo San Juan de la Cruz*, otištěno v Ruiz (1968), s. 511–512.

II. Recepce východního poutníka v českém prostředí

6. SYSTEMATIZACE KNIŽNÍCH TITULŮ PODLE POUTNÍKŮ V GEOGRAFII

V této kapitole budu charakterizovat vybrané osobnosti poutníků, kteří geograficky (ať virtuálně, či reálně) putovali a jejichž deníky byly publikovány pro povzbuzení druhých. Nejdříve provedu stručný náčrt biografie autora – případně onografie poutníka. Dále bude následovat případná charakteristika geografie, ale hlavní těžiště zkoumání chci věnovat jejich vztahové, duševní a spirituální rovině. Nakonec provedu srovnání autorova poutníka, či poutníka – autora díla vůči ruskému poutníkovi.

6.1 František Lízna

6.1.1 Biografie poutníka otce Františka

Otec František Lízna, SJ se narodil 1941 v Jevíčku, kde byl pokřtěn 9 dní po narození. Jeho otec byl ortodoxním katolíkem, lidovcem a byl brzy po 1948 roce uvězněn. „Odpor vůči komunistům byl u nás doma stejně pevný jako víra v Boha,“ vzpomíná na svou výchovu František Lízna.²⁶²

Obr. 5 František Lízna

Byl celkem čtyřikrát uvězněn. Roku 1968 vstoupil k jezuitům. V roce 1972 si dělal ignaciánská cvičení na Jižní Moravě „sám s pavouky“.²⁶³ Na kněze byl vysvěcen 1974, a protože při primici žehnal přítomným estébákům, aby se stali bojovníky pro Krista, hned poté přišel o státní souhlas, který dokonce totality už

²⁶² *Rebel současné církve P. František Lízna SJ*: převzato z Hospodářských novin, 26. března 2004, [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://www.hostyn.cz/jezuite_Lizna.htm>.

²⁶³ Zápisky autora z duchovních cvičení s Františkem Líznou v Českém Těšíně roku 2005.

nedostal.²⁶⁴ Pracoval nejdříve v nemocničním skladě a později jako ošetřovatel mentálně postižených a pacientů postižených sklerózou multiplex v ústavu v Černé Hoře. Chartu 77 podepsal v roce 1978 a byl uvězněn v roce 1981 za šíření samizdatu. Po sedmnáctém listopadu působil v Brně a od roku 1995 do 2005 byl kaplanem na Mírově s bydlištěm ve Vyšehorkách. Jeho vášeň ulehčovat život těm, kdo trpí, je stravující. Nejlépe by o tom mohli vydat svědectví René Lízna a Silva – Patrik. Roku 1992 přijal ze solidarity romskou národnost.

Pro tuto práci je především podstatný okamžik po jeho propuštění z třetího uvěznění, kdy se, roku 1984, vydal pěšky na pouť, která měla délku 495 km a to z Trojmezí na Šumavě na Svatý Hostýn. Tuto pouť vykonal jako poděkování za to, že je na svobodě. Další rok putuje z hory Kremenec na pomezí Ukrajiny, Polska a Slovenska opět na Svatý Hostýn trasu dlouhou 448 km.²⁶⁵

6.1.2 Přehled titulů poutníka a jejich geografie

Prvotinou v poutnické řadě je deník z pouti do Santiaga de Compostela s názvem *Musím jít dál*. Na tuto pouť vyšel v roce 2004. Jak později zjistil, trasu dlouhou 3000 km absolvoval s rakovinou prostaty v již neoperovatelném stádiu, aniž o tom věděl. Cesta ke svatému Jakubovi trvala otci Františkovi 106 dní.

V roce 2006 byla nemoc stabilizována a poutník se vydal na pouť z Fatimy do Santiaga. V roce 2010 vychází i tento deník s názvem *Vstávám a pokračuji v cestě*. Je to stesk, co ho nutí vrátit se do Santiaga?

Další putování v roce 2007 vedlo z již zmíněného vrcholu Kremenec na Slovensku na poloostrov Krym, tedy po stopách Cyrila a Metoděje. Lékařka mu řekla, že neujde ani 100 kilometrů a umře, jak je jeho zdraví špatné. Poutník zamířil do města Chersones, kde solušní bratři našli ostatky svatého papeže Klimenta. Trasa je dlouhá 1600 km a trvala poutníkovi 65 dní. V roce 2008 vychází titul *Šel jsem však vytrvale* o této pouti.

Čtvrté velké putování v roce 2009 vedlo poutníka ke Kateřině Sienské. Nemoc byla opět stabilizována, léčba „zabírá“... Poutník vyšel z Vyšehorek přes Sienu do Říma k jejímu hrobu. Ukřižovaná mystička, která přinutila papeže Řehoře XI vrátit

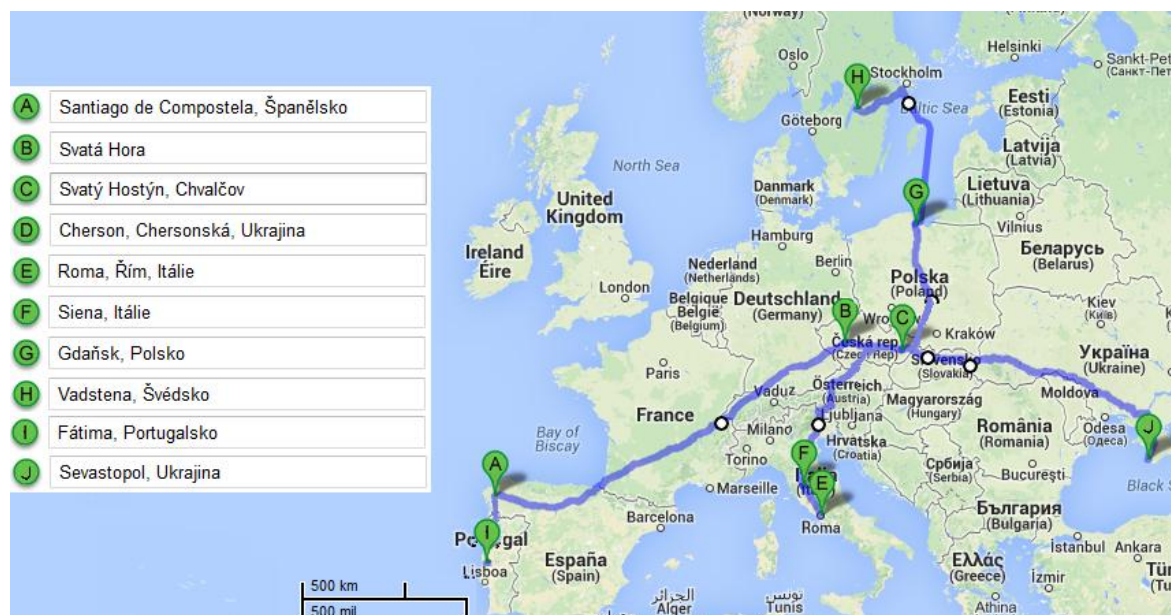
²⁶⁴ ČEŠKOVÁ, L., *Je tady také církev, která trpí* [publikováno 10. 2. 2013] Dostupné na WWW: <<http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=820>>.

²⁶⁵ Srov. LÍZNA, F., *Vstávám a pokračuji v cestě*, s. 66.

se z Avignonu do Říma, provedla totéž poutníkovi o několik století později. Trasu dlouhou 1650 km ušel za 64 dní. V roce 2010 vychází deník s názvem *Pout' za sv. Kateřinou Sienskou do Sieny a Říma*.

Pátá *Pout' za sv. Brigitou Švédskou do Vadsteny*, je posledním tahem, kterým dokončuje poutník kříž na mapě Evropy. Sv. Brigita byla sama velkou poutnicí – putovala s manželem jak do Santiaga, tak do Jeruzaléma. Poutníkovi je velmi blízká. Poutník cestu dlouhou 1670 km (z toho 540 km lodí) vykonal v roce 2012 v sedmdesáti jedna letech a trvala mu 45 dní.

Poutník nejenže ve svých knihách popisuje cestu, kterou se ubíral, ale i aktuální počasí, jeho problémy a bloudění při sledování trasy, ale jeho „pocito-grafie“ je velmi originální a dodává krajinám plastičnost.

Mapa 6 Putování Františka Lízny

6.1.3 Onografie a poutníkovy zásady

Otec František má několik pravidel, kterými se během poutí řídí. Asi tím nejdůležitějším je, že chodí sám.

Pro mne je samota naprosto integrální součástí poutí a jeden z hlavních pilířů, na nichž stojí smysl putování. Člověk je totiž valnou část života pod neustálým hlukem světa. Jde-li poutník sám, otevrou se mu jeho smysly k vnímání zasutých hlubin nitra. Rozhodně pak paradoxně není na cestě sám a vnímá blízkost anděla a duchovních hodnot v mnohem jasnějším světle. Přitom i samota a pocit

osamocnosti přinášejí své tajemné plody. Přírodní scenérie pak vše dokresluje svými překvapivými barvami.²⁶⁶

Chodí vytrvale pěšky – tedy nevyužívá stopování ani příležitostných dobrodinců. Někdy jim dá k odvezení batoh. Chodí, pokud je to aspoň trochu možné, jen kupředu a nevrací se.

Stravuje se v restauracích, hotelech, u dobrých lidí, jídlem z obchodu, a když je nehůř (hned na pouti do Compostely) i nedojedenými bagetami z odpadků. Na prvních poutích používal klasické pohorky, které mu ovšem devastovaly nohy (první pouti po Československu), poté přešel na kvalitní trekkingovou obuv různých značek jako je Meindl, či Mephisto. Na Ukrajině šel v sandálech. Do Říma v nich vyšel také, ale pro bolesti chodidel si v Rakousku zakoupil trekkingové boty značky Timberland ve slevě.²⁶⁷

Přespává na zemi v opuštěných domech, „pod širákem“, na farách, u lidí, v pensíoních i hotelech. Několikrát se mu stalo, že přespál i u silnic či pod mostem. Chce být takto solidární s těmi, kteří nemají vlastní bydlení.

6.1.4 Proč poutník vyšel a za jakým cílem?

Titul *Musím jít dál* začíná rozhovorem, kde poutník vysvětluje, proč vyšel na pouť do Santiaga de Compostela.

Tato pouť začala tím, že jsem při úklidu fary našel knížku, která popisovala cestu do Compostely. Krátce poté jsem měl v Praze schůzku s jednou češtinářkou z Moskvy a ona mi darovala knížku Paula Coelhoa Poutník (Mágův deník), která vypráví o tom, jak se tento brazilský spisovatel dostal do životní krize, a pak ho radikálně proměnila cesta do Compostely. A týden poté jsem u Moravské Třebové zastavil mladíkovi, který si právě půjčil krosnu na cestu do Compostely. To už jsem nemohl nejít...²⁶⁸

Jde o typickou „*souhru okolností*“, která ukazuje na povolání putovat. Pro křesťana je to hlas Prozřetelnosti. Záleží, zda jsme to ochotni číst v kontextu celého poutníkového života.

²⁶⁶ LÍZNA, F., *Vstávám a pokračuji v cestě*, s. 6.

²⁶⁷ Srov. LÍZNA, F., *Pouť za sv. Kateřinou Sienskou*, s. 49.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 5.

Poutník o sobě říká v jednom rozhovoru:

Lidé se na mě dívají jako na zjevení a já na sebe taky. Já jsem totiž líný, ale musím chodit, protože mě k tomu vede vnitřní impulz. Člověk najednou cítí, že musí něco udělat, a jde za tím. Je třeba být v tichu, abychom zaslechli hlas Boží, abychom našli Boha v sobě a ne mimo sebe, abychom dělali to, co máme dělat, a ne všelijaké hloupé aktivity. Z nich se někdy těží a vy třeba najednou zjistíte, že to děláte ze zjištěného důvodu, jen pro svůj prospěch, a to je neštěstí. Píše o tom už sv. Pavel a jsou to věci, které nás dnes ohrožují pořád stejně.²⁶⁹

Co je hlavním ovocem jeho putování? To, že se zastavila Františkova rakovina? Nebo to, že jeho neliterární zápis prožívání a vidění světa očima poutníka oslovilo množství lidí, kteří se také vydali putovat, *a já jsem jedním z nich*. Nebo to, že rozdělil lidi na dva tábory? Na tuto otázku se pokusíme odpovědět až v závěru kapitoly.

6.1.5 Vztahovost poutníka Františka Lízny

Každý, kdo se setkává a diskutuje s otcem Františkem, zná jeho bezprostřednost, se kterou říká stejným způsobem chválu i kritiku, a to se projevuje i v textu. Bez obalu sděluje první dojem, ale pokud se věc ukáže jiným způsobem, opravuje mínění. Předkládá fenomény tak, jak se dostávají. To, zda je mu někdo sympatický nebo není... Lidé, kteří „naskočí na jeho vlnu“ jsou tímto stylem občerstveni, ovšem naopak jiní, kteří se s ní střetnou, odcházejí zaskočení až pohoršení. Někteří lidé jsou k němu neodolatelně přitahováni, jiní ne. Ukázkovým příkladem najdeme například na pouti do Compostely, když opakovaně potkával Zoltána, kterého oslovoval.²⁷⁰

Když přišel do Sevastopolu, byl přijat celkem chladně Ukrajinským katolickým knězem. Následující pasáž je zřetelným kusem mozaiky osobitosti poutníka.

Pro většinu zdejších lidí jsem podivné individuum, a když se podívám do zrcadla, i moje vizáž k tomu může přispívat. Když řeknu, že jsem řeholník a kněz, tak se zarazí ještě víc: diví se, proč nemám nějaký hábit nebo alespoň kolárek. Kolárek místní kněží nosí stále. Mně ale ten kus nepraktického celuloidu pod krkem vadí. Je jakousi bariérou, která mě odděluje od ostatních.²⁷¹

²⁶⁹ ČEŠKOVÁ, L., *Je tady také církev, která trpí* [publikováno 10. 2. 2013] Dostupné na WWW: <<http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=820>>.

²⁷⁰ Strov. LÍZNA, F., *Musím jít dál*, s. 156–157.

²⁷¹ LÍZNA, F., *Šel jsem však vytrvale*, s. 117.

Poutník svědomitě popisuje zážitky, kdy se mu dostalo nádherných setkání. Jednou na cestě za Brigitou mu zastavili s autem lidé a uspořádali pro něho piknik. „Řekli mi, že přijetí poutníka je nádherný dar od Pána Boha a že se omlouvají za vše, čeho se mi po cestě nedostalo. Nádherní lidé. (...) Než jsme se rozloučili, poklekli do písku a poprosili mne o požehnání.“²⁷² Poutník také pozná, zda je dotyčný „andělem“, nebo jím není.

„Přicházím k jinému řeckokatolickému knězi. Na něm je naopak na první pohled jasné, že pomůže.“²⁷³

Jindy zase poutník prožívá opuštěnost lidmi. Často také posílá mnoho pohledů jak do domoviny, tak lidem, kteří ho ubytovali cestou. Část cesty do Sieny mu pomáhal jeho bratr, anebo jindy jeho přátelé.

6.1.6 Psychika a spiritualita poutníka Františka Lízny

Poutník často vyjadřuje vděčnost ze setkání i vděčnost za to, že dobře přespal, nebo měl dobré jídlo. Tyto okamžiky drtivě převažují. Často na konci dne píše zkratku DG – *Deo gratias!* Říká tím, Bože děkuju ti, za to, že mne nesly nohy, měl sem něco k jídlu, potkal jsem tolik dobrých i nedobrych lidí, díky za sprchu a za střechu nad hlavou a slámu pode mnou.

Nevyhýbá se ale ani tomu, aby do deníku zapsal, když prožil obtížné situace. Zvláště na cestě do Vadsteny se stalo několikrát, že poutník téměř nespal:

„Prožil jsem hrůznou noc v naprostém osamocení a vnitřní neútěše a trýzni. Padala na mě rosa.“²⁷⁴

„Noc byla překvapivě velmi neklidná. Po hodině jsem se probudil, a pak jsem dlouho nemohl usnout. V takových případech se modlím a zaháním od sebe znepokojivé myšlenky. Bylo úplné ticho.“²⁷⁵ Nebo jiné svědectví: „pocíťoval jsem jen tíseň, nic jiného...“²⁷⁶

Na všech cestách se denně snažil sloužit mši svatou, nejlépe v kostele, a pokud to nebylo možné, tak někde..., kde byl klid. Každý den losuje jméno člověka, za něhož bude

²⁷² LÍZNA, F., *Pouť za sv. Brigitou Švédskou do Vadsteny*, s. 49.

²⁷³ LÍZNA, F., *Šel jsem však vytrvale*, s. 36.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 33.

²⁷⁵ LÍZNA, F., *Pouť za sv. Brigitou Švédskou do Vadsteny*, s. 50.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 42.

ten den obětovat a modlit se. Pokud zakokrhá kohout, je to pro něj výzva k invokaci: „Kyrie, eleison“. ²⁷⁷ Modlí se samozřejmě breviář. ²⁷⁸ Cestou do Vadsteny se modlil často modlitbu sv. Brigity k ranám Kristovým. Někdy se modlil také litanie k Božskému Srdci a modlitby k Duchu Svatému. ²⁷⁹

O spiritualitě poutník mnoho nepíše, více jsme se dozvěděli z deníků o jeho „onografii“, psychice a geografii. Je třeba číst spíše mezi řádky. Pokud poutníka známe osobně, neunikne nám jeho vztah ke svátostem, liturgii, ikonám. Při duchovních cvičeních jsem také vnímal osobitost jeho modlitby.

6.1.7 Poutník František Lízna versus ruský poutník

Snažit se postavit vedle sebe tyto osobnosti není bez obtíží. Ruský poutník žehnal těm, kteří ho masírovali „radami“, nebo zbili. Otec František se po zkušenosti ve vězení, kdy byl uvězněn z Romy a zločinci, rozhodl místo nenávisti pro lásku. Jediné okamžiky, kdy ho vidíme, že ho opouští láska k bližnímu, jsou ty okamžiky, kdy se setkává s církví, která nezrcadlí Kristovu tvář, ale její karikaturou. To ho rozesmutňuje. Putování je autentickým vyjádřením jeho nepokojného a nekompromisního ducha. Poznal povolání, a proto vyšel. Jeho kolega, jáhen Otto Broch o něm říká, že se u něho spojuje zdánlivě nespojitelné:

Na jedné straně jeho buřičství a bourání pokryteckých norem, usvědčování z našich vlastních kompromisů a frází, a zároveň hlubokou, bytostnou zakotvenost v Otci i lásku k bližnímu, jdoucí často až do nepochopitelné krajnosti. Takto žité evangelium nemůže nikoho nechat netečným ani na pochybách, že tu má co do činění s někým zcela mimořádným. S poutníkem, kráčejším nekompromisně okolo klikaticích se cest našich vlastních životů do Božího království. Je znamením doby. ²⁸⁰

Ruský poutník je spíše formačním textem a učebnicí Ježíšovy modlitby, kdežto deníky Františka Lízny tuto ambici nemají. Jsou záznamem jeho putování, psanou pamětí jeho chození s Pánem. Otec Lízna je poutníkem, jehož pohled je zaměřený za obzor, za obzor, který nám, ve světě zabydleným křesťanům, nezřídka uniká. Jeho sycení

²⁷⁷ Srov. LÍZNA, F., *Musím jít dál*, s. 7.

²⁷⁸ Srov. LÍZNA, F., *Vstávám a pokračuji v cestě*, s. 45.

²⁷⁹ Srov. LÍZNA, F., *Pouť za sv. Kateřinou Sienskou*, s. 53.

²⁸⁰ BROCH, Otto. Provokující poutník František Lízna In: *Šel jsem však vytrvale*, s. 5.

hladových, oblékání nahých a navštěvování nemocných a uvězněných je ovocem jeho vnitřního postoje. Člověk se stává tím, co dělá, co miluje. Putování je jeho povoláním, které mu dává možnost zakusit situaci člověka bez domova, stát se na čas chudým bez přístřeší. Putování je jeho cestou k uzdravení z rakoviny i uzdravení ze sebestřednosti, není proto divu, že často zakouší smutek...

6.2 Ivan Kolman

6.2.1 Biografie malíře Ivana Kolmana

Úvodem této podkapitoly musím sdělit, že se mi podařilo z literatury zjistit pouze tři údaje z jeho života. Rok narození 1950 a vystudoval v polovině osmdesátých let AVU²⁸¹ a místo jeho současného pobytu je okolo Poděbrad.²⁸² Internet zcela mlčel.

Obr. 6 Ivan Kolman

Ivan Kolman se narodil u Chebu.²⁸³ To, že konvertoval ke katolictví krátce před cestou do Compostely, vysvítá z jedné kapitoly v *Cestě do Fatimy*, kde vzpomíná, jak ho Jiří Štourač učil růženci.²⁸⁴

Snad bych zde jen poznamenal, že jeho malířská díla jsou abstraktní a nepatří mezi masově šířené či vystavované. Všechna masmédia o něm mlčí, což je dáno jeho temperamentem. Pouze knihy o poutích, které publikoval, vyjevují část jeho duše.

6.2.2 Přehled knižních titulů z poutí Ivana Kolmana

Poutní deník o pěší pouti do Compostely, kterou absolvoval s výtvarníkem Jiřím Štouračem, vyšel v roce 1999 a nese název *Cesta do Compostely* s podtitulem *Pěšky napříč Evropou*. Deník začíná bez úvodu dnem 11. Června. Vycházejí z Prahy, bez peněz, pouze s doporučujícím „glejtem“ od arcibiskupa pražského, Miloslava Vlka.²⁸⁵ Rok konání

²⁸¹ Text zadní obálky KOLMAN, I. – ŠTOURACĚ, J., *Cesta do Compostely*.

²⁸² PEŇÁZ, J., *Pojď na pout'*, s. 5.

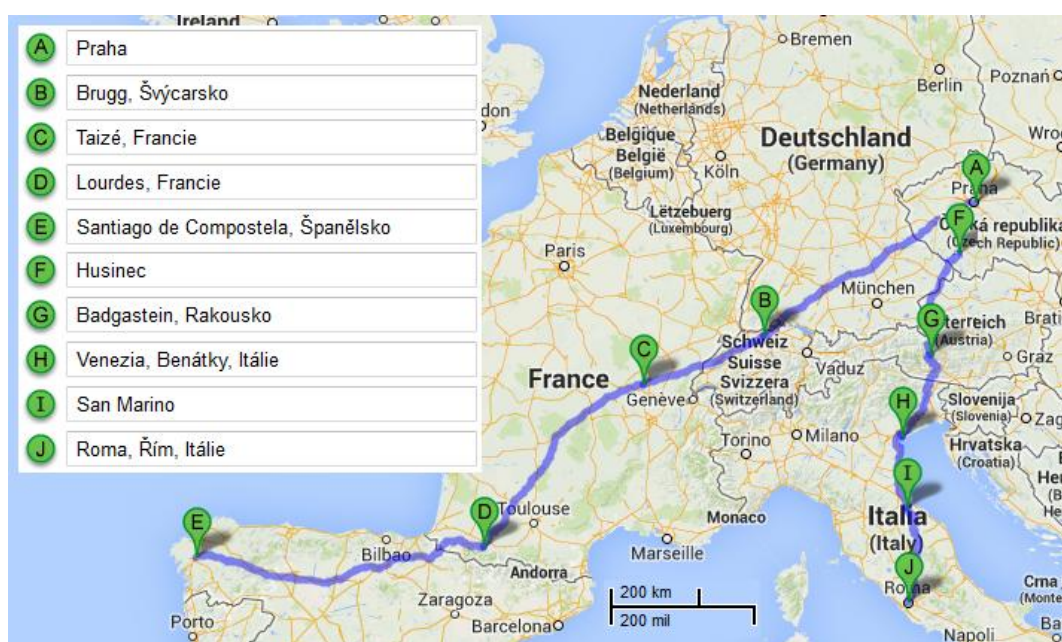
²⁸³ Parafráze sdělení při setkání 7. 2. 2014.

²⁸⁴ Srov. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 65.

²⁸⁵ Srov. KOLMAN, I. – ŠTOURACĚ, J., *Cesta do Compostely*, s. 7.

pouti jsem vydedukoval na 1991.²⁸⁶ Do Compostely šli zásadně po silnicích a vzdálenost něco přes 2400 km ušli za 88 dní. Prošli Taizé, Lourdy a jiná významná místa. Text je prokládán krátkými teologickými úvahami a komentáři.

Roku 2002 publikoval Kolman druhý poutní deník s titulem *Cesta do Říma* a s podtitulem *Pěší ekumena*. Pout' zahájili s Petrem Nobilisem 12. února roku 2000 v Husinci.²⁸⁷ Prošli společně cestu dlouhou asi 1200 km společně a do sv. Petra v Římě vešli 18. března 13 hodin 26 minut, tedy po 35 dnech. Cestu prošli pěšky po silnicích, jenom Alpy podjeli vlakem, protože na Grossglockneru bylo zrovna 5 metrů sněhu. Deník je prokládán dlouhými teologickými úvahami o Janu Husovi a Johnu Viklefovi, o Boží Trojici, o pekle, o svatém přijímání a dalších tématech. Poutník jde a rozjímá.

Mapa 7 Putování Ivana Kolmana do Compostely a do Říma

Zatím posledním publikovaným textem autora je *Cesta do Fatimy*, kterou Ivan Kolman absolvoval s Erbenem Stonesem²⁸⁸ v roce 2002. Kniha vyšla roku 2006. Poutníci vyšli z městečka St. Jean-Pied-de-Port u španělských hranic koncem října,²⁸⁹ první část do Santiaga tzv. severní cestou, tedy po pobřeží Atlantiku a pak pokračovali podél moře

²⁸⁶ Z kontextu bylo jasné, že jdou ještě za Československa, ale až po zjištění, že 11. srpna byla neděle (s. 85), jsem mohl stanovit tento přesný rok.

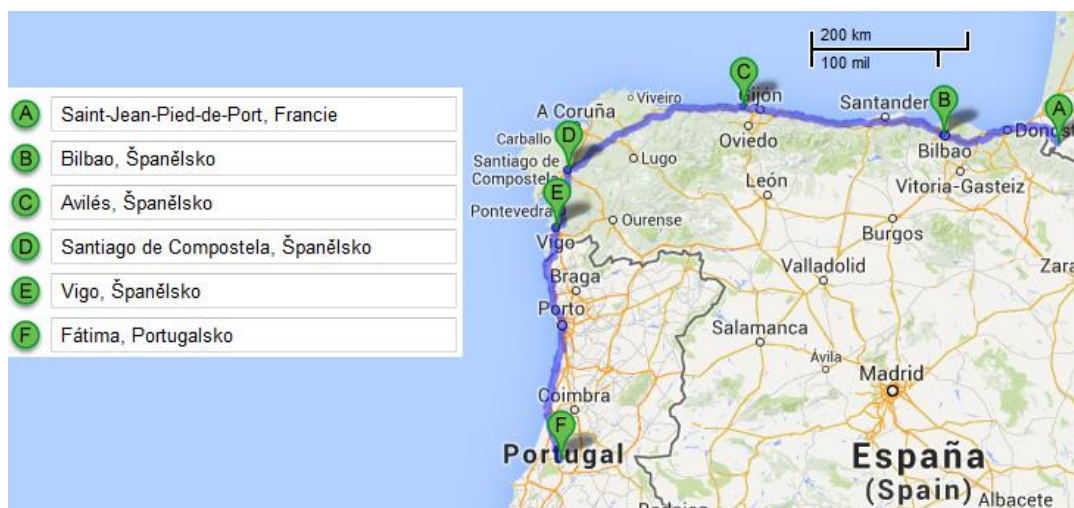
²⁸⁷ Srov. KOLMAN, I. – NOBILIS, P., *Cesta do Říma*, s. 168.

²⁸⁸ Jeho vlastní jméno Ivan bylo v textu nahrazeno přezdívkou z mládí, aby se neztrácela přehlednost (sdělení I. Kolmana 7. 2. 2014).

²⁸⁹ Srov. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 14.

i v Portugalsku. Ušli asi 1200 km ve velmi svízelných klimatických podmínkách převážně po silnicích.

Tento „deníkový“ text je velmi syntézového rázu, není v něm vlastně důležité, kdy poutníci do Fatimy dorazili. Těžištěm textu je popis vnitřní krajiny srdce poutníků při geografickém putování, kde se také objevují životní data a myšlenky sestry Lucie, vizionářky z Fatimy, která se jako jediná z dětí dožila stáří.

Mapa 8 Putování Ivana Kolmana do Fatimy

Kromě popisu krajiny se Ivan Kolman, coby člověk znalý umění, nechává často unést „estetikařením“, ale to není ke škodě věci.

6.2.3 Onografie poutníka Ivana Kolmana

Poutníci polykali velké vzdálenosti po silnici, délka některých etap byla i 60 km²⁹⁰, průměrně okolo čtyřiceti, někdy byl den odpočinku. Říkal mi, že to bylo z ryze praktických důvodů. Je to nejrychlejší, nejméně časově a tedy finančně náročné, neztrácí se čas častým orientováním se na turistických rozcestnicích a poutník se může plně soustředit na vnitřní prožívání a modlitbu. Navíc jít pouť procházkovým tempem je nesmysl, protože nedošlo by k oproštění.²⁹¹ Dalším rysem jeho poutí je chůze ve dvou.²⁹²

První pouť do Compostely absolvovali poutníci způsobem „hotel prozřetelnost“. „Jedním z bodů našeho plánu, jak zdolat Compostelu, bylo jít bez peněz. Ad jedna – že

²⁹⁰ Srov. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 33.

²⁹¹ Parafráze sdělení I. Kolmana 7. 2. 2014.

²⁹² „Je dobré jít ve dvou, jeden druhého ujistí, že mu ještě nepřeskočilo“ KOLMAN, I. – ŠTOURÁČ, J., *Cesta do Compostely*, s. 66.

na to nemáme, za druhé, abychom pochopili, co to je být skutečným poutníkem. Poutník by přece měl být chudý – chodec žebrák vydaný na milost milosrdných u cesty.“²⁹³ Nesli sebou pouze „žebrácký glejt“ od arcibiskupa Vlka.²⁹⁴ Jedním z rysů všech jeho poutí je postupné odlehčování batohu. Přišly okamžiky, kdy všechny nepotřebné věci poslali poutníci domů.

Druhou pouť do Říma v jubilejním roce 2000, šel s Petrem Nobilisem bez glejtu a s několika málo kontakty předem. Jídlo buď dostali, nebo si koupili, spali po farách a klášterech, jindy u lidí, tedy způsob „jen jídlo“. Při četbě jsem si všiml, že nezřídka oba poutníci doplňují energii i „duchem“ vinným i jiným. Člověk sebou nese na pouť člověka; pouť není zbožné divadlo, ale personální proces – vpíjení Ducha. Kolman má ovšem i trefnou poznámku k půstu během pouti.

Ráno mi něco říká, že se má postit. A to úplně, dokud nevyjdu z ven z vatikánské baziliky. Jde se mi fantasticky, hlad vůbec necítím. Petr si stěžuje na žaludeční potíže, dal si svou tradiční vydatnou snídani, chléb s uzeninami a navrch myslím ještě hroudu sýra. Až teď mi dochází známá spojitost mezi nervy a žaludkem.²⁹⁵

Třetí pouť do Fátimy je pro Erben Stonese pěkně tvrdým začátkem poutnictví – jednou vyzývá Ivana Kolmana: „Řekni to, řekni to, tohleto by nikdo z Kolína neušel!“ Erben Stones je 14 dní pokřtěným katolíkem a musí teprve objevit, kým se stal. Protože bylo zimní období, tak často přespávali v penzionech a ubytovnách. Na této pouti nemají ani karimatky.

Poutník Ivan používá trekkingové goretexové boty, případně co se dá po cestě koupit. Do Compostely vystřídali s Jiřím Štouračem několik párů bot.

Zásadní důraz kladl pan Kolman na víru (jako jistotu pravdy), že pouť absolutně uzdravuje. Erben Stones se vyléčil během pouti z těžkého exému na noze, o jiných zkušenostech nemluvil, ale mezi řádky byly.²⁹⁶

²⁹³ KOLMAN, I. – ŠTOURÁČ, J., *Cesta do Compostely*, s. 8.

²⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 7.

²⁹⁵ KOLMAN, I. – NOBILIS, P., *Cesta do Říma*, s. 162.

²⁹⁶ Parafráze sdělení Ivana Kolmana 7. 2. 2014.

6.2.4 Vztahovost a psychika poutníka

Při prvním čtení deníků jsem nabyl dojmu, že obě roviny poutníka vykazují velkou zralost. Autor píše především o svém „alter ego“ (kolegovi), který s ním kráčí. Ovšem tento dojem se rozplyne, když člověk od deníkového obrazu více poodstoupí.

V jednom z deníků píše, že se s kolegou na rozcestí pohádali a každý šel na jinou stranu. Také to, že se střídají úseky „na kyslíkový dluh“ někdy až 70 kilometrů a krátké úseky, či dny odpočinku pro mne zrcadlí nitro poutníka, který jede s plynem na podlaze či brzdí. Také zmínky o hoření alkoholu a zastavení se „na skleničku“, či na cigaretu ukazuje poutníka, který je nekompromisní a impulzivní povahy.

Na druhou stranu textové pasáže, kde poutník podrobuje situace teologické reflexi, úvahy na různá témata, komentáře, znalost reálií a historie ukazuje člověka velké kultury a rozhledu. Zvláště v posledním deníku *Cesta do Fatimy* ukazuje schopnost vnímat věci v kontextu a syntézovou jasnozřivost. Je zřejmé, že není schopen dělat věci polovičatě.

Tedy jaká je psychika poutníka? S výraznými výkyvy jde vpřed. Je zde ovšem nutné ozřejmit, že umí být i báječný společník.²⁹⁷ Přesto, že to nikde neříká, získal jsem z textů dojem, že jeho další pouti byly cestou „stalkera“²⁹⁸, který vede bratra ke stejné iniciaci, jakou prožil on sám na první pouti. Kdyby se nesetkal s čerstvým „husitou“, Petrem Nobilisem, který se na základě jejich společné pouti do Říma stal katolíkem,²⁹⁹ nebo čerstvým katolíkem, konvertitou Erbenem Stonesem, na žádnou další pouť by zřejmě nevyšel.

6.2.5 Spiritualita malíře – poutníka

Když šel Ivan Kolman na své první pouti do Compostely s kolegou Štouračem, tak za pochodu recitovali růžence střídavě česky a latinsky, přičemž Jiří počítal desátky na prstech, z čehož vyplývaly různé délky desátků, které jeho kolega špatně snášel.³⁰⁰ Tento způsob modlitby převzal poutník i do svých dalších podniků. Modlitba na pouti není pouze jakousi povinností či výplní. Kolman napsal o modlitbě vděčnosti: „Dojetí z lidské

²⁹⁷ Moje vlastní krátká zkušenost ze 7. 2. 2014.

²⁹⁸ O tom, kdo to je stalker, pojednávám podrobně v 10. kapitole.

²⁹⁹ Parafráze sdělení Ivana Kolmana 7. 2. 2014.

³⁰⁰ Srov. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 66–67.

dobrotu dodává velkou energii. Je zadarmo, ale zavazuje. Poutník se neustále modlí také proto, aby se vymluvil ze své vděčnosti a zůstal volný pro všechno, co přichází.³⁰¹

V knize *Cesta do Fatimy* popsal jeho školu modlitby a i to, že na začátku při slovech „který tě Panno do nebe vzal...“ zažíval pocit jakéhosi *déjà vu*, to, že to už kdysi dávno v jiném světě zažil. Záblesk vzpomínky na Domov. Psal také, že je mu růženec sympatický i proto, že jeho části (Otčenáš, Věřím) jsou pro liturgii důležitější než samotná celá pobožnost růžence, která se podle žebříčku v katechismu řadí až za liturgický tanec.³⁰²

Zcela otevřeně popisuje stav poutníka, který se přetáhne a „přemodlí“, čímž se dostaví naprostá vnitřní vyprahlost. Popisuje to v knize *Cesta do Říma*, kde jeho kolega Petr ztratil víru³⁰³ a také se o tom zmiňuje v *Cestě do Fatimy*, kde píše, že jejich „růžencová aktivita neustále sílila, kulminovala v etapě do Santiaga, nato rapidně klesala

³⁰¹ KOLMAN, I. – ŠTOURÁČ, J., *Cesta do Compostely*, s. 64.

³⁰² Srov. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 69.

³⁰³ Petr sedí u krajního stolu a soustředěně hledí do sklenice s čajem. Sedám si vedle něho a dávám si také čaj. Zatím nechci rušit jeho kruhy. Budou to spíš elipsy, počkám, než je vysoustředí.
„Je to v hajzlu,“ začíná pateticky, „úplně v pytlí! Přemejšlim, jestli bych to neměl radši zabalit.“
Odmlčuje se a pokračuje v neúprosném zpytování zlatavé tekutiny. Vsedě vypadá docela dobře. Vlastně je úplně v pořádku, až na unavené nohy a obavy z neznámých dálav.
„Potřebuješ si odpočinout. To je všechno. A já taky. Dáme pauzu. Celej den, františkáni nás tu nechaj.“
„A co když nenechaj...“
„Myslím, že jo. Určitě, až nás uvidí...“
„Spíš, až uvidí mě. Já nevím, člověče, mně by to už stejně asi nepomohlo. I když fyzicky by to docela šlo. Vlastně je to skvělý, dneska se mi šlo nádherně. Ale psychicky! Duchovně jsem v prdeli, úplně v hajzlu!!“
„Bolí tě nohy. Seš unavenej, musíš si odpočinout.“
„Nejde vo nohy. Ani vo přestávku. Jde vo duchovní stav, myslí trochu.“
„No a co se víc modlit, když seš v takový formě?“
„Vždyť se modlím! V jednom kuse se modlím! A nic, spíš naopak. Čím víc se modlím, tím je mi hůř. Nevím, co to je, nikdy sem to nezažil. Nevíš, co to je? Co je to?!“
Konečně odvrací tvář od sklenice a zadívá se na mě v divokém očekávání. Ví, co je to. Modlitba je nástroj očisty duše. Drhnout si duši kartáčem a pochodovat při tom v mokřím sněhu do Salcburku, může být docela nářez. Ale rozumím mu, znám to sám dobře, jenom mě to už tolik nepřekvapí. Odbourávat únavu modlitbou moc nejde, i když představa, že čím víc se člověk modlí, tím mu bude líp, je hodně lákavá. Je to ale naopak, čím víc se modlí, tím je mu hůř. Jenom líp vidí. Je to i psáno – pravda vás spasí.
„Musíš si odpočinout! Fyzicky, duševně, to je jedno. Musíš si dát pauzu!“
„To je všechno hezký, moc hezký! Jenže já sem ztratil víru!! Chápeš to?! Normálně sem ztratil víru!!“
Chápu to. Když protestant ztratí víru, je to, jako když katolík ztratí rozum.
„Klídek, ty vole,“ musím mu říct něco obyčejného, aby to dobře slyšel. „Neboj se, nebuď jak magor! Nějak to zvládnem, jsme na to dva. Pomůžem si. Zejtra na tom můžu bejt hůř než ty. Teď se musíš dát do pořádku, abys mě pak podržel. Ještě to rozeberem, přece se nesesypeme při prvním zádrhelu. Víra se ti vrátí ještě dneska večer, vsaď to!“
„To jsem potřeboval slyšet,“ říká Petr potichu. KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Říma*, s. 41–42.

a před Fatimou skončila v troskách. Ubylo sil, přestali jsme i mluvit.³⁰⁴ Pan Kolman to komentoval tak, že měli tolik předmodleno, že už to nebylo potřeba.³⁰⁵

Při rozhovoru³⁰⁶ vyplynuly tyto závěry: vědomí víry³⁰⁷ je na pouti jiné než během běžného života. Zkušenost modlitby je také jiná. Při putování, *tak jak ho chápeme s Ivanem Kolmanem*, totiž zvolna mizí rozpor mezi bytím, jednáním, myšlením a mluvením. Na pouti je zásadní zacílenost. Křesťan má k Bohu cílit, ne konstruovat cestu. Stejně tak je na úplnou škodu pouti, ji konstruovat, důsledně plánovat. Dopad každé pouti je v životě člověka zcela individuální.

6.2.6 Ivan Kolman versus ruský poutník

Kolman píše pátý den ve svém prvním deníku: „Myšlenka poutnictví je jednou z největších od té doby, co Bůh vynalezl svět.“³⁰⁸ Tahle věta, vyslovená na začátku jeho poutnické éry musí projít mnohým protivenstvím.

V podstatě většinu momentů, které nacházíme u ruského poutníka, najdeme i u Ivana Kolmana. Růženec se postupně zvnitřňuje. Přes všechna přijetí i nepřijetí putuje vytrvale až vášnivě dál a modlí se a žehná. Nechodí ovšem sám. Stejně jako se ruský poutník stává učitelem Ježíšovy modlitby, Ivan Kolman uvádí skrze deníky do poutní spirituality a modlitby růžence.

Na otázku „Co je to pout?“ Ivan Kolman odpověděl: „*Pout' je život v životě.*“³⁰⁹ Tímto metaforickým vyjádřením směřuje k tomu, že je to jakési předjímání toho, co teprve nastane. Poutník malíř Ivan Kolman postupně zvnitřňuje putování, které prožil.

³⁰⁴ KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Fatimy*, s. 65.

³⁰⁵ Parafráze sdělení Ivana Kolmana 7. 2. 2014.

³⁰⁶ Parafráze sdělení Ivana Kolmana 7. 2. 2014.

³⁰⁷ Co je to víra? Nebudeme se o tom moc bavit, rozměňováním *pravdy* hrozí její likvidace. I. Kolman někoho citoval.

³⁰⁸ KOLMAN, I. – STONES, E., *Cesta do Compostely*, s. 12.

³⁰⁹ Parafráze sdělení Ivana Kolmana 7. 2. 2014.

6.3 Jan Peňáz

6.3.1 Biografie poutníka Jana

Monsignor Jan Peňáz se narodil roku 1951 a pochází ze Slavkovic nedaleko Nového Města na Moravě. V roce 1967 nastoupil do Carnotova lycea v Dijonu, kde studoval tři roky až do maturity.³¹⁰ V roce 1971 nastoupil do semináře do Litoměřic, o rok později na vojnu a v červnu roku 1978 byl vysvěcen v Brně v katedrále na kněze.

Obr. 7 Jan Peňáz

Na prvním místě působil na Vranově u Brna, dlouho působil ve Velkém Meziříčí jako děkan a od roku 2008 je ve Křtinách u Brna. Roku 2010 mu Svatý stolec udělil titul „monsignore“.³¹¹

6.3.2 Geografie a onografie poutí

První deník, který byl sestaven Janem Peňázem (na místě autora jsou *poutníci*), nese název *Pouť do Říma od A do Z*. V jubilejním roce 2000 se velkomeziříčský děkan přidal k pouti otce Jindřicha Bartoše, otce Marka Dundy, Jan Klímy, Miloše Slámy a jáhna Františka Řezníčka z Vranova nad Dyjí do svatého města. Autem jim popojížděl Pavel Koch.³¹² Trasu dlouhou 1178 km ušli poutníci způsobem „na lehkou“³¹³ za 34 dní.

V roce 2004 se přidal k pouti národů Jan Peňáz s lidmi z Velkého Meziříčí; bylo jich jednadvacet. Z Vranova nad Dyjí už vyšlo 169 poutníků. Šel zde také otec Marek Dunda, biskup František Lobkowic a další kněží, poutníků došlo do cíle okolo 180.³¹⁴ Téhož roku vydal FATYM titul s názvem *Pojď na pouť*, který obsahuje rozhovor s Janem Peňázem, deník z pouti národů a pojednání o putování do Compostely.

Roku 2007 se rozhodl poutník Jan obnovit poutnickou tradici, kterou roku 1349 založil Karel IV. Tyto poutě se konaly každých 7 let, dokud je Josef II. nezakázal. Po dlouhých 231 letech vyšli z Velkého Meziříčí poutníci Jan Peňáz, Josef Král, Karel

³¹⁰ PEŇÁZ, J., *Pojď na pouť*, s. 21.

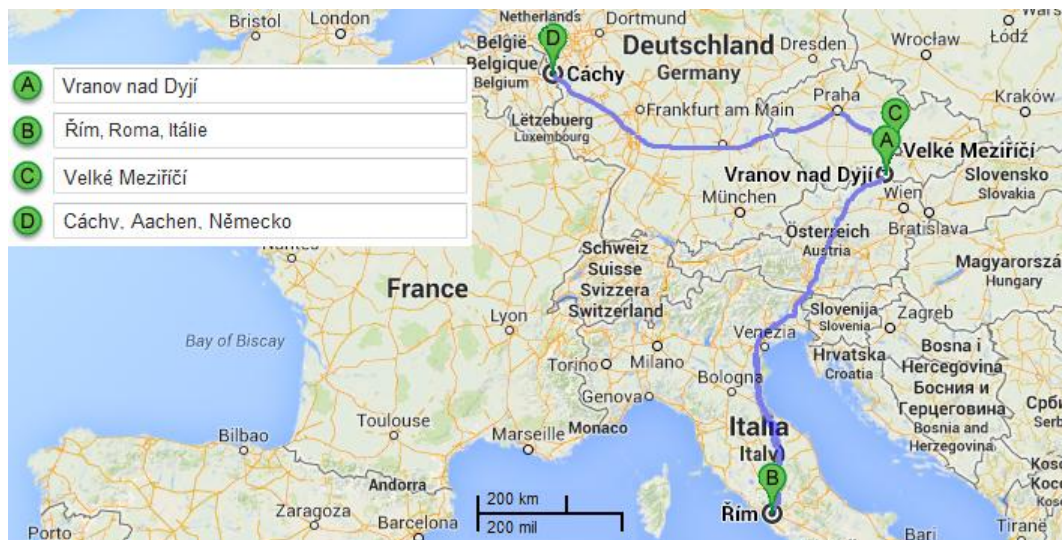
³¹¹ Srov. HISTORIE - SOUČASNÝ FARÁŘ - MONS. JAN PEŇÁZ [aktualizováno 3. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://krtiny.katolik.cz/index.php?page=/historie/farar_soucasny>.

³¹² Srov. PEŇÁZ, J., *Pouť do Říma od A do Z*, s. 75.

³¹³ Zavazadla jim vezlo auto.

³¹⁴ Srov. tamtéž, s. 29.

Nevěčný, Jiří Horský. Po Čechách je doprovázel Michal Seknička a v závěru pouti se přidala Valéria Kosíková ze Slovenska. Na úplný závěr pouti přijeli další poutníci autobusem, takže posledních 8 km putovalo několik desítek lidí. Titul *Pěší pouť z Moravy do Cách* publikoval Jan Peňáz téhož roku.

Mapa 9 Putování Jana Peňáze

Jan Peňáz na pouť do Říma trénoval chůzi po silnici, ušel po Vysočině 1050 km. Cestu neměli detailně připravenou, noclehy improvizovaně sháněl jejich řidič nebo oni. Jídlo jim vezlo také auto. Pouti na Velehrad, do Mariazell bývají detailně připravené – jak trasa, tak doprovod... Je zajištěn „pořádek“, stanovena místa občerstvení i noclehu. Pamatuje se na doprovodný program, modlitby jsou řízené, nese se zvuková aparatura a je ustanovena pořádková služba. Při pouti do Cách kontaktoval otec Jan všechny kněze v cílových farnostech, některé ovšem neúspěšně. Také časový rozvrh jasně daný. Geodet Jiří Horský měl zpracované podrobné mapy po lesních pěšinách a silnicích III. třídy. Na velehradské pouti mají vypracované tyto zásady poutníka:

Dvanáctero poutníka (Kdo překročí, naříká)

I. Poutník si sám stanovuje svůj úmysl pouti, na který chce pouť obětovat a to tak, aby tento úmysl obstál i před Pánem Bohem. Častěji na něj vzpomene.

II. Poutník si je vědom, že po dobu pouti i po ní vydává přede všemi mimořádné svědectví o své víře a snaží se svým příkladem, slovem či úsměvem povzbudit i ty, se kterými se náhodně setká.

III. Poutník nikdy nereptá, obtíže pouti přijímá jako příležitost k oběti nesené s láskou pro Ježíše Krista a Pannu Marii.

IV. Poutník se snaží o maximální dochvilnost, disciplinovanost a ohleduplnost a to i při chůzi v silničním provozu, při společných programech i při odpočinku. Netrhá ovoce ani zeleninu, může si pouze sebrat to, co spadlo.

V. Poutník vidí v ostatních poutnících své bratry a sestry, pomáhá jim nést těžkosti pouti, pracuje pro vzájemné sblížení, sjednocování a povzbuzování. Netrhá poutní skupinu a nevytváří partikulární přátelství (známosti), které by ho omezovaly v aktivním vztahu k ostatním.

VI. Poutník se ochotně a aktivně zapojuje podle svých možností do služeb při pouti a nehledá výmluvy.

VII. Poutník se aktivně účastní celého programu včetně modliteb, zpěvu a naslouchání.

VIII. Poutník je vděčný všem, kteří ho při pouti přijímají a jakkoli podporují a dbá na to, aby vše půjčené včas a v pořádku vrátil a místa, kde pobývá, zanechal upravená a v pořádku.

IX. Ani přes vyčerpanost, bolesti a únavu se poutník nenechá vyprovokovat k netrpělivosti, nervozitě a nelásce.

X. Poutník je si vědom kajícího rozměru pouti a proto v tyto dny nevyhledává světské radovánky (diskotéky, televizi) a má i ochotu dle svých možností mít ducha odříkání a sebezáporu (zbytečné sladkosti, zmrzlina, alkohol) a volí i přiměřené a slušné oblečení.

XI. Poutník se nevzdává - PRO MILÉHO NIC TĚŽKÉHO.

XII. Milosti, které poutník načerpá, jsou k jeho upevnění v dobrém a tomu, aby jimi povzbudil další, proto po návratu z pouti o ní nemlčí.³¹⁵

Vnímám v těchto bodech výrazný „soseinový“³¹⁶ charakter spirituality, který někomu může vyhovovat. Z mého pohledu některé body (IV.–VII.) přímo uzavírají prostor Duchu Svatému, jenž učí poutníka duchovnímu čtení skutečnosti a flexibilní poslušnosti k Němu. Zejména povinnost dodržovat tempo davu a být tlačěn časem k dodržení bodů programu je pro ruského poutníka nepřijatelná.

6.3.3 Psychika, vztahovost a spiritualita Jana Peňáze

Otec Marek Dunda charakterizuje Jan Peňáze jako disciplinovaného, houževnatého muže. Znalost několika jazyků, schopnost jednat a dojednatv noclehy aj. z něho činí samovolného vůdce poutní skupiny. Svými širokými znalostmi – nejen teologickými – je obohacem celé skupiny.

Často se stavěl do role pomocného silničáře, vytrhával vysoký plevel kolem silnice a svou holí osekával haluze, které vyčnívaly přes krajnici. Občas musel čelit našim podezřením, že nám záměrně hlásí méně kilometrů, než kolik skutečně jdeme. Když nám hlásil, že máme v nohách 35 km,

³¹⁵ PEŇÁZ, J., Pěší pouť z Moravy do Cách, s. 140.

³¹⁶ Výraz zachycuje charakter spirituality, který ve spektru univerzálií atakuje extrémní realismus.

většinou se nám podle našich informačních zdrojů a výpočtů zdálo, že máme za sebou o 5 až 10 km víc. Ale i toto dělal pro naše dobro a tak jsme mu za to zpětně vděční...³¹⁷

V deníku z pouti do Cách také píše o důležitosti spánku. „Kdo spí, nehřeší, říká se. Kdo nespí, hřeší, protože nevyspalý člověk je nervózní, zesláblý a hůře odolává pokušením. A nejlepším čtyřnohým přítelem člověka není pes, ale postel.“³¹⁸

Pouti, kterých se Jan Peňáz účastní, mají vždy konkrétní hlavní úmysly. Pout' do Říma byla především děkovná za svobodu a také prosebná za obnovení křesťanské Evropy. Pout' do Cách byla kající a to se také odrazilo na počtu puchýřů a problémy se zánětem šlach na holeni.³¹⁹

Dalším znakem jeho spirituality je intenzivní vztah k *tradici*. Když založil tradici poutí na Velehrad, vysvětluje vznik tradice na příkladu pěstování anglického trávniku. Píše, že správný trávník tohoto typu vzniká sečením a zavlažováním minimálně sto let. Pro osvětlení pojmu „tradice“ také uvádí jiný příklad, týkající se otevírání kostela. Jednou ho zastupoval kaplan Marek Vácha, který ze tří vchodů do kostela odemkl pouze dva. Když pak později šel kolem třetího vchodu, uviděl tam stát frontu lidí, přestože o několik metrů vedle lidé vcházeli do kostela už dávno otevřeným vchodem. Avšak tito farníci čekali u toho „svého“ vchodu. Zde Marek Vácha pochopil, co je to – *tradice*.³²⁰

Neopominutelným prvkem jeho poutní spirituality je přesný počet růženců pomodlených každý den. První se modlí za obce, které ten den prošli, další za mír, za Evropu, třetí za rodiny a čtvrtý za světovou církev. Také přidává korunku Božího milosrdenství mezi druhým a třetím růžencem. Samozřejmě jsou modlitby za denní úmysly a na zvláštní žádosti lidí.³²¹ Cestou do Cách si četli každý den jednu kapitolu z Renčovy Popelky Nazaretské.³²²

Pastorační rozměr poutí je pro Peňáze zásadní a proto se je snaží zpřístupnit co největšímu počtu lidí. Proto pouti už za pochodu medializoval na webu i v rádiu, aby tak

³¹⁷ PEŇÁZ, J., *Pout' do Říma od A do Z*, s. 68.

³¹⁸ PEŇÁZ, J., *Pěší pout' z Moravy do Cách*, s. 49.

³¹⁹ Srov. tamtéž, s. 100.

³²⁰ Srov. PEŇÁZ, J., *Pěší pout' z Moravy do Cách*, s. 37.

³²¹ Srov. tamtéž, s. 41.

³²² Srov. tamtéž, s. 102.

vtahoval posluchače do putování a úmyslů modlitby. Součástí této poutní evangelizace jsou i početné následné přednášky s doprovodnými fotografiemi.

6.3.4 Jan Peňáz versus ruský poutník

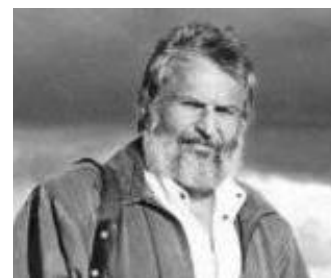
Poutník Jan je ten, který jde krajinou, modlí se, žehná... v tom jedná podobně jako ruský poutník. Jeho individualitu vidím v tom, že se snaží pro kající a děkovné pouti získat další lidi a organizuje tyto podniky spolu s dalšími spolubratry a dobrovolníky.

Ruský poutník se naproti tomu snažil spíše nadchnout pro Ježíšovu modlitbu a vnitřní rozměr putování všechny ty, kteří se s ním setkali. Také se učil duchovnímu čtení událostí, které ho potkaly. Jan Peňáz se snaží události spíše utvářet.

6.4 Miloslav Nevrlý

6.4.1 Biografie poutníka

Miloslav Nevrlý, zoolog a bývalý vedoucí přírodovědného oddělení Severočeského muzea v Liberci, se narodil v Praze roku 1933. Autor byl oceněn za *Knihu o Jizerských horách* v roce 1976 a napsal mnoho dalších článků, průvodců a cestopisů, kde nejen vyznává svoji lásku k přírodě a horám, ale také poskytuje hlubší látku k zamyšlení.

Obr. 8 Miloslav Nevrlý

6.4.2 Karpatské hry

V této krásné knize, která poprvé vyšla v roce 1981 pouze pro přátele autora, píše Miloslav Nevrlý o tom, že ubývá míst, kde je příroda, jak si ji autor pamatuje z mládí, ale hry osamělých poutníků zůstávají pořád stejné. Píše, že nejtěžší je se nadchnout, probudit touhu, otevřít oči...³²³ Některé z těchto her chci přiblížit.

První hrou je *hra na poutníka s lehkým srdcem*. Je to ta nejdůležitější hra, aby měl poutník lehké střevice, lehký raneček. A je dobré začít již v mládí. „Duše je schopna okouzlení a kolena jsou ještě pružná. Tělo je kůň a duše jezdec a ve slunečním vichru nad nimi dosud neporazitelně vlaje korouhev lehkomyšlnosti.“³²⁴ Rovněž cituje sv. Pavla z Tarzu, že je dobré mnohé vyzkoušet a nejlepšího se přidržet. Jak je důležité najít vlastní

³²³ NEVRLÝ, M., *Karpatské hry*, s. 15.

³²⁴ Tamtéž, s. 21.

pojetí, vlastní smysl života a pouti a radost z ní. „Při putování se nádherně zpomalí čas, rozloží se na okamžiky, žiješ po tu dobu v jiných rozměrech. (...) Celoroční plytkosti a jejich trpasličí dny se propadají do studny zapomínání, ale plnost času několika letních týdnů z tebe léta vyzařuje.“³²⁵

Kapitola *hra na jitřní radost* začíná oslavou slunce a autor píše: „Nad planiny hor se vzneslo slunce. Jitřní plameňák. Letí. Tiché a zářící. Probudil ses, narodil ses. Začal nový den: v něm se odehraje všechno.“³²⁶ Ale někdy je ráno kalné a studené a naši radost slunce neprobudilo. K tomu, aby byl den stříbrný, stačí udělat tři věci: zazpívat děkovnou píseň, vykoupat se ve studené vodě a zacvičit si, divoce zatancovat. A nový den je naplněn radostí od začátku.³²⁷ Ruský poutník ví, že každý hluboký smutek vyrůstá z nepřijetí Boží vůle, on Boží vůli přijal, přijal slovo, které bylo určeno pro něho, své poslání, proto nemůže být skutečně smutný. Občas pláče, ale to jsou porodní slzy. Slzy, které ho očistí od vnitřní těžkosti.

Ve *hře na zelenou propast času* autor píše o dni, kdy člověka po náročných dnech zcela pohltí únava, zima, vlhko – tato únava je více psychická než tělesná – zamlží se cíle, duše je rozpolcená. A najednou se objeví seník, suché místo, kde je bezpečí. Ulehne v suchu do spacáku. Hlavou mu probíhá všechno, co se děje ve vesmíru, někdo se rodí, někdo umírá, sobi táhnou tundrou a najednou slzy štěstí... „Čím hlubší údolí, tím vyšší hora, čím větší beznaděj, tím oslnivější chvíle štěstí. Vděčnost za maličkost. Za všechno. Až zmizí ze světa velká bolest, zmizí s ní i velká radost. Zmizí hřích, zmizí odpuštění.“³²⁸ Náhle se vrátí stará síla a chuť zápasit, chuť milovat, chuť všechno velké prožít. A v tomto poslušném přijetí „labutího dne“ je tajemství, které ruší hrůzovládu času a láme marný bič spěchu... Ruský poutník nikdy nespěchá, vždy dopřává Duchu čas, aby v něm mohl růst.

Ve *hře na diamantové zdraví* píše poutník o tom, že putování tě uzdraví. Veškerý strach o zdraví způsobuje většinu nemocí... Stačí česnek, zubní kartáček a trocha alkoholu. Jedno mýdlo na všechno.³²⁹ S tím souvisí *hra na hlad*. Kdo vychází putovat do hor, musí se sebou nést jídlo, které však musí být co nejlehčí. A čím je toto jídlo prostší a méně

³²⁵ NEVRLÝ, M., *Karpatské hry*, s. 24.

³²⁶ Tamtéž, s. 37.

³²⁷ Srov. tamtéž, s. 39–40.

³²⁸ Tamtéž, s. 57.

³²⁹ Srov. tamtéž, s. 69–70.

chutné, tím déle vydrží. Člověk už nejí z mlsnosti, ale z hladu. Zaplaví ho vděčnost, na kterou zasycený člověk zapomíná. „Když chleba chutná jako dort a voda jako víno – to jsou pravé chvíle! Tehdy budeš mít mnoho ze života! Budeš i nádherně zdravý, nezatloustlý, nepřekrmený. Odolný jako vlk.“³³⁰ Ruský poutník se především postí, aby měl hlad po Slově.

Ve *hře na vlčí dech, na gazelí nohy* se čtenář doví, jak být lehkonožý, jak se radovat z běhu, jak získat dívku. Popisuje důležitost indiference, důležitost vnitřní svobody. „Lhostejnost k odmítnutí = jistota.“³³¹ Lhostejnost k nemoci = zdraví. Lhostejnost k potupě a ponížení = pokora.“³³² Jistě nestačí jen lhostejnost, lehkost a humor. Ruský poutník ví, že jde o zakotvenost v Tom, který je Jistota.

Hra na veselou skromnost nás vede ke vděčnosti. „K radosti, ke štěstí a k milování nepotřebuješ vůbec nic. Obnaženou duši, nahé tělo.“³³³ Autor zdůrazňuje to, že starý chléb je třeba dojídat, jde o úctu ke stvoření, k tomu, co nás udržuje na živu. Když jednou viděl fotografii, kde mladík típl cigaretu na nedojedeném vejci na talíři, udělalo se mu zle. Nechal by onoho mladíka zavřít na tři roky o chlebu a vodě, kdyby to bylo v jeho moci.³³⁴ Vede čtenáře k tomu, aby zatoužil po ptačí chudobě. Po chudobě nebeského království, po chudobě lilií. Po chudobě ruského poutníka – stačí mu jen Písmo a modlitba, aby byl šťastný.

Ve *hře na pocestnou radost* autor ukazuje k vnitřnímu ukazateli srdce, zda putujeme správným směrem či ne.

Radost - tlakoměr duše. Co děláš radostně, nemůže být špatné, hříšné. Děláš-li něco špatného a hříšného, nebudeš z toho mít radost: to je vesmírná spravedlnost, okamžitý, nejsprávnější trest. Dělat něco bez radosti - hřích a peklo. Byl jsi nevěrný, jel jsi na prašivém koni? Byls ihned potrestán, neměl jsi při tom radost, možná myslíš, že ano, ale na dně duše byl těžký smutek.³³⁵

³³⁰ NEVRLÝ, M., *Karpatské hry*, s. 79.

³³¹ Týká se dívky.

³³² Tamtéž, s. 87.

³³³ Tamtéž, s. 112

³³⁴ Srov. tamtéž, s. 115.

³³⁵ Tamtéž, s. 124.

Ruský poutník je naplněn radostí, je to ale radost, která neplyne z dobrého konání, ale z Božího ohně, který v něm začíná hořet. Modlí se Ježíšovu modlitbu a roste v něm radost.³³⁶ Tato radost ho neopouští, ani když pláče nad svými hříchy.

Miloslav Nevrlý ukázal, jak daleko může člověk dojít i v rovině Ducha, když je pozorný ke svému nitru a kráse stvoření na přirozené rovině. Tato kniha se po zásluze dočkala již několika vydání.

6.5 Doplnující nabídka titulů geografie

Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, jenž byl roku 1621 popraven na Staroměstském náměstí, roku 1598 navštívil Svatou zemi. Sám o tom napsal poučný cestopis s názvem *Putování aneb cesta z Království českého do Benátek a odtud po moři do země Svaté, země judské a dále do Egypta*, který byl poprvé vydán roku 1608.

Pavel Knebl z Tiché vydal titul *Putování pro nic – za nic aneb Na kole i v mačkách v pohodě i sračkách* není pouze deníkem svérázného Valacha, ale také vyznáním jeho životního stylu a vidění světa. V roce 1996 v květnu se vydali s Janou Kneblovou (shoda jmen) na kolech do Indie přes Čínu a zpět. Text je bohatý na geo-ono-psycho-vztahový rozměr pouti. Na otázku, proč to putují, odpovídá prostě: „Jedeme, protože se nám to líbí, jen tak, pro nic, za nic.“³³⁷ O stránku dál potvrzuje, že spirituální rovina ho nezajímá. Jde tedy spíše o cestopis.

Poutník Viktor Faktor v roce 1996 putoval do Říma a svůj deník s názvem *Pěší pout' do Říma* vydal v roce 2000.

Poutnice Hana Lohrová vydala své deníky *Jak sem nedošla do Compostely* roku 2009 a *Jak jsem přece jen došla do Compostely* roku 2011.

Poutník Zdeněk Susa vydal deník *Utreia* o putování do Compostely roku 2000.

Autorka Maria Calasanz Zieschová v titulu *Poutník* románovým způsobem líčí putování biskupa sv. Pirmína při zakládání klášterů ve Francké říši.

³³⁶ Pouze jediný zvyk mám, chci se bez přestání modlit. Když to činím, stávám se radostným. Bůh ví, co se se mnou děje. *Upřímná vyprávění*, s. 68.

³³⁷ KNEBL, P., *Putování pro nic – za nic*, s. 46.

7. SYSTEMATIZACE VIRTUÁLNÍCH PUTOVÁNÍ: ČESKÉ I ZAHRANIČNÍ PROVENIENCE

V této kapitole se zaměřím na několik titulů, které nejsou vybrány náhodně. Půjde o zvláštní reprezentanty poutnického žánru, které uvádím z důvodu důležitosti titulu, nebo z důvodu jeho neotřelého přístupu. Jde o díla, která byla napsána česky, nebo do českého jazyka přeložena. Schéma, které je platné u Ignáce platí u Danteho. Aby poutník mohl vstoupit do ráje, musí následovat svého Mistra, projít nejdříve peklem a očistcem. V Labyrintu světa toto schéma není zcela zřejmé, spíš se jedná o poznávání pomíjivosti světa. Ovšem také Komenskému je zřejmé, že hlavní pouť se odehrává v srdci člověka. V *Hobitovi* je možné nalézt několik významových rovin, které se pokusím alespoň částečně odhalit.

7.1 *Božská komedie*

7.1.1 Několik slov o autorovi a jeho poutnictví

Básník a politik Dante Alighieri se narodil roku 1265 v nepřilíh významné guelfské rodině, ve Florencii.³³⁸ Ve městě nebyl problém získat patřičné vzdělání v latině. V tomto prostoru se odehrávaly skutečnosti, které popisuje, jak v částech pekla, tak očistce. To, jaká vládla ve Florencii morálka, se dá odvodit z historické zmínky, že homosexuálům se říkalo v Německu „Florenzen“.³³⁹

Obr. 9 Dante Alighieri

Ve městě kvetl hazard, moderní byla hra šachů, jezdilo se na lovy, vraždy z pomsty byly na denním pořádku.

V letech 1283–1285, patřil do okruhu mladých básníků, kteří své básně po vzoru Provensálců zpívali – nechával si je zhudebňovat jinde. Jeho verše znal po Florencii kde kdo. Sám se nevyhýbal milostným dobrodružstvím, ale k Beatrici, ženě, které věnuje mnoho svých zamilovaných básní, včetně *Božské Komédie*, cítil jakousi posvátnou

³³⁸ MONTANELLI, I., *Dante a jeho doba*, s. 92.

³³⁹ Srov. tamtéž, s. 100.

bázeň a skutečně se s ní setkal pouze jednou na ulici a podruhé na nějaké hostině.³⁴⁰ Roku 1289 milovaná Beatrice umírá ve věku asi 25 let.³⁴¹ Po její smrti byl tak zdrcen, že ho přátelé přemluvili, aby se oženil. Vzal si tedy svoji snoubenku Gemmu – „poloviční Xantipu“.³⁴² Rodině se příliš nevěnoval, ale dále se držel kamarádů básníků a ve společnosti „přítelkyň“. Jedné noci se mu však zjevila Beatrice a v jeho mysli se zrodila idea *Komedie*. Roku třináctistého, který papež Bonifácem VIII. vyhlásil Jubilejním, navštívil Dante Řím. Bylo mu právě 35 let – *nel mezzo del cammin di nostra vita*.³⁴³ Toho roku se také naplno pustil do politiky. Stál ovšem na nesprávné straně – „Černých“ guelfů – a v roli *priora* Florencie jako obhájce její suverenity stojí proti papeži. Vyhráli však „Bílí“ guelfové, kteří se spojili s papežem. Roku 1302 byl v nepřítomnosti ve Florencii odsouzen a zůstal pak ve vyhnanství až do smrti.³⁴⁴ Závěr svého života strávil v Ravenně, kde byl oblíben a téměř veškerý čas věnoval *Komedii*. Roku 1321 zemřel na malárii.³⁴⁵

Dante byl poutníkem mimo domov. Ovšem už padesát let po jeho smrti si florentský lid vynutil veřejné předčítání a komentování *Komedie*; velké části díla znali lidé nazpaměť.

7.1.2 Božská Komedie z perspektivy poutníka

Dílo je napsáno zvláštní trojveršovou skladbou dle schématu: aba, bcb, cdc... Rým odpovídá trojjedinosti jeho světového názoru, třem osobám Trojice, skladby *Peklo*, *Očistec*, *Ráj* jsou tři. Dohromady má Komedie sto zpěvů. Jeho experimentování s jazykem nemělo a zřejmě ani nebude mít obdobu. Není to jen báseň – je to kronika, legenda, přírodní lyrika i filosofické pojednání, disputace i Boží chvála.³⁴⁶

V jeho alegorickém veledíle se odráží jeho život, osoby, které znal, četl o nich nebo o nich slyšel vyprávět, jeho znalost dějin, básníků a jejich děl, filosofická a teologická erudice. Text začíná prologem:

Kde v půli život náš je se svou poutí,

³⁴⁰ Srov. MONTANELLI, I., *Dante a jeho doba*, s. 120.

³⁴¹ Srov. tamtéž, s. 130.

³⁴² Srov. tamtéž, s. 134.

³⁴³ „...v půli život náš je se svou poutí.“ – první verš Komedie.

³⁴⁴ Srov. MONTANELLI, I., *Dante a jeho doba*, s. 180.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 232.

³⁴⁶ POKORNÝ, J., Závěr In: *Božská komedie*, s. 574.

procházet mi bylo tak temným lesem,
že pravý směr jsem nemoh' uhodnouti.
Ach, trudno líčit ona místa, kde jsem
probloudil ten hvozd divý, pustý, tmavý,
že dosud na to vzpomínám jen s děsem.
Ani snad smrt tak hořce neotráví.
Však dospěl jsem tam k všeho dobra středu
a proto vypovím vše bez obavy.
Jak jsem tam vešel, řici nedovedu,
neboť mi sen v těch místech oči sklížil,
až pravá cesta zmizela mi vpředu.³⁴⁷

Dante Alighieri hned v úvodu vysvětluje svoji situaci, která dala následně vzniknout *Komedii*. Když byl „uprostřed života“, procházel „temnou nocí“, která mu postavila do cesty otázky, se kterými se musel utkat. Skrze tuto noc nakonec dospěl k Dobru. Jak se to vlastně stalo, ani sám nechápe, protože tehdy úplně ztratil směr. Byl plný strachu, ale odvahu v té noci mu dodávala Jitřenka nad obzorem.

Ve zpěvech *o pekle* se postupně propracovává dolů systémem devíti soustředných kruhů či studní. Vidí všechny hříchy a také lidi trpící na těch místech, kde si to každý zaslouží. Nakonec vidí nehybného Belzebuba zamrzlého ve velké studni, dospěje až k jeho nohám a průvodce mu říká:

„Tam byl jsi, když jsem sestupoval níže;
když jsem se obrátil, tys prošel bodem,
do něhož ze všech stran táhnou tíže.“³⁴⁸

Tento trojverš vysvětluje nejhlubší možný bod, kam bylo v pekle možné sestoupit. Odtud vystoupil s průvodcem Vergiliem průrvou kolem říčky na opačnou stranu země.

Očistec má podobu hory, stojící uprostřed moře. Touto horou se stupňovitě stoupá a na vrcholu je pozemský ráj. Ovšem hned v prvním trojverší nás upozorňuje, že jeho putování není geografického rázu:

„Už všechny plachty své člun ducha mého
pro lepší plavbu vodou zdvíhá výše,
opustiv vlny moře ukrutného.“³⁴⁹

³⁴⁷ ALIGHIERI, D., *Božská komedie*, zpěv I., verše 1–15, s. 9–10.

³⁴⁸ ALIGHIERI, D., *Božská komedie – Peklo*, zpěv XXXIV., verše 109–111, s. 183.

Zřejmá narážka na Platonovy plavby uvádí poutníka do zřetelně *psychické, či chceme-li duchovní roviny putování*. Prochází různé úrovně očišťování a ve třicátém zpěvu se konečně setkává se svou láskou Beatricí.

O *Ráji* mluví jako o nebeském Jeruzalémě, používá symbolů světla a záře. Hranici ráje vytváří oheň, jako zeď mezi světem pozemským a světem transcendentním. Je tam devět kruhů, které se zvětšují postupně. Obklopuje je Empyreum, desátý nehybný kruh, kde přebývá Bůh. Dante zvláště v posledních zpěvech neustále opakuje, že jeho oči si nemohou přivyknout na jas a krásu, která ho obklopuje a je stále nová. Do této části Dante zapracoval teologii a chvály Boží. Takto mluví o tváři Matky:

Teď pohled na tvář zas, jež nejvíc Krista
je podobou, neb jas jen její dosti
tě může připravit, bys viděl Krista.“
Tu zřel jsem na ni také veselosti
děšť kanout, jaký nesou duchů davy
stvořené k letu onou vysokostí,
že žádná věc, již zrak můj pronikavý
kdy dříve zřel, tak údiv nevzbouzela
ni nedala mi obraz Boha pravý.³⁵⁰

V poslední části uvede poutníka k Bohu, skrze krásu, kterou Dante nabízí a vtahuje skrze ni k duchovnímu. Jeho putování končí patřením na Nejsvětější Trojici:

V podstatu světla vznešeného vzhlédna,
jasnou a hlubokou, já spatřil kruhy
tři barev tří, však míra jejich jedna.
A jako přejímá jas duha s duhy,
tak třetí ohněm zdál se v onom jase,
jež prvý jemu dodával i druhý.
Jak chabá řeč, jak marně namáhá se
o pojem můj! Jen že je „malý“ říci
při tom, co jsem tam uzřel, málo zdá se.³⁵¹

³⁴⁹ ALIGHIERI, D., *Božská komedie – Očistec*, zpěv I., verše 1–3, s. 187.

³⁵⁰ ALIGHIERI, D., *Božská komedie – Ráj*, zpěv XXXII., verše 85–93, s. 547.

³⁵¹ ALIGHIERI, D., *Božská komedie – Ráj*, zpěv XXXIII., verše 115–123, s. 553.

Dante nakonec už jenom říká, že o tom, co spatřil, je bláhové mluvit. V době, kdy tvořil, byla *Komedie* skutečně geniálním a originálním dílem v mnoha ohledech. Chci-li shrnout dynamiku jeho putování, můžu ji sumarizovat tak, že peklo je sestupem a zbývající dvě části mají charakter výstupu.

7.1.3 Básník versus ruský poutník

Na úvod je třeba zdůraznit, že v případě obou putování jde o prolínání „geografie“ a „spirituality“. Dante do nejnižších pater pekla umístil politické zrádce. Nikdy jim zřejmě nebyl schopen požehnat a tak dát průchod svému uzdravení. Při putování básník zcela jistě hledá Boží tvář. Je ovšem otázkou, zda není příliš zatížený politikou a jejími osobnostmi, které používá pro vykreslení krajin. Kritici říkají, že chtěl napsat encyklopedii, ale napsal spíše svoji autobiografii do roku 1300.

Ruský poutník nehledá slávu ani úspěchy. Jeho život je série „neúspěchů“. Jeho průvodcem není pohanský básník, ale starce, který zná tajemství modlitby. Ruský poutník je tím, který byl prostoupen Slovem; o Dantem je možné říci, že byl oslovitelný Krásou.

7.2 Labyrint světa a ráj srdce

7.2.1 J. A. Komenský a jeho životní pouť

Učitel národů Jan Amos Komenský se narodil v Nivnici roku 1592. V dvanácti letech osiřel a ujala se ho otcova sestra ve Strážnici. Roku 1608 nastoupil do Přerova do školy a začal se připravovat na kazatelskou službu. Od roku 1611 studuje v Herbornu na Nassavské akademii. Od roku 1613 navštěvuje bohoslovecká studia v Heidelbergu. O prázdninách navštívil Nizozemí. Studia zakončil roku 1614.

Roku 1618 se oženil a působil ve Fulneku. Po obsazení Fulneku neapolským vojskem se skrýval na Moravě a později na panství Žerotínů v Čechách. V roce 1622 mu zemřela manželka i děti na mor. V té době už mu publikovali několik titulů mj. *Pravidla snazší mluvnice* nebo *Nedobytný hrad*. O rok později vydává titul *Labyrint světa*, a věnuje ho

Obr. 10 J. A. Komenský

Žerotínům. Jeho další životní dráha byla velmi spisovatelsky plodná, zvláště co se týká pedagogiky. Celý další život se pohyboval v exilu a snažil se pomáhat krajanům v nouzi. Od roku 1628 žil v polském Lešně a po jeho vypálení roku 1656 odešel do Amsterdamu, kde zemřel roku 1670.³⁵²

7.2.2 *Labyrint světa a ráj srdce z perspektivy poutníka*

Na začátku pouti dostal poutník uzdu všetečnosti od svého průvodce Všežvěda, ale dostal také zvláštní brýle od druhého průvodce, který se jmenoval Mámení. Tyto brýle zkreslovaly skutečnost stejně, jako zkresleně ji vnímají lidé, kteří podleli zvyku, stereotypu. Co bylo malé, viděl velké, co bylo bílé, to viděl černé apod. Naštěstí je Mámení nasadil poutníkovi nějak krivě, takže poutník mohl, když chtěl, vidět svět tak, jak byl.³⁵³

Pak vyšli do světa a sledoval, co se v něm děje. Nejprve zhodnotí řemeslné cechy, pak pokračují od studentů po profesory, filozofy, básníky, metafyziky, historiky a další svobodná zaměstnání. Potom prohlédli různé duchovní stavy a úrady, světskou šlechtu, vojáky, rytíře, boháče až došli k trůnu moudrosti a ve všem spatřili marnost nad marnost.³⁵⁴

Nakonec chce poutník opustit svět a hledá domov. Poutník slyší třikrát Boží příkaz „Navrať se!“, aby vstoupil do svého srdce:

Kteréž rady já, jak sem rozuměl, tak sem poslechl, a že sem Boha radícího poslechl, přešťastně sem učinil; ale i to již dar jeho byl. Sebera tedy, jak sem mohl, myšlení svá, a uzavíraje oči, uši, usta, chřípě a všecky zevnitřní průduchy, vstoupil sem vnitř do srdce svého; a aj, bylo tam tma. Ale když se, očima mhouraje, trochu poobhlédnu, spatřím skrovničké, skulinami se vpouštějící světlo a uhlédám na vrchu v klenutí svého toho pokolíčka okno jakési veliké, okrouhlé, sklenné, ale zašpiněné a zamazané čímsi tak hrubě, že žádného skrze ně světla nešlo.

VYPÁSÁNÍ POKAŽENÉHO PŘIROZENÍ. Takž při tmavém tom skrovném světle sem tam se ohlédaje, uzřím po stěnách obrázky jakési, pěkného někdy díla, jakž se zdálo, než barev zašlých a s utínanými nebo ulamovanými některými oudy. K nimž blíže přistoupě, znamenám nápisy: Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Středmost.³⁵⁵

³⁵² KOMENSKÝ, J. A., *O sobě*, s. 335–345.

³⁵³ Srov. KOMENSKÝ, J. A., *Labyrint světa a ráj srdce*, s. 19.

³⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 30–130.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 136.

A v pokojíčku srdce je poutník navštíven Kristem, který se ho ptá, kde tak dlouho byl. Kristus ho proměnil a dal mu nové brýle, jejichž obroučkou je Boží Slovo a sklem je Duch Svátý.³⁵⁶ Potom mohl poutník teprve uvidět svět pravdivě a v něm i neviditelnou církev. Nakonec je uveden do Božího domu a spatřil Boží slávu:

A zděšen byv hrůzou velebnosti, stydě se za svou hříšnost, že člověk poškrvněných rtů jsem, i zvolal sem: „Hospodin, Hospodin, Hospodin Bůh silný jest, lítostivý a milostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství a pravdě, milosrdenství čině tisícům, odpouštěje nepravost a přestoupení i hřích! *Hospodine, smiluj se pro Ježíše Krista i nade mnou hříšným!*“³⁵⁷

Poutníka se Ježíš skutečně ujímá a říká mu, aby se ničeho nebál, neboť On ho vykoupil. Poslední kapitola je chválou a děkováním, že poutník mohl přijít k Bohu. Cituje v závěrečném „magnificat“ také sv. Augustina: „Pozdě jsem si tě zamiloval, ó krásno věčná, protože jsem tě pozdě poznal!“³⁵⁸ Poslední větou knihy je betlémský chvalozpěv andělů.

7.2.3 Poutník labyrintu světa versus ruský poutník

Komenského poutník se dívá na svět jako na místo, které je zcela propadlé špatnosti, lži, utrpení, žalu a marnosti. Jedinou záchranou je uniknout z tohoto světa do světa duchovního, odejít k Bohu.

Ruský poutník také prožil mnohá utrpení, která ho ovšem neodradila a stále se snaží najít své životní povolání. To najde v neustálé modlitbě, která není útekem z tohoto světa, ale novým vtělováním Božího Slova, Ježíše Krista, do masa, do těla poutníka. Potom už poutníkovi nevadí strádání cest, zima, déšť, hlad ani útoky lidí. Třebaže je sám chudý, druhé obdarovává a ukazuje jim cestu ke spáse, která začíná tady a teď.

7.3 Poutníková cesta

První část knihy *Poutníková cesta*³⁵⁹ napsal **John Bunyan** ve vězení v Belfordu na počátku 70. let 17. století. John Bunyan odpadl od anglikánské církve a je spojován ranými baptistickými komunitami.³⁶⁰ Toto dílo je alegorickým putováním

³⁵⁶ Srov., KOMENSKÝ, J. A., *Labyrint světa a ráj srdce*, s. 145.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 172.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 175.

³⁵⁹ V originálu *The Pilgrim's Progress*.

³⁶⁰ Srov. NOBLE, T. Poutníková bible. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 251.

podobně jako Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*. Autor pojal děj jako sen, který se mu zdá, když spí v „jeskyni“. Poutníka nazývá Kristiánem (Křesťanem). Další osoby v díle nemají taktéž vlastní jména, ale jsou nazvány funkčně: žena, děti, Světaznal, Evangelista, Zatvrzelý, Povolný, Pomoc, Formalista, ... atd.

Kniha je jednou z nejvíce překládaných anglických knih. Největší popularity dosáhla sice až sto let po autorově smrti, ale už za jeho života byla vydána jedenáctkrát.³⁶¹

7.3.1 Onografie, geografie a spiritualita poutníka

O poutníkovi víme pouze tolik, že je to muž v poskvrněném šatě, jenž má ženu a děti. Tento muž čte knihu a na zádech má veliké břemeno. Pláče a neví, co má dělat. Na začátku jeho putování stojí zásadní otázka: „Co mám dělat, abych byl spasen?“ Tento muž byl velice neklidný, trápil se a byl v depresi.³⁶² Evangelista mu podal pergamen, kde bylo napsáno: „Uteč před budoucím hněvem!“ A muž se zeptal, kam mám běžet? Evangelista ukázal prstem přes pole a zeptal se ho, jestli vidí Těsnou bránu. Muž řekl, že nevidí. Nakonec ale uviděl zářící světlo a tedy vyběhl, i když jeho rodina plakala a lidé si mysleli, že se zbláznil.³⁶³ Takto začíná pouť Křesťana. Pozemské věci, například to, co poutník jedl, autor nepopsal.

Základním geografickým rámcem je putování z Města Zkázy na horu Sión, do Nebeského města. Další místa, která dokreslují cestu, jsou například: zeď Spasení, návrší s křížem, svah Těžkostí, dolina Pokoření, dolina Tůně Smrti, město Marnost s Jarmarkem Marnosti (jehož králem je Belzebub), dále je tam Hrad Pochybování.

Názvy těchto míst prvoplánovitě popisují esenci těchto míst, a tedy průměrně důvtipný čtenář už nemůže být příliš překvapen dějem, který se tam odehraje.

Dozvídáme se o různých příhodách, které poutník prožije. Také ho doprovází, můžeme říci, „přátelé“ se jmény Evangelista, Věrný, potká Vykladače, Lásku, Nadějného. Ovšem všechny tyto bytosti jsou osobnostně zúženy na obsah svého jména. Například ctností Věrného je, že je věrný a doprovodí Kristiána až na konec pouti.³⁶⁴ Takto šablonovitě bychom mohli pokračovat dál. Poutník touží po společenství, ale ví, že ho

³⁶¹ Srov. BUNYAN, J., *Poutníková cesta z tohoto světa do světa budoucího*, s. 171.

³⁶² Srov. tamtéž, s. 16.

³⁶³ Srov. tamtéž, s. 17.

³⁶⁴ Srov. tamtéž, průřez knihou.

dosáhne až v Nebeském Jeruzalémě. (což ovšem znamená slovníkem baptistů církve)³⁶⁵ Pragmatický funkcionalismus zastínil aspekty personalismu a tedy de facto i duchovní rovinu poutníka.

7.3.2 Poutník Kristián versus ruský poutník

Začnu tím, co oba poutníky spojuje. Je to Bible – Boží slovo, „na které se mohou spolehnout.“³⁶⁶ Dále je jim společné to, že oba potřebují pomoc, aby toto slovo správně chápali. Kristiánovi³⁶⁷ pomáhá Evangelista nebo Vykladač, poutníkovi pomohl starec a kniha *Dobrotoljubije*.

Nejlépe ilustruje rozdíl spiritualit výklad tohoto úryvku Písma: „Všelikou modlitbou a prosbou modléce se každého času v Duchu, a v tom bedliví jsouce se vši ustavičností a prošením za všechny svaté“ (Ef 6,18).³⁶⁸

V knize *Upřímná vyprávění* nacházíme tento úryvek: „Nahlédl jsem do Bible a tam jsem na vlastní oči viděl to, co jsem předtím slyšel, totiž, že je nutné bez přestání se modlit, modlit se v duchu v každý čas (Ef 6,18), na každém místě pozvedat ruce k modlitbě (1 Tim 2,8).“³⁶⁹ Ruský poutník čte tento text Božího slova literárně, jsou tedy pro něho příkazem, že modlitba musí být nepřetržitá. Proto se snaží ze všech sil zjistit, jak to činit.³⁷⁰

Průběh cesty ruského poutníka není jednoduchý – bylo mu vyhrožováno, byl zbit, okraden, potkal divoká zvířata. V jádru je ovšem jeho cesta klidná, protože Ježíš je už přítomen. Potíže jsou reálné, ale jsou spíše školou důvěry, nejsou determinující.³⁷¹ Poutník již žije svoji spásu, přestože ještě nemá její plnost. Poutník ví, „že je velký hříšník, ale není tím ani příliš překvapen ani znepokojen, neboť takový je stav lidstva.“³⁷² Podstatné je pokojně pokračovat po cestě k Bohu. V *Poutníkově cestě* naproti tomu čteme:

³⁶⁵ Srov. NOBLE, T. Poutníková bible. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 255.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 259.

³⁶⁷ V originálu Christian tedy je možné přeložit i Křesťan, protože ostatní jména jsou rovněž přeložena.

³⁶⁸ Kralický překlad.

³⁶⁹ *Upřímná vyprávění*, s. 55.

³⁷⁰ Srov. NOBLE, T. Poutníková bible. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 258.

³⁷¹ Srov. tamtéž, s. 260.

³⁷² Tamtéž.

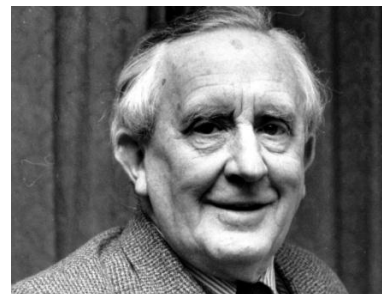
Všiml jsem si, že někde uprostřed údolí se nachází pekelná propast a i ta se rozevírala těsně u cesty ‚Co jen si teď počnu,‘ bědoval Křesťan. A pořád a pořád šlehaly plameny a vycházel kouř, a to tak silně, že všude sršely jiskry a ozývaly se příšerné zvuky (a na nic z toho Křesťanův meč neplatil, tak jako platil na Apollyona), takže byl nucen zastrčit meč do pochvy a uchýlit se k jiné zbraní zvané *Všeliká modlitba*, a tu k mému sluchu doléhalo jeho volání: ‚*Ó Hospodine, prosím tě, vysvobod' mou duši*‘ (Žl 116,4).³⁷³

Pro Bunyanova poutníka je modlitba zbraní, jakousi pomocí, kterou se ubrání proti nebezpečím a pokušení.³⁷⁴ Přestože paradoxně je výklad *Kristiána* „duchovní“ – alegorický, Slovo má pro něj funkci meče, kterým on bojuje. V tomto silně rezonuje Bunyanův kalvinismus. Cesta je hrozná a temná, kouř a dým, stálé ohrožení zatracením. ‚Občas můžeme mít pocit, že Bůh je v *Poutníkově cestě* přítomný především svou nepřítomností (...); velmi těžko si lze přestavit Kristiána, jak se modlí Ježíšovu modlitbu, aby nesešel z cesty, po níž kráčí.‘³⁷⁵ O Bunyanově poutníkovi se dá říci, že to byl poutník se Slovem v ruce.

7.4 Hobit aneb cesta tam a zase zpátky

7.4.1 John R. R. Tolkien a jeho životní pouť

John Ronald Reuel Tolkien se narodil roku 1892 v Bloemfonteinu v Oranžském svobodném státě – dnešní Jihoafrické republice. Arthur a Mabel Tolkienovi se do Jihoafrické republiky přestěhovali kvůli lepším životním podmínkám. Klima ale ohrožovalo zdraví J. R. R. Tolkiena, proto se Tolkienovi v roce 1895 vrátili zpět do Anglie. Jeho otec zemřel v roce 1896 na revmatickou horečku

Obr. 11 J. R. R. Tolkien

a paní Tolkienová se se dvěma kluky usadila v okolí Birminghamu. Nejdéle (4 roky) bydleli ve vesnici Sarehole, kde Mabel kluky sama vzdělávala. Na toto období Tolkien vzpomínal nejraději. U Johna se již v tomto věku projevoval výrazný jazykový talent, a to až do té míry, že si vymýšlel vlastní jazyky. Jejich matka se roku 1900 i přes nesouhlas

³⁷³ BUNYAN, J., *Poutníková cesta*, s. 69–70.

³⁷⁴ Srov. NOBLE, T. *Poutníková bible*. In: *Velehradské dialogy I.*, s. 258.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 261.

širší rodiny stala katoličkou. John pak chodil do katolické Školy krále Eduarda až do roku 1911. Roku 1904 matka zemřela na cukrovku.³⁷⁶

Díky získanému stipendiu mohl studovat na univerzitě v Oxfordu klasické jazyky. Pak ho zaujala srovnávací anglická filologie, jejíž součástí byla i studia islandštiny a norštiny. V těchto jazycích objevil poklady starých mytologií – byl to pramen, ze kterého začal vyvěrat *Silmarillion*, kniha krátkých příběhů z jeho mytologického světa. Roku 1916 se oženil a téhož roku narukoval na frontu. Pouze díky zákopové horečce a dalším problémům se zdravím už v zákopech mnoho nepobyl a válku přežil. Pochopitelně nemohl zapomenout na zážitky z války... To byl další pramen jeho inspirace.³⁷⁷

V roce 1919 se vrátil na Oxford, kde začal vyučovat a stal se profesorem anglosaštiny. V roce 1929 začal navštěvovat spolu s přítelem C. S. Lewisem literární skupinu „Inkoustata“ a v rámci autorských čtení tam předčítal příběhy, který psal pro své děti. V jednom dopise se nám zachovalo, jak k němu přišla ona inspirace, když opravoval písemné práce:

Jeden z uchazečů naštěstí nechal jednu stránku nepopsanou (což je pro zkoušejícího to nejlepší, co ho může potkat) a já na ni napsal: „V jisté podzemní noře bydlel jeden hobit.“ V mé mysli se příběh vždy rodí ze jmen. A tak mě po chvíli napadlo, že bych měl zjistit, co byli hobiti zač. Ale to je jen začátek.³⁷⁸

Roku 1937 vyšel titul *Hobit* a šel velmi dobře na odbyt. Přátelé i nakladatel Tolkiena povzbuzovali, aby pokračoval. Pokračoval tedy v psaní a roku 1954 vyšel *Pán Prstenů*, ve kterém plně využil rozvinutou mytologii *Silmarillionu*. Autor se tímto počinem zařadil do velikánů v žánru fantazy, 150 miliónů prodaných výtisků dosahuje na třetí místo mezi romány vůbec.³⁷⁹ Spisovatel zemřel v roce 1973 v Bournemouth v Anglii.

7.4.2 Zrání vztahovosti, psychiky a spirituality na hobití pouti

Není těžké si dosadit za slovo „dobrodružství“ slovo „putování“ a ihned zjistíme, že Gandalf, který ono ráno stál u branky Bilbo Pytlíka z Kopce, je „anděl“ zvoucí hobita

³⁷⁶ Srov. CARPENTER, H., *J. R. R. Tolkien: životopis*, s. 25–40.

³⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 52–61.

³⁷⁸ CARPENTER, H., *J. R. R. Tolkien: životopis*, s. 154.

³⁷⁹ WAGNER, Vit. *Tolkien proves he's still the king* [publikováno 16. 4. 2007] Dostupný z WWW: <http://www.thestar.com/entertainment/2007/04/16/tolkien_proves_hes_still_the_king.html>.

na pouť.³⁸⁰ Už podtitul knihy *cesta tam a zase zpátky* tomu napovídá. Poutník Bilbo vyšel z domova, aby se Domů vrátil ostřílený bojovník s prstenem moci. Realita pouti vysvítá i z toho, že hrdina na začátku pouti **nevěděl kým je, a kam vlastně putuje a co ho čeká**, to se dozvídá postupně. Nemáme prostor na rozebrání celé knihy z perspektivy poutníka, a proto se soustředíme na některé epizody, z nichž první je vyjití na pouť.

Tolkien na úvod velmi podrobně popisuje pohodlí, množství spíží a bohatství Bilba. Do kontrastu staví jeho naprostou neochotu změnit pohodlí za cokoliv jiného. Přichází k němu průvodce Gandalf a velmi elegantně ho o klid připraví. Pozve k němu na oběd dvanáct trpaslíků.

Bilbo dostane přezdívku „lupič“ – „Boží posel“ Gandalf ho posílá s jasným povoláním.³⁸¹ K tomu se objevuje na stole mapa pouti. Je velmi typické, že **poutníkovi se, spolu s výzvou vyjít, konkretizuje i cíl**. Mapa je ovšem psána písmem, kterému on nerozumí. To tak bývá, kdyby mu rozuměl, nikdy by se neodhodlal vyjít. Gandalf se znovu ráno objevuje, aby využil vykojenosti hobita a „vyhnal“ ho putovat. Bilbo si zapomněl vzít úplně zásadní věci: klobouk, vycházkovou hůl a dokonce peníze! Ale nedovolili mu, aby se vrátil. **Při pouti je totiž nejtěžší překročit práh vlastního domu**.

Další zkouškou poutníka byly Mlžné hory. Gandalf dává toto upozornění před vstupem.

„Nesmíme sejít z cesty, jinak je s námi konec,“ varoval. „Potřebujeme jednak potraviny, jednak odpočinek v rozumném bezpečí – a taky je nutné překročit Mlžné hory po té pravé stezce, nebo v nich zabloudíte a budete se muset vrátit a začít znovu od začátku (jestli se vám vůbec podaří vrátit se).“³⁸²

Jsou zde zastoupeny základní prvky *onografie*, kromě toho Gandalf varuje před ztrátou cesty. Pokud poutník bloudí, vždy je to zdržení a navíc se může ocitnout v kruhu, to se stává jak na poušti, tak v horách, zvláště pokud je mlha. **Toto platí i v rovině ducha**.

Příchod do Roklinky má zvláštní zpěvnou atmosféru. Rozpustilí elfové je vítali s radostí a pohostinností. Tolkien vkládá zásadní komentář situace poutníků v pohodlí.

³⁸⁰ Srov. TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 13–15.

³⁸¹ Srov. tamtéž, s. 25.

³⁸² Tamtéž, s. 47.

Je to sice divné, ale o věcech, které je dobré mít, a o časech, které je dobré zažít, se dá povědět jedna dvě a nikdo to zvlášť neposlouchá; kdežto věci nepříjemné, vzrušující, ba dokonce příšerné mohou být základem dobrého vyprávění a v každém případě zaberou toho vyprávění spoustu. (...) Bilbo by tam byl s radostí zůstal na věky věků – i kdyby ho kouzelné přání mohlo okamžitě bez potíží vrátit do jeho hobití nory.³⁸³

Tolkien pěkně shrnul naši tendenci *utábořit se v oúzách* ať už reálných či duchovních. Také čtení run na mapě při měsíčním světle odkazuje na to, že pouze v *noci*, kdy procházíme utrpením, se nám konkretizuje stezka, po které máme jít.

Bouře a setkání se skřety v temnotě odkazuje na zápasy s d'áblíky, které v temné noci poutníci podstupují. Průvodce Gandalf přichází na pomoc právě ve chvíli bezvýhodného obklíčení v temnotě, způsobí zmatek a zabije Velkého skřeta. Jeho hůl zářila pouze slabě, aby je jako průvodce provedl temnotou. A právě v temnotě hory se Bilbo setkal s Glumem. Kým je schizofrenní Glum? Glum je bytost, která zcela podlehla *prstenu moci* a žila po staletí v temnotě pod horou. Prsten mu dal věčný život, ale odsoudil ho k nenávisti, životě ve strachu a samotě. Glum je *obrazem hříšníka zhrouceného sama v sobě* a s věčným hladem, který roste zápasem s intelektem Pytlíka. Prsten už v temnotě nechtěl být a tak si našel nového pána. Zápas Gluma s Pytlíkem má úžasný závěr. Bilbo mohl Gluma zabít, protože měl meč a prsten, ale bylo mu ho líto, slitoval se na tímto ubohým hříšníkem, požehnal mu v duchu, přál mu dobro. V *Pánu Prstenu* nakonec Bilbův skutek milosrdenství rozhodne o tom, že Sauronův prsten bude zničen.³⁸⁴ Nikoliv však Frodem, ale Glumem, který hobitovi, v kritické chvíli jeho podlehnutí moci prstenu, ukousl prst...

Co mne zaujalo dál, bylo setkání s kožoměncem Meddědem. Bájny silák není zrovna prostého charitativního charakteru. Poutníci k němu přicházejí v malých skupinkách a to postupně rozšiřuje jeho srdce. Můžeme ho chápat jako anděla, který má úkol obdarovat, ale také něco naučit. Gandalf o něm říká, že je potomkem lidí, kteří žili ve světě dřív, než se objevil drak Šmak. To zřetelně odkazuje na jeho nezraněnost hříchem. To se také ukáže při boji pěti armád, kdy je to právě Medděd, který rozdrťí největší skřety a rozhodne bitvu. Když k němu přišli, je to právě vyprávění o jejich prožitém dobrodružství a statečném zápasu poutníků, co jim otevře dveře jeho domu. Tento dům je velký a pohostinný, plane v něm v létě oheň, odkazuje na dům Otce. V Tolkienově světě není

³⁸³ Srov. TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 51.

³⁸⁴ Děj *Pána prstenu* – závěr.

Kristus jednoznačně „rozklíčovatelný“, prosvítá v různých postavách stejně, jako je to ve světě. Dojemný je obraz jeho zvířat – služebníků, která velmi střeží a miluje.³⁸⁵

Do *temné noci* Temného hvozdu, však musejí vstoupit sami. Gandalf, jejich průvodce se vzdálil. Bilbo je tím, kdo jedná rozhodujícím způsobem.³⁸⁶ Přesto v elfím hradě, kde je uvězněn, také reptá: „Jsem jako lupič, co nemůže pryč, ale musí uboze loupit den za dnem pořád ve stejném domě,“ říkal si. „Tohle je ta nejnudnější a nejotravnější stránka celého toho hloupého, únavného a nepříjemného dobrodružství. Kéž bych byl zpátky ve své hobití noře.“³⁸⁷ Nebudeme zabíhat do dalších podrobností, ale *právě v temnotě Hvozdu*, v nebezpečných a krizových situacích, je Bilbo „odtučňován“ a *stává se osobností*, bojovníkem. Bilbo si také uvědomuje, že se do všech problémů dostali sami jenom proto, že neposlechli Gandalfa a *opustili stezku kvůli prázdnému břichu*. Vůbec je v Hobitovi zřejmé, jak hladovění či půst k pouti neoddělitelně patří.

Poslední epizodu, které věnuji prostor, jsou potíže se Šmakem, drakem hlídajícím poklad. Sledujeme, jak Bilbo postupuje temnotou hory do jejího nitra, kde se skrývá poklad a Šmak. V tunelu zápasí se svým strachem, což je největší bitva, kterou musí vůbec vybojovat.³⁸⁸ Připlížil se ke spícímu draku a podařilo se mu uloupit zlatý pohár z pokladu. Je dobré položit si otázku, proč zrovna pohár?³⁸⁹ Trpaslíci se zaradovali, když uviděli pohár, ale drak se v tom okamžiku probudil! Jeho vztek otrásal celou horou, rozhodl se zloděje dopadnout a zničit. Bilbo uvažoval nad úslovím svého otce: „Každý drak má nějakou slabinu!“³⁹⁰ (...) a šel se na něho znovu podívat. Drak Bilba překvapil a začal se neviditelného Bilba (díky prstenu) vyptávat na jméno. Bilbo mu ovšem neřekl svoje jméno, ale odpověděl v hádankách. Jméno totiž znamená moc nad osobou. Drak se také blýskl

³⁸⁵ Srov. prorok Izajáš: Na něm spočine duch Hospodinův: duch moudrosti a rozumnosti, duch rady a bohatýrské síly, duch poznání a bázně Hospodinovy. Bázní Hospodinovou bude prodchnut. Nebude soudit podle toho, co vidí oči, nebude rozhodovat podle toho, co slyší uši, nýbrž bude soudit nuzné spravedlivě, o pokorných v zemi bude rozhodovat podle práva. Žezlem svých úst bude bít zemi, dechem svých rtů usmrtí svévolníka. Jeho bedra budou opásána spravedlností a jeho boky přepásá věrnost. Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát. Tele a lvíče i žírný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit. Kráva se bude popásat s medvědicí, jejich mláďata budou odpočívát spolu, lev jako dobytek bude žrát slámu (Iz 11,2–8).

³⁸⁶ Srov. TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 134–153.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 148.

³⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 179.

³⁸⁹ Vrací se mi na mysl: „Za jedné noci temné, s touhou, v lásce roznícena, ó, blahé štěstí! vyšla jsem nezpozorována, když můj dům již byl utišen.“

³⁹⁰ Srov. TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 184.

svými vědomosti, věděl toho moc, draci totiž mají dobrý čich a jsou inteligentní. Argumentoval tak dobře, že Bilbo málem zmátl. Když ho Bilbo pochválil, jak je krásný a obrněný, tak drak mu ukázal svoje břicho, kde byla lysina v místě srdce. Pak se ale drakovi začal posmívat a drak ho málem spálil na škvarek. „Nikdy se neposmívej živým drakům, Bilbo, ty blázne!“ řekl si a později se to stalo jeho oblíbeným úslovím, které přešlo v přísloví. „Nemáš tohle dobrodružství ještě zdaleka za sebou,“ (...) a byla to svatá pravda.³⁹¹

Následně si Bilbo uvědomil, co všechno řekl, a komu všemu tím způsobil problémy. To je typická situace po rozhovoru poutníka s „drakem“. Drak totiž věděl o nečistých motivacích trpaslíků a ještě jiné věci. Je důležité si všimnout, že draka nakonec zabil někdo jiný, na základě Bilbovy informace. V duchovní rovině můžeme za drakem vidět buď d'ábla, netvora³⁹² nebo vlastní smyslnost vůči osobě (hora). V případě d'ábla má svoji logiku i to, že ho zabije někdo jiný, než Bilbo, kterému zůstane jen pachut' ze setkání a na to místo přicházejí celé armády skřetů (d'áblíků), aby se pokladu (srdce) zmocnily.

V závěru knihy je zásadní ozáření děje poznáním:

„Tak se proroctví starých písní přece jen nějak splnilo.“ poznamenal Bilbo.

„Ovšem!“ potvrdil Gandalf. „A proč by se nemělo splnit? Snad byste se nedíval na proroctví s nedůvěrou, protože jste je sám pomáhal uskutečnit? Jistě si opravdu nemyslíte, že vás při všech vašich dobrodružstvích a útěcích vedlo pouhé štěstí, jenom k vašemu prospěchu? Jste výborná osoba, pane Pytlíku, a mám vás moc rád, ale jste přece jen docela malý chlapiček v širším světě!“

„Zaplat'pánbůh!“ zasmál se Bilbo a podal mu nádobu s tabákem.³⁹³

Bilbo si uvědomí, že ačkoliv měl velký podíl v uskutečnění „proroctví“, tak může zůstat pokorným, protože štěstí či náhoda vlastně neexistuje, a to on, jakožto zkušený poutník, už dobře ví.

7.4.3 Hobit versus ruský poutník

John. R. R. Tolkien zvolil jinou cestu pro předávání evangelia než platonští filosofové, kteří kladou důraz na pojmy. Kvůli svým dětem, zahalil příběhy evangelia a jejich jádro do nových příběhů.

³⁹¹ TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 188.

³⁹² Srov. Ž 74,12–17, Ž 89,11 nebo delší text Job 40,25–41,26.

³⁹³ TOLKIEN, J. R. R., *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, s. 250.

Oba dva poutníci (hobit i ruský) opustili domov, majetek a vydali se na nejistou misi. Oba dva procházejí útoky, obdobím nejistoty. Ale, co je markantní jak u hobita, tak u ruského poutníka, je jejich růst. Osoba není nikdy statická. Osoba má dvě možnosti – buď roste, zraje, je propalována nebo uhelnatí, koroduje, degraduje.

V hobitovi procházíme výkyvy jeho zrání snad ještě intenzivněji než u ruského poutníka. Mohli bychom se ovšem ptát, zdali je přítomno evangelium a modlitba. Ohledně evangelia zde není pochybnost, modlitbu bych hledal za rozhovory s průvodcem Gandalfem.

8. SYSTEMATIZACE TITULŮ SPIRITUÁLNÍHO PUTOVÁNÍ ZAHRANIČNÍ PROVENIENCE

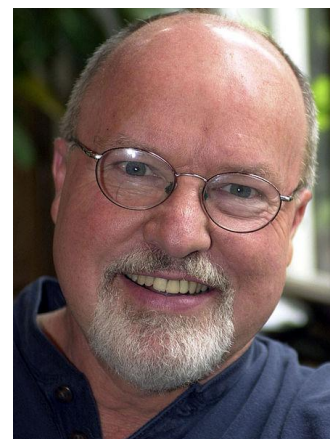
V této kapitole chci nabídnout průřez autorů, kteří se soustředili na putování, které koná poutník přímo ve svém srdci, aniž by nutně musel putovat geograficky. V následujících podkapitolách projdeme tituly novodobých autorů Richarda Rohra, Jeana Varniera, Henri Nouwena, André Daigneaulta. Richard Rohr se ve svých dílech intenzivně zohledňuje věk a pohlaví člověka vzhledem k fázi psycho-spirituálního růstu osobnosti. Ostatní autoři předkládají spíše obecnější axiomy.

8.1 Cesta divokého muže

8.1.1 Úvodní slovo o cestě autora

Richard Rohr je františkánký kněz, narodil se roku 1943 v Kansasu, USA, jako potomek německých rodičů. V roce 1961 vstoupil do řádu františkánů, v roce 1970 byl vysvěcen na kněze a o rok později založil komunitu rodin Nový Jeruzalém ve státě Ohio. V roce 1986 založil Centrum pro akci a kontemplaci v Albuquerque ve státě Nové Mexiko, USA.

V současné době žije v blízkosti františkánské komunity v Albuquerque a dělí svůj čas mezi službu v místě a kázání na všech kontinentech. V českém prostředí je poměrně známý díky propagaci chlapské spirituality. Někdy je zatracován, protože používá různé pomůcky pro své katecheze, jako je Enneagram nebo různé obrazy z východních náboženství.

Obr. 12 Richard Rohr

Těžiště jeho spirituality je založeno v tzv. františkánské alternativní ortodoxii – praxi kontemplace a život v kenotickém postoji, sebe vyjádření v radikálním soucitu – zájmu o sociálně opomíjené.³⁹⁴ Richard Rohr je autorem mnoha knih, z nichž se soustředím pouze na jednu.

8.1.2 *Cesta divokého muže z perspektivy poutníka*

Richard Rohr v úvodu píše, že problémem dnešních mužů je dezorientovaná nezacílená existence. Tito muži nemají svou „severní hvězdu“, která by je orientovala. A katolická církev to nezvládá příliš dobře. Její dovednost se projevuje spíše ve zralejších fázích osobnosti a jejího sjednocování s Kristem, ale nemá smysl hovořit o rozjímání, či soucitu s mužem, který není zamilován do Krista.³⁹⁵ Také „fotbalová“ víra dnešních mužů má spíše co do činění s výhrou než s bláznovstvím kříže a vzkříšením Krista. Filosofie pokroku a úspěchu, skrytý strach mužů z žen a žen z mužů... zaujaly v našem srdci místo Credo. Všechno je dnes zpochybňováno – vláda, církev, rodina i vzdělávací systém. Lidé jsou vyděšení a hledají neokonzervativní a restaurační přístup. To je ovšem něco, co zcela odporuje biblické víře. Zásadním rozdílem mezi jasně definovaným náboženským systémem a Božím systémem je víra. Bůh mne totiž vábí až tam, kde nemohu ovládat výsledky a uplatnit svoji chytrost. Na tuto cestu ale nemůže mladý chlapec vyjít sám, potřebuje učitele s autoritou, který zná cestu a pomůže mu na kritických místech.³⁹⁶

Richard Rohr ve své knize vysvětluje, že životní pouť každého muže má určité etapy, které se nedají obejít.³⁹⁷ V prvním úseku života se může mladému muži stát, že se mu nepodaří zakusit svoji vlastní sílu a schopnosti, pak se stává mladým bláznem. Iniciace může chlapci pomoci v tom, že pochopí, co se od něho, jako od muže, očekává. Je to období egocentrismu, černobílého vidění světa a ideálů. Okolo třicítky si mladý uvědomí své limity, už ví, že si nemusí věci dokazovat, ale spíše nastupuje cestu odříkání. Pokud se dále snaží pokračovat „v pubertě“, stává se trapným.

³⁹⁴ Richard Rohr, *OFM* [cit. 10. 3. 2014] Dostupný z WWW: <<https://cac.org/richard-rohr>>.

³⁹⁵ Srov. ROHR, R. a MARTOS, J., *Cesta divokého muže*, s. 8.

³⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 9–13.

³⁹⁷ Schéma 4 srov. tamtéž, s. 20–21.

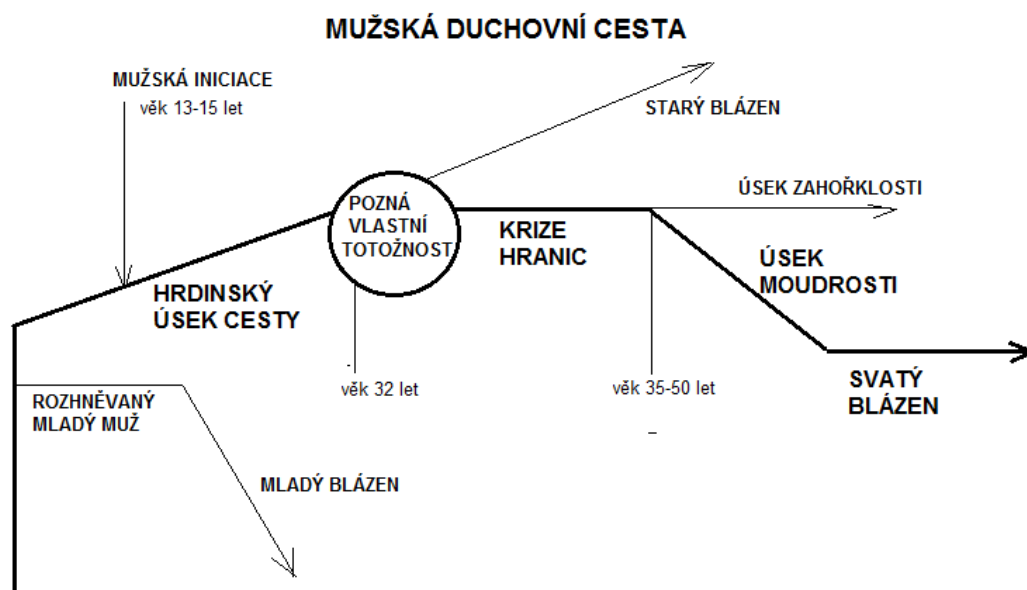

Schéma 5 Mužská duchovní cesta podle R. Rohra

Krize středního věku je ve znamení kříže. Už nefunguje to, co fungovalo dřív. Muž víc než dříve potřebuje duchovní doprovázení. Okolo čtyřicítky už nevyhnutelně nastupuje sestup v „temné noci“. Mohou nastat bolestné změny. Pokud muž na tuto cestu nevstoupí, stane se zahořklým a jeho „rány“ hnisavými. Svatý blázen – „děd, stavec“ je Božím milovaným synem, mužem paradoxů, krácejícím po Božích cestách.

Pro lepší pochopení toho, kým je v pojetí Rohra „stavec“, použiju další schéma:

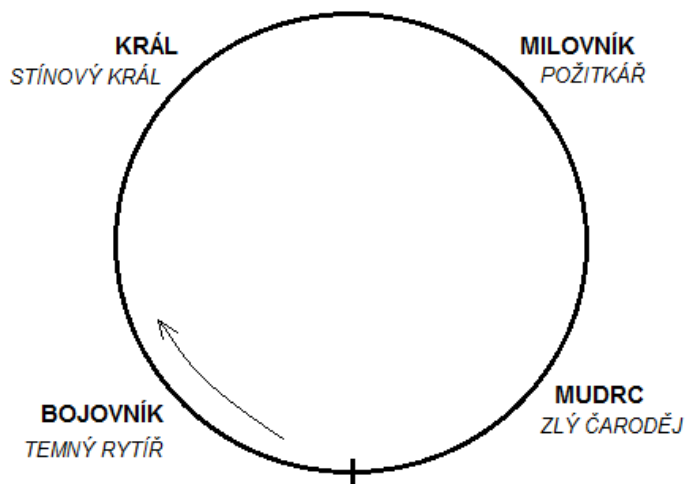

Schéma 6 Formace starce

V tomto schématu jsou zobrazeny čtyři roviny, čtyři archetypy, které se objevují nebo někdy také ne... v srdci každého muže. Rohr si je vypůjčil od Roberta Moora.

Bojovník je ten, kterého obdivují kluci ve filmech, je odvážný, vytrvalý, odolný a oddaný věci. „Bez dobrého krále je bojovník upřímně naivní, nebezpečný a pravděpodobně zodpovědný za většinu nesmyslného a téměř pro zábavu vznikajícího násilí na této planetě. (...) Je věrný tomu, kdo nebo co si věrnost zaslouží, a soustředí se na svůj úkol, aniž by se příliš zaobíral svým pohodlím nebo bezpečím.“³⁹⁸

Kromě středověkého ideálu rytířství se v Evropě tento typ prakticky nevyskytoval. Jeho karikaturou je *temný rytíř*, který buď není královým poddaným, nebo poslouchá špatného krále.³⁹⁹

Druhým archetypem je *král*. Soustředí v sobě autoritu otce ve smyslu pořádku, vedení, zákona. Je vyrovnaný a sebejistý. Je schopen žehnat a necítí se ohrožen růstem a vyzrálostí druhých, protože nepotřebuje jejich obdiv. Ježíš je pro nás Králem králů. Ovšem jeho *stínová podoba* je obrazem neschopnosti a paranoie – všichni ho ohrožují. Proklíná ty, kdo jsou mimo sféru jeho moci, je manželem, který tluče svou ženu.⁴⁰⁰

Dalším archetypem je *milovník*. Není jen tím, který je schopen radovat se ze života a vnímat jeho krásy pod povrchem, ale sám je umělcem, básníkem, hudebníkem – učí nás tančit před Bohem – je zapalován Duchem Svatým. *Jeho stínem* je ten, kterého požitkářství uzavře do sebezničujících potěšení. Propadne drogám, alkoholu, nakupování nebo sexu. Jeho plnění povinností je chladné, vysává okolí, protože je prázdný. Odmítnutý bůh se vrací jako démon – zažíváme to v dnešní společnosti.⁴⁰¹

Posledním je *mudrc*, který učí člověka poznání sebe sama, rozlišovat věci duchovně, soudit ne podle zdání, ale podle toho jaké skutečně jsou. Může být otcovským zpovědníkem, duchovním vůdcem, prorokem, nebo i knězem. Jeho karikaturou je *zlý čaroděj*, který uvěřil ve svou moc, a tak to s ním jde z kopce. Nepodrobuje se sám duchovnímu vedení, je to náboženský profesionál. Je zřejmě nejhorší variantou ze všech.⁴⁰²

Pokud se tyto čtyři archetypy prolínají v osobnosti, máme před sebou „starce“, který je svobodným mužem v Boží náruči. Starcovo srdce je propálené Duchem, už v něm nastala smrt ega a oslavil se v něm Boží život. Dokáže unést všechny životní protiklady –

³⁹⁸ ROHR, R. a MARTOS, J., *Cesta divokého muže*, s. 139.

³⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 140.

⁴⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 138.

⁴⁰¹ Srov. tamtéž, s. 141–142.

⁴⁰² Srov. tamtéž, s. 140–141.

mužskost a ženskost, jednotu i mnohost, vítězství i neúspěch..., protože už zemřel sám sobě. Pro starce není smrt nepřitelem, ale „sestřičkou smrtí“, jak říkal František.⁴⁰³

Seřadil jsem archetypy podle jejich projevu v životě muže tak, aby to odpovídalo prvnímu Rohrovu schématu. V prvních fází bojovníka jde o cestu vzestupnou – král je ten, který dotahuje bojovníkovo paradigma. Milovník je už v kenotické oblasti, protože ten, v kom roste Bůh – Láska, se musí umenšovat. V poslední fázi dochází v životě syntetickému vyzrání osobnosti, která si nepotřebuje nic dokazovat, protože ví, že je milována Bohem a to stačí. Plody, které toto prožívání přináší, se projevují v prorocké schopnosti a darech vedení mladých.

8.1.3 Rohrův muž versus ruský poutník

Dnešní muž je Božím synem bez důstojnosti, bez sebevědomí, bez opravdové moci. Je utiskován pastí úspěchu a celého systému. Mnoho mužů trpí tím, že se jich jejich lidský otec nikdy nedotkl, možná neměl čas nebo odvalu to udělat. Výsledkem jsou věční chlapi, kteří neumí být otci nebo neví, jak jimi být. Nejsou schopni dovést věci až do konce, darovat se.⁴⁰⁴ Rohr věci pojmenovává a cituje Jana: „Pane, ukaž nám otce, a víc nepotřebujeme (J 14,8).“

Ruský poutník hledá nejen otce, ale hledá především někoho, kdo by ho naučil modlit se. Byl osloven slovem Písma a chce ho naplnit. Po usilovném hledání nachází starce, který mu ukáže cestu. Stane se tím, který se modlí a putuje.

Richard Rohr zdůrazňuje, že starce musí být kontemplativní. Starce žije a navrácí se do svého středu, přestože ví, že on tím Středem není. Středem je Kristus. Zároveň musí být tím, kdo koná a jedná v duchu evangelia pro druhé.

Richard Rohr jezdí na setkání mužů, které jsou založeny na přiblížení se tzv. hraniční zkušenosti. Používání bubnování, iniciačních rituálů, ohně, netradičně pojaté mše svaté atd. má chlapy dovést k tomu, aby se nelákavé křesťanství „nedělního kabátu“ přetransformovalo v živoucí, integrální a chlapské. Víra musí přestat být systémem, kterému se podrobují „věční chlapi“, ale musí se stát životní cestou mužů, kteří přijali sami sebe a ví, Komu patří. Starce nemusí v případě ruského poutníka řešit nedospělost a nepřijetí mužské role, jde mu o školu modlitby, ruský poutník totiž už ví, co chce.

⁴⁰³ Srov. ROHR, R. a MARTOS, J., *Cesta divokého muže*, s. 145.

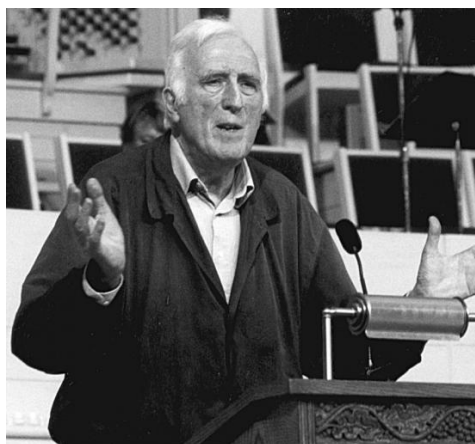
⁴⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 152.

8.2 Cesta k lidství

8.2.1 Pout' autora k založení univerzit srdce

Kněz *Jean Vanier* je známý především jako jeden ze zakladatelů hnutí komunit *L'Arche* – Archa, kde lidé s rozvinutým postižením a jejich přátelé asistenti, utvářejí domov a sdílejí společný život.

Narodil se roku 1928 v Ženevě, kde jeho otec sloužil jako kanadský diplomat. Vzdělání získal v Anglii a Kanadě. Když mu bylo 13 let, přemluvil svého otce, aby mohl studovat na Anglické královské námořní akademii. Sloužil pak v anglickém a později kanadském námořnictvu. Po roce 1950 opustil námořnictvo a během duchovního hledání si udělal doktorát z filosofie na Katolickém Institutu v Paříži. Pak vyučoval v Torontu na St. Michael's College.

Obr. 13 Jean Vanier

Po návratu do Francie v roce 1964 začal žít se dvěma postiženými muži a knězem Thomasem Philipem ve vesnici Trosly Breuil a tímto krokem zahájilo činnost hnutí Archa, které se rychle rozrůstalo. Sám Vanier pak začal cestovat a mluvil o zkušenosti, která proměnila jeho vlastní život tím, že přišel, aby poznal život s postiženými lidmi. Dnes existuje 130 komunit Archa ve 30 zemích na pěti kontinentech. Bibliografie Jeana Vaniera čítá desítky titulů.⁴⁰⁵

8.2.2 Cesta k lidství z perspektivy poutníka

Dovolím si na úvod vložit svůj záznam přednášky z Lovaně v Belgii, kde vysvětlila hlavní koordinátorka komunit Archa ve Flandrech a Nizozemí, Christine Bruggeman, co to jsou komunity Archa.

⁴⁰⁵ Srov. *Jean Vanier, Biography*. [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://www.larche.ca/en/jean_vanier/biography>.

Jsou to univerzity srdce. Co to znamená? Mezi mozkiem a srdcem je vzdálenost asi 25 cm, což je pro člověka víc než tisíce kilometrů pěšky. Dnes mají mladí lidé kolem 20 let a nejsou schopni mít zdravé vztahy. Očekávají lásku za výkon – za to, že naplní očekávání rodičů, partnera, firmy. Za to, že mají věci na sobě podle posledních módy a dobře vypadají, nebo případně že jsou dobří v posteli či mají výsledky ve sportu. Ale to není láska, to je business, to s láskou **nemá nic společného**. Když přijde mladý dobrovolník do komunity, nic z toho se od něho nečeká. Samozřejmě, že je zapojen

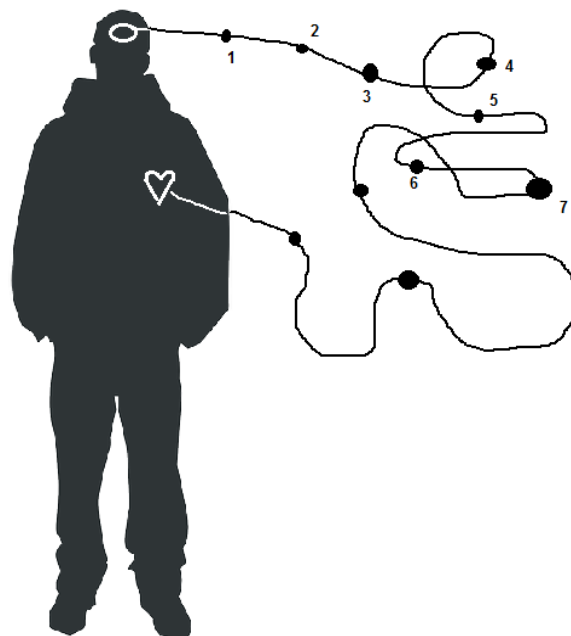

Schéma 7 Cesta k lidství

do opatrovnické práce, ale zažije to, že je milován jenom tak... Zažije přijetí tak, jak je. Musí se naučit jíst dohromady... Společné jídlo v komunitě trvá třeba hodinu. Tam se v klidu vstupuje do vztahu, bez tlaku či kontroly, jenom tak. **Zkušenost „pravého setkání ve vztahu“ se totiž nedá kontrolovat. Pokud ho kontrolujeme, rozbijeme ho.** Komunity Archa o sobě říkají, že jsou komunitami víry. Ne naopak. Protože tam nechodí lidé proto, že jsou věřící, ale proto, že se jimi stávají. Nezávisle, zda jsou to katolíci, protestanti nebo muslimové. Ve zkušenosti se slabými sestrami a bratry dojdeme k tomu, že se setkáváme tehdy, když jsme si rovni v lásce.⁴⁰⁶

Titul *Cesta k lidství* je shrnutím pěti pořadů z rádia CBC, které autor upravil. V první části píše **o samotě**. Nemyslí tím geografickou samotu pustého ostrova, ale psychicko-spirituální samotu, která se objevuje v životě každého člověka. Nejsnadnější východisko je v horečné činnosti a dobývání úspěchů. Ovšem ti, kteří jsou vyloučeni ze společnosti z důvodu handicapu nadprůměrnosti, či spíše podprůměrnosti, v jakékoliv oblasti, se tímto způsobem brání jen velmi těžko. Samota u nich může ústít do deprese, do závislosti na drogách a úteků, anebo až k touze po smrti. Nejčastěji se samota projevuje jako apatie – chaos.⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ Nepublikované autorovy „Zápisky z Lovaně“, 6. díl *Zápisů* ze dne 8. 3. 2012.

⁴⁰⁷ Srov. VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 12–15.

Život se už neubírá podle rozpoznatelných vzorů. Osoba pohlcená touto formou samoty neprožívá jenom prázdnotu, muka a vnitřní neklid, ale ani žádné přání a touhy, které by měly být naplněny, a netouží ani žít. (...) Veškerý řád je pryč. Ti, kdo se v takovém chaosu nacházejí, nejsou schopni vztahů a naslouchání druhým. ... Žijí v naprostém zmatku, uzavřeni v sobě samých. Taková samota se může stát nevladatelnou úzkostí do té míry, že se člověk velice snadno zblázní.⁴⁰⁸

Tlak na člověka v západní společnosti může snadno vytvořit tento problém, zvláště u postižených. Ale samota přítomná v nepatologické formě je naopak to, co žene lidi k tvořivosti a změně v životě. Jean Vanier ukazuje, že v afrických vesnicích, kde je naopak důraz na společenství, které vytváří pocit řádu a bezpečí, je skryta obtíž jednotlivce osvobodit se z moci kmene, aby mohla vyniknout jeho skutečná a nejhlubší osobnost. Tento paradox je součástí paradoxní lidské existence.⁴⁰⁹

U dětí je tento paradox nejzřetelnější, protože i ty děti, které jsou odmítány, či zneužívány a žijí v děsivých podmínkách, dokážou zranění a bolest přeměnit na energii, která je táhne dopředu. Ale takové děti pak mají vybudované bariéry, které je izolují od druhých. Jediná moc, která může tyto zdi rozbořit, je skutečná láska. Láskou se zde myslí sedm kroků.

Láska: *odhaluje* druhému jeho krásu; *je chápající* – rozumí; *komunikuje* – pomáhá odhalit pravdu o člověku; *ctí a oslavuje*; *pomáhá* na sebe vzít odpovědnost za vlastní život; *vede ke společenství*; *odpouští*.⁴¹⁰

8.2.3 Vztahovost, psychika a spiritualita na cestě

V následující kapitole autor podrobně rozebírá tuto lásku z perspektivy *cesty k sounáležitosti*. Je touhou někam patřit, je to vědomí toho, že jsme bratry a jsme si navzájem poslání. V dnešní sekulární společnosti se počítá jediná věc, a tou je individuální úspěch – ten zaručí, že budu obdivován. Komunity, které chtějí vybudovat toto vědomí sounáležitosti, se mu obvykle uzavírají na čas, nebo natrvalo. Tak je to také u komunit Archa – než vyroste důvěra jako prostor pro růst osob i skupiny, je potřeba pevného společenství.⁴¹¹

⁴⁰⁸ VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 15.

⁴⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 18–24.

⁴¹⁰ Srov. tamtéž, s. 27.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 39–62.

Třetí kapitola mluví o cestě z *odloučení k přijetí*, mluví o *vnitřním uzdravení*. Můj problém může být, že mám strach z neznáma, z někoho odlišného. Bojím se těch, kdo nejsou konformní – disentů, bojím se odlišnosti barvy kůže, jiné kultury, náboženství, či zdeformované tváře nebo těla. Mám také strach ze změn a nezdaru. Všechny tyto strachy mne svazují a brání mi přijmout druhé a milovat je.⁴¹²

To jediné, co člověka může osvobodit je *cesta srdce*. Je to cesta, na níž dozrává srdce, aby byl člověk schopen čistých vztahů. Vztahů od srdce k srdci, ve kterých je přítomen Bůh. Je-li srdce zralé, je schopné jít i cestou, které ostatní nerozumí, a nezahořknout. Pak je možné nebát se zranění, vidět krásu a hodnotu druhých, rozumět jim a přijímat je takové, jací jsou, nikomu nevnucovat víru. Henri Nouwen, holandský kněz, který žil v komunitě Daybreak v Kanadě, vyjádřil, co ho naučil těžce tělesně a mentálně postižený Adam.

Zde je člověk, který mně víc než kdokoli jiný spojil s mým vlastním vnitřním já, mým společenství a mým Bohem. Zde je člověk, o něhož jsem se měl starat já, ale který nakonec přijal mne do svého života a do svého srdce tak neuvěřitelným způsobem. Zde je můj rádce, učitel a průvodce, který ke mně nemohl promluvit ani slovo, ale naučil mně více než kterákoli kniha, profesor nebo duchovní vůdce.⁴¹³

Naučil ho žít v přítomnosti. Mnohem hlouběji si uvědomil, že spiritualita vychází z našeho lidského bytí neboli je to tak, že spiritualita znamená být plně člověkem.⁴¹⁴

V další kapitole se mluví o *cestě ke svobodě*. Jakou svobodu má Jean Vanier na mysli? Má na mysli svobodu od nutkavých potřeb, klamných motivací, od „klamného já“. Rozlišuje tyto stupně svobody:

- Strach je dobrým rádcem. Bojím-li se války, genocidy, uvažuji o svobodě.
- Poznání vlastních omezení a bloků – týká se to studia vlastní kultury, ale i poznání těch cizích. Znamená to opustit falešné jistoty, získat chudobu srdce.
- Přijetí moudrosti z nečekaných událostí – úmrtí přítele, nemocí, toho, co se nás dotkne.
- Přijetí průvodce – pomocníka v rozlišování.

⁴¹² VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 69–85.

⁴¹³ NOUWEN, H., *Adam, Boží miláček*. Brno: Cesta, 2000.

⁴¹⁴ Srov. VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 97.

- Vzory, které mně ukazují cestu – matka Tereza, Maxmilián Kolbe...
- Cesta ke svobodě je zápas, který nás může ponižovat.
- Svoboda srdce se rodí ve společenství s Bohem, který nás přijímá v naší ubohosti.

Bůh sám je vůdcem na této cestě skrze něžnost, nenásilí a odpuštění. K cestě srdce se vrátím v následující kapitole, kde Henri Nouwen nabídne trochu jiný model.⁴¹⁵

Závěrečná etapa cesty vede *skrze odpuštění*. Odpustit znamená propustit z vězení svého srdce lidi nebo skupinu lidí (Rusy, Němce), kteří mne zranili, nebo ublížili mým blízkým. Ježíš přede mne staví jádro křesťanského poselství: „Milujte své nepřátele. Dobře číňte těm, kteří vás nenávidí. Žehnejte těm, kteří vás proklínají, modlete se za ty, kteří vám ubližují. Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili!“ (Lk 6,27–29) Stejně tak Ezechiel ve 37. kapitole mluví o tom, že Bůh vyvede lid z hrobů. Židé věděli, že odpouštět může pouze Bůh. Pouze on mne toto umění může naučit. Jean Vanier nabízí pět kroků, které můžu udělat ze své strany:

- Odmítnout princip pomsty.
- Modlit se za srdce z masa.
- Snažit se pochopit svého utiskovatele.
- Uznat svoje stinné stránky.
- Vytrvat.

Člověk, který zakusil odpuštění od Boha, je sám schopen skutečně odpouštět. Stačí si připomenout setkání Jana Pavla II. se svým vrahem, nebo Maxmiliána Kolbeho – jejich svoboda, jejich lidství vyrůstá ze schopnosti odpouštět.⁴¹⁶

8.2.4 Vanierův poutník k lidství versus ruský poutník

Oba dva poutníci se vydávají na cestu lásky. Vanierův poutník je vyváděn z uzavřenosti ve společenství, které mu dává prostor k uzdravení srdce, aby se mohl vydat na cestu srdce. Postižení mají neklamný barometr opravdové lásky a vyvádějí svoje spolubratry z pasti sobectví a soběstačnosti.

⁴¹⁵ Srov. VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 110–130.

⁴¹⁶ Srov. tamtéž, s. 145–156.

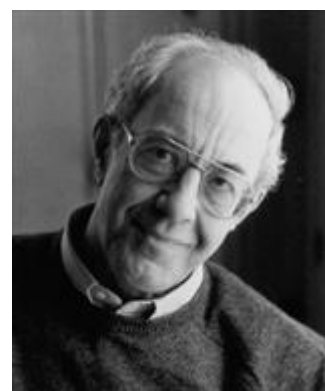
Oba dva poutníci vyšli ke svobodě, opustili své domovy, kde vyrostli. Lze říci, že ruský poutník má prioritu v modlitbě a tedy růstu vertikály, kdežto Vanierův poutník roste skrze setkání s Kristem v bezmoci bližního.

Je zde i rozměr žehnání v odpouštění. Jako ruský poutník dokázal požehnat těm, kdo ho cestou zbili, nebo mu dávali najevo jeho trapnost či nesmyslnost jeho otázky, tak i poutník lidství nakonec v odpuštění požehná všem těm, kdo mu ublížili.

8.3 Cesta srdce

8.3.1 Poutník světových univerzit jde do Daybreaku

Autor knihy *Cesta Srdce*, **Henri Jozef Machiel Nouwen**, se narodil v roce 1932 v městě Nijkerk v Holandsku. Mezi Nouwenem a jeho matkou se vytvořilo silné pouto díky těžkému porodu. Od nejranějšího dětství chtěl být knězem. Byl zábavným a energickým mužem, který rád vedl druhé.

Obr. 14 Henri Nouwen

V roce 1957 byl vysvěcen knězem za diecézi Utrecht. Pak učinil neortodoxní krok a začal studovat psychologii. Byl ovlivněn Hansem Fortmanem, známým psychologem náboženství zabývajícím se akcí a kontemplací. O prázdninách rád překračoval „normy“. Pracoval v dolech v Limburgu nebo sloužil jako armádní kaplan. Jindy sloužil jako kaplan na lodní lince Amerika Holandsko. Od roku 1964 do 1966 studoval v Menninger Institut v Topeka v Kansasu, kde ho pozval psycholog Gordon Allport. Po absolvování zůstal ve státech ještě dva roky vyučovat na Notre Dame a pak se vrátil do Holandska.

Ve státech publikoval své první knihy: *Intimita: eseje z pastorální psychologie* a *Tvořivá služba*. Vyučoval v Amsterdamu, poté Utrechtu a přitom pracoval na doktorátu z teologie. Poté využil v roce 1971 pozvání z univerzity v Yale, USA a nastoupil s podmínkou, že nebude psát habilitaci. V roce 1974 obdržel profesorský titul z pastorální teologie. Následně využívá možnosti sabatického volna, které strávil v trapistickém klášteře Genezaret. Z tohoto šestiměsíčního pobytu publikoval deník s názvem *Naslouchal jsem tichu*. V roce 1979, po smrti matky, se do kláštera opět na několik měsíců vrátil.

Roku 1981 opustil definitivně univerzitu Yale a odjel do Bolívie studovat španělštinu, aby žil ve slumech na předměstí Limy v Peru. Ovšem Nouwen byl manuálně velmi nepraktický a tato zkušenost byla pro něho těžká. Bůh mu bolestivě ukázal, že není

Jeho vůle, aby zde byl. Poté se vrátil do Států, kde v letech 1983–1985 vyučoval teologii osvobození na Harvardu. V roce 1983 mu Jean Vanier zavolal a pozval ho odpočinout si do Trosly. Tento okamžik byl pro Nouwena zásadní – začal pozvolna objevovat své povolání, našel nový domov. Po dvou letech přijal pozvání na roční pobyt do komunity v Daybreaku v Torontu. Prvního půl roku bolestivě vybojovával bitvu mezi tím být produktivní, anebo být plodný. K nalezení nového povolání a identity přispěl malíř ze sedmnáctého století a muž s několikanásobným postižením Adam. Popisuje to v knize *Návrat marnotratného syna*. Roku 1986 se rozhodl zůstat natrvalo. Po deseti letech zde také umírá.⁴¹⁷

Jeho bibliografie obsahuje desítky titulů. V českém prostředí vyšly i další tituly o duchovním putování: *Cesta čekání*. *Cesta pokoje*. *Cesta moci*. (1996); *Nesobeckou cestou* (2010); *Duchovní život jako cesta* (2012).

8.3.2 *Cesta srdce a její etapy*

Henri Nouwen vedl seminář spirituality pouště v Yale, z něhož pramení text této knihy, která je uvedena krátkým příběhem.

Arsenius byl vysoce vzdělaný Říman v hodnosti senátora, který žil na dvoře císaře Theodosia jako učitel urozeného Arcadia a Honoria. Zatímco žil ještě v paláci, modlil se otec Arsenius k Bohu těmito slovy: „Pane, přiveď mne na cestu spásy.“ A uslyšel hlas, který mu pravil: „Arsenie, uprchni ze světa a budeš zachráněn.“ Poté, co tajně přeplul z Říma do Alexandrie a uchýlil se k osamělému životu na poušti, Arsenius se opět modlil: „Pane, přiveď mne na cestu spásy“ a znovu uslyšel hlas, který mu říkal: „Arsenie, uprchni, zachovávej mlčení, neustále se modli, neboť toto je pramen bezúhonnosti.“⁴¹⁸

Ve slovech *uprchni*, *zachovávej mlčení* a *neustále se modli*, jsou „naznačeny tři způsoby, jak zabránit světu, aby nás zformoval do své podoby, a jsou to tudíž tři způsoby, jak žít v Duchu Svatém.“⁴¹⁹

Jako prvního, koho *samota*, ale „samota s Kristem“ proměnila do podoby „zdravé“ na těle i duchu byl sv. Antonín – poustevník. Společnost každé doby je sítí, v níž se člověk

⁴¹⁷ Srov. *A Remarkable Life -- The Henri Nouwen Story* [publikováno 27. 9. 2003] Dostupné na WWW: <<http://www.jknirp.com/noubio.htm>>.

⁴¹⁸ NOUWEN, H., *Cesta srdce*, s. 12.

⁴¹⁹ Tamtéž.

zaplétá a deformuje, spoutává... a může zemřít v návalu farních a jiných aktivit. Plodem tohoto způsobu života je **rostoucí hněv a chtivost**. Jediný prostředek, který může zničit naše staré falešné já, je proměňující samota *pou(š)ti*. Jde o zbavení se podpůrné konstrukce přátel, rozptýlení na internetu, v televizi, z knih... studia. Do samoty *pou(š)ti* vcházíme proto, abychom se uprostřed zápasu se strašlivým tlakem svého ega setkali se samotným Ježíšem Kristem, aby se On stal naším pravým já.⁴²⁰ Antonín a jeho současníci se nevzdálili od lidí proto, aby jim unikli, ale proto, aby je byli schopni zachránit, protože člověk, který se zmítá na „vraku své lodi“, toho není schopen.

Další podmínkou spásy je **mlčení**. Mlčení má tři stránky plodnosti – činí z nás poutníky, chrání vnitřní oheň a učí nás mluvit.

Jednou přišel na poušť arcibiskup Theofilus, aby navštívil otce Pambo. Otec Pambo s ním však nepromluvil. Když nakonec bratři řekli Pambovi: „Otče, řekni arcibiskupovi něco, aby mohl být duchovně povzbuzen,“ odpověděl: „Nepovznáši-li ho mé **mlčení**, nebude povznesen ani mými slovy.“⁴²¹

V dnešní společnosti jsem natolik zavalen slovy, že slova ztratila schopnost promlouvat. Mluví ke mně učitelé, kněží a jsou to jenom slova, slova, která neodrážejí Slovo. „Otec Tithoes kdysi řekl: ‚Pout‘ znamená, že člověk by měl ovládat svůj jazyk.‘ *peregrinatio est tacere – mlčím-li, jsem poutníkem.*“⁴²² Hlavním problémem mluvení je zaplétání se do věcí světa. Naopak mlčení ze mne učiní cizince, poutníka.

Mlčení je svaté, protože **v nás chrání oheň Duchu Svatého**. Naopak příliš mnoho slov oslabuje víru a činí člověka vlažným, nevěrným a nevěrohodným. Mlčení brání mému vyhoření. Mlčením ve mně roste Slovo, slova získávají na hodnotě. Vytváří úctu k Písmu a jeho sdílení, jeho vedení. **Mlčení** nakonec není absencí vnějších slov, ale **službou milosrdenství** vyrůstající z vnitřního ticha, ticha neposuzování.⁴²³

Neustálá modlitba je třetím pramenem spásy. Řecký výraz, kterým se tato modlitba vyjadřuje, znamená „spočívání v klidu“. Hesychasmus. Modlitba hesychastů je klidná modlitba, modlitba srdce, modlitba pravdy. Theofan Zlatovorník říká, že „modlit se znamená

⁴²⁰ Srov. NOUWEN, H., *Cesta srdce*, s. 15–25.

⁴²¹ Tamtéž, s. 39.

⁴²² Tamtéž, s. 45.

⁴²³ Srov. tamtéž, s. 54–57.

sestoupit myslí do srdce a tam uvnitř sebe sama stanout před tváří Pána...“⁴²⁴ Makarius Veliký mluví podobně: „Atletovým největším úkolem je dostat se do srdce.“⁴²⁵ Dále už autor vysvětluje metodu, kterou dobře známe z *Upřímných vyprávění*.

8.3.3 Poutník srdce versus ruský poutník

Slovo *versus* v nadpisu podkapitoly je pouze provokativní. Cestou srdce jde samozřejmě i ruský poutník. Záměrně jsem používal slovo *pou(š)t'*. Rozlišení mohu provádět pouze geograficky, v ostatních rovinách ztrácí význam.

8.4 Cesta nedokonalosti

8.4.1 Několik slov o životní pouti autora

André Daigneault se narodil roku 1938 v dělnické čtvrti Saint-Henri v Montrealu. Mládí a dospívání strávil ve Verdunu. V dětství měl chatrné zdraví, proto nemiloval sporty, ale byl neúnavným čtenářem: románů, poezie, čehokoliv zajímavého. Několik let pracoval v Seagramu, přičemž navštěvoval kurzy poezie a literatury na univerzitě v Montrealu. Do jeho dvaceti let, pro něho Kristus nebyl někdo živý. Říká o tom: „Předstíral jsem, že jsem šťastný, ale Kristus na mne čekal. Po dvacítce jsem prožil několik obtížných let, hledal jsem, cítil jsem prázdnotu ve svém srdci.“

Obr. 15 A. Daigneault

Byla to konverze jeho přítele, co způsobilo průlom do jeho srdce. Divil se: „Jak to že je tak šťastný? Jakým slovem po něm Bůh mrštil?“ Jednoho pátku večer si koupil Bibli. Otevřel ji a narazil na verš z Jana: „***Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám; ne jako dává svět, já vám dávám.***“⁴²⁶ Tato věta jím otřásla. Příští ráno šel do kostela za knězem, aby se vyzpovídal. Měl touhu po zpovědi. Vyznal se ze svých hříchů a od okamžiku vyznání v sobě pocítil Boží lásku. Pocítil hluboký pokoj. Uslyšel ve svém srdci volání, nemohl zůstat stejným člověkem. Dotkla se ho milosrdná Boží láska.⁴²⁷

⁴²⁴ NOUWEN, H., *Cesta srdce*, s. 69.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 70.

⁴²⁶ Jan 14,27.

⁴²⁷ Srov. *Brève biographie* [aktualizováno 25. 2. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.cursillos.ca/action/modeles/28m-Andre-Daigneault.htm>>.

Seznámil se s otcem Henri Royem, zakladatelem J.O.C. a Sekulárního institutu Pius X, což byl pro něj nový začátek jeho života v Kristu. V říjnu 1964 se účastnil první směny hnutí „Setkání“. V průběhu let André Daigneault přednášel na mnoha místech a vstoupil do kontaktu s hnutím křesťanské obnovy. Také začal vést schůzky po domech a setkával se s mládeží. Projížděl Quebec, Ontario a Spojené státy. Dne 10. října 1982 byl vysvěcen na kněze. V dubnu 1985 vydal *V srdci trápení*, kniha shrnuje výběr z básní napsaných v letech 1955 až 1988. Se silnou intuicí, která ho charakterizuje, vydal knihu *Od srdce kamenného k srdci z masa*. Uznání své slabosti a zranitelnosti je jediná cesta k uzdravení srdce.

V současné době otec André Daigneault vede Foyer de Charité⁴²⁸ (Villa Châteauneuf) v Suttonu v Quebecu. Zabývá se novou evangelizací konkrétním způsobem v „Retraite fondamentale“ – *základní ústup (ústraní, výslužba)*, jež obsahuje syntézu křesťanské víry pro každého: praktikující i neprovozkující, kněze, páry, pokřtěné nebo nepokřtěné. Je to pro všechny zážitek. *Základní ústup* je určen všem, kteří chtějí po dobu pěti dnů růst ve víře. Kurz je určen pro věk od 18 let do 88.⁴²⁹

8.4.2 Cesta nedokonalosti z perspektivy poutníka

Titul *Cesta nedokonalosti – svatost pro chudé* není monografie odborníka, je to spíše zdařilá sbírka citovaných textů, které autor propojil vlastními úvahami. Lze zde spatřit zřetelnou jednotící myšlenku, která také je v *malé cestě* u Terezie od Dítěte Ježíše nebo u Marty Robinové a jiných poutnic a poutníků Ducha. Kniha

Schéma 8 Sestup z moruše

je sice rozčleněná do kapitol, ale všechny se týkají jednoho tématu: *na pouti Ducha je všechno naopak*. Žebřík je postavený naopak. Terezička napsala své sestře Célině,

⁴²⁸ *Domy lásky* vznikly z popudu Marty Robinové (1902–1981), francouzské stigmatizované mystičky.

⁴²⁹ Srov. *Brève biographie* [aktualizováno 25. 2. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.cursillos.ca/action/modeles/28m-Andre-Daigneault.htm>>.

že „*Stejně jako Zacheus jsme vylezli na strom!*“ Ježíšova žádost: „Pojď rychle dolů!“ mne vede k sestoupení na poslední místo, abych ho přijal v chudobě srdce.⁴³⁰

V čem je problém? Problém je v *usilování o ctnosti*. Terezie vysvětlovala, že největším zlem je pýcha a samolibost, které vyrůstá z toho, že si občas řeknu: „Tak a teď už jsem střídmý a také zvládám čistotu...“ toto vyslovit znamená, že jsem spadl do pasti pýchy, která je smrtelná.⁴³¹

Geneviève Esquierová vysvětluje jansenismus, od kterého nás Terezie od Dítěte Ježíše konečně osvobodila, takto: „Církev první poloviny 20. století byla stále ještě poznamenána jansenismem. Láskyplné božské poselství katolické víry překroutila pastorační praxe v morální kodex sepsaný pro ctnou elitu. Nehlásalo se snad mnoha generacím náboženství, které se buduje ‘silou paží’ a v němž si člověk chtěl vytesat vlastní sochu, aby na něj Bůh konečně mohl pohlédnout bez znechucení a obdivovat ho?“⁴³²

Každý, kdo zápasí o svatost svou silou, je nemocný jansenismem. Pokora je pro Terezii svatost a svatost je pokorou.⁴³³ Vedla k této pokoře svoje novicky. Marii od Trojice na její stížnost, že není schopná ctnosti, odpovídá:

„Jestliže si dobrý Bůh přeje, abyste byla slabá a bezmocná jako dítě, myslíte si, že máte menší cenu? (...) Přijměte zakopnutí či dokonce pád na každém kroku. Přistupte na to, že svůj kříž ponese slabě a bezmocně. Vaše duše z toho bude mít mnohem větší užitek, než kdybyste vedena milostí s nadšením konala hrdinské skutky, které by vaši duši naplnily osobním uspokojením a pýchou.“⁴³⁴

O co je tedy potřeba usilovat? André Daigneault cituje Jeana Daujata, aby křesťany vyvedl z jejich šablonovitých přístupů:

Člověk, který nadmíru oplývá přirozenými schopnostmi, nemusí mít z nadpřirozeného hlediska žádnou cenu a vůbec nemusí jít po cestě věčného života. Naopak, ti nejubožejší z lidí, zcela bez přirozených schopností a dokonce bez jakékoli přirozené ctnosti, budižkníčemové, skutečné lidské odpadky, zchátralé bytosti zavržené lidmi i lidskou společností, mohou nadpřirozeně žít z Božího života a směřovat ke svatosti. Nikdy nezapomínejme, že Boží milost je nabízena nejprve chudým,

⁴³⁰ DAIGNEAULT, A., *Cesta nedokonalosti*, s. 128.

⁴³¹ Srov. tamtéž, s. 127.

⁴³² Tamtéž, s. 127.

⁴³³ Srov. tamtéž, s. 129.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 131.

pokorným a mnohdy také těm, kdo mají nejméně přirozeného nadání, takže mají nejmenší sklon vkládat důvěru v sebe.⁴³⁵

Znamená, to tedy, že univerzitní profesori, kteří dosáhli mnoha úspěchů, mají slabou naději spásy? Ti, kdo budují charitní díla, jsou velmi ohrožení? Vypadá to tak. Ti, kdo jsou v pomáhajících pozicích, se totiž často staví do spasitelských rolí, do rolí filantropů, což ovšem není svatost. K tomuto říká Jean Vanier:

„Někteří lidé mají nutkavou potřebu pomáhat druhým, něco pro ně dělat, a to někdy i ve jménu Boha a spravedlnosti. Dřou se a dřou, žijí životem plným činnosti, obklopeni projevy náklonnosti od těch, kterým pomohli, avšak často si nedovedou najít čas na sebe a vyhoří. Jejich velkodušnost je přivede ke zhroucení, protože vyplývá spíše z potřeby být nepostradatelní a milovaní, než ze skutečné touhy po dobru a svobodě druhých.

Takoví lidé pocítují neovladatelnou potřebu mít moc nad svým okolím. Co by se stalo, kdyby se jim tato moc vymkla z rukou? Mohou sice hodně znát, učit a vést druhé, ale jejich potřeba mít moc a ovládat, někdy i duchovně, je činí nesvobodnými. Když pak člověk chce uskutečňovat Boží věci, brání mu to najít opravdovou svobodu.⁴³⁶

Otec André také píše o problému kněží, kteří „dělají“ pastorační z egoistických pohnutek. Jejich služba je pak poznamenána neschopností soucitu a pochopení druhých, autoritativním a dogmatickým přístupem.⁴³⁷ Dokud nepochopím, že chudí vlastně evangelizují mne – „evangelizátora“, moje působení je patologické. Jak tedy vypadá Ježíšova neúspěšnější mise?

Ježíš visí na kříži zcela obnažen, připraven o šaty, připraven o lidskou důstojnost, připraven o úctu a obdiv, připraven o všechny funkce a pozice, připraven dokonce o schopnost hlásat radostnou zvěst, připraven o své učedníky a jejich důvěru, připraven o vše kromě Mariiny přítomnosti.

A ti, kteří tam byli, viděli pouze jeho zbité tělo. Pak bylo jeho tělo uloženo do hrobu. Sestoupil do hlubin země. Musel sestoupit, aby zakusil nejhlubší smrt.⁴³⁸

Překonání touhy stoupat, vyniknout, nasycení svého ega, vyžaduje cestu sestupu. Člověk by takového činu nebyl vůbec schopen, kdyby Bůh mu nešel naproti, jako

⁴³⁵ DAIGNEAULT, A., *Cesta nedokonalosti*, s. 102.

⁴³⁶ VANIER, J., *Cesta k lidství*, s. 110.

⁴³⁷ DAIGNEAULT, A., *Cesta nedokonalosti*, s. 84.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 71, cituje Jean Varniera, *Zlomené tělo*.

milosrdný otec. Toto vycházení Otce naproti, tuto *temnou noc* otec André také zmiňuje, o čemž jsem již pojednal u sv. Jana od Kříže. Marta Robinová řekla, že *Boha dáváme jediné tak, že ho vyzařujeme*⁴³⁹, to předpokládá sestoupení ze svého stromu, aby se se mnou mohl setkat.

8.4.3 Poutník nedokonalosti versus ruský poutník

Ruský poutník na začátku knihy říká: „Z milosti Boží jsem člověk, křesťan, svými skutky veliký hříšník, svým stavem nejposlednější poutník bez přístřeší, toulající se z místa na místo.“⁴⁴⁰ Lze tedy beze strachu souhlasit s tím, že patří mezi chudé a poslední spolu s Kristem. On je poutníkem na sestupu, velikým hříšníkem, jak vyznává v první větě knihy a jeho modlitbou se stává ustavičná prosba o Boží milosrdenství. „Pane Ježíši Kriste, smiluj se nade mnou.“ Ruský poutník ví o své nedokonalosti a prosí o Boží slitování.

Nenalezl jsem zde žádnou rozdílnost.

9. TEMATICKÉ PŘÍBUZNOSTI POUTNÍKA

V této kapitole provedu sondu do filmové tvorby, která byla poutnické, či duchovní oblasti věnována. Prvním filmem, který zaujal moji pozornost, byla Kubrickova *Vesmírná odysea* (1968), která byla ve své době kultovním filmem, který předběhl dobu o desetiletí. V těžišti mého zájmu je tvorba Andreje Tarkovského, který je ojedinělým tvůrcem, schopným uchopit poutnické téma v transcendentních rovinách a převést ho do filmového obrazu. Stručně se zaměřím pouze na *Solaris*, *Zerkalo* a *Stalkera*. Jeho ostatní filmy toto téma taktéž obsahují, ale není tak zřejmé. V geo-psychické rovině se spirituálními přesahy patří mezi moje oblíbené poutnické snímky film *Svatojakubská pouť* (2005) od režisérky Coline Serreau, který krátce zmapuji.

9.1.1 2001: Vesmírná odysea (1968)

„*Konverze*.“ Tento Kubrickův sci-fi epos popisuje putování člověka od jeho zrození jako člověka, přes jeho smrt až k novému zrození.

Film začíná na úsvitu lidských dějin, v pravěku, kdy se opice-člověk dotkl tajemné věci, která se vedle něho přes noc objevila. Touto věcí je jakýsi tajemný monolit,

⁴³⁹ DAIGNEAULT, A., *Cesta nedokonalosti*, s. 103.

⁴⁴⁰ *Upřímná vyprávění*, s. 55.

dokonalého vzhledu, jednoduchosti, černé barvy, lesklý, nerozbitný. Člověk se ho dotkl a získal inteligenci, kterou využil k vraždě při boji o vodu. Další scéna už je z budoucnosti. Jde o záhadu na Měsíci, kde se objevuje monolit, jako něco transcendentního. V expedici Discovery jde o to zjistit, proč monolit vysílá paprsky na Jupiter, zda je tam nějaká mimozemská civilizace. Raketu na Jupiter řídí nejdokonalejší počítač světa HAL 9000. Tento počítač se nakonec stal nepřítelem, který chtěl člověka odstranit, aby mu nepokazil splnění mise na Jupiteru. Postupně zabije v raketě čtyři lidi. Hlavní hrdina Dave pak odpojit – zabil počítač, který mu zabil kolegy. Raketa je nepoužitelná, on vystupuje bez naděje do prostoru. Na tomto místě začíná fantastická snová pasáž. Dave letí ve vesmírném modulu, přístroje ukazují čas nula, prostor nula, rychlost nula. Bod konverze. Divák vidí starého člověka, vidí sám sebe a u toho stojí tajemný monolit. V poslední scéně filmu je vidět *dítě před porodem*, jak se dívá na Zemi; čeká na vstup do ráje.

9.1.2 Solaris (1972)

„*Návrat k otci*.“⁴⁴¹ Film *Solaris* spadá do žánru sci-fi, hlavní děj se odehrává na kosmické stanici, která obíhá okolo planety Solaris, která je tvořena mořem vykazujícím podivné vlastnosti.

Nyní projdu stručně hlavní dějovou linku filmu. Kevin je intelektuál, psycholog. Přijel domů, aby definitivně uzavřel poslední kapitolu svého života, spálil po sobě všechny dokumenty, rozloučil se definitivně s otcem a odletěl na vesmírnou misi k planetě Solaris, kolem které krouží stejnojmenná stanice. Cestou na letiště projíždí velké město, které působí jako bludiště. Záběry byly natáčeny v Tokiu. Tarkovski ukazuje divákovi, kde se ocitl. Člověk se ocitl se v bludišti, které sám vybudoval, ale ze kterého už nemůže nalézt cestu ven. Taková civilizace člověka odlidšťuje, které z něho činí žijící mrtvolu. Betonový svět desakralizuje sám život.

Na kosmické stanici se ocitl Kevin v jiném časoprostoru, který se mu jeví jako zcela nepochopitelný. Poslední dva obyvatelé stanice se chovají poněkud paranoidně. A navíc se u něho v pokoji přes noc objeví fyzická podoba jeho bývalé ženy Harey, která před lety spáchala sebevraždu. Kevin se ji pokusí vystřelit raketou do vesmíru a málem při tom uhoří, doktor Snout se mu směje:

⁴⁴¹ Podtituly pochází z komentáře Vladimíra Suchánka.

„Tak ty jsi měl návštěvu? Vyřídil jsi to velmi čistě. Dobře, nezemřeš na to. Doufal jsem, že použiješ na začátku zdrženlivost. Narkotika, jedy, barbituráty, co?“

Kevin reaguje: „Pokud jsi sem přišel šaškovat, můžeš taky hned odejít.“

„Nehodláš mi říct, že jsi nezkoušel provaz nebo kladivo? Nepředpokládám, že jsi hodil kalamářem, jak chtěl Luther? Ty jsi jí jen zamlčel, zmáčknutí tlačítka, to je vše! Příště, nesmíš panikařit.“⁴⁴²

Kevin se na stanici totiž setkal se svým svědomím, které se zhmotnilo. Snout se mu stává průvodcem, který Kevina postupně vede ke konverzi, je to pomalá a bolestná cesta. Na Snoutových narozeninách říká:

Vědec Sartorius pronesl přípitek: „Tohle je na vědu a na Snouta!“

Snout: „Na vědu? To bude omyl! Nikdy nikdo nevyřeší tenhle problém, ani génius, ani idiot! Nemáme žádné ambice dobýt vesmír. Jenom chceme rozšířit Zemi až k hranicím vesmíru. Nechceme žádné další světy. Jenom zrcadlo, abychom se v něm viděli. Snažíme se těžce navázat kontakt, ale jsme odsouzeni k neúspěchu. Vypadáme komicky, když pronásledujeme cíl, kterého se bojíme a který skutečně nepotřebujeme. Člověk potřebuje Člověka!“⁴⁴³

Člověka s velkým Č. V dalších scénách Kevin postupně poznává, kým je; v jedné ze scén putuje za Světlem doprovázen Snoutem a Harey – anděly, kteří doprovází poutníka, aby došel do cíle. Závěrečná scéna ho ukazuje na planetě Solaris, kde klečí u nohou Otce, ve dveřích Domova, kam se konečně vrátil, protože v slzách našel cestu zpět.

Podrobnější výklad filmu lze nalézt v knize *Topografie transcendentních souřadnic filmového obrazu* od Vladimíra Suchánka na stranách 190–230.

9.1.3 Zrcadlo (1975)

„Zpověď.“ Film není žánrově zařaditelný, má zřejmě nejblíže k básni. Film nemá prakticky žádný děj. Na začátku filmu je pro diváka nápověda – mladík, který koktá a není schopen se vyjádřit. Terapeutka ho zbaví této křeče, aby mohl volně mluvit. Je to metafora člověka, který není schopen mluvit, není schopen říci kdo je, který není schopen tvořit, který určitým způsobem nežije. Pouze setkání s Láskou mu vrátí řeč. Film vznikl po rozvodu Tarkovského a jeho svatbě s druhou ženou.

⁴⁴² Dialog ve 3. minutě druhého dílu Solaris.

⁴⁴³ Řeč ve 38. minutě druhého dílu Solaris.

Scéna, kterou by měl film začínat, je na jeho konci. Kamera zajíždí do tmavého lesa a ztrácí pohled na cestu. Ve středu filmu je zde k tomuto místu nápověda, jedna žena recituje: „Kde v půli život náš je se svou poutí, procházet mi bylo tak temným lesem...“, vyslovuje verš, kterým začíná Božská komedie. Celý film je koláží záběrů ze života režisérových matky, vzpomínek na otce – otce, který odešel do války a čekali ho několik let. Jsou tam i scény z druhé světové války, kdy ustupovala vojska po vodních pláních u Dněpru, je tam také prostřih z roku 1968, kdy jede po Václaváku ruský tank. Tím vším se prolínají záběry zrcadel. V zrcadle totiž vidím realitu jinak, mohu zahlédnout skutečnost ponořenou do věčnosti. Vidím věci, které jsou na mně a za mnou. Tyto skutečnosti často nechci vidět. Zrcadlo mi zobrazuje spirituální svět, věci se propojují, neexistují pouze oddělené zážitky, ale při zpětném pohledu vidím svůj příběh.

Ale o jaké putování zde jde? Jde o putování do minulosti. Do minulosti, kterou vidím jinak po letech, než jsem ji nahlížel dřív. Život se mi spojuje v nových souvislostech. Odkud jdu, kam a proč?⁴⁴⁴

9.1.4 Stalker (1979)

„*Křest*.“ Film je žánrově mysteriózní drama, či sci-fi. Scénář napsal Tarkovskij spolu s bratry Strugatskými, podle románu *Piknik u cesty*. *Stalker* je film o putování zónou – labyrintem, kterým musí její návštěvníci projít, aby byli uschopněni vyslovit své nejhlubší přání v komnatě, kde se toto přání splní.

Děj filmu začíná ve světě, který je černobílý a naprosto nevlídný, krajina smrti, elektrárna, nádraží, hospoda, všechno v mlze a neživé. *Stalker*⁴⁴⁵ opouští svou Ženu a chromé dítě Martyšku⁴⁴⁶, setkává se Spisovatelem a Vědcem v hospodě. Spisovatel chce do zóny, protože ztratil inspiraci, Vědce zajímá zóna jako taková. Průnik do zóny je riskantní, jde v něm o život, střeží ho vojáci a ostnaté dráty. Když překročí tuto hranici, následuje dlouhá jízda drezínou – *Stalker* se dívá dopředu, pasažéři dozadu, návrat už není možný. Drezína zastaví na konci kolejí – je tam ticho, barevná příroda a *Stalker* říká: „Tak a jsme doma.“ Co je to za domov?

⁴⁴⁴ Srov. SUCHÁNEK, V., *Topografie transcendentních souřadnic filmového obrazu*, s. 186.

⁴⁴⁵ *Stalker* znamená stopař – ten, který umí najít stopu.

⁴⁴⁶ *Martyška* znamená opičátko.

Stalker, Vědec a Spisovatel procházejí zónou po cestě, jenž je velmi zvláštní. Přestože na počátku viděli dům, do kterého jdou, musí procházet areálem zničené elektrárny, tunely a Stalker jim postupně vysvětluje, jaké má zóna pravidla. Platí tam například tyto zákony: nejde se vrátit, nejdelší cesta je nejbezpečnější, nelze mít sebou žádné zbraně, alkohol, nespěchá se, jsou tam smrtelné pasti, které se neustále přemísťují, mizí a objevují se nové. Zóna se chová podle těch, kteří do ní vkročili. Poutníci musí projít špínou, která je odpuzuje, musí v sobě nalézt tuto špínu a vyvrhnout ji ven.

Ve vzduchu visí otázka: Vstoupili nakonec do komnaty přání, nebo nevstoupili? Poutníci se ocitnou opět v hospodě, Stalker odchází se Ženou a nese na ramenou Martyšku. Krajina je sice stále zničená, ale již má barvu. Martyška na závěr recituje verše básníka Tjučeva:

Příteli, jak miluji oči tvé,
jejich hru zázračně plamennou.
Když zvedneš je v náhlé vteřině,
jakoby blýskavou září nebeskou.
Přehlédneš letmo celý kruh...
Však silnější než okouzlení:
Oči, k zemi sklopené.
Ve chvílích vášně celování.
Skrze řasy spuštěné.
Zastřené matný plamen přání.⁴⁴⁷

Její hlas není hlas ani muže ani ženy, sněží tam peří. Má hlas anděla, který svým přáním posouvá sklenice na desce stolu. Na úplný závěr zazní Schillerova *Óda na radost*:

„Miliony v náruč jednu, toto políbení všem!

Sbratřením svým dospějeme k Otci, jenž je v nadehvězdnu.“⁴⁴⁸

Toto putování Stalkera, Vědce a Spisovatele labyrintem⁴⁴⁹ zóny do jejího středu je putováním každého člověka (víry, rozumu a emocí) krajinou milosti do nitra svého srdce, aby tam objevil to největší přání, které v sobě nosí. Když Stalker opouštěl své dva

⁴⁴⁷ SUCHÁNEK, V., *Topografie transcendentních souřadnic filmového obrazu*, s. 230–231. Překlad Vladimír Suchánek.

⁴⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁴⁹ Je to labyrint, protože je tam střed, do kterého putují i když se od něho vzdalují.

spolupoutníky, v jejich očích už bylo porozumění skutečností, které před tím neuměli chápat a ani nemohli. Putování v zóně je přivedlo k poznání, kým jsou a kam vlastně putují. Pro podrobnější pochopení je opět vhodné sáhnout po *Topografii transcendentních souřadnic filmového obrazu*.

9.1.5 Svatojakubská pouť (2005)

V úvodu filmu *Saint-Jacques... La Mecque* jsou postupně představeni tři hlavní hrdinové, sourozenci, jejichž cesty se rozešly již v mládí, ale nyní jsou donuceni poslední vůlí své matky, chtějíce získat dědictví, vyjít na pouť z města Le Puy-en-Velay do Santiago de Compostela. Od počátku filmu jsou jejich vztahy, jak k matce, tak k sobě navzájem velmi vyostřené. Na této více než 1500 km dlouhé pouti, která se odehrává v autentickém prostředí Francie a Španělska, dochází k jejich postupné vnitřní proměně. Zásadním momentem filmu je okamžik v městečku před Pyrenejemi *asi v polovině pouti*, kdy se k sourozencům vůdce výpravy otočil a rozloučil se s nimi, protože podmínka k získání dědictví byla splněna. Při cestě na zpáteční autobus se jeden po druhém zastavili, a rozhodli se pokračovat, protože jim došlo, že už neputují kvůli matčině dědictví, ale z jiných důvodů.

Tvůrcům filmu se podařily zachytit zásadní momenty poutí, které staví poutníka před rozhodnutí opouštění svého majetku, opuštění zajetých představ a vzorců chování, přijetí nového pohledu na bratra, na sestru. Film je prokládán sny, které odkazují na psychoanalytické pozadí a někdy spíš odvádí od podstatného. Kdo prošel typickými poutnickými problémy, tento film ho potěší, protože mu oživí jeho vlastní putování. Ti, kteří putovali do Compostely, si navíc připomenou známá místa.

10. DOPAD FENOMÉNU POUTNÍK V ČESKÉ CÍRKVI

Český člověk prožívá v dnešní době jakousi vnitřní neukotvenost, prožívá radikální výkyvy, ale to neznamena, že se hroučí, spíše ze sebe vychází, aby sebe našel. Jsme lidé neposední. Bůh toto všechno používá. Mnoho Čechů působí jako misionáři – nejsme lidé usedlí. Naproti tomu spirituality, které jsou stabilního rázu – jako jsou benediktini, trapisté, jsou zřejmou odpovědí na tuto tendenci k opouštění domova.

Fenomén poutníků je v naší vlasti i sociologickou daností, protože v uplynulé době komunismu nebylo možné jednoduše cestovat. Putování znamená vědomost toho, že je kolem nás evropský prostor, jenž pojímá nezměrné duchovní bohatství a hodnoty. Putování je také projevem praktické hagiografie. Proto se *ruský poutník* chtěl dotknout země, po níž chodil Kristus, anebo Benedikt Labre chodil do Santa Casa v Loretu, či za Jakubem do Compostely.

11. FENOMÉN PUTOVÁNÍ

V CÍRKEVNÍCH DOKUMENTECH Z POSLEDNÍCH LET

11.1 Putování v roce velkého jubilea

V roce 1998 papež Jan Pavel II. schválil dokument *Putování v roce velkého jubilea*⁴⁵⁰ zpracovaný Pontifikální radou pro pastorační péči o migranty a putující lid⁴⁵¹.

V tomto textu se mapuje fenomén putování podobně, jak jsem se o to snažil na začátku této práce. Úvod dokumentu začíná veršem Písma: „Jsme před tebou jen cizinci, poutníci bez domova, jako byli naši předkové (srov. 1 Par 29,15).“ V první kapitole s názvem *Putování Izraele* je popsáno několik stupňů putování: *adamovské* putování, *abrahámovské* putování, *exodické* putování, které ústí do *mesiánského* putování. Ve druhé kapitole s názvem *Kristova pouť* se rekapituluje Kristova pozemská pouť s tím, že její cíl rozhodně neleží na mapách tohoto světa.⁴⁵² Zdůrazňuje se opět vnímání „křesťanského

⁴⁵⁰ *The pilgrimage in the Great Jubilee*. [pub. 25. 4. 1998] Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/documents/rc_pc_migrants_doc_19980425_pilgrimage_en.htm>, dále zkratka PGJ.

⁴⁵¹ Viz: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/>.

⁴⁵² Srov. PGJ, 11.

života“ jako „cesty“ ve Skutcích apoštolů. Ve třetí kapitole *Putování církve* se rekapitulují dějiny putování od čtvrtého století, a připomíná se, že fenomén putování se rozvíjí souběžně s rozvojem mnišství. Zazní zde citáty církevních otců, například od sv. Augustina, sv. Jeronýma, anebo sv. Řehoře z Nyssy. V dalších odstavcích se vyjmenovávají poutní místa vznikající v dějinách a připomíná se zde také vznik společností pečujících o poutníky.

Ve čtvrté kapitole s názvem *Putování do třetího milénia* se připomíná zahájení putování papežů Janem XXIII. do Loreta a Pavlem VI. do Svaté země. Také druhý vatikánský koncil intenzivně používá pro církev paradigma putujícího společenství. Také misionářský rozměr církve není možný bez putování, což je evidentní na působení Jana Pavla II. Pátá kapitola nese název *Putování lidstva*. Lidská osoba se ve skutečnosti jeví jako *homo viator*, cestovatel prahnoucí po nových obzorech, hladovějící po spravedlnosti a míru, hledající pravdu, toužící po lásce, otevřený absolutnu a nekonečnu.⁴⁵³ Dokument se zmiňuje o globálním putování množství lidí díky moderním způsobům cestování, o *virtuálním* putování skrze média. Komentuje také „laické putování“ kvůli sportovním a kulturním událostem. Existují také „poutní“ místa lidského utrpení jako Auschwitz, Hirošima⁴⁵⁴ apod.

Poslední šestá kapitola nese název *Putování dnešních křesťanů*. Každá pouť je pro křesťana cestou do *stanu setkání s Bohem* a zpět. Skutečnou dynamiku putování zjevují některé kroky, které poutníci dělají. Stávají se paradigmatickým celého života víry: *odchod* zjevuje rozhodnutí poutníků dojít na místo určení a dosáhnout cíle svého křesťanského povolání; *kráčení* je veda k solidaritě se svými bratry a sestrami a k nutné přípravě na setkání s Pánem; *návštěva svatyně* je zve ke slyšení Božího slova a svátostnému slavení; *návrat* jim nakonec připomíná jejich poslání ve světě, být svědky spásy a strůjci pokoje.⁴⁵⁵ Dokument rozvíjí kromě tématu *stanu setkávání*, téma *stanu setkání s Božím slovem*, *stanu setkání s církví*, *stanu setkání ve smíření*, *stanu eucharistického setkání s Kristem*, *stanu setkání s láskou*, *stanu setkání s lidstvem*, *stanu osobního setkání s Bohem*, *stanu kosmického setkání s Bohem* a na konec *stanu setkání s Marií*.⁴⁵⁶

⁴⁵³ Srov. PGJ, 24.

⁴⁵⁴ Srov. tamtéž, 31.

⁴⁵⁵ Srov. tamtéž, 31.

⁴⁵⁶ Srov. tamtéž, 33–42.

V závěru dokumentu je citován začátek z *Upřímného vyprávění*: „Z milosti Boží jsem člověk, křesťan, svými skutky veliký hříšník...“, protože lépe náš stav nelze vyjádřit.

Boží slovo a eucharistie nás doprovází na naší pouti do nebeského Jeruzaléma jakožto jeho viditelná a živá znamení. Když dosáhneme toho, že brány království budou otevřeny, opustíme poutnický oděv a poutnickou hůl a definitivně vstoupíme do našeho domu, „abychom přebývali s Pánem navždy“ (srov. 1 Tes 4,17). Tam on bude uprostřed nás jako „ten, kdo slouží“ (srov. Lk 22,27) a bude sdílet náš pokrm po našem boku (srov. Zj 3,20).⁴⁵⁷

11.2 Direktář o lidové zbožnosti a liturgii

Kongregace pro bohoslužbu a svátosti vydala tento dokument roku 2002. V poslední kapitole direktáře se pojednává o poutích, této univerzální náboženské zkušenosti. V úvodu zazní zásadní sdělení navazující na předchozí kapitoly: „poutník potřebuje poutní místo a poutní místo potřebuje poutníka.“⁴⁵⁸ Další článek je o putování v Bibli a následuje stať o křesťanském vzniku poutí ve čtvrtém století. Text zmiňuje dva dokumenty o putování slavných poutníků z této doby: *Itinerarium Burdigalense* a *Itinerarium Egeriae* a dále stručně pojednává od rozvoje putování k Božímu hrobu přes středověký rozvoj poutnictví až po novověk.⁴⁵⁹

V další podkapitole jsou vyjmenovány různé rozměry poutní spirituality. Prvním rozměrem je samozřejmě *eschatologický rozměr*, jako výraz putování do zaslíbené země. *Kajícím rozměrem* se chápe poznání vlastních hříchů, spoutaností a znovu uchopení smyslu života. Pout' má typický *sváteční rozměr*, neboť je to přerušování každodenní rutiny a obnovení radosti ze života před Boží tváří. Modlitba během putování i v poutní svatyni se projevuje podstatným *kultickým rozměrem*: chvála, klanění, díkůvzdání, vyprošování milostí, prosba za odpuštění nebo rozvázání pouta slibu. Patří zde také uctívání poutních obrazů či soch. Dalším rozměrem je *apoštolský*, neboť slovy sv. Ignáce je poutník vyslancem Krista. Nakonec je *rozměr společenství* – poutník se spojuje nejen s případnými spolupoutníky, ale se všemi, kdo napříč časem tato místa navštívili.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ Srov. PGJ, 43.

⁴⁵⁸ DIREKTÁŘ O LIDOVÉ ZBOŽNOSTI A LITURGII, 279.

⁴⁵⁹ Srov. tamtéž, 283–285.

⁴⁶⁰ Srov. tamtéž, 286.

Poslední podkapitola opět popisuje dynamiku pouti: zahájení, závěr cesty, přijetí poutníků, setrvání v poutní svatyni, závěr pouti a nákup upomínek,⁴⁶¹ podobně jako předchozí dokument.

11.3 Františkovy encykliky

Na přelomové pojetí *víry jako cesty*, v encyklice *Lumen Fidei*, mne upozornil Ludvík Ambruster SJ, se kterým jsem hovořil o náboženství v Japonsku. Mluvil o tom, že japonské porozumění náboženství je zcela rozdílné od evropského. Pro Japonce není podstatou náboženství nauka – Credo, které vyznávám a kterému rozumím, ale vnímají náboženství jako *cestu*, kterou kráčím. V Japonsku je jediným liturgem císař a kult se nazývá šin-tó, což znamená cesta bohů.⁴⁶²

Papežové Benedikt XVI. a František napsali encykliku *Lumen Fidei* o světle víry, která nás nevede ke strnulosti, ale k neustálému vycházení ze sebe, k putování k druhým, k dialogu s druhými.⁴⁶³ Papež píše o hledání Boha toto:

Náboženský člověk se snaží rozpoznávat Boží znamení v každodenních zkušenostech svého života, v ročních obdobích, v plodnosti země a v celém kosmickém dění. Bůh je plný světla a může být nalezen těmi, kdo ho hledají s upřímným srdcem.

Obrazem tohoto hledání jsou mudrci, vedení hvězdou až do Betléma (srov. Mt 2,1–12). Světlo Boží jim se ukázalo jako cesta, jako hvězda, která je vede na jejich pouti za poznáním. Hvězda tak představuje trpělivost Boha s našima očima, jež si musí zvyknout na jeho jas. Náboženský člověk je na cestě a musí být připraven nechat se vést, vyjít ze sebe, aby hledal Boha, který vždy překvapuje. Tato ohleduplnost Boží vůči našemu zraku nám ukazuje, že blíží-li se člověk k Bohu, lidské světlo se nerozplývá v nezměrném Božím jasu, jako hvězda blednoucí za rozbřesku, ale září tím více, čím blíže je původní záři jako zrcadlo, které odráží jas.(...) Neexistuje žádná lidská zkušenost, žádná cesta člověka k Bohu, jež by nemohla být přijata, osvícena a očištěna tímto světlem. Čím víc křesťan proniká do otevřeného kuželu Kristova světla, tím víc je schopen chápat cestu každého člověka k Bohu a doprovázet ho na ní.

Protože víra má podobu cesty, týká se také života lidí, kteří sice nevěří, ale chtějí by věřit a neustále hledají. Do té míry, v jaké se s upřímným srdcem otevírají lásce a vydávají se na cestu se světlem, které dovedou chápat, jsou už, aniž by to věděli, na cestě víry.⁴⁶⁴

⁴⁶¹ Srov. DIREKTÁŘ O LIDOVÉ ZBOŽNOSTI A LITURGII, 287.

⁴⁶² Parafráze sdělení Ludvík Ambrustera na faře v Zašové u Valašského Meziříčí, dne 5. 8. 2014.

⁴⁶³ Srov. FRANTIŠEK, *Lumen Fidei*, 34.

Na této cestě víry dal Bůh konkrétní pokyny, Desatero, které by pomáhaly vyvést člověka z pouště sobeckého „já“, aby byl schopen vstoupit do dialogu, do vztahu s milosrdným Bohem.⁴⁶⁵

Ve své další práci, apoštolské exhortaci *Evangelii Gaudium*, se papež František také vyjadřuje na několika místech k putování ve vztahu k evangelizaci. Lidé víry mají v dnešním globalizovaném světě plném osamělých lidí být těmi, se kterými je možné zakusit zkušenost bratrství, solidarity, svaté pouti.⁴⁶⁶ Papež píše, že tajemství evangelizace není pouze subjektem hierarchické organizace, ale souvisí s konkrétními dějinami putujícího a evangelizujícího lidu, který přesahuje každé institucionální vyjádření.⁴⁶⁷

Ve společném putování jde také o vzájemnou pomoc. Když mluví o bratřích, se kterými nás spojuje křest, říká: „Musíme si stále připomínat, že jsme poutníci a společně putujeme. (...) musíme upírat společně zrak k tomu, co hledáme: pokoj ve tváři jediného Boha.“⁴⁶⁸ Papež píše i o nebezpečí, které se týká duchovních průvodců:

Někteří se považují za svobodné, byť jsou odloučení od Pána, a nevidí, že jsou bytostně sirotky, bez útulku, bez domova, kam by se mohli navracet. Přestávají být poutníky a stávají se tuláky, kteří se točí jen kolem sebe, aniž by někam došli. Doprovázení by pak bylo kontraproduktivní, kdyby přestalo být putováním s Kristem k Otci a stalo se jakousi terapií, jež by tuto uzavřenost lidí do vlastní imanence jen umocňovala.⁴⁶⁹

František píše o této naléhavé potřebě mužů a žen – stalkerů, starců. Nakonec se zmiňuje o „Stalkerce“, ženě – starci, matce poutníků, ženě víry, matce evangelizace; té, ke které putují na poutní místa zástupy, aby jí svěřili své námahy a utrpení. „Jako svatému Juanu Diegovi jim Maria nabízí pohlázení své mateřské útěchy a říká: ‚Ať se tvé srdce neznepokojuje... Copak tady nejsem já, která jsem tvou Matkou?‘“⁴⁷⁰

⁴⁶⁴ FRANTIŠEK, *Lumen Fidei*, 35.

⁴⁶⁵ Srov. tamtéž, 46.

⁴⁶⁶ Srov. FRANTIŠEK, *Evangelii Gaudium*, 87.

⁴⁶⁷ Srov. tamtéž, 111.

⁴⁶⁸ Tamtéž, 244.

⁴⁶⁹ Tamtéž, 170.

⁴⁷⁰ Tamtéž, 286.

Závěr

Tato práce byla pro autora jakýmsi druhem zpytování svědomí. Jsem si vědomý toho, že jsem překročil doporučený počet stran pro diplomovou práci, ale poselství putování, které bylo nutné vyslovit v kontextu „onografií“ či „geografií“, by nemělo v kratším rozsahu práce správnou výpovědní hodnotu. Účelem práce bylo ukázat nejen propastný vnitřní rozdíl cestováním⁴⁷¹ a putováním, ale především uvést ovoce putování na základě hlubšího zkoumání. Zkusím zde nabídnout odpověď na otázky položené v úvodu a některé další, které vyplynuly v průběhu práce.

Kam putuje poutník? Kde je jeho cíl?

Poutník je *homo viator*, směřující k cíli, jenž mu není lhostejný, neboť dává smysl celému putování. Cestovatel nebo tulák cíl buď nemají, nebo ho ztratili. Cílem poutníka je vždy místo, kde přebývá Bůh, nebo to místo, kam Bůh poutníka poslal, aby tam vykonal určité poslání. Každý poutník je nakonec hledačem Domova, domu Otce.

Pokud geografické putování není životním povoláním, jako to bylo u Benedikta Labra, tak je povoláním dočasným či občasným. Ruský poutník se stává sám starcem – učitelem modlitby a duchovního života. Poutník se může stát „stalkerem“ – tím, který učí putovat druhé. Může, jako v mém případě, putovat k dalšímu povolání – kněz. Ale vždy by měla pouť být iniciací pro jiný stupeň duchovního života. „Tady se nevrací,“ říká Stalker. Nejde to, protože už jsme jiní, proto musíme jít dál. Dál sestupovat, abych vystupoval. Dál putovat v krajině milosti, v krajině srdce.

Proč poutník vyšel?

Poutník nikdy neodpoví „pro nic, za nic.“ Odpovědi jsou různé. Někdy v poutníkovi postupně roste touha vyjít. Jindy je pozván „anděly“. Nebo je osloven Bohem skrze události, situace. Někdy ho „pozve“ některý světec nebo Maria, jindy se ozve touha vidět Boží hrob. Nebo chce děkovat, kát se, hledat Boží vůli. Každý křesťan je poutníkem do nebeského Jeruzaléma, ale některé lidi Bůh volá k tomu, aby vyšli i geograficky.

⁴⁷¹ Cestování je skvělá věc. Člověk si může úžasně odpočinout a nabrat nové síly. (...) A ze všeho nejvíce svoboda – naprostá volnost okusit všeho, všechno si vyzkoušet, setkat se s lidmi a pokračovat v cestě dál, a nakonec se vrátit osvěžený ke svým každodenním povinnostem. Cestování je skvělé, když je to změna. Stane-li se životním stylem, je to ubohost. Znamená to pak nikdy nevybalit kufry, a tedy nepoznat ani význam slova „domov“. Znamená to mít mnoho známých, ale žádné hluboké přátelství; miliony senzačních zážitků, ale žádný vnitřní růst. MATTHEW, I., *Zasažen Bohem*, s. 84.

Co poutník sebou nese?

Ruský poutník má mošnu se suchary, butylku na vodu, Písmo Sváté a *Dobrotoljubije*. Podobnou odpověď by dal sv. Benedikt Labre, či sv. Ignác. Většina soudobých poutníků sebou nosí navíc spacák, karimatku nějaké to oblečení, pláštěnku nebo deštník, láhev na vodu. Nebo ještě mýdlo a další drobnosti. Můj poutní seznam je v přílohách. Boty je dobré mít o půl až číslo větší, nešetřit na nich.

Jaká pravidla má poutník dodržovat?

Zásady jsem seřadil podle důležitosti.

1. Poslouchat starce, stalkera, být pozorný vnuknutím Ducha Svatého a mít silnou touhu je rozpoznat, nechat se vést anděly.⁴⁷²
2. Mít stále na paměti, že jsem poutník, nikoliv výletník či cestovatel, odložit mentalitu světa, nechodit nikde „na čas“, žít tady a teď.
3. Žehnat nejen andělům, ale těm, kteří mně nepomohou či dokonce ublíží.
4. Modlit se, postit se, dávat almužny, ale také se naučit přijímat dary, být vděčný.
5. Nešetřit se, pouť není výlet, ale na druhou stranu rozlišovat, předcházet puchýřům.⁴⁷³

Samozřejmě, že lze tyto zásady ignorovat, ale jsem přesvědčen, že pak tomu přiměřeně odpovídá i ovoce putování.

Jaké je ovoce putování?

Než odpovím v hlavních obrysech, tak musím potencionálním poutníkům sdělit, že ovoce, dopady pouti jsou především **individuální**. Jako vždy platí axioma, že není až tak důležité to, co prožíváme, ale jak to prožíváme, s jakým postojem do darovaných okamžiků pouti vstupujeme. Přestože tedy platí tato omezení, skrze shrnutí pročteného a vlastní zkušenosti, nabízí se poutníku tyto plody:

⁴⁷² Čím je poutník poslušnější, tím víc milostí obdrží.

⁴⁷³ Když puchýř lepím, až ve fázi, kdy je přes půl chodidla, ve výsledku ztratím víc času kulhavou chůzí než včasným zalepením. Je zde analogie s pneumatikou: je jednodušší zalepit malou díрку v duši než později kupovat celé kolo nové.

1. Naučí se být vnímavější k Duchu, vnitřně zatouží poslouchat Otce, protože pozná Jeho lásku reálně, fyzicky. Roste důvěra v Boha, stane se pročištěným, plným světla – ohně, radosti.
2. Přestane lpět na pseudo-jistotách⁴⁷⁴, stane se indiferentním. Zamiluje si chudobu – odkládá všechno zbytečné, co ho zatěžuje na cestě kupředu.
3. Stane se otužilým a uzdraví se z nemocí a zhubne.
4. Naučí se přijímat nepohodlí, nedostatek spánku, pohyb i samotu.

Další otázkou je, nakolik jsou hodnotitelné doteky, setkání, pusty a almužny prožité při putování, když se člověk vrátí do své životní šedi. Je na místě jakési tesknění po putování, nebo snaha navodit si poutní atmosféru v kanceláři, či kuchyni? Jasnou odpověď není jednoduché vyslovit, ale i tak je na místě se ptát na důvod prožití života v šedi a ztučňlosti. Co mi brání žít střídmost ve stereotypu? Jak to, že normálně člověk jen doutná, kdežto na pouti hoří? Že by problémem byla *nezacílenost* života křesťana, který žije pro potěšení a je zlenivělý? Cíl života, návrat do Domova, smrt je tak vzdálená, až je vlastně neskutečná. Pro poutníka je sestřička smrt daleko bližší, na silnici, v lesích i na horách.

Jak často má poutník jít putovat?

Poutník má putovat natolik, nakolik mu to napomáhá k vnitřní modlitbě a přibližuje ho to k Bohu. Pokud člověk svévolně vstupuje na cestu, tak Bohu spíše utíká. Proto říká Tomáš Kempenský: „Málo je těch, kdo se prostřednictvím mnoha poutí stanou svatými.“ Je tedy potřeba rozlišovat.

Co to je pouť? Kým je poutník?

Jak řekl Ivan Kolman: „Pouť je Život v životě.“ Paul Ricoeur by řekl, že poutník⁴⁷⁵ je hrdinou svého příběhu. Poutníkem je každý, kdo se rozhodl zjistit odpověď na otázku: „Kdo jsem?“ Tato bolestná procedura deegoizace, znamená každodenní vycházení ze svého ega, vztahování se ke druhému, k Bohu, abych se mohl nahlížet tak, jak mne vidí Bůh. Toto vyjití není možné jinak než v Duchu Svatém. Jen On je tím Zrcadlem, Pomocníkem, Advokátem, a po dávkách – *in fieri* – nás vede ven, tedy dovnitř. Snažit se jednoznačně popsat směr spirituálního putování pojmy je odsouzeno k neúspěchu, protože

⁴⁷⁴ Spadá sem pojištění, benzín do auta, opravená střecha na domě, kamarádi jako berličky, plná peněženka...

⁴⁷⁵ Osoba.

výstup a sestup, vycházení a vcházení je obrazem v zrcadle, stejně jako andělé na Jákobově žebříku.

Pout' je oslavou života, zasnubami. Poutník je nevěstou, milenkou, která si sundala „vaťák“, odložila přebytečné svršky a nechává se konečně prototýkávat, líbat ženichem. Život, Pravda... se ho dotýká v jeho nahotě natolik, nakolik Mu to poutník dovolí. Skromní poutníci nastaví pouze ruku, ucho. Opouští otce i matku, domov, město, práci..., aby se zasnoubil se Životem, stal se skutečným hrdinou svého příběhu. Opouští všechno, aby všechno znovu poznal jinak, životně, osvobozeně. Poutník nakonec musí opustit geografii, psychiku i onografii. Zůstane jen Lásky, putování k Lásce.

Kristus je nejen *prvním* poutníkem, On je i Poutí, Pravdou a Životem (srov. Jan 14,6). *Jak jsi krásný, milý můj, jsi libezný! A naše lůžko samá zeleň (Pís 1,16). Jsem kvítek šáronský, lilie v dolinách (Pís 2,1). Hlas mého milého! Hle, právě přichází, hory přeskakuje, přenáší se přes pahorky (Pís 2,8). „Vstaň, má přítelkyně, krásko má, a pojď!“*

RESUMÉ

This thesis was written to show the great potential of pilgrimages. The main object of my study was a Russian pilgrim from title *The Way of a Pilgrim*. Then I continued with pilgrims of the Bible. The most important one was Jesus since he is the Pilgrim who wandered from His Father to Bethlehem, from Bethlehem to Egypt, from Egypt to Nazareth, from Nazareth to Jerusalem... to go back to His Father and he came back to say that this earthy uneasy pilgrimage had had a real deep sense and he was looking forward to us. I map out several publications to demonstrate the physical pilgrimage can be helpful for present-day Christians because they could understand how necessary it is to follow some rules to be able to successfully reach their pilgrimage destination successfully as well as their heavenly destination. I found the pilgrimage is the life within a life. Maybe it is the most interesting and important part of a life story. But it is always valid that it is not so important what we pass but how we pass it. I want to conclude that we should go on pilgrimages in such a degree to what degree it leads us to God.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 sv. Ignác z Loyoly	54
Obr. 2 sv. Benedikt Labre	62
Obr. 3 sv. Bonaventura z Bagnoregia.....	72
Obr. 4 sv. Jan od Kříže	77
Obr. 5 František Lízna.....	85
Obr. 6 Ivan Kolman.....	92
Obr. 7 Jan Peňáz.....	99
Obr. 8 Miloslav Nevrlý	103
Obr. 9 Dante Alighieri.....	107
Obr. 10 J. A. Komenský	111
Obr. 11 J. R. R. Tolkien	116
Obr. 12 Richard Rohr	122
Obr. 13 Jean Vanier.....	127
Obr. 14 Henri Nouwen	132
Obr. 15 A. Daigneault	135

Zdroj obrázků:

1. sv. Ignác z Loyoly: Srov. IGNÁC Z LOYOLY. *Souborné dílo*, s. 3.
2. sv. Benedikt Labre: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://communio.stblogs.org/Antonio%20Cavallucci%20St%20Benedict%20Joseph%20Labre.jpg>>.
3. sv. Bonaventura z Bagnoregia: BONAVENTURA, *Putování mysli do Boha*, s. 2.
4. sv. Jan od Kříže: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://2.bp.blogspot.com/-f2JPL1ByiHE/TxXGjR7UoEI/AAAAAAAAANc/5UmeRCcbtFI/s1600/St.+John+of+the+Cross+portrait.jpg>>.
5. František Lízna: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<http://www.hostyn.cz/jezuite_Lizna.htm>.
6. Ivan Kolman: Srov. obálka KOLMAN, I. – NOBILIS, P., *Cesta do Říma*.
7. Jan Peňáz: [převzato 27. 2. 2014] Dostupné na WWW:
<http://www.poute.eu/storage/200708182102_120707%20jen%C3%ADkov%C5%A1t%C3%AD%20ve%20Vranov%C4%9B%2007%20034.jpg>.

8. Miloslav Nevrlý: [převzato 4. 2. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://dariuszdylag.pl/img/mn06.jpg>>.
9. Dante Alighieri: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://www.lovequote.com/system/authors/images/000/000/187/original/dante-alighieri.jpg?1389365652>>.
10. J. A. Komenský: Srov. KOMENSKÝ, J. A., *O sobě*, s. 4.
11. J. R. R. Tolkien: [převzato 27. 2. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://typewritermonkeys.files.wordpress.com/2012/11/j-r-r-tolkien1.jpg>>.
12. Richard Rohr: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<https://cac.org/images/RichardRohr.jpg>>.
13. Jean Vanier: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<http://www.jean-vanier.org/en/media/albums?album=nc172ai&title=/en/public_life>.
14. Henri Nouwen: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://www.harpercollins.com/harperimages/author/160/7209.jpg>>.
15. A. Daigneault: [převzato 10. 3. 2014] Dostupné na WWW:
<<http://www.foyerdecharite.com/pereDaigneault.htm>>.

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma 1 Hledání domova.....	11
Schéma 2 Duchovní cvičení.....	59
Schéma 3 Putování mysli do Boha.....	76
Schéma 4 Výstup na horu Karmel.....	80
Schéma 6 Formace starce.....	124
Schéma 5 Mužská duchovní cesta podle R. Rohra.....	124
Schéma 7 Cesta k lidství.....	128
Schéma 8 Sestup z moruše.....	136

Zdroj převzatých schémat:

- Schéma 3: Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“*. In: *Putování mysli do Boha*, s. 44.
- Schéma 4: Srov. *Plakát výstupu na horu Karmel*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- Schéma 5: Srov. ROHR, R. a MARTOS, J., *Cesta divokého muže*, s. 20–21.

SEZNAM MAP

Mapa 1: Cesty apoštola Pavla, zdroj: ČEP.....	30
Mapa 2 Putování ruského poutníka	51
Mapa 3 Počátek putování sv. Ignáce z Loyoly.....	56
Mapa 4 Putování sv. Benedikta Labra po kláštorech	66
Mapa 5 Putování sv. Benedikta Labra do Říma	68
Mapa 6 Putování Františka Lízny	87
Mapa 7 Putování Ivana Kolmana do Compostely a do Říma	93
Mapa 8 Putování Ivana Kolmana do Fatimy	94
Mapa 9 Putování Jana Peňáze	100

Zdroj map:

Mapa 1 převzata z ČEP.

Ostatní mapy jsou vytvořeny pomocí www.google.maps.com.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Seznam věcí na pouť.

POUŽITÉ ZKRATKY

ACM *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*

Atd. A tak dále

ČEP Bible. Český ekumenický překlad viz bibliografie.

MP Městská policie

DG Deo Gracias

Mj. Mimo jiné

PGJ *The pilgrimage in the Great Jubilee*

Tj. To jest

Tzv. Tak zvaný

Biblické knihy jsou citovány podle zkratk užívaných v ekumenickém překladu.

BIBLIOGRAFIE

- Písmo svaté:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 12. vyd., (3. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2006. xiii, 1461, iv, 350 s. ISBN 80-858-104-25.

- dokumenty církve:

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. 2. vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

DIREKTÁŘ O LIDOVÉ ZBOŽNOSTI A LITURGII Směrnice a zásady. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 231 s. ISBN 80-7195-152-8.

FRANTIŠEK. *Lumen Fidei. Světlo víry*. Encyklika ze dne 29. června 2013. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-741-6.

FRANTIŠEK. *Evangelii Gaudium. Radost evangelia*. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě ze dne 24. listopadu 2013. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

JAN PAVEL II: *Man and Woman: A Mutual Gift for Each Other*. L'Osservatore Romano, Weekly Edition in English, 11 February, 1980, s. 1. [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.ewtn.com/library/papaldoc/jp2tb16.htm>>.

The pilgrimage in the Great Jubilee. [pub. 25. 4. 1998] Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/documents/rc_pc_migrants_doc_19980425_pilgrimage_en.htm>.

- primární:

ALIGHIERI, Dante. *Božská komedie*. 1. vyd. Přel. O. F. Babler. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. 670 s.

BONAVENTURA. *Putování mysli do Boha. Itinerarium mentis in Deum* Přel. Ctirad Václav Pospíšil. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1997. 115 s. ISBN 85929-22-8.

BUNYAN, John. *Poutníková cesta z tohoto světa do světa budoucího*. Přel. Tomáš Míka. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. 184 s. Přel. z: *The Pilgrim's progress*. ISBN 80-72-03-034-5.

ČEMUS, Richard. Umění modlit se srdcem In: *Upřímná vyprávění poutníka svému otci*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2001. 279 s. ISBN 80-86045-65-X.

- DAIGNEAULT, André. *Cesta nedokonalosti*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. 144 s. ISBN 978-80-7195-660-0.
- DE LA GORCE, Agnes. *Un pauvre qui a trouvé la joie Saint Benoit Labre. – Chudý, který našel radost*. Paris: Plon, 1932. Pracovní překlad bratří trapistů z opatství Nový Dvůr. *Filokalia, duchovní texty křesťanského Východu, výbor s vysvětlivkami a komentářem*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7207-678-9.
- IGNÁC Z LOYOLY. *Souborné dílo: Duchovní cvičení, Vlastní životopis, Duchovní deník*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2010. 470 s. ISBN 80-86715-42-6.
- JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 334. ISBN 80-7192-420-2.
- JAN OD KŘÍŽE. *Živý plamen lásky*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. s. 146. ISBN 80-7192-435-0.
- KOLMAN, Ivan – ŠTOURAC, Jiří. *Cesta do Compostely*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 136 s. ISBN 80-7192-382-6.
- KOLMAN, Ivan – NOBILIS, Petr. *Cesta do Říma*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN 80-7192-709-0.
- KOLMAN, Ivan – STONES, Erben. *Cesta do Fatimy*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 158 s. ISBN 80-7195-009-2.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1984. 196 s.
- LÍZNA, František. *Musím jít dál*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2006. 208 s. ISBN 80-7295-086-X.
- LÍZNA, František. *Vstávám a pokračuji v cestě*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2010. 78 s. ISBN 978-80-7295-123-9.
- LÍZNA, František. *Šel jsem však vytrvale*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2008. 208 s. ISBN 978-80-7295-108-6.
- LÍZNA, František. *Pouť za sv. Kateřinou Sienskou*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2010. 140 s. ISBN 978-80-7295-123-9.
- LÍZNA, František. *Pouť za sv. Brigitou švédskou do Vadsteny*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2013. 88 s. ISBN 978-80-7295-158-1.
- NEVRLÝ, Miloslav. *Karpatské hry*. 7. vyd. Liberec: Vestri, Alena Beňadíková, 2006. 158 s. ISBN 90-903029-5-5.
- NOUWEN, Henri. *Cesta srdce*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 94 s. ISBN 80-7113-134-2.
- PEŇÁZ, Jan. *Pouť do Říma od A do Z*. 2. vyd. Vranov nad Dyjí: FATYM – A.M.I.M.S., 2006. 84 s.

PEŇÁZ, Jan. *Pěší pouť z Moravy do Cách*. 1. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007. 160 s. ISBN 978-80-86-953-18-2.

ROHR, Richard a MARTOS, Joseph. *Cesta divokého muže*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2002. 158 s. ISBN 80-7295-032-0.

SUCHÁNEK, Vladimír. *Topografie transcendentních souřadnic filmového obrazu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 260 s. ISBN 80-244-0417-6.

TOLKIEN, John Ronald Reuel. *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*. 1. vyd. Praha: Argo, 2005. 250 s. ISBN 80-7203-722-6.

Upřímná vyprávění poutníka svému otci. Přel. Petr Vítámvás. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2001. 279 s. ISBN 80-86045-65-X.

VANIER, Jean. *Cesta k lidství*. Přel. Ladislav Herián. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2004. 158 s. ISBN 80-7178-805-8.

– sekundární:

AMBROS, Pavel. *Svoboda k alternativám*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008–2009. 856 s. ISBN 978-80-7412-017-6.

AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003. 360 s. ISBN 80-86715-11-6.

ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. 1. vyd. Olomouc: Refugium, 2007. 141 s. ISBN 978-8086715-00-1.

ALTRICHTER, Michal. »Duchovní« a »duševní«. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003. 378 s. ISBN 80-86715-02-7.

BECK, James R. *The Psychology of Paul: A Fresh Look at His Life and Teaching*. Grand Rapids: Kregel Publications, 2002. 297 s. ISBN 0-8284-2049-0.

CARPENTER, Humphrey. *J. R. R. Tolkien: životopis*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 260 s. ISBN 80-204-0409-0.

DOBHAN, Ulrich – KÖRNER, Reinhard. *Svätý Ján z Kríža*. 1. vyd. Bratislava: LÚČ, 1995. 218 s. ISBN 80-7114-154-2.

COELHO, Paulo. *POUTNÍK Mágův deník*. Přel. Pavla Lidmilová. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. 179 s. Přel. z: O Diário de um Mago. ISBN 80-7203-410-3.

DE FIORES, Stefano – GOFFI, Tullo (ed.). *Slovník spirituality*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 1295. ISBN 80-7192-338-9.

EVDOKIMOV, Michel. *Pellegrini russi e vagabondi mistici*. Cinisello Balsamo (Milano): Edizione Paolino, 1990. 240 s. ISBN 88-215-1954-6.

- HUDEC, Petr. Slováci na Velehradě. In: *Velehradské dialogy I*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2013. 362 s. ISBN 978-80-7412-133-3.
- IGNÁC Z LOYOLY. *Výbor z listů a instrukcí svatého Ignáce z Loyoly*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1940. 347 s.
- KNEBL, Pavel. *Putování pro nic – za nic*. 1. vyd. Vydal vlastním nákladem Pavel Knebl, 2000. 162 s. ISBN 80-238-4230-7.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1989. 392 s. ISBN 80-207-0016-1.
- MATTHEW, Iain. *Zasažen Bohem*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 101. ISBN 80-7192-719-8.
- MONTANELLI, Indro. *Dante a jeho doba*. 1. vyd. Přel. Alena Hartmanová. Praha: Odeon, 1981. 262 s.
- NOBLE, Tim. Poutníková bible. In: *Velehradské dialogy I*. 1. vyd. Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2013. 362 s. ISBN 978-80-7412-133-3.
- NOVOTNÝ, Jiří. *Mnišství na Blízkém východě*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2012. 357 s. ISBN 978-80-7412-124-1.
- PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pouť*. 1. vyd. Vranov nad Dyjí: FATYM – A.M.I.M.S., 2004. 72 s.
- PÍTHA, Petr. *Jedeme na pouť*. 1. vyd. Praha: Poustevník, 2007. 63 s. ISBN 978-80-86610-28-3.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Bonaventura z Bagnoregia a jeho „Putování do Boha“ In: *Putování mysli do Boha*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1997. 120 s. ISBN 85929-22-8.
- Poutník vypráví o své cestě k Bohu*. Z ruš. přel. a pozn. opatřil Jiří Vacek. 1. vyd. Praha: Jiří Vacek, Orfeus, 1993 ISBN 80-85522-30-6.
- RUPNIK, Marko Ivan. Hriech – dynamika vzdialenia sa od Boha – skúsenosť hriechu. In: *Formácia formátorov na Slovensku*. Ed. Ján Štefanec, SVD. 1. vyd. Vydal: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 229 s. ISBN 80-88-937-10-8.
- SLEZÁK, Josef. *S otcem Piem za zády*. 1. vyd. Břeclav: Jiří Polach, 2011. 176 s. ISBN 978-80-260-0055-6.
- YALOM, Irvin D. *Léčba Schopenhauerem*. 1. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2006. 343 s. ISBN 80-7367-087-9.
- ŠPAČEK, Michael. *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2011. 205 s.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Jak očistit své srdce?* 2. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2013. 92 s. ISBN 978-80-7412-128-9.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. 2. vyd. Olomouc: Centrum Aletti Refugium, 2012. 471 s. ISBN 978-80-7412-111-1.

WILK, Stanisław. aj., *Encyklopedia katolicka*, Tom XV, Lublin: Towarzystwo naukowe katolickiego uniwersytetu lubelskiego Jana Pawła II, 2011, s. 1150. ISBN 978-83-7306-518-5.

WOODS, Thomas E., Jr. *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. Přel. Michaela a Václav Freiovi. 1. vyd. Praha: Res Claritatis, 2008. 206 s. ISBN 978-80-904143-0-3.

- jiné zdroje:

ČEŠKOVÁ, L., *Je tady také církev, která trpí*: článek o Františku Líznovi [publikováno 10. 2. 2013] Dostupné na WWW: <<http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=820>>.

JAN PAVEL II: *Man and Woman: A Mutual Gift for Each Other*. L'Osservatore Romano, Weekly Edition in English, 11. 2. 1980, s. 1 [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.ewtn.com/library/papaldoc/jp2tb16.htm>>.

VLČEK, Tomáš: *Kýč je nemoc nezodpovědného snění* [publikováno: 19. ledna 2007] Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/107066-tomas-vlcek-kyc-je-nemoc-nezodpovedneho-sneni.html>>.

WAGNER, Vit. *Tolkien proves he's still the king* [publikováno 16. 4. 2007] Dostupné na WWW: <http://www.thestar.com/entertainment/2007/04/16/tolkien_proves_hes_still_the_king.html>.

Anonymní:

A Remarkable Life -- The Henri Nouwen Story [publikováno 27. 9. 2003] Dostupné na WWW: <<http://www.jknirp.com/noubio.htm>>.

Brève biographie (André Daigneault) [aktualizováno 25. 2. 2014] Dostupné na WWW: <<http://www.cursillos.ca/action/modeles/28m-Andre-Daigneault.htm>>.

HISTORIE - SOUČASNÝ FARÁŘ - MONS. JAN PEŇÁZ [aktualizováno 3. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://krtiny.katolik.cz/index.php?page=/historie/farar_soucasny>.

Rebel současné církve P. František Lizna SJ: převzato z Hospodářských novin, 26. března 2004 [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://www.hostyn.cz/jezuite_Lizna.htm>.

Richard Rohr, OFM [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <<https://cac.org/richard-rohr>>.

Jean Vanier, Biography [cit. 10. 3. 2014] Dostupné na WWW: <http://www.larche.ca/en/jean_vanier/biography>.

- plakát:

Plakát výstupu na horu Karmel. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

- audio zdroj:

24--B---P-Tomáš-Špidlík-SI-Rekolekce-7-blahoslavenství-Olomouc-7-6-1994. mp3.

Příloha č. 1

Doporučený seznam věcí na pout'

Boty či střevíce, ve kterých ujdeš 40 km denně s batohem!!!

Spacák, (vločka do spacáku), karimatka, igelit pod karimatku, batoh.

Nožík, malou lžičku, čelovku, sešit, propisovačku, láhev na vodu (PET).

Oblečení:

Věci v seznamu jsou včetně těch, co máte už oblečeny!

Pokrývka hlavy – proti slunci a zimě;

pláštěnka nebo **deštník**;

mikina flísová;

rolák na spaní;

2x trička s krátkým rukávem;

dlouhé kalhoty do kostela, (dlouhé montérky či tepláky);

2x kraťasy;

2x trenýrky;

3x tenké ponožky;

2x ponožky na trekking (HUDÁČ).

Lékárnička:

Ondřejova mast na opruzeniny;

gázové polštářky 5x5 cm na puchýře, náplast (pouze lepicí páska bez polštářků);

desinfekci Betadine;

Pathenol - opalovací krém;

obinadlo;

nůžky na nehty.

Hygienické potřeby:

mýdlo na praní a mytí;

pasta a kartáček;

(ručník);

toaletní papír.

Pas, peníze, mobil a nabíječku.

Fotoaparát s nafocenými mapami.

Vlajčku na batoh – s obrázkem světce, ke kterému putuji.

Pokud jde více lidí, tak všichni nemusí mít vše, např. lékárničku si lze půjčovat.